

ANUARUL S. T. R.

ANUL 1912

VOL. X

SPRE CULME

ANUARUL

SOCIETĂŢII TURIŞTILOR DIN ROMÂNIA

VOL. X. — 1912

BUCUREŞTI

DEPOZITUL LA SEDIUL S. T. R., FUNDAŢIUNEA CAROL I

1913

COMITETUL S. T. R.

Preşedinte, A. S. R. PRINCIPELE FERDINAND AL ROMÂNIEI

Vice-Preşedinţi: **Vintilă Brătianu.**
Gh. Flaişlen.

Secretar-general: **Dr. I. Costinescu.**

Casier: **B. Golescu.**

Membrii: *Balş G., Balş M., Berindey I. maior, Bogdan N., Manu G. G., Mehedinţi S., Munteanu-Murgoci G., Rădulescu C. Dr., Stănculeanu I.*

Secretari: **Popovici Hatzeg.**
Gheorghiu Chinopsy N.

O EXCURSIUNE LA PIATRA CRAIULUI

(MUSCEL)

Dela «excursia dramatică», cea cu cumulul de păţanii, în văile Teleajenului şi ale Siriului, n'am mai luat parte la vre-o expediţie făcută de S. T. Rişti [1]), decât acum la 29 Iunie până la 1 Iulie, când s'a vizitat Piatra Craiului din judeţul Muscel.

Nu sunt reporter oficial şi inevitabil al S. T. Rului. S. T. R. nici nu face reclamă. N'am dar nici o chemare ca să plictisesc pe cinstiţii cetitori ai Anuarului în mod sistematic cu peripeţiile tutulor tururilor puse la cale de comitetul acestei Societăţi. Dacă mă simt totuşi îmboldit ca să spun câteva cuvinte despre expediţia la Piatra Craiului, cauza este că ea a dat pe faţă două lucruri cari merită de a fi semnalate. Voiu relatà dar pe scurt mersul acestei excursiuni.

Trecuse aniversarul memorabilei noastre expediţii în Macedonia, şi de mult nu se mai aranjase nimic din partea comitetului S. T. R. Atunci venì D-lui Gabriel Dimitriu, farmacist din Câmpulung, preşedintele secţiei Muscel, care fusese şi el cu noi în Macedonia, amabila idee de a ne întrunì pe toţi Macedonenii, — şi pe alţi turişti cari ar fi amatori – într'o excursiune la cabana de pe muntele Piatra Craiului, construită de această secţie. D-l Dimitriu a

1) Am mai participat prin luna Maiu la o excursiune la cetatea lui Ţepeş-Vodă în cheile Argeşului, făcută sub conducerea D-lui Marin Dimitrescu, directorul liceului Lazăr. A fost frumoasă şi foarte interesantă, dar a fost mai mult o plimbare decât o «excursiune» demnă de turişti ca noi, şi de care să vorbeşti în Anuarul S. T. R.

împins amabilitatea până a venì personal în Bucureşti pentru ca să ne ià în primire la gara de Nord şi să ià conducerea chiar dela început.

Mulţi din Macedoneni au şi răspuns la apelul nominal, însă şi mulţi lipseau. Aşà între alţii D-rul Istrati, amiralul Ursianu şi «şeful bandei», D-l Murgoci, erau împedecaţi de a venì cu noi; tot astfel şi colegul dela Inalta Curte, care erà prins în procesul tramvaelor.

Erà şi un moment cam neprielnic. Pe la sfârşitul lui Iunie începe exodul general din capitală. Toată lumea se pregăteşte să fugă din oraş, care încotro poate. Mulţi pe vremea asta au şi plecat. Aşà că nu e de mirare, că «banda» nu erà în glorioasa ei complectitate.

Pe de altă parte, dacă lucrul nu se făceà acuma, şansele de a adunà măcar o bună parte din Macedoneni erau şi mai îndoelnice. Să se amâie excursia la toamnă? Dar pe la această epocă tocmai se întoarce lumea, şi astfel, de abea reinstalată în «homurile» respective, va fi încă mai puţin dispusă să se deplasese din nou.

Aşà fiind, tot acum erà momentul mai puţin defavorabil şi încercarea trebuià riscată. Evenimentele au dovedit că onor. secţia S. T. R. Muscel a fost bine inspirată.

Dacă lipseau mulţi Macedoneni, în schimb s'au prezentat mai mulţi alţi turişti — ne-macedoneni, — printre ei prietenii dela excursiunea Teleajăn-Siriu, doctorul, docentul universitar, procurorul şi avocatul care se arătase aşà de bun fotograf; acesta din urmă a venit cu noi dela Câmpulung, unde se şi instalase pentru vară. Au mai venit două domnişoare, surori a doui fraţi Macedoneni şi Sirieni.

Cu trenul de dimineaţă am plecat la Câmpulung. Turiştii merg de preferinţă în clasa a treia. Astădată însă, fiind printre noi şi turiste, şi încă de înalt rang social, ne am suit în clasa a doua.

La orele 12 «trecute fix» am ajuns la destinaţie. La gară furăm întâmpinaţi de o mulţime de lume. Revedeam în gând intrările noastre triumfale în oraşele macedonene. Erau prieteni, curioşi — ziua de Sf. Petru şi Pavel — şi S. T. Rişti musceleni. Printre aceştia D-l Emanoil Dimitriu, avocat din Câmpulung, fratele preşedintelui secţiei Muscel, cu

care a împărţit munca aranjărei expediţiunei, precum şi satisfacţia reuşitei.

Un mare autobus, şi mai multe trăsuri ordinare, adică cu demodatul motor cu ovăz — cai — ne-au condus la parcul Băilor Eforiei Spitalelor Civile. Acì am găsit întinsă o masă mare, împodobită cu flori, prevăzută cu «menu-uri» lucrate artistic, şi cu însemnarea locurilor ; iar în fund un taraf de lăutari se ţineà gata să ne cânte. Erà un ospăţ oferit de secţia S. T. R. Muscel camarazilor din capitală. A ieşit în timpurile din urmă moda de a raportà prin ziare nu numai isprăvile tutulor congreselor, oricât de neînsemnate ar fi, dar şi de a publicà în extenso «menuurile» diferitelor banchete oferite congresiştilor. Nu voiu imità acest obiceiu, pe care îl găsesc de prost gust, asemenea publicări neservind decât a stârnì invidia acelora cari n'au luat parte la praznic. Voiu trădà numai că printre diferitele feluri erau şi păstrăvi rasol şi friptură împănată de capră neagră (chamois). Cu Muscelenii nu te joci. Când fac un lucru, îl fac deabinele, cu vârf şi îndesat. Noroc că nu s'a servit şi şampanie. Măcar această absenţă erà o notă care, până la un punct, menţineà lucrurile în cadrul mai modest al unei mese de turişti.

După o vreme cam îndelungată se sfârşì şi acest «symposion», cu discursurile cu tot, şi am plecat mai departe.

Eram acum mai numeroşi, fiindcă mai mulţi turişti ai secţiunei Muscel ne întovărăşiră în excursia proiectată. Venì cu noi şi un fotograf de meserie, pentru a cinematografià scenele mai marcante ale expediţiei.

Fiindcă eram astfel prea mulţi la număr ca să încăpem cu toţii în autobus, acesta ne transportă în două serii. Aşà am vizitat cunoscuta mânăstire dela Nămăeşti, şi aşà am ajuns în spre seară la Rucăr.

La hotelul din localitate găsirăm camere de dormit şi iarăş o masă întinsă.

A doua zi, dis de dimineaţă, după un copios primdejun, tot urmând sistemul serial — divide et impera — am mers cu autobusul la Juvala, punctul de graniţă în spre Transilvania.

Acolo ne aşteptau 25 cai, pentru persoanele noastre, pentru bagajele, pentru merindele şi numeroasele boclucuri.

După ce se împărţiseră toate lucrurile şi se aşezaseră pe caii de povară, am pornit înainte spre cabana de pe Piatra Craiului. Mulţi au mers pe jos, deşì erau cai destui pentru toţi. Printre pietoni erau şi ambele domnişoare.

Drumul mergeà când prin fâneţe, când prin pădure, şi erà cam accidentat, când suindu-se, când coborându-se. Toţi caii erau foarte buni. Călcau cu siguranţa şi cumpăneala omului dela munte, încet şi tacticos, dar statornic. Festina lente. La coborîşurile şi suişurile prea pronunţate, cei mai mulţi călăreţi se dădeau jos de pe cai, spre a-i mai uşurà.

Abia merseserăm vre-o jumătate oră, că începù a plouà tărişor. Şi cu toate astea barometrul din Bucureşti, la plecarea noastră, erà în ridicare progresivă; aşijderea la Câmpulung, după cum ne afirmau camarazii musceleni.

Am mers înainte fără a ne sinchisì, şi după un timp, ploaia a stat. Dar iată că după un mic răgaz de linişte se adună din nou nori groşi şi negri deasupra noastră. Incepe a fulgerà şi a tunà, şi deodată se deschid stăvilarele cerului, dând drumul la o ploaie torenţială, cum numai la munte se întâmplă. Erà potop, nu altceva. Şi răsunà codrul şi muntele de bubuitul tunetului şi de ropotul ploaiei. Un trăsnet a căzut nu tocmai departe de noi. Călăreţii erau, în această intemperie, mai avantajaţi. Ai mantaua la îndemână şi călare poţi să o aranjezi aşà ca să acoperi şi picioarele, sau cel puţin poţi să-ţi aduci extremităţile mai sub burta calului, încât, oricum, poţi să îndrumezi puhoiul ce curge din cer şi de pe manta, într'un chip mai priincios; poţi ferì picioarele de apă, şi în orice caz nu eşti în contact constant cu iarba udă şi cu fleşcăraia drumului.

Cei mai mulţi dintre noi, şi mai ales călăreţii, erau bine înarmaţi contra ploaiei, cu mantale de cauciuc sau de «Loden» impermeabilizat, şi cu ghete solide. Unii însă din pietoni nu se echipaseră îndestul pentru astfel de intemperii. Câţiva nu erau apăraţi cum se cade nici la trup nici la picioare. Mai mult. Unii, având chiar mantale cu ei, le puseseră după prima ploae pe cal, urmându-şi drumul înainte fără a se preocupà de animalul ce duceà această preţioasă povară. Astfel s'a făcut că mai mulţi, când deodată a turnat

ploaia cea mare, erau departe de «porte-manteau», şi ploaia venind repede şi cu furie, au fost udaţi până la piele înainte de a se puteà acoperì.

Chiar şi pietonii cu mantale o duceau rău din partea picioarelor, căci la o asemenea apărie şi la iarba udă nici o încălţăminte nu rezistă mult, mai ales când apa, curgând de pe manta şi de pe pantaloni, îşi face drumul înlăuntrul ghetelor.

In puţin timp deci toţi pietonii erau răzbiţi de apă, toţi la picioare, şi unii peste tot. Dar nici unul nu se suì călare, nici domnişoarele. Trebue să recunosc însă, în interesul adevărului, că în afară de frumuseţea gestului, erà şi mai prudent, având picioarele ude, să mergi mai departe tot pe jos, decât să şezi nemişcat pe cal, căci aşà erai sigur că ai să răceşti.

După o oră a stat şi ploaia asta. Am mers mereu înainte, făcând în total ceva peste trei ceasuri de marş necontenit, când pe la orele unu am ajuns la o stână chiar la poalele muntelui Piatra Craiului. Se hotărîse că vom face acolo popasul dejunului. Insă cum vremea erà tot posorîtă, cum cei mai mulţi, fiind udaţi, nu erau dispuşi a se odihnì, şi cum de acì până la cabană nu mai erà decât un ceas, am continuat drumul fără a ne mai oprì, şi în ceva mai puţin decât o oră am şi ajuns acolo.

Cabana este opera secţiunei S. T. R. şi a fost ridicată cu cheltuiala proprie a acestei secţiuni. E aşezată niţel deasupra zonei pădurilor, pe o coştişe unde creşte numai iarbă, la o înăţime de vre-o 1500 metri deasupra nivelului mărei. Tapşanul verde se mai urcă dela cabană vre-o câteva sute de metri mai sus, pe o pantă foarte dreaptă, până dă de stâncile masive ce formează creştetul muntelui şi cari se înalţă de acolo drept în cer, până la o înălţime de 2220 metri. E o scenerie de un caracter alpin covărşitor, şi acest caracter erà, în vremea prezenţei noastre, încă întărit prin resturi de zăpadă ce se găseau în nişte viroage chiar în apropierea cabanei.

Construcţia s'a făcut sub nişte condiţiuni foarte grele. Apă nu e. Există la vre-o 2 kilometri un izvor ; dar debitul e slab, şi în momentul de faţă picură numai, aşà că trebuiau ceasuri spre a umple o doniţă. De aceea, apa la

cabană este un articol de preţ, cu care urmà a se face economie. A trebuit, spre a construì în această pustietate, să se aducă cărămida, nisipul, şi multe alte materiale pe cai. Işi închipueşte oricine ce vreà să zică a clădì în astfel de împrejurări.

Dar rezultatul a fost demn de toată truda. Cabana e bine făcută şi încăpătoare; este o construcţie solidă de cărămidă, pe temelie de piatră, şi învălită cu şiţă. Ea cuprinde o tindă şi o cameră mai mare, aceasta din urmă pardosită cu scânduri. In tindă se află o sobă-cuptor care se întinde până în cameră, aşà că cu un singur foc se încalzeşte întreaga cabană. Deasupra este un pod în care te urci pe o scară cam primitivă. Mobilierul se compune din două paturi rudimentare şi două bănci idem. D-nii Dimitriu ne-au spus că paturile erau în număr de patru, dar că două s'au furat. Fireşte, cabana e nelocuită în timpurile ordinare, ocupată fiind numai când vin turişti. Cheia se află la sediul S. T. R. la Câmpulung. In timpul iernei nu vine nimenea, şi atunci domnii contrabandişti au câmpul liber spre a operà.

Fiindcă cabana acum trebuià să primeassă lume multă, şi încă aşà de simandicoasă, onor. direcţie trimisese cu o zi înainte oameni să îngrijească, să aducă lemne, apă şi fân, să facă foc, şi să pue toate în stare prezentabilă, ca pentru noi.

Aşà, chiar dela intrare, ea ne făceà o impresie plăcută de confort relativ şi de adăpost solid, inspirând şi din capul locului mai multă încredere decât prin Maiu anul trecut pichetul dela Muntele Roşu. Şi cu toate astea, ce bine ne-a prins atunci şi acea sărmană cocioabă de scânduri.

Indată ce ajunserăm, se desfăşură scena obişnuită în asemenea împrejurări. Mai toţi ne descălţarăm şi fiecare îşi puse hainele ude cât se puteà de aproape de foc sau de cuptor. Nu erà decât un singur foc şi un singur cuptor şi nevoiaşii erau prea numeroşi; concurenţa erà aprigă. Dar lucrurile se petrecură în perfectă armonie. Un comunism frăţesc şi larg dominà. Fiecare dădeà din lucrurile lui neudate celor cari n'aveau rezerve: ciorapi, ghete, papuci, haine, plaiduri, mai ştiu eu ce. Nefericiţii cari nu puteau beneficià de acest comunism efectiv — cererea erà mai mare decât stocul disponibil — căutau să-şi îmbunătăţească soarta cum pu-

teau. Aşà, unul se plimbà prin casă cu picioarele învàlite cu jurnale, legate cu sfoară. In scurt timp întreaga cabană erà plină de diferite obiecte de îmbrăcăminte şi de încălţăminte expuse, mai de aproape sau mai de departe, influenţei binefăcătoare ale căldurei. Ce abureală.

Dar nu numai lucrurile de pe noi erau ude, toate celelalte câte erau purtate de cai, avură aceeaşi soartă, — afară doar de acele cari erau puse în geamantane, — căci desagii nu opuneau apei nici o rezistenţă. Aşà, pentru a vorbì de o experienţă personală, luasem un şal pentru a mă acoperì noaptea cu el, căci noaptea aşà sus la munte se ştie că e frig, şi paza bună trece primejdia rea. Ca să fiu mai comod, luasem pe calul meu numai mantaua de cauciuc, dând şalul la «bagaje». Când bagajul fu adus în cabană, şalul erà udat peste tot, ca tras prin apă, nu altceva. Deşì pus îndată în apropiere cât se puteà de intimă cu cuptorul, şi chiar cu focul, nu erà uscat cum se cade nici a doua zi.

După primeneala generală urmă un ceai copios şi un «déjeuner-goûter» mai sumar, căci erau orele trei trecute şi nu vroiam să ne stricăm pofta pentru masa de seara, mai ales că ni se anunţaseră pentru ea surprize, — ca la sărbările populare din Cişmegiu ori la balurile publice din Teatrul Naţional.

Insă şi la acest dejun sumar se văzù în ce mod îngrijit, generos şi atotprevăzător onor. Direcţie aranjase lucrurile. Erau tacâmuri complecte, cu talere, furculiţe, cuţite, linguri, pahare, păhărele, şervete, etc., pentru toată lumea ; mezeluri de tot felul cu duiumul, şi o enormă damigeană cu vin, plus o alta niţeluş mai mică cu ţuică. Mulţi cai trebue să fi fost afectaţi la transportul acestor bogăţii. Ba mai luase onor. Direcţie un băiat dela hotelul din Rucăr, pentru a gătì şi a ne servì. Cabană cu chelner ! Aşà trai mai rar la excursiuni de turişti.

La sosirea noastră ploaia începuse iarăş, şi ţinuse până în vremea acestui dejun, când, plictisită se vede că nu ne-a putut strică cheful, încetase. Văzând această schimbare în bine, ne hotărîm mai mulţi, adică acei cu încălţămintea oarecum intactă, să încercăm suişul pe culme. Venì şi fotograful cu aparatul său. Cu greu şi foarte încet ne urca-

răm. Iarba erà udă peste poate, şi panta foarte dreaptă. Cred că erà de 45 grade sau cam pe acolo. Iar solul erà sub un strat subţire de pământ pe care creştea iarba, compus din pietriş mărunt. Aici nici calul nu mai merge. Singurul mijloc de locomoţiune este per pedes apostolorum. Să te urci pe o astfel de declivitate în împrejurările date, nu e lucru uşor. Lunecam mereu şi cădeam, dar nu ne lăsam. Mergeam mereu înainte, mereu mai departe, mereu mai sus, excelsior. Doamnele cari erau cu noi, merseră şi ele foarte hotărît. Aşà, după un urcuş zdravăn, am ajuns la brâul stâncos care formează creasta muntelui şi prin care costişa de iarbă, şerpuind şi îngustându-se treptat, se urcă până la vârf. De acì, dela începutul chiar al stâncăriei, vederea erà măreaţă, cu tot timpul urât şi cu toată ceaţa ce învăluià piscul. Intre noi şi masivul Bucegilor mişunà o profuziune de dealuri şi văi, de păduri şi de fâneţe, întinse colo, departe sub noi, ca o hartă geografică. Ochiul cuprindeà toată natura, toată structura muntelui, cu liniile mari şi detaliurile secundare. Puteai să-ţi dai seamă acum că, spre a ajunge la cabană într'o linie mereu ascendentă, şi care să nu fie întreruptă prin văi ce te-ar face să pierzi înălţimea câştigată şi să începi din nou, ca să faci adică drumul pe o pantă mai dulce, dar continuă şi neîntreruptă, trebue să combini fel de fel de creste de dealuri, din ce în ce mai ridicate, şi să alegi între ele «şeile» cari oferă depresiunea cea mai mică. Ceeace face că la un punct situat în mare apropiere vizuală, drumul e câteodată disproporţionat de lung. De acolo vorba dela munte că drumul cel mai direct nu este totdeauna cel mai scurt, sau cel puţin cel mai bun.

De aicea sus am văzut şi cabana clădită pe partea ungurească a muntelui de Siebenbürgischer Karpathen-Verein. Arătà bună şi solidă. Dar par'că erà mai mică decât a noastră. E aşezată cam la acelaş nivel.

Ceaţa, care învăluià vârful muntelui, începeà a se îndesà şi a se coborî spre noi. In curând furăm cuprinşi de ea. Aşà fiind erà peste putinţă să mergem înainte. Ne-am hotărît deci să ne întoarcem. Dar coborîşul pe panta aşà de dreaptă, pe iarba udă şi pietrişul sub dânsa, a fost şi mai dificilă. N'aveai nici un sprijin. Lunecau picioarele cu

toate proptelele bastoanelor şi ale tocurilor dela ghete. Mai toţi ne lungeam din când în când fără voia noastră, improvizând un tobogan fără sănii. Bietul fotograf erà mai cu osebire expus la căderi, cum aveà ambele mâini ocupate cu purtarea aparatului său.

In mijlocul descinderei ploaia începuse iarăş, şi încă cu o energie cu totul inutilă. Furăm bucuroşi când ne văzurăm iarăş sub acoperământul cabanei noastre.

Cu toată ploaia, se făcuse afară, înaintea casei, un foc mare, care, luminând-o cu reflexe roşii, sporeà încă sentimentul de bine şi de plăcere ce-ţi inspirà cabana ea însăşi.

După altă premeneală. reclamată de natura lucrurilor, se puse masa. Paturile cele două serveau drept mese. Bănci se mai alcătuiau din câteva beţe groase şi ceva cuie. S'a servit prânzul. Mezeluri, sarmale calde şi pui fripţi. Adusese onor. Direcţie un castron uriaş plin cu sarmale făcute gata a se pune pe foc, şi 12 (doisprezece) pui, gătiţi gata şi aceştia de a fi puşi în frigare. Procesul frigerei a avut loc afară, pe focul cel mare de dinaintea casei. Erà un frumos tablou în întunericul nopţii focul acesta, cu ţăranii prin prejur, din cari doui învârteau cu atenţie şi gravitate frigările cu puii înşiraţi pe ele. Inchipuiască-şi cineva să prânzeşti sarmale calde şi pui fripţi la cabana de pe Piatra Craiului. A fost o masă foarte veselă, cu discursuri şi fel de fel de glume. Dulce est desipere in loco, după cum zice Horaţiu.

In timpul mesei ploaia iarăş încetase, şi mai la urmă s'au ivit şi câteva stele. La această vedere neaşteptată o mare parte din noi, şi mai ales tineretul, hotărî a face o ascensiune dis de dimineaţă, în zori de ziuă, spre a fi înapoi la timp pentru plecarea generală, care erà fixată pe la şapte ore şi jumătate. Lozinca amatorilor respectivi erà dar de a se sculà pe la două ceasuri, avec la nuit dans la tête, după cum ar spune Madam Keskevu în franţuzeasca ei sui generis.

Sub impresia acestei deciziuni se dădù cam pe la orele zece semnalul culcărei generale. Damelor li se concedă «salonul», celorlalţi turişti de sexul urât, li se rezervase podul ; iar oamenii de serviciu erau lăsaţi stăpâni pe tindă, cu obligaţia, impusă şi de interesul lor propiu, de a întreţine focul.

In pod erà întins fân cu prisosinţă. Un strat destul

de gros pe toată suprața. S'o fi adus şi împrăştiat un stog întreg. Insă un lucru se uitase. Negreşit, nu erà voe să se umble într'un mediu aşà de lesne inflamabil nici cu ţigare, nici cu chibrit, nici cu lumănare. Nu se gândise onor. Direcţie a luà un felinar. Dar iată că amabilul avocat-fotograf, ca turist ispitit ce este, scoate din rucksackul său un mic felinăraş de voiaj cu luminărele respective, şi nişte cuie-sfredel speciale, şi scapă astfel situaţia care altmintrelea ar fi fost dificilă. Aprindem felinarul, îl atârnăm de stâlpul podului, prin ajutorul unuia din acele cuie sfredel, ne culcăm fiecare la locul destinat, şi puţin mai târziu se stinge lumina ca să adormim.

Să te culci în podul unei cabane bune de munte, pe fânul moale şi mirositor, cu ventilaţie perfectă prin interstiţiile şi crăpăturile acoperământului, aşà de perfectă încât o simţi câteodată deadreptul în faţă, ce frumos moment, ce farmec, ce sublimă poezie !

Din nefericire eu personal n'am putut gustà bine această poezie, căci, nu trecuse mult, şi iată că în liniştea generală începe a se auzì un muzicant nazal, un sopran mai subţire. Puţin în urmă intervine un al doilea concertant, astădată un bariton sonor şi puternic. Strig, ţip, fac gălăgie. De geaba ! Duetul continuă cu vigoare. Atunci m'am resemnat. Ştiam că de acum înainte n'o să fie chip de dormit pentru mine.

Imi place muzica. Am auzit multă şi cred că chiar pricep ceva de ea. Aveam şi printre noi doui muzicanţi, un fligornist şi un flautist, cari aduseseră instrumentele lor şi din când în când cântau din ele. Dar aceasta în timpul zilei. Cu flautul şi fligornul în timpul nopţei, şi încă nazal, nu mă pot împăcà.

Aşà am stat treaz până ce s'au făcut ceasurile două de dimineaţă, când a venit timpul de sculare pentru a merge la vârful muntelui. Atunci mi-am făcut repede socoteala că, să fac excursiunea nedormit şi apoi să umblu toată ziua, ar fi o sforţare cam mare. Am fost pe destule vârfuri de munţi în vieaţa mea ; unul mai mult sau mai puţin n'are importanţă. Pe de altă parte îmi ziceam că, cine ştie, poate că muzicanţii nocturni, artiştii din nas, or fi tocmai dintre acei cari pleacă la vârf, şi atunci aşi puteà dormì vre-o

3—4 ceasuri, ceeace mi-ar ajunge pentru a îndurà greutăţile unei zile de turism. Aşà reflectând m'am hotărît repede, am lăsat pe ceilalţi să plece fără mine. In urmă, într'adevăr, a fost linişte în pod. Cei rămaşi erau toţi oameni liniştiţi, «paşnici cetăţeni»; elementele tulburătoare emigraseră la pisc.

La orele cinci şi jumătate ne-am sculat cu toţii, cei rămaşi, spre a puteà face în linişte şi la timp toate pregătirile de plecare. Ferberea unui ceai general fù primul lucru. Ceaiul erà dorit nu numai de noi, dar presupuneam că şi excursioniştii, la întoarcerea lor, o să aibă mare poftă de aşà ceva, mai mare chiar decât noi. Apoi se fripseră la frigare încă o serie de pui, pentruca fiecare din noi să ia câte o bucată de friptură şi o bucată de pâine în buzunar. Căci, de, drumul până la hanul din Dâmbovicioară era să fie ca vre-o trei ore, şi acolo urmà să ne aştepte autobusul. Dar la drum, şi în special la munte, ştii când pleci, nu ştii însă când soseşti, şi multe se pot întâmplà în drum.

Pe la ceasurile şapte au început să ne vie vârfiştii în grupuri de câte doui-trei. Printre ei erà şi una din domnişoarele care făcuse şi ea ascensiunea, şi fotograful care, sus pe culme, a cinematografiat pe toţi ascensioniştii.

Au povestit multe despre frumuseţele sceneriei de sus; dar nici «Edelweiss» n'au găsit, şi, văzduhul fiind tot încă supraîncărcat cu umezeală, nici vederea nu erà faimoasă.

După ce toţi se întăriseră cu un ceai substanţial cu accesorii, s'au strâns toate tacâmurile şi buclucurile şi s'au aşezat toate pe cai. Tot astfel şi bagajele noastre. S'a curăţit cabana. S'a încuiat bine, şi cheia s'a luat de D-l Gabriel Dimitriu, spre a o depune la Câmpulung, la sediul S. T. R.

Pe la ceasurile opt caravana s'a pus în mişcare spre vale. La început merserăm mai toţi pe jos, căci cei mai mulţi cai şi mai ales acei de călărie, petrecuseră noaptea la stână, unde i-am şi găsit. Acì mulţi au încălecat; însă mai toţi vârfiştii, precum şi ambele domnişoare, au mers şi de acì înainte tot pe jos, până în Dâmbovicioara.

Timpul, deşì nu arătà paşnic, totuş ne-a dat pace până la Dâmbovicioara şi chiar până la Rucăr.

Spre orele douăsprezece am ajuns la hanul din Dâm bovicioara. Intr'adevăr ne aşteptà acolo autobusul.

De acì încolo nu mai sunt multe de zis. Lucrurile au mers şnur, întocmai conform programei. Am vizitat cheile Dâmbovicioarei, cari, prin caracterul lor grandios, merită să fie vizitate şi de turiştii streini; mai ales că acum le străbate o şosea minunată, aşà că poţi să le parcurgi foarte comod pe jos.

Am vizitat şi peştera, care e interesantă prin o mulţime de formaţiuni stalactitice. Inaintea intrărei peşterei fotograful ne-a «tras la maşină» pe toţi.

In urmă am continuat drumul la Rucăr, şi, pentru a economisì timp, am preferit să facem această distanţă odată cu toţii, iar nu în serii; ne-am înghesuit cu toţii în autobusul nostru cum am putut, şi la două ore am sosit cu toţii la hotelul din Rucăr. Când ne dădurăm jos, începù din nou ploaia.

Acì iarăş masa erà pusă, şi după această ultimă agapă am plecat, iar în automobil, la Câmpulung, de unde trenul ne-a adus înapoi în capitală.

Dimineaţa fuseserăm la Piatra Craiului, în creerul munţilor, la graniţa ungurească, unii din noi chiar în vârful muntelui, şi seara dormirăm în Bucureşti, în patul nostru! Acest «tour de force» a fost posibil numai prin concursul autobusului, pe care onor. secţia Muscel S. T. R. ni l-a asigurat pentru excursiunea noastră şi pe care l-a combinat atât de perfect cu itinerarul expediţiei.

Am spus mai sus, că excursia asta a dat pe faţă două fapte cari merită de a fi semnalate. Cred că, în urma celor relatate, nu e nevoe să le mai relevez anume, căci răbdătorii cetitori le vor fi deosebit ei singuri.

Punctul cel dintâiu este vrednicia secţiei Muscel S. T R. Nu fac aluzie prin aceasta la primirea mai mult decât prietenească ce ni s'a făcut nouă S. T. Riştilor bucureşteni şi de care vom păstra o amintire călduroasă. Nu. Aceasta este o cestiune personală, care n'are a face acì.

Mă simt dator însă, să subliniez faptul că secţia Muscel cu cheltuiala sa şi cu osteneala sa a dotat Carpaţii noştri cu această cabană, creând acolo un centru de operaţiune, şi făcând astfel uşor de executat o sumedenie de excursiuni în acele regiuni. Iată o pildă demnă, care merită imitare.

In al doilea loc publicul cetitor îşi va fi dat seamă şi de vrednicia turistei române.

Deja în Macedonia, unde printre noi se aflau şase dame, am observat demnitatea, tactul, seninătatea de temperament şi lesnicia cu care turistele noastre se acomodează cu orice situaţie. Nu numai atât. Au dat dovezi şi de exactitate. Mai niciodată la orele hotărâte pentru întâlnirea generală n'am fost nevoiţi să le aşteptăm. Erau totdeauna prezente la timp.

In cursul expediţiei de faţă am putut constată — şi cu mine, sper, şi iubiţii cetitori, — că, pe lângă aceste calităţi, romănca mai posedă şi puterea de rezistenţă necesară spre a fi o sportistă distinsă.

Este cunoscută iscusinţa şi voinicia turistei anglo-americane. Cine a călătorit prin Elveţia o ştie. Tot aşà turistele germane. Vara mai ales munţii Bavariei şi Tirolului sunt plini de ele. In Italia Regina Margareta şi-a făcut un renume de alpinistă intrepridă. In Franţa Madame de Gast a devenit o celebritate ca sportswoman. Ei bine! Turista noastră română este şi ea la înălţime; se poate pune şi ea, cu fruntea sus, alăturea cu surorile sale turiste de peste hotare. Digna est intrare.

G. FLAIŞLEN.

Zorleni, Iulie 1912.

UN AL DOUILEA DRUM LA PIETROSUL

Ratoşnia. — Plaiul Coborului. — Pietrosul. — Negoiul. — Valea Ilvei.

Sfârşind descrierea primului drum la Pietrosul *), am spus: «Excursiunea aceasta ne-a satisfăcut atât de mult, încât am hotărît de pe acum ca în curând să suim din nou pe muntele Pietrosul, însă în partea din spre Ilva, să facem drumul pe coama Pietrosului şi a Negoiului în direcţiunea muntelui Clement, să vizităm vârfurile muntelui Clement şi să ne întoarcem prin Belbor şi Borsec sau prin Topliţa».

Intenţiunea aceasta se apropià înfăptuirei în August 1906; am fost însă nevoiţi să schimbăm planul primitiv într'atât, că am renunţat la regiunea Clementului. N'am prea avut încredere în călăuza din Topliţa.

Vineri, 17 August, la 7 $^1/_2$ dimineaţa, am pornit şapte turişti veseli din Ratoşnia, însoţiţi de cai de călărie şi pentru sarcini.

Cam la 1—1 $^1/_2$ km. deasupra Ratoşniei ajungem la prelungirea plaiului Coborului în şosea; se suie în mare repeziş dela stradă (pe o întindere de vre-o 500 m.) peste pământ stâncos până la întâiul vârf de colină, unde te încântă o privire minunată asupra Mureşului. Plaiul duce — în parte cu suiş lin, în parte suiş sau aplecat uşor — în direcţiunea nord-estică în cea mai mare parte printr'o pădure de fag până la Poiana Fântânelei, unde am ajuns la 9 $^3/_4$. Aici

*) Anuarul S. T. R., IX, 1911 p. 23.

avem o privire asupra unui lanţ de plaiuri aşezate în depărtare, la nord şi la nord-vest. Ne-am odihnit dela 11 până la 1 pe Poiana Căpăţânei, unde am luat prânzul. Am urmat apoi drumul in pădurea de fag care începeà să fie împănată cu brazi. La 3 după amiazi am ajuns la Poiana Bradului. După un repaos scurt continuăm calea între brazi. Curând am avut un suiş cam repeziş care ne-a adus la un pisc, unde aveam înaintea noastră un tablou minunat al plaiului, strălucind în lumina soarelui. Coborâm la Poiana Tartarului şi ajungem pe o coastă uşor ondulată la Poiana Buscei (1556 m.), ţinta excursiunei pentru ziua de astăzi.

In câteva clipe se ridică flacările unui foc puternic în faţa celor două corturi ale secţiunei din Reghenul săsesc. Am pregătit masa. Seara erà frumoasă, promiţând vreme bună şi pentru a doua zi. Valea Tihului, Dealul Ruşii şi Poiana Şanţului, aşezată de dedesubt, se întindeau înaintea ochilor noştri şi ne aduceau aminte de excursiunea făcută în anul trecut.

Ne-am sculat la 5 şi am pornit la 6 $^{1}/_{2}$. Drumul duceà la marginea nordică pe un tărâm stâncos la vârf peste Busca. Indreptându-ne spre vârful Tihului, îl ocolim şi ajungem pe partea nordică a munţilor în direcţiunea nord-vestică a muntelui Gruia (ora 9). Pe coborâşul nordic al coastei muntelui se întâlnesc plaiul care vine dela Strenior cu acela parcurs de noi, ducând înapoia Pietrosului la Clement şi Căliman. Ne-am despărţit acì de caii noştri, cari aveau să ne aştepte sub Petricel.

Pe la 10 $^{3}/_{4}$ am ajuns la vârful Pietrosului. Vedem acolo un cazan răsturnat alcătuit din pietre pătrate: Căldarea.

Vremea frumoasă şi limpede de ieri, o spunem cu părere de rău, se cam schimbase. Aerul ceţos se întindeà ca un văl pe valea Mureşului. Ajutat de binoclul triedru al lui Zeiss, am putut totuş vedeà Reghenul săsesc. Se puteau distinge bine Munţii din Borgu, Bistriţa şi Rodna, tot aşà şi biserica din Vatra Dornei.

Am stăruit să continuăm drumul, căci doream să mai ajungem, de va fi fost cu putinţă, la locul de sub Piatra Piscului pe muntele Clement. Dar se grămădeau norii. Am apucat pe coasta întinsă şi lată a Pietrosului, în spre est,

coborând pe partea Negoiului, care cade râpos spre pârâul Negoiului.

Timpul înaintat şi norii de pe Clement din ce în ce mai ameninţători, ne-au silit să renunţăm la lac. Cum la munte se întunecă repede, n'am fi avut putinţa să ajungem la Stâna Drăguş sau la Stâna Stegia, unde puteam găsì un bun adăpost.

Inştiinţând pe păzitorii cailor, am coborât spre pârâul Negoiului. Am putut constatà, că peretele Stegia-Drăguş, aşezat în faţa pârâului, dă un ecou foarte frumos. Ne aflam pe malul drept al pârâului, ceva mai sus de confluenţa lui cu primul său pârâiaş de pe malul stâng.

După sosirea cailor, ne-am oprit două ceasuri pe loc. La 3 am pornit cu gândul de a fi cât mai curând jos (Palota Ilva). Am mers un ceas, cerul ne-a surprins cu o ploae subţire. Inaintam în ploae până ce am ajuns la confluenţa pârâului Negoiului şi al Pietrosului. Incepând de acì, ele formează Ilva mică.

Ascultând de sfatul călăuzei noastre, am suit în sus dealungul pârâului Pietrosului. Peste un sfert de ceas am ajuns la singurul ferestrău care se află pe acì, cu nădejdea că vom găsì un adăpost care să ne apere de ploaie. Şopronul gol, care ne-a fost pus la dispoziţiune, erà acoperit cu scânduri. Fiindcă nu erà impermeabil, turiştii adormiţi se pomeneau cu picături de apă pe obraz.

La 5 $^3/_4$, deşì plouà, am plecat cu dorinţa ca la unu după amiazi să fim la Ratoşnia. Starea mizerabilă a podurilor a prezintat un mare pericol pentru caii noştri. Am fost deci nevoiţi să întârziăm pe drum.

Am dat de un zăgaz, un stăvilar primitiv şi ceva mai departe de un al douilea zăgaz. Aici am putut admirà o frumoasă cădere de apă, singura, pe cât ştiu, în munţii noştri.

In spre zăgaz valea se strâmtează, formând la stăvilar o vale îngustă, de vre-o 10—15 m. lăţime, înconjurată de pereţi stâncoşi aproape verticali. Pe această vale pârâul curge cu o repeziciune vertiginoasă, prăvălindu-se într'o prăpastie adâncă de 12—15 m.

Pe la 10 am ajuns la confluenţa pâraielor Ilva şi Ilva

mică, cari, împreunate, formează Ilva mare. Aceasta curgând într'o vale largă, se varsă în Mureș.

La confluența aceasta se află stațiunea unei căi ferate industriale. Firma M. Schwarz din Reghenul săsesc a continuat-o din Brad, dealungul pârâului Ilva în sus, până aproape de muntele Clement-Drăguș.

La 2 după amiazi am sosît la Ratoșnia, trecând prin Palota Ilva și Brad.

Comparând prima excursiune la Pietrosul cu aceasta, vedem că putem ajunge mai ușor și mai repede prin Poiana Șanțului decât prin Poiana Bâscei.

S'ar recomandà excursiunea Ratoșnia—Pârâul Secu și Scurtu—Strenior—Piciorul Popei—Poiana Șanțului. Se poate ajunge într'o zi, dacă pornim dis de dimineață. Are însă un neajuns : la Strenior sosim tocmai la prânz.

Făcând drumul pe Strenior ziua întâia este mai grea, pe Busca ziua a doua. Cea dintâi însă, dacă avem parte de o vreme frumoasă, oferă priveliști mult mai frumoase și perspective mai întinse.

Dr. E. ALZNER.

PRIN CODRII CEAHLĂULUI

Mândrei armate românești, închin rândurile de mai jos. Sub scutul ei înflorește avuţia ţerii noastre; în mâinile ei stă siguranţa poporului nostru; sprijiniţi pe vitejia ei, nădăjduim că idealul neamului nostru se va împlinì. Către ea se cuvine dar, să ne îndreptăm privirile, dragostea și încrederea noastră!

Frământări superstiţioase.

Aşteptam să se hotărască ziua plecării.

Tocmai în acest timp, gazetele erau pline cu descrierea unor catastrofe de cale fierată, întâmplate, unele la noi, în ţară, iar altele în streinătate.

Cu câţiva ani în urmă, atât eu, cât şi soţia mea, fuseserăm cât p'acì să cădem sub roatele unui tren ce pornise din gara Periş mai înainte de a fi avut noi vreme să ne dăm jos din vagon. Groaza de odinioară, par'că se redeşteptà iarăşi în sufletul meu, citind fioroasele amănunte date de ziare cu privire la acele catastrofe.

Mi se păreà că văd aievea cele povestite de jurnale; şi mă 'ngrozeam. Ca să-mi fie spovedania nemincinoasă, trebuie să mărturisesc că începusem a visà tot catastrofe de drum de fier.

Toate frământările şi gândurile sinistre însă, mi-erau de surda. Primisem să plec şi socotiam că nu mi-ar fi stat bine să-mi iau seama fără vreun temei binecuvântat. Deci, începui a mă gândì cam în ce parte a trenului să mă aşez,

spre a fi mai puţin expus în caz de s'ar fi întâmplat — Doamne fereşte ! — vreo ciocnire, sau vreun răsturniş de tren.

Şi, lucru de mirare!.., cu toată teama ce-mi rodeà sufletul, par'că simţiam, totuş, o mare mulţumire gândindu-mă că voiu aveà prilejul să schimb, cel puţin pentru câteva zile, zăpuşeala înăbuşitoare a Bucureştiului, pe un dram de aer curat din creierul munţilor.

La gândul că tovarăşii mei de călătorie vor fi aproape numai ofiţeri, vedeam plimbarea la care eram chemat să iau parte, plină de un deosebit farmec. Ştiam voioşia Românului, când e vorba ca să primească nişte oaspeţi de seamă; ştiam dragostea poporului către oastea ţerii; ştiam respectul de care se bucură ofiţerimea română faţă de locuitorii ţerii; şi mă simţiam oarecum măgulit sufleteşte, că voiu fi în tovărăşia unor oameni în faţa cărora, toate uşile se deschid primitoare şi cu voe-bună.

Aveam să merg în tovărăşia ofiţerilor regimentului Mihai Viteazu No. 6, din Bucureşti, sub conducerea domnului colonel Panaitescu, comandantul regimentului.

In sfârşit, mi se dete de ştire că Marţi seara — 19 Iunie —, la ora 9 şi jumătate, să fiu în gara de Nord.

Ziua de Marţi mă puse iarăş pe gânduri. Nu ştiu ce păcatele au oamenii cu această zi! De unde până unde, le-a năzărit că Marţea nu e bine să pleci la drum? Şi, năzăreala lor nu mă lăsă rece nici pe mine. Căutai fel de fel de pricini, ca să-mi scot din minte gărgăunii plecării la drum, Marţea; şi, în sfârşit, îmi dovedii, mie-însumi, cu probe nediscutabile, că noi nu plecam la drum, Marţea, ci Miercurea. Făcui şi eu întocmai ca schimnicul care fiind oprit de canoanele bisericeşti să mănânce carne de pui, blagoslovì carnea să se prefacă în peşte; şi apoi o mâncă împăcat în cugetul său, că-şi hrăneşte corpul cu peşte, iar nu cu pui de găină. Nediscutabilele mele probe, că vom plecà la drum, Miercurea, iar nu Marţea, îşi aveau temeiul tot într'o rânduială bisericească. Preoţimea socoteşte începutul zilei de slujbă religioasă, dela toacă, adică din seara ajunului zilei ce urmează; şi ţine până a doua zi, tot la toacă. Astfel că, eu îmi zisei: Marţea se isprăveşte la 4 seara; iar de acolea-încolo începe Miercurea. Deci, la ora 10

noaptea, când urmà ca noi să pornim din Bucureşti, erà Miercuri, iar nu Marţi.

Scăpat şi de acest chin sufletesc, începui a-mi face pregătirile de călătorie. Îmi strânsei într'un geamantan toate cele trebuincioase călătorului la drum; şi, la ora hotărîtă, fusei în gara de Nord, pregătit a înfruntà toate plăcerile şi neplăcerile unei călătorii cu trenul.

Spre Piatra Neamţu.

La ora 10 noaptea, toţi excursioniştii eram în vagoane.

Am pornit din Bucureşti pe o noapte senină. La început, toţi aveam chef de vorbă. Cu cât se apropià însă, miezul nopţii, cu atât vorba se rărià; apoi dete în şopăeli; şi, în sfârşit, se stinse cu totul. Unii picotau în colţurile lor, alţii dormiau deabinelea, câţiva — cei mai puţini — se uitau pe ferestrele vagoanelor, căutând a sfredelì cu privirea şi a pătrunde cu mintea misterele nemărginirii şi tainele spaţiului învăluit în giulgiul întunecos al nopţii.

La Ploeşti, aproape toţi dădurăm busna în restaurantul gării, unde îmbucarăm pe repezeală, fiecare, câte ceva. De acì-încolo, gările defilară pe lângă noi, trecând ca nălucile, fără să ne mai intereseze nici măcar numele lor....; de altfel, nici nu prea aveà cine să se intereseze de ele, căci mai toţi dormiau.

Cei neprinşi de somn s'au mai coborît puţin timp la Buzău. După aceea, până la Bacău, unde ne-am mai înviorat corpurile cu câte o gustare de dimineaţă, nimeni nu s'a mai coborît din vagon.

La Bacău, vagonul nostru fù trecut pe linia ce duceà spre Piatra-Neamţu. Fiind ziuă deabinelea, puţini mai picotau prin culcuşurile lor; cei mai mulţi priviau cu nesaţiu silueta mult doriţilor munţi, care se înălţà măreaţă în zarea Carpaţilor Moldoveneşti. Case răsleţe, sate singuratice, păduri, câmpii, semănături — unele frumoase, altele plăpânde — alunecau pe sub ochii noştri, ca undele repezi ale unei cascade ce-şi prăvăleşte spumoasele-i ape depe creasta râpoasă a munţilor presăraţi cu stânci.

O băgare de seamă deosebită ne atrase satul Buhuşi,

reşedinţa vestitului „Rabin din Buhuşi", sat în care *industria românească* posedă o *fabrică ovreească* de *postav românesc.* Casele satului sunt aşezate în amfiteatru pe o colină destul de ridicată, ce se înalţă — cum mergi spre Piatra-Neamţu — pe partea dreaptă a liniei fierate.

Nu departe de drumul trenului, în satul Rosnov, văzurăm o minune de biserică. Erà biserica satului, ridicată numai

Biserica satului Rosnov din judeţul Neamţu.

din piatră, în parcul palatului Rosnovenilor, de către Nicolae Rosnoveanu. Biserica e clădită după planuri muscăleşti, are un stil original şi este, poate, unica în ţară, ca plan de zidire.

Până la Piatra, unde am sosit la ora 7 dimineaţa, în ziua de 20 Iunie, Miercuri, nu mi s'a mai părut nimic vrednic de ţinut în seamă.

Câteva ore în Piatra-Neamţu.

Dela gară, am pornit în oraş cu trăsurile.

Mai toţi birjarii, aci, sunt Ovrei. Trăsurile sunt mici şi trase doar de câte un cal. In trapul calului, butca mică, în care nici nu pot stà doi inşi în largul lor, par'că tot stă să se prăvale, când într'o parte, când în alta; şi mergi cu inima sărită ca, la fiece pas, să nu fii dat de-a rostogolul.

Străzile oraşului sunt rău pavate. Trotuarele — mai către centru — sunt pavate cu oarecare îngrijire; marginile străzilor, în spre trotuare, sunt pardosite cu pietroae de râu; iar mijlocul lor este aşternut cu sfărămătură de piatră, care, din pricina neîntreruptei circulaţii, se preface cu înlesnire în praf; aşà că, după ploaie, oraşul este noroios ca orice sat, iar în zilele cu soare, face concurenţă chiar celor mai prăfuroase sate.

E de mirat că acest orăşel care, ca poziţie, merită să steà în fruntea tuturor localităţilor climaterice din ţară, este totuş, aşà de puţin îngrijit; mai ales că piatra îl năpădeşte din toate laturile şi ar puteà să aibă, deci, uliţe mai bine pietruite!

Casele, în general, sunt înghesuite mai mult către centru, unde negoţul a căutat să adune tot ce el a avut mai întreprinzător; încolo, aproape fiecare casă se răsfaţă singură în câte o curte spaţioasă. Unele din aceste curţi sunt bine îngrijite; altele însă, sunt lăsate în aşà stare de oropsire, încât par a fi în preajma unor locuinţe părăsite.

Mai tot negoţul oraşului este strâns în jurul pieţei, care este totdeodată şi centrul oraşului. De multe ori, pentru un lucru de nimic eşti nevoit să mergi la centru ca să-l poţi găsì, căci spre periferie se găsesc prea puţine dughene cu toate cele de trebuinţă.

Negustorimea Pietreană este formată mai ales din Ovrei, puţini Greci şi prea-prea puţini Români. Trecând pe străzile oraşului şi cetind firmele localurilor de negoţ, mai nu vezi nume româneşti: toate sunt numai ovreeşti.

Din populaţiunea oraşului, de peste 18000 locuitori, aproape jumătate sunt Ovrei; iar cealaltă jumătate o formează Românii şi celelalte naţionalităţi.

Dela gară, drumul către inima oraşului merge tot la vale.

Fiind tocmai după ploaie, străzile erau acuma noroioase. Caii, în alergătura lor, abia puteau ţine piept poverii ce-i mână dela spate, stând par'că gata-gata să se prăvălească peste ei. Priviam cu groază trăsura ce venià în urma noastră: mă temeam ca să nu deà cu oiştea peste noi. Când panta se mai domolì, par'că mă simţii mai liniştit.

Grupul excursioniştilor la Cercul Militar, înainte de a pornì la drum.

Am tras deadreptul la sediul „Cercului Militar" din Piatra. La *Cerc*, găsirăm nişte soldaţi de serviciu, cari ne spuseră că regimentul local este dus la „*Şipote*" pentru mai multe zile; însă, dacă avem nevoe şi de alte desluşiri, mai sunt prin oraş vreo doi ofiţeri, cari ar puteà fi chemaţi, spre a ni le dà.

Prima grijă a domnului colonel Panaitescu fù ca să rânduiască însărcinarea fiecărui ofiţer, pentru cursul zilei şi

pentru restul excursiunii. Domnul sublocotenent Pântea, fiind de fel din judeţul Neamţu, şi deci, mai cunoscător prin partea locului, fù însărcinat să rostească de masă. In acelaş timp, se hotărî ca d-l Prefect să fie vestit despre sosirea noastră, comunicându-i-se totdeodată că d-l Colonel doreşte a-i vorbì.

După puţină zăbavă, venì şi unul dintre domnii căpitani locali, care aflase prin oraş despre sosirea noastră. Domnia-sa având locuinţa chiar la *Cerc*, ne deschise peste tot, lăsându-ne în voe, ca să ne facem găteala de dimineaţă.

Pâlcuri-pâlcuri, ne împrăştiarăm prin odăi, ajutându-ne unii pe alţii — de-a frăţia — cu cele ce întâmplător ne lipsiau. Cei cari isprăvirăm mai degrabă găteala, ne gândirăm a dà de ştire şi celor de-acasă, că Dumnezeu ne-a ajutat de-am sosit sănătoşi la Piatra. Nu ne ajungeau tocurile şi creioanele Unii aşteptau cu nerăbdare să termine cei ce scriau; iar cei ce scriau sburau pe cărţile poştale, ca să nu pue la prea multă încercare răbdarea celorlalţi.

Când fuserăm cu toţii gata, ieşirăm în faţa Cercului Militar, unde fù scoasă prima fotografie din excursia noastră.

Pe Cozla.

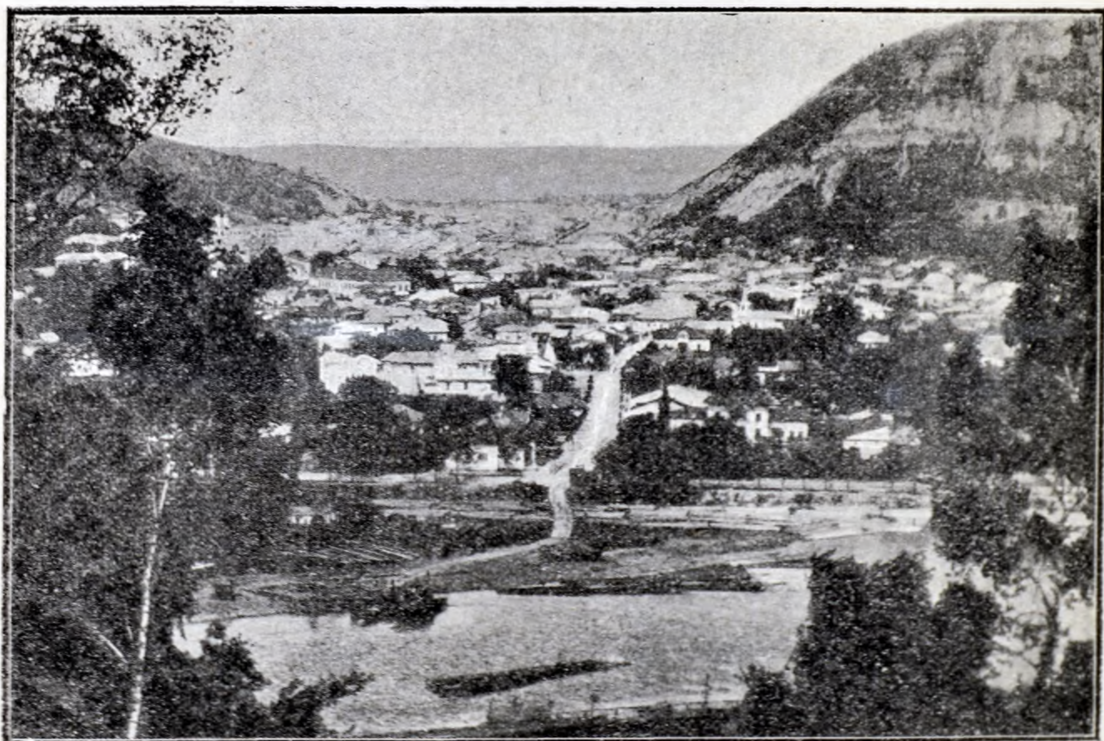
Dela «*Cerc*», pornirăm în parc, a cărui intrare este chiar peste drum de «Cercul Militar». Nu departe de poartă, în lăuntrul parcului, sunt nişte colţuri de stâncă picate fără nici o potriveală. Aceste pietroae, ni s'a spus că sunt rămase acolo din timpul unei dărâmări a muntelui, petrecută în anii din urmă, dărâmare a cărei pricină n'a putut fi lămurită nici până astăzi, în nici un chip, de către învăţaţii noştri.

Pătrunzând niţel mai în lăuntrul parcului, zărirăm o cuşcă mare de zid cu zăbrele de fier, având două despărţituri în cari erau: o pereche de lupi şi o pereche de urşi tineri.

Privirile ţepoase ale lupilor şi mersul neastâmpărat al urşilor — cu toate zăbrelele cuşcii — ne deteră ghies să ne vedem de drum mai degrabă.

Dela această cuşcă, începurăm urcuşul pe muntele Cozla — munte transformat în parc de către fostul primar al Pietrii, d-nu Nicu Albu. La prima cotitură, pe dreapta,

întâlnirăm un chioşc în care intrarăm ca să privim oraşul din înălţime. Priveliştea erà frumoasă, dar nu puturăm vedeà toată întinderea Pietrii. De-acì pornirăm spre bufetul parcului: o frumoasă clădire făcută aproape în întregime din scânduri şi grinzi de brad. In apropierea bufetului erà parcul cerbilor. Căutarăm a sfredelì cu privirea hălăciugişul crăcilor de brad, doar că-i vom zărì prin vreun unghier al închisorii lor; dar nu isbutirăm. Lăsarăm bufetul în urmă şi pornirăm tot mai sus, privind cu nesaţiu, când frumoasa panoramă a oraşului, când măreaţa privelişte a naturii în

Vederea generală a oraşului Piatra-Neamţu.

care el se răsfăţă. Aleele parcului pot fi urcate şi cu trăsura, căci, tot mergând, ne trezirăm în urma noastră cu o caleascā trasă de doi cai negri mânaţi de o dudue. După câtăva vreme, zărirăm capetele cailor răsărind pe după coama muntelui. Pe când noi eram abia la jumătatea drumului, trăsura se şi întorceà din vârful Cozlei.

Până să ajungem sus de tot, mai făcurăm câteva popasuri.

La fiecare oprire, ochii ne erau desfătaţi de noui vederi, de noui panorame, de noui privelişti. Ajungând la un

parapet de piatra, clădit — se vede — dinadins într'un loc de unde poate fi cuprins cu vederea tot orașul, rămăserăm uimiți de atâta splendoare. Dela această înălțime, Piatra se vedeà în toată măreția ei. Privind-o, par'că mi-se ștersese din naintea ochilor noroiul străzilor. Acea panoramă minunată mă pironise locului. Cu privirea dusă departe-departe și cu mintea furată de nepătrunsele, de neînțelesele taine ale firii, mă simțiam încătușat de măestria cu care natura rânduise totul în acest colț al Patriei mele ; și mă dureà sufletul când mă gândiam cum mai toți Românii ard de dorul de a cutreerà pământurile altor neamuri, de a privì cu nesaț frumusețile altor țeri, disprețuind pe ale lor, nesocotind pe cele dăruite lor de Dumnezeu. Și, cu mâhnire mă întrebam... : care să fie pricina acestui condamnabil dispreț pentru tot ce este al nostru?..; și, răspunsul mi-l găsiam ușor : îl găsiam atât în lipsa de cunoaștere a frumuseților pământului nostru scump, precum și în lipsa de îngrijire a acestor frumuseți cum nu toate țerile au.

Acest oraș mândru, care se răsfață pe trei guri de văi, care are un aer cum nu se poate mai sănătos și mai potrivit pentru tot soiul de firi omenești ; acest oraș pe care Dumnezeu l-a aruncat în mijlocul atâtor localități cari de cari mai vrednice de văzut : munți năprasnici, prăpăstii groaznice, ape vijelioase, păduri de veacuri, mânăstiri, cetăți, târguri și câte și mai câte ; orașul acesta pe care-l găsesc, ca poziție, în fruntea tuturor orașelor românești dela munte, este mai slab gospodărit și mai puțin îngrijit decât orice comună de rând.

Punându-l pe-o linie cu orașul Câmpu-Lung, trebuie să mărturisesc cum că, după mine, orașul Piatra-Neamțu este cu mult superior concurentului său, în ce privește poziția sa naturală ; însă, cu mult inferior, în ce privește îngrijirea sa, față de fosta capitală a lui Radu Negru.

Datorită acestei lipse de îngrijire, precum și lipsei de buciumare a frumuseților din preajma lui, cel mai frumos oraș de munte al Moldovei este ignorat și ocolit, aproape de toți Românii. In schimb, atât Câmpu-Lungul, cât și Piatra-Neamțul, sunt năpădite mai numai de Ovrei. Cât despre Români, numai cei pe cari nu-i taie băerile pungii să o

roiască peste hotare, numai aceia vin să-şi petreacă vara deavalma cu Ovreii.

Socotesc că, decât s'ar face tovărăşii pentru înfiinţarea de *«casinouri»* şi alte năsbâtii, la Constanţa, Sinaia şi mai ştiu eu unde, mai bine s'ar face tovărăşii pentru ridicarea şi înfrumuseţarea unor localităţi ca Piatra-Neamţu şi multe altele, cari, de-ar fi fost pe tărâmul altor ţeri, de mult ar fi avut un renume universal.

Şi apoi, Piatra-Neamţu nu ar puteà să fie numai o excelentă localitate climaterică, ci şi o minunată staţiune balneară ; căci ea are şi nişte izvoare de ape minerale, cu adevărat miraculoase.

La apele minerale.

Pornind din vârful Cozlei spre vale, pe laturea protivnică intrării parcului, după o bucată de drum se zăresc la poalele muntelui vreo două chioşcuri şi mai multe şandramale sub cari sunt câteva mici bazinuri de scânduri, pline cu apă. Ştiam din auzite că la Piatra se găsesc nişte ape minerale; dar nu le cunoşteam nici amestecul şi nici puterea miraculoasă ce zace într'însele. Cu acest prilej constatai că, în total, sunt vreo şapte izvoare, cari, după cum ne-a tâlcuit un bătrân însărcinat cu paza lor, au puteri diferite : unul îţi ià durerea de cap, altul te vindecă de reumatism, celălalt nimiceşte piatra dela ficat, un altul îţi dă poftă de mâncare, şi câte minunăţii, toate.

Cine ştie ce puteri, cu adevărat supranaturale, vor fi având acele izvoare ; însă faptul că aceste puteri îţi erau arătate de un om nepriceput, ale cărui descrieri caraghioase îţi inspirau neîncredere, te făceau să-ţi baţi joc de ele şi de puterea lor suprafirească. Ba, văzând halul în care erau ţinute, ţi-ar fi fost chiar scârbă să bei dintr'însele.

Dacă acele ape vor fi având cu adevărat puteri neînchipuite, nu ar fi fost oare mai înţelepţesc lucru, să li se fi dat o îngrijire mai deosebită, să li se fi făcut oarecare faimă prin ziare, căci doară, ştiut este că *«reclama e sufletul comerţului»* ; şi faima lor, fără îndoială că s'ar fi răsfrânt şi asupra oraşului căruia Dumnezeu i le-a dăruit !?... Ce s'a

făcut oare pentru ele? S'a făcut — când s'o fi făcut, căci acum sunt putrede — nişte barăci de scânduri, legate unele de altele prin nişte scări şubrede — tot de scânduri, acum putrede şi rupte — ; şi apoi au fost lăsate în plata Domnului şi în grija unui moşneag nepriceput, care împarte suferinzilor apa, de unde se întâmplă şi cum se întâmplă, cu nişte vase de tinichea, rămase, după cum spuneà chiar el, din vremea când în ţară se măsurà cu ocaua lui Cuza!

Oare, alte neamuri streine tot aşà ar fi făcut cu nişte avuţii naturale atât de nepreţuite? Fără îndoială că aceste ape aşa de oropsite ar fi făcut de mult ocolul pământului, dacă ar fi avut norocul să izvorască din pământul altor ţeri.

Fiindcă noi nu ne băgăm pe bogăţiile naturale ale ţerii noastre, vin streinii, le văd şi se crucesc de halul mizerabil în care au fost lăsate. Pun apoi, mână dela mână, strâng capitaluri; şi ce n'am făcut noi pe pământul nostru, fac ei, streini de această ţară, de acest pământ binecuvântat. Iar noi..., ne mirăm în urmă că am putut fi atât de nepăsători; şi, după ce ne-au arătat alţii drumul, ni se pare că am fi putut descoperì şi noi America.

Abia de doi-trei ani a început, în sfârşit, să se mai desmorţească spiritul întreprinzător al Românului.

Prin oraş.

Lăsând apele minerale cu starea lor mizerabilă şi cu puterea lor supranaturală, pornirăm mai departe spre prefectură, unde eram aşteptaţi de d-nu Leon Bogdan, prefectul judeţului. Am intrat la domnia-sa cu toţii. După ce d-nu colonel Panaitescu ne prezentă pe fiecare, mulţumì d-lui prefect pentru măsurile luate în judeţ, în vederea înlesnirii excursiunii ce aveam de făcut; apoi îi spuse cât de mult a fost încântat de pitorescul oraşului şi al împrejurimilor, iar după aceea ne despărţirăm.

Pe cât de mult ne-a încântat bunăvoinţa şi firea îndatoritoare a d-lui prefect, pe atât de puţin am fost încântaţi de palatul prefecturii. Cu ceardacurile lui de scânduri, atât sus, cât şi jos, făceà mai degrabă impresia unui han vechiu,

bucureştean, din prima jumătate a veacului al 19-lea, decât a unui palat prefectorial.

In treacăt, am admirat faţada liceului „Petru-Rareş" ; zic numai faţada, căci privit depe muntele Cozla, restul clădirii nu ni s'a părut a fi la înălţimea faţadei.

Ca instituţiuni culturale, pe lângă liceul de băeţi „Petru-Rareş", Piatra-Neamţu mai are: trei şcoli primare de băeţi şi trei şcoli primare de fete. Asemenea mai are o şcoală

Palatul prefecturii jud‹ţului Neamţu.

primară mixtă — de băeţi şi fete — şi o şcoală profesională de fete. Ca instituţii particulare are: o şcoală secundară de băeţi şi una de fete, ambele cu internat; şi mai are o şcoală româno-israelită cu tot cursul complet, care este frecuentată numai de Ovrei. Se spune că în curând se va înfiinţă şi o şcoală normală de băeţi.

Dela prefectură, merserăm deadreptul la Hotel Regal, unde urmà să luăm masa.

Peste Bistriţa, la Urlătoare.

După masă, am pornit cu toţii spre podul plutitor din dreptul oraşului, şi am trecut Bistriţa pe ţărmul celălalt, având printre noi şi pe d-nu Popovici, profesor de geografie la liceul local.

Pe muntele ce se ridică în faţa oraşului Piatra, dincolo peste Bistriţa, aflarăm că este o sondă — pare-mi-se a d-lui Emil Costinescu — care sfredeleşte pământul de mult timp, doar că va dà de păcură; dar în zadar!

Cum trecurăm Bistriţa, ne abăturăm în treacăt pe la bufetul din această parte a râului. Aşezarea localului erà minunată. Un boschet de brazi îl ascundeà privirii, făcându-l să răsară ca din pământ, la o cotitură a potecii care-l leagă cu malul apei. Numeroasele mese rânduite în juru-i ne arătară că Pietrenii cercetează stăruitor această lature a râului ce le udă oraşul. Mai ales seara, se petrece minuat acì; din care pricină, acestei localităţi i-se mai zice şi „*Chindia*".

Dela bufet, pornirăm pe malul Bistriţei, în sus; şi ne oprirăm în dreptul unei vâltori de apă, care, din pricina marelui zgomot ce-l face, e numită de Pietreni, *Urlătoarea*. Acì, ne aşezarăm pe malul apei, fiecare cum îi venì mai bine; şi pe când priviam cu un viu interes lupta plutaşilor cu valurile vijelioasei Bistriţe, ascultam şi la conferinţa sub aer liber, a d-lui profesor Popovici: „*despre forma şi construcţia munţilor Ţerii-Româneşti şi in special a munţilor judeţului Neamţu*". După d-nu Popovici vorbì tovarăşul nostru de excursiune, d-nu profesor George Màior din Bucureşti: „*despre importanţa Flòrei în cunoaşterea înălţimilor munţilor*". După aceea urmă o discuţie generală asupra punctelor tratate de vorbitori in frumoasele lor cuvântări. In cursul discuţiei, d-nu colonel Panaitescu atinse chestiunea strategică a munţilor moldoveneşti, punându-i în paralelă cu munţii Munteniei. Frumoasele chestiuni desbătute pe malul Bistriţei au fost de-o potrivă de interesante pentru toţi cei ce le-au ascultat. Dela Urlătoare, o luarăm înapoi, către podul plutitor.

Inainte de a trece Bistriţa spre oraş, câţiva dintre noi ne oprirăm să facem bae în apa rece a neobositului râu, care din veac de veacuri fuge vijelios din creerii munţilor la vale, fără să se mai sfârşească. Adăpostiţi de cabinele înşirate pe marginea apei, deasupra unor puternici piloţi de lemn, ne dedeà mâna să înfruntăm furia spumegoaselor valuri ale Bistriţei mâniate.

Din pricina timpului prea înaintat, nu avuserăm vreme a vedeà mai de aproape nici una dintre numeroasele fabrici ale Pietrii. Ne mulţumirăm doar, să luăm cunoştinţă de

numărul lor dela d-nu profesor Popovici. După spusa d-sale, în Piatra sunt: trei fabrici de cherestea, una de tricotaj, o moară sistematică, o fabrică de perii, una de scrobială, o fabrică de spirt, una de postav şi una de mucava. Toate acestea sunt pe mâinile Ovreilor, în primul rând, şi al Grecilor, în al doilea; de Români, nici vorbă nu e. Finanţele, iarăş, sunt tot pe mâinile acestor naţii. In Piatra sunt două bănci: Banca Bistriţei, care e numai ovreească, şi Banca Industrială, cu o sucursală în Târgu-Neamţu, care e mai mult grecească şi prea puţin românească.

Trecând Bistriţa înnapoi, luarăm drumul spre «Cercul Militar». Inainte de a sosì la «*Cerc*», ne mai oprirăm puţin la biserica «*Sfântu Ion*», zidită de Ştefan cel Mare. Intrarea bisericii nu este prin faţă ca la bisericile din zilele noastre, ci printr'o tindă lăturalnică, în care se află mai multe dulapuri cu cărţi vechi şi odoare de preţ, precum şi câteva icoane fără leat, rămase din cine ştie ce vremuri. Privind fumul învechit pe zidurile sfântului lăcaş, sburam cu gândul în timpurile dedemult apuse, părându-mi a vedeà zugrăvindu-se pe ele întruchiparea vremurilor de odinioară, cu frământările şi grijurile lor şi cu puţinele bucurii întunecate de neaşteptatele urgii vrăjmăşeşti. Cercetarăm lăuntrul bisericii pe de-arândul. Un freamăt sufletesc, neînţeles, par'că ne pironià locului, simţind nepotolita nevoe de a stà la taină cu duhurile strămoşilor, ce păreau a străjuì în fiecare ungher al dumnezeescului lăcaş. Dar.., temându-ne să nu înnoptăm, ne aduserăm aminte de o zicătoare tot din bătrâni: «*călătorului îi stă bine cu drumul!...*»

Părăsind sfântul lăcaş, o pornirăm cu toţii, întinsă, spre «Cercul militar».

La casele Domniţei Elena Cuza.

Până să luăm drumul spre M-rea Bistriţa, noua ţintă a călătoriei noastre, eu, cu câţiva ofiţeri mai puţin obosiţi, ne duserăm să vedem casa în care şi-a petrecut vieaţa de domniţă fără tron, prima voievodiţă a Ţerilor Române-Unite, Doamna Elena Cuza. Casa nu erà tocmai aşà departe de «Cerc». Clădirea în care locuise blânda domniţă erà atât

de modestă, încât nici nu-ţi venià a crede că acolo-şi petrecuse cea mai mare parte din vieaţă, fosta stăpânitoare a acestei ţeri. Domniţa stătuse aci, cu chirie.

Strada care văzù *amurgul* sbuciumatei vieţi a Principesei Elena Cuza, se numià *Aurora*. Nu ştiu dacă acest nume îi fusese dat într'adins, sau din întâmplare.

In fundul aceleeaşi străzi, al cărei capăt se curmà pe malul Bistriţei, erau casele d-lui Teodor Rosetti, fratele Domniţei ; şi poate numai spre a fi în apropierea fratelui său, mândra stăpânitoare de altădată a Ţerilor Române a fost mai voioasă a părăsì palatul său pentru nişte case cu chirie, din capitala judeţului Neamţu.

Tăcuţi, ne-am reìntors iarăş, spre «Cercul militar», frământaţi de rostul şi valurile acestei lumi aşà de făţarnice şi plină de atâta nestatornicie.

Spre Mânăstirea Bistriţa.

La «*Cerc*», toţi erau gata de plecare ; dar trăsurile nu mai sosiau. In sfârşit, când eram mai nerăbdători, în loc de trăsuri ne trezirăm la poartă cu un automobil lung şi încăpător. Aflarăm că birjarii ridicaseră preţurile ; aşà că se găsise mai nimerită închirierea unui automobil care să ne ducă până la Bistriţa în două rânduri. Asemenea se hotărî ca soldaţii ce ne însoţiau să vie la mânăstire pe jos, având de mers o distanţă numai de 4 kilometri şi jumătate.

La primul transport, ne-am înghesuit în automobil vreo şase inşi, printre cari eram şi eu ; şi, cu bagajele — claie peste grămadă —, am pornit-o în goana celor douăzeci cai putere pe şoseaua Bistriţei. Mie — o spun drept — din pricina atâtor şi atâtor nenorociri provocate de automobile, nu prea îmi plac plimbările cu astfel de trăsuri. Şi când vedeam acea goană nebună, şi mai vedeam şi numeroasele căruţe încărcate cu cherestea, înşirate în lungul drumului, când pe-o parte, când pe alta, par'că mă uitam cu groază ca, la şerpuiturile repezi ale automobilului, să nu ne trezim de-a berbeleacul peste vreo căruţă, sau stâlciţi ca strugurii la teasc, în vreun şanţ. Eu ziceam : «*mai încet!*»... ; tovarăşii : «*mai repede, că 'noptăm!*». In sfârşit, dete Dumnezeu

de zărirăm şi mânăstirea. Din şoseaua principală, o cotirăm la dreapta ; şi, pe o frumoasă alee de plopi, înaintarăm spre bătrâna mânăstire-cetate, care după puţin timp se aşeză de-a curmezişul drumului nostru, înfundând frumoasa alee pe care intraserăm. Cum pătrunserăm pe sub intrarea principală a mânăstirii, plesnì o cameră dela o roată. Acum,

Aleea de plopi ce duce spre Mânăstirea Bistriţa.

nu ne erà de automobil, ci de restul tovarăşilor noştri cari, în lunga lor aşteptare, puteau să-şi închipue că întârzierea automobilului se datoreşte cine ştie cărei întâmplări nenorocite !... Pe lângă aceasta, mai erà şi faptul că ziua se apropià de sfârşit, şi noi încă nu eram adunaţi la un loc.

Cu chiu, cu vai, roata fu dreasă şi automobilul îşi luă drumul înapoi.

La Bistriţa.

Domnul sublocotenent Pântea, care venise cu noi, plecă să facă rost de masă şi de culcare.

Eu şi cu d-nu profesor Màior, după ce ne urcarăm calabalâcul în arhondărie, pornirăm să scormonim cu ochii şi cu întrebările, trecutul acestei bătrâne mânăstiri.

Dela unul dintre călugării localnici, aflarăm că părintele stareţ erà dus cu icoana Sfintei Ana într'un sat apropiat, ca să facă rugăciuni pentru ploae. Credinţa sa erà că nu se va puteà întoarce chiar în seara aceea, ci va rămâne în sat. Ştirea aceasta nu prea ne fù pe plac; dar neavând ce face, primirăm faptul împlinit aşà cum ne fù prezintat.

Prima ţintă a cercetărilor noastre fù sfântul lăcaş. Marea grosime a zidurilor sale — doi metri pe dearândul —, cu adevărat ne uimì. Interiorul bisericii aveà o împărţire originală. Ferestrele erau aşezate la înălţimi destul de respectabile. Zugrăveala arătà a fi fost foarte vechie, însă nu păreà a fi cea originală; şi nici nu puteà fi aceea, ţinând seamă de jafurile şi pustiirile fără număr îndurate de sfântul lăcaş în lungul vremii. Ca notă originală a împărţirii interiorului erà o despărţitură în care se găsiau mormintele a câtorva voievozi şi oameni mari, din vremurile străbune.

Dela biserică, pornirăm pe la celelalte clădiri ale aşezământului mânăstiresc [1]).

Eu mă urcai în clopotniţa mânăstirii, ca să văd un clopot mare, rămas dela Ştefan Vodă. Tocmai când eram sus, îmi sosì la urechi sgomotul unei larme grozave. Câţiva băeţandri goniau de zor pe scările clopotniţei, în sus, ca să tragă clopotele, spunându-mi că vine părintele stareţ cu icoana Sfintei Ana. Mă repezii şi eu în jos, pe scară, ca să fiu părtaş la sosirea acestei icoane, căreia îi merge faima c'ar fi făcătoare de minuni. In cântecele preoţilor şi călugărilor ce erau de faţă, icoana fu coborîtă din trăsură şi dusă în biserică, la locul ei.

Domnului profesor Màior nu prea-i plăcù groaza pe care o băgase în toţi sosirea sfintei icoane. Mai ales, nu-i plăcură strigătele gălăgioase ale tuturora, vestind cât îi ţineà gura că... *«vine Sfânta, vine Sfânta!»*...

Pe când la mânăstire se primià cu atâta alai icoana făcătoare de minuni a Sfintei Ana, automobilului îi plesnise pe la mijlocul drumului altă cameră, la altă roată; aşà că şi restul tovarăşilor noştri păţise acelaş bucluc ca şi noi, însă păţania le începuse mai din vreme ca nouă.

---

[1]) De oarece, cu privire la Mânăstirea Bistriţa, voiu publicà un studiu deosebit, nu stărui aşà de mult asupra acestui dumnezeesc lăcaş rămas dela strămoşi.

Tocmai când începuse să amurgească bine, zărirăm în capul aleei de plopi automobilul betejit de-o roată, venind a silă.

Cum sosì d-nu Colonel cu ceilalţi tovarăşi, pornirăm cu toţii spre mânăstire, unde fusese aşezată masa, încă de cu vreme, chiar afară pe pajiştea din curtea sfântului lăcaş. Fiind cam vânt, luarăm totul pe sus şi ne mutarăm în faţa bisericii. Acì eram mai adăpostiţi.

Am ospătat curat călugăreşte, când ospătează călugării bine. Udătură, aduseserăm din Piatra, aşà că nu ne-a lipsit nimic. Sub înrâurirea măreţiei firii şi a sfântului simţimânt de dragoste către cele străbune, limbile începură să ni se deslege la adăpostul bătrânelor, de tot bătrânelor, ziduri ale mânăstirii lui Alexandru cel Bun. Par'că spiritele strămoşilor vorbiau în noi: atât de cald şi înălţător fù entusiasmul ce ne infioră la evocarea timpurilor de odinioară, evocare făcută cu mult meşteşug, cu multă simţire, de către d-nu colonel Panaitescu. Privind neînvinsa mărturie a vremurilor de demult apuse, stând în picioare la spatele nostru, şi vrând par'că să întărească şi mai strajnic credinţa noastră sfântă în gloria străbună, sufletul în noi, se simţià mare, uriaş, nemărginit, coprinzând totul, de mândrie.

Acele timpuri au fost evocate şi de către părintele stareţ, Ghenadie Carază. Tot amintirea acelor timpuri a fost mişcător evocată şi de către d-nu profesor Màior; şi, par'că n'am putut să-mi stăpânesc simţirea, şi am mai găsit şi eu ceva de spus... ; şi cred că fiecare din cei de faţă ar fi avut multe, multe, de spus.

Dela masă, ne-am împrăştiat, fiecare, pe la cuiburile ce ni se rânduiseră pentru odihnă. Cred că nimeni nu s'a culcat mai înainte de 12 şi jumătate noaptea.

Noaptea pe drum.

Tocmai atunci se repară un pod de peste Bistriţa. Din pricină că reparaţiile începeau la ora 4 dimineaţa, de când nu se mai puteà trece peste el, fuserăm nevoiţi să ne sculăm şi să ne gătim de drum, încă dela ora 2 noaptea.

D-nu căpitan Dobrescu fù cel care dete semnalul de

sculare. D-nu profesor Màior nu prea se îndurà să se scoale; iar eu, aşteptam să se salte dânsul, ca să fac la fel. In sfârşit, sării din pat şi, — ca un om care nu dormise mai de loc în tren, iar acum abia dacă aţipisem un ceas, una peste alta, — după ce aprinsei lampa, începui să mă înţolesc pe odihnite, căscând și uitându-mă cu jind la culcuşul pe care-l părăsisem.

La ceasurile trei fără cevà, eram gata cu toţii. Mulţumirăm găzduitorilor noştri; şi, după ce ne suirăm cum puturăm în cele trei căruţe rostite de jandarmul local prin stăruinţa d-lui primar, pornirăm din Bistriţa în urările de „*drum bun*" ale tuturora.

Din aleea de plopi a mânăstirii, o cotirăm la dreapta. Cerul erà noros. Fiind îmbrăcaţi ca ziua, răcoarea nopţii ne cam strângeà în spete. Căruţaşii mânau de zor, şi caii mergeau bine; dar noi am fi dorit să meargă și mai iute, ca să ajungem mai degrabă la noua ţintă a călătoriei noastre. Trecurăm sate, trecurăm şi podul cu pricina; ba mai trecurăm şi alte poduri, sburând când pe-o parte a Bistriţii, când pe cealaltă.... In sfârşit începù să se lumineze deabinelea. Privind minunata panoramă ce se desfășurà în jurul nostru, aproape par'că nu mai băgarăm de seamă frigul dimineţei. Limbile începură să ni se mai deslege; şi, cu cât lumina se 'nteţià mai bine, cu atât ni se păreà că simţim revărsându-se peste noi mult dorita căldură a soarelui. Fiecare se simţià mişcat de câte un colţ, de câte o panoramă, ce-i alunecà pe sub ochi; fiecare aveà ceva de arătat, ceva de spus. Şi cu toate că începutul zilei nu ne făgăduià un timp prielnic excursiunii, totuşi, frumuseţile ce se perindau pe sub ochii noştrii găsiau în sufletul nostru, în simţirea noastră, soarele ce le lipsià.

La Straja.

Odată cu prima geană de lumină, sosirăm şi noi la Straja.

Toată lumea dormià; numai Bistriţa, neobosită, vâjâià năprasnic în vale.

In preajma hanului la care dejugaserăm, nu se simţià nimeni. Zadarnic îi dădurăm târcoale, cu gândul că ne-o

auzì cineva şi s'o milostivì să ne deschidă, căci nici ţipenie de om nu se zărià. Dacă văzurăm, vreo câţiva dintre noi începurăm să bocănim pe la geamuri. Nişte călători înoptaţi la han ne îndreptară spre odaia cârciumarului, pe care-l luarăm cu asalt. După niţică trecere de vreme se îndură, în sfârşit, şi ne deschise.

Cum dădurăm ochii cu el, îi spuserăm să puie de ceai, că suntem îngheţaţi. Până să vie vremea ceaiului, noi, în

Vederea generală a Tarcăului, împreună cu fabrica de cherestea.

frunte cu d-nu Colonel, vizitarăm fabrica de cherestea a Societăţii Göetz, aşezată pe malul stâng al Bistriţei. Domnul Franţ Cock, administratorul general al fabricii, cu cea mai mare bunăvoinţă ne dădù toate desluşirile privitoare la funcţionarea maşinilor şi la tăiatul lemnului; asemenea, ne arătă diferitele calităţi de material ce se fabrică, dându-ne, totdeodată, preţioase lămuriri asupra costului materialului la fabrică şi a preţului de vânzare la diferitele depozite din ţară.

Cu mirare, aflarăm că metrul cub de cherestea, care la Bucureşti se vinde cu 90—100 de lei, costă la fabrică cel mult 25 lei, aşa că preţul transportului încarcă costul materialului aproape cu 70 la sută.

Dela fabrică, ne reîntorserăm la han, unde luarăm ceaiul.

In acest timp, d-nu Cock orândui să ni-se pregătească o locomotivă a trenului de exploatare, cu vagoanele necesare, spre a ne puteà continuà drumul dela Straja până la Brateş, noua ţintă a călătoriei noastre.

După ce luarăm ceaiul, ne îndreptarăm cu toţii spre staţia de pornire. Până să sosească trenul, ne mai petrecurăm vremea cântând.

Când toate pregătirile fură gata, ne suirăm în vagoane şi pornirăm pe Bistriţa în sus. D-nu Cock, dorind să supravegheze personal călătoria noastră cu trenul, ne întovărăşì în tot lungul drumului.

Dealungul Bistriţei.

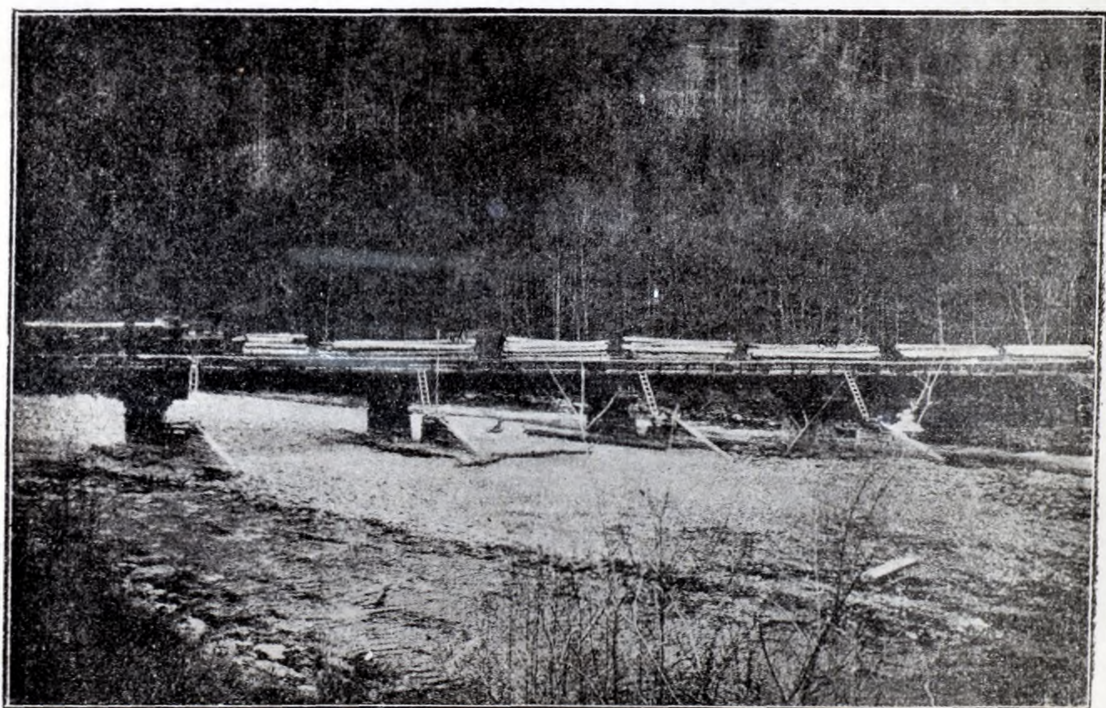
Cât de minunată erà firea încotro ţi-aruncai ochii! In mersul domol al trenului de exploatare, cu greu ţi-ar fi putut scăpà vreun colţişor necercetat cu privirea. Eram vrăjiţi de acea sumedenie de frumuseţi negrăite ce ne-ameţiau, şi ochii, şi mintea, şi întreaga noastră fiinţă! Păcănitul regulat al vagoanelor, pufuitul obosit, par'că, al maşinii, vâjâitul năprasnic al Bistriţei: formau un concert pe care nu l-ar fi putut redà nici cel mai desăvârşit maestru, oricât ar fi fost el de iscusit.

Şerpuind cu trenul, când pe dreapta, când pe stânga râului; pironindu-ne privirea pe câte o plută ce se luptà cu valurile vijelioase şi pline de spume ale Bistriţei, sau pe câte o teşitură prăpăstioasă a munţilor, ori pe culmea plină de nemuritorul verde al brazilor: înaintam din ce în ce mai mult în inima munţilor. Şi, pe măsură ce pătrundeam mai afund în adâncul tainelor lor, rămâneam şi mai uimiţi, şi mai vrăjiţi, de farmecul atâtor privelişti minunate cuprinse între hotarele mândrei noastre Românii.

Mergeam, mergeam într'una; şi par'că am fi vrut să mergem tot mereu; să mergem pe un drum nesfârşit; să colindăm pământul Patriei noastre dela un cap la altul, dela o margine la alta, cruciş, curmeziş, în tot chipul şi în toate colţurile: aşà de nesăţioşi ne simţiam, privind acele minunate comori de o dumnezeească măreţie. Par'că am fi

vrut să mâncăm cu ochii, toate acele priveliști negrăit de frumoase ; par'că am fi vrut să prindem cu mintea pentru veșnicie, toată mândrețea ce se perindă pe sub văzul nostru ;... și pentru veșnicie cred că le-am prins — dacă o fi viață și dincolo de hotarul acestui trai pământesc —, căci numai o stană de piatră n'ar fi fost mișcată, uimită, vrăjită, față de atâta splendoare dumnezeească dăruită de Pronie pământului Țerii Românești.

Nu mai aveam mult până la vărsarea Tarcăului în Bistrița ; când, zărirăm venind împotrivă-ne, pe aceeaș linie

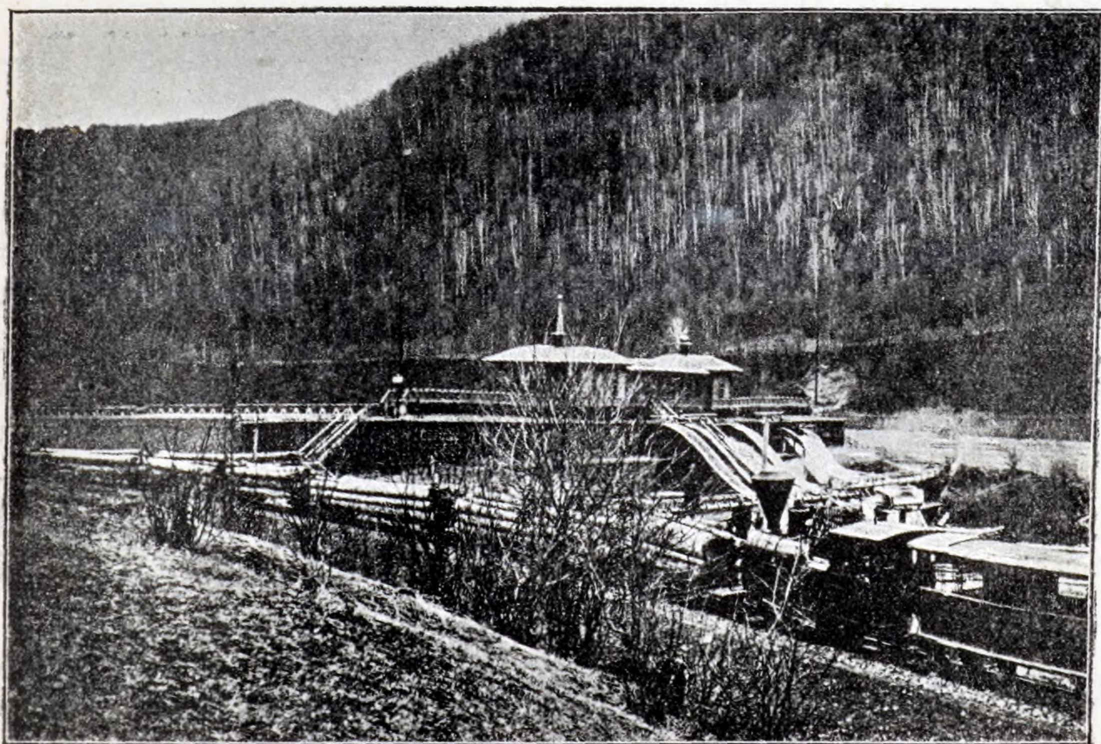
Un transport de bușteni trecând pe podul de peste Bistrița.

pe care noi înaintam, un transport de bușteni. Dacă ne-am fi aflat la vreo cotitură a liniei, o ciocnire ar fi fost de neînlăturat.

Nu de multă vreme, pe apa Bolovănișului, mai sus de schitul Tarcău, se întâmplase o ciocnire între o locomotivă pe care se aflase chiar administratorul exploatării, și între un transport de bușteni aduși la vale pe niște vagonete fără locomotivă. Una din victimele acestei ciocniri fù chiar administratorul exploatării.

Pe valea Tarcăului.

La gura râuleţului Tarcău, făcurăm popas. Folosirăm această clipă de oprire, spre a ne abăteà puţin pe la păstrăvăria d-lui Porumbaru. Trecurăm Tarcăul pe o punte cam şubredă ; iar, după aceea o cotirăm la stânga, pe malul opus al râului. Albia Tarcăului erà dată, dealungul, pe din două, fiindu-i cursul spintecat printr'un parapet făcut din bolovani de piatră şi închegat cu var negru. In partea rezervată păstrăvăriei erau numeroase bazinuri de ciment cari

Vederea castelului de apă al Iazului Elena.

se scurgeau unul într'altul şi în cari, păstrăvii, erau păstraţi şi crescuţi după vârste.

Dela păstrăvărie, luarăm drumul înapoi, spre tren ; şi, lăsând valea Bistriţei, o pornirăm pe Tarcău în sus.

Apa Tarcăului este repede, poate mai repede decât a Bistriţei, însă e puţin adâncă ; şi, din pricina numeroaselor pietroae picate în calea ei, este nenavigabilă.

Pe valea Tarcălului nu se poate merge decât numai dealungul albiei.

Trenul îşi făceà loc, când pe un mal, când pe celălalt,

după cum îi îngăduià cursul apei. Pe unde albia fusese duşmănoasă şi nu-i lăsase loc, nici pe-o parte, nici pe alta, îşi croise drum prin stânca muntelui, sfredelind-o şi urmându-şi calea biruitor, tot mai adânc, în inima codrilor fără hotare.

Inaintam, înaintam mereu. Miresmele brădetului parfumau văzduhul cu balsamul lor îmbătător. Simţiam redeşteptându-se în noi o nouă viaţă. Soarele par'că se jucà *„de-a v'aţi ascunselea“* : când, spărgeà cu lumina razelor sale pătura cenuşie a norilor; când, piereà în dosul vreunui nor întunecat, lăsându-ne dornici după orbitoarea lui strălucire, mai ales că din clipă în clipă ne aşteptam ca Dumnezeu să ridice stăvilarele cerului.

Tot urcând Tarcăul, văzurăm proectându-se în zare silueta măreaţă a unei mândre clădiri ce păreà a stà de-a curmezişul apei. Cum sosirăm în dreptul ei, trenul se oprì. Clădirea, care din depărtare păreà a fi un palat vrăjit, din basme, aruncat în mijlocul codrilor, erà făcută mai toată din scânduri şi grinzi de brad; şi erà lucrată cu atâta meşteşug, încât rămâneai uimit, privind-o. Domnul Cock ne desluşì că aci este iazul Elena, un fel de instalaţie pentru oprirea şi adunarea apei Tarcăului, căreea i-se dă drumul numai când apa Bistriţei este prea scăzută, şi plutele sunt ameninţate, ori a stà locului, ori a sgârià fundul albiei, sau chiar a rămâne agăţate de colţul vreunui pietroi răsărit din undele sbuciumatului râu.

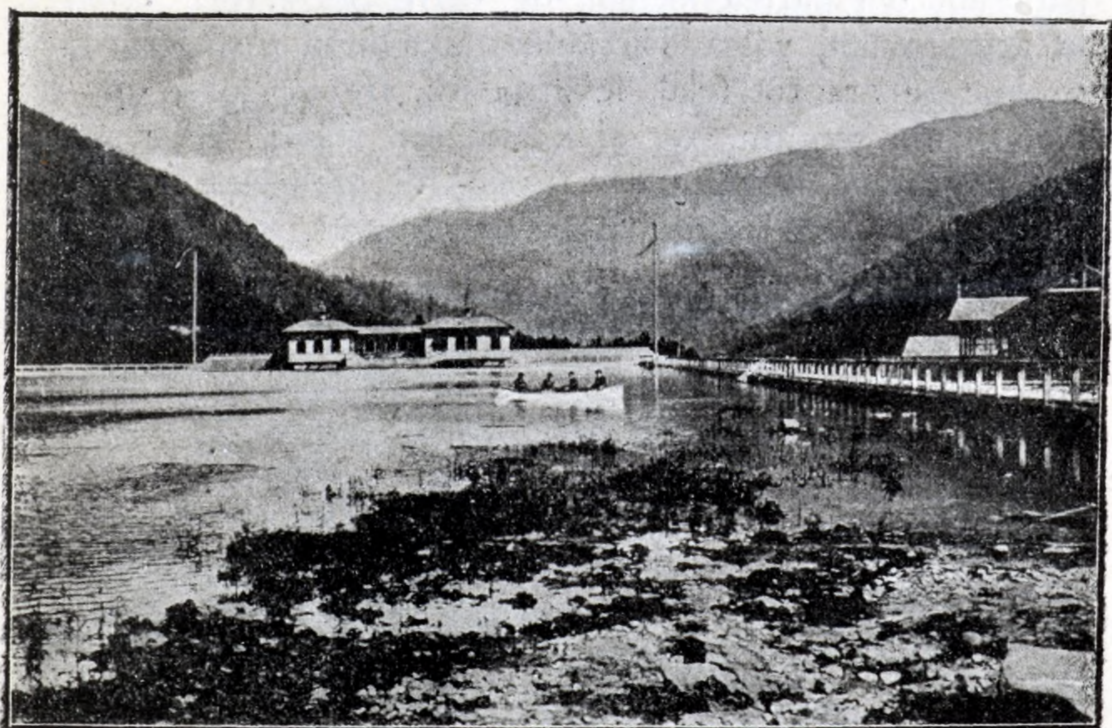
Poziţia acestui iaz este minunată. Albia Tarcăului, acì, este mai largă. Şi 'n dreapta, şi 'n stânga râului, munţii se înalţă măreţi până aproape de nori, mândrii de podoabele lor de brad. Acest palat se ridică întocmai ca o minune în mijlocul fermecătoarei naturi. Măreţia lui şi sălbătecia din preajmă-i, vrăjesc pe călătorul rătăcit o clipă prin aceste plaiuri ale ţerii.

Un frumos pod de lemn, minunat încheiat, leagă mândra clădire a Iazului Elena, cu malul râului dealungul căruia, trenul îşi plimbă povara sa.

Costul acestei instalaţiuni, ni s'a spus că trece de un milion.

Dela iazul *«Elena»*, pornirăm cu trenul tot mai sus, spre izvoarele Tarcăului. Urcuşul deveniă din ce în ce mai anevoios şi maşina suflà din greu. După câtva timp de

mers, băgarăm de seamă că munţii încep a fi acoperiţi cu pădure de fag. Abia ici-colea, se mai zărià câte un brad care împestriţà întinsul făgetului. Tarcăul îşi îngustase şi mai mult şuviţa de apă. Pietrele ce-i stăteau piedică în cale, erau mai numeroase şi mai mari ca cele de până acum. Prin unele locuri, undele sale vijelioase aveau de luptat chiar cu colţuri de stânci. Mersul apei erà din ce în ce mai încolăcit ; şi tot aşà erà şi mersul trenului, care erà nevoit să urmeze cursul capricioasei albii a pârâului. Podurile erau şi mai dese. Maşina trenului pufuià de zor, alunecând, acì

Iazul Elena depe apa Tarcăului.

pe un mal, aci pe celălalt, aci croindu-şi drumul chiar prin stânca sfărâmată a muntelui.

La o cotitură, simţirăm că locomotiva luptă mai greu cu vagoanele ce se ţineau lanţ după ea. Deodată, şuerături puternice de ţignale spintecară văzduhul. Maşina flueră şi se oprì brusc : ieşise un vagonet depe şine. In sfârşit, vagonul fù aşezat iarăşi la locul lui şi ne urmarăm mersul mai departe, spre Brateş.

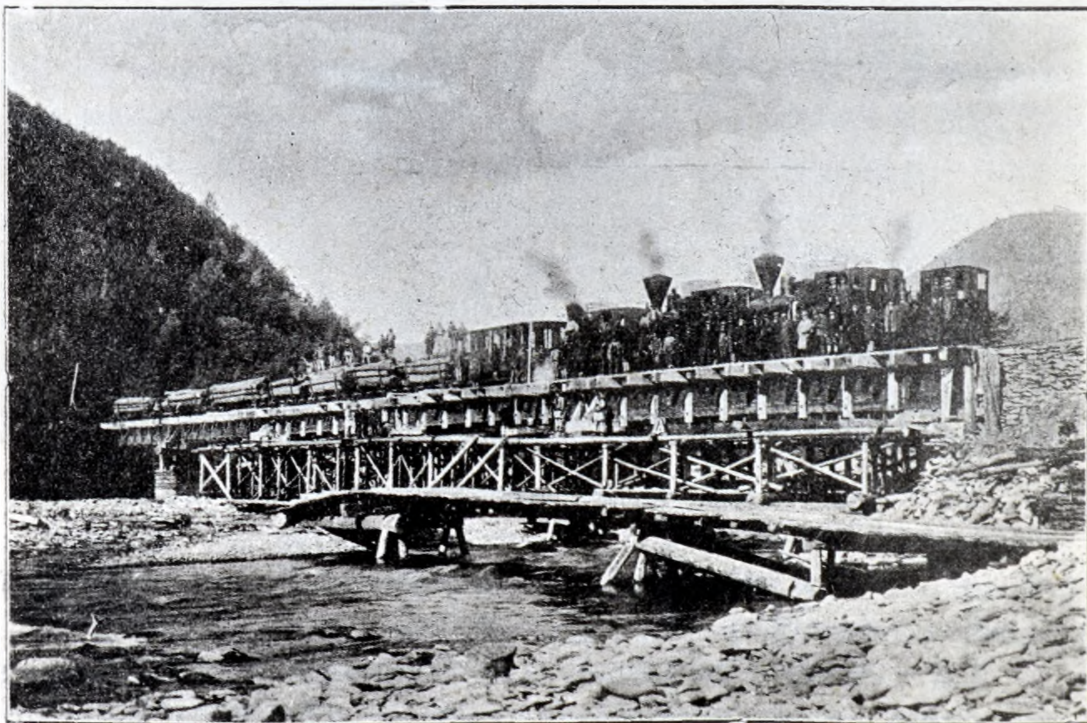
Cascadele de apă ce-şi trimeteau spumele în valurile grăbite ale Tarcăului, copacii — rupţi de furtuni, uscaţi de soare şi jupuiţi de vreme—răsturnaţi peste tot locul, pie-

troaele uriaşe cari răsăriau aproape pretutindeni în albia râului spumos ce se rostogolià la vale, răcoarea vremii, posomoreala cerului: tot, tot ce ne înconjurà, producea în sufletele noastre cele mai felurite simţiri. Nimic însă, nu ne desgustà!

La Brateş.

Sosirăm, în sfârşit, şi la Brateş.

Aici este unul din punctele principale ale exploatării pădurilor din partea locului, de către Societatea «*Göetz*». In acest punct, valea Tarcăului e mai largă şi societatea de exploatare are tot felul de instalaţii, trebuincioase atât oamenilor de serviciu, cât şi exploatării însăşi. Intre altele, are o cantină prevăzută cu tot ce-i de trebuinţă într'o gospodărie, are adăposturi pentru locomotive, locuinţe pentru

Locomotivele Soc. Göetz staţionând d'asupra unui pod de peste Tarcău.

funcţionari, o mică infirmerie pentru cei răniţi în cursul exploarării şi multe altele. Tot aci are şi d-nu Costinescu o pivniţă pentru vinuri, săpată în munte întocmai ca un tunel. Această pivniţă are o lungime de aproape trei sute de metri. Lăuntrul ei este căptuşit cu pietre închegate cu var

negru. Răcoarea dintr'însa e în stare să deà gata pe cel mai rezistent om în douăzeci şi patru de ceasuri.

Cum se oprì trenul, ne luarăm calabalâcul şi-l rânduirăm în cantina satului. Negustorul cantinii erà Român, mulţumită legii cârciumilor. Altfel, de sigur că am fi dat acolo peste un Ovrei.

Una din odăile cantinii erà îmbrăcată numai în crăculiţe de brad. Acolo ne fusese rânduită masa. Când văzurăm tacâmurile, par'că simţirăm că foamea ne sgândăreşte mai aprig ca până atunci ; dar, fiindcă nu erà totul gata, şi nici ora mesei nu sosise, ne făcurăm că nu băgăm de seamă protestările stomacului. Noroc că trenul ne încărcă din nou şi pornì cu noi mai departe, mai în adâncul codrilor, spre schitul Tarcăului.

Tot drumul făcut pe valea Tarcăului fù o adevărată călătorie printr'un colţ al Raiului. Nu ştiu cum aş puteà zugrăvì ca aevea frumuseţile minunate ale acestui mândru picior de plai ! Nu ştiu cu care din ele aş puteà începe, cu care aş puteà isprăvì ! Nu ştiu iarăşi, dacă povestirea mea ar fi în stare să redeà măcar o icoană cât de slabă a vieţii împrăştiate de fire în lungul acestui pârâu fermecat !

De jur-împrejur, la fiecare pas, rămâneam uimiţi de negrăitele comori de frumuseţe ce răsăriau din fiecare colţ al văii, din fiecare coastă a muntelui. Chiar sălbătecia naturii, sălbătecie care, câteodată, par'că te înfiorà, însăş această sălbătecie te fermecă.

Trenul gonià într'una, sburând depe un mal—pe altul, ocolià, urcà, şerpuià printre munţii prăpăstioşi, spintecà chiar munţii—acolo unde nici podurile nu-i putuse slujì la nimic, nici albia râului nu-i putuse împrumutà latul de palmă de care avusese nevoe.

Cascade năprasnice, copaci uriaşi, dărâmături de munţi, freamăt de frunze, vâjâit de ape : toate, toate, te făceau să crezi că viaţa ţi s'a rătăcit o clipă prin împărăţia basmelor !

La schitul Tarcău.

Maşina gâfâià de zor şi urcà, urcà mereu la deal, târându-ne cu ea şi pe noi.

Peste puţină vreme, o zare mai largă se deschise ochilor şi, în sfârşit, pe o colină, în dreapta, ne răsărì în faţă bisericuţa de lemn a schituleţului Tarcău. Trenul se oprì. Ne coborîrăm cu toţii din vagon. Din clipă în clipă, ploaia stà gata să înceapă. N'apucarăm să urcăm dealul, şi până să ajungem la pichetul grăniceresc din apropierea schitului, începù să pice. Umbrelă n'aveam, căci o lăsasem la Brateş, crezând că n'o să-mi facă trebuinţă. Spre a ne adăpostì, intrarăm în locuinţa grănicerilor; dar nu stăturăm locului, ci pornirăm să le cercetăm rostul lor gospodăresc. Peste tot erà rânduială, erà curăţenie.

Dela pichet, urcarăm dealul spre schit, în a cărui ogradă tocmai se cosià nişte fân. Parfumul plăcut al fânului, răcoarea zilei, picăturile de ploaie: par'că ne înviorà, dându-ne şi mai multă poftă de mâncare.

Pătrunzând în curtea schitului, merserăm deadreptul spre biserică: o bisericuţă mică, construită numai din blăni de frasin, încheiate cu mult meşteşug şi cioplite numai din bardă. Temelia îi este făcută din zid de piatră. Zugrăvială nu are, ci este vopsită pe dearândul cu cenuşiu.

Bisericuţa — ne-au spus călugării — este făcută cam acum vreo sută de ani, de către nişte schimnici retraşi dela mânăstirea Pângăraţi. Adevăratul întemeietor al schitului se numià Avramie. El a plecat dela Pângăraţi împins de dorul unei vieţi mai singuratice, mai retrase. De el s'au mai prins şi alţi călugări cari l-au întovărăşit, înfundându-se aci, pe valea Tarcăului, în creierii munţilor. Până la transformarea Mânăstirii Pângăraţi în închisoare, schitul Tarcău a atârnat tot de această mânăstire, al cărei metoch erà. Astăzi, însă, se administrează singură, de către un econom. Toţi călugării cari schimnicesc aci sunt vreo şapte-opt; dar sunt..., curat, nişte morţi între vii, căci singurătatea în care trăesc, felul de viaţă pe care-l duc şi strâmtimea judecăţii care-i călăuzeşte, îi ţine încătuşaţi într'o veşnică stare de înapoere. Şi, păcat, căci unii dintre ei erau oameni tineri, cari ar fi putut să ducă o viaţă mai omenească!

După ce cercetarăm bisericuţa, atât pe dinnăuntru, cât şi pe dinafară, merserăm să vedem pe cel mai bătrăn călugăr al chinoviei. Acesta fusese pe vremuri stareţ al schitului; însă, din pricina vârstei înaintate—peste 80 de ani— a fost desărcinat de această slujbă, rămânând grija conducerii schitului în seama economului.

Aş fi vrut să stau mult de tăinuit cu bătrânul călugăr; aş fi vrut să-i destram întregul caier al vieţii sale; să aflù tot ce ştià — dacă s'ar fi putut; însă, răpăiala d'afară şi faptul că rămăsesem aproape singur în schit, mă făcù să-l părăsesc mai degrabă decât aş fi dorit. La plecare, îi cerui ca amintire, un toiag din cele multe pe cari le aveà într'un ungher al chiliei, spunându-i că-mi va face trebuinţă când nu mă va mai urcà maşina trenului pe munţi, ci va trebuì să mă urc eu singur. Bunul bătrân mi-l dete voios şi-mi ură: «*drum bun*».

Atât grija ca să ajung mai repede la tren, cât şi picăturile de ploaie, cari se înteţiau din ce în ce mai strajnic, mă făcură să cobor dealul în galop, căutând adăpost de udătură, sub acoperişul vagonului ce ne purtase de-alungul Tarcăului.

Pe Bolovăniş în sus.

In curând umplurăm vagonul cu toţii, şi trenul îşi începù iarăş urcuşul. Astădată o luarăm în sus, pe apa spumegosului Bolovăniş.

La o cotitură, după muchia unei ridicături, mi-se părù că văd o altă mânăstire; şi, minunat de înghesuirea atâtor lăcaşuri sfinte în acest colţ al Judeţului Neamţu, întrebai, ce mânăstire mai erà şi aceea?... Cu mirare aflai că erà tot Tarcăul, dar văzut din altă direcţie. Merseserăm atât de mult, încât mi-se păreà că schitul depe Tarcău rămăsese mult, mult de tot, în urma noastră; şi, acum, când răsărià iarăş la o palmă de loc de noi, îmi păreà şi mai încântător aşezat, şi mai plin de farmec, în luminişul ce spărgeà vălul nepătruns al pădurii care acoperià acel colţ de munte.

Ploaia se înteţeà şi mai tare. Bolovănişul spumegà şi mai turbat. Cascadele se înmulţiau mereu, sporind cu urletul lor, vâjâitul asurzitor al apei râuleţului.

Infruntând stânci, înfruntând buşteni, înfruntând pietroae uriaşe: micul pârâu îşi rostogolià la vale, fără încetare, undele sale neobosite de drumul lung făcut din creierii munţilor până aci şi neînspăimântate de calea pe care o mai aveau de străbătut încă, de aci înainte. Numeroasele poduri părăsite de-a curmezişul apei, buştenii rostogoliţi în albia pârâului, grinzile rupte de greutatea copacilor căraţi peste ele : ne făceau să ghicim desele catastrofe petrecute prin aceste văgăuni ale munţilor Neamţului.

La o spărtură de munte, mai înainte de a intrà pe un pod, văzurăm nişte şini de drum de fier prinse sub dărâmăturile unei stânci. Aflarăm că aci, nu de multă vreme, se năruise muntele peste şinile trenului de exploatare.

In dreptul unei cotituri a drumului nostru, o cruce ne trimise cu gândul la sfârşitul cine ştie cărei vieţi omeneşti ce-şi aflase aci odihna de veci, tocmai când s'o fi aşteptat mai puţin. Domnul Cock ne spuse că în acel loc se întâmplase groaznica ciocnire în care-şi găsise moartea fostul administrator al exploatării. La auzul spuselor sale, începurăm a privì cu oarecare teamă în susul liniei, ca nu carecumva să ne trezim şi noi, faţă'n faţă, cu vreun transport de buşteni rătăciţi. Unii ne făceam chiar planul cum am sărì,... Doamne fereşte !... într'o împrejurare nenorocită. Teama ne erà cu atât mai îndreptăţită, cu cât trenul tocmai atunci eşià dintr'un cot, ca să intre într'altul.

In sfârşit, sosirăm şi la capul liniei de exploatare. Ploaia curgeà într'una. Am fi vrut să ne apropiem mai mult de lucrătorii cari se luptau să prăvălească buştenii depe poalele muntelui la staţia vagoanelor, dar ne erà teamă de leorcăială. Ne mulţumirăm să privim această obositoare muncă, din vagonul în care ne adăpostiam.

Răsună valea de răcnetele oamenilor, vrând, par'că, a-şi dà puteri, unii-altora, prin chiuituri. Rând pe rând, copacii erau prăvăliţi, împinşi, daţi de-a rostogolul spre staţiunea vagoanelor. Erà cu atât mai plină de interes această muncă a Românilor noştri, cu cât—lucru mâhnitor de altfel— ei, cei cari se răsfăţaseră zeci de ani dearândul, în acest avut nepreţuit al ţerii lor, nu se gândiseră, măcar o clipă, ca să-l negustorească. Se socotiseră nepricepuţi ; iar acum, când streinii le altoiseră nepriceperea, învăţându-i cum să

muncească, ei dovedeau că sunt nişte oameni foarte pricepuţi, luptând din răsputeri pentru îmbogăţirea altora, streini de ţară, şi secătuind isvoarele avuţiei naţionale pe cari tocmai când vor fi sleite cu desăvârşire, tocmai atunci le vor preţuì. Erà grozav de dureros să vezi cum atâtea braţe româneşti se istoviau de o muncă nimicitoare, care, lor, le aduceà doar îmbucătura dintr'o zi ; iar celor pentru cari ei munceau, siguranţa unui trai îmbelşugat pentru cine ştie câte generaţii în urma lor ! Până să pornim înapoi, trenul ne

O staţiune depe valea Tarcăului, de unde se încarcă butucii de brad.

sâcâì multă vreme, mergând, când în sus, când în jos, pentru a-şi puteà formà transportul de buşteni, pe care urmà să-l coboare spre Tarcău. In acest timp, ploaia curgeà de zor. Noi, ca să ne mai treacă de urît, începurăm — cum face Românul la şedere — să mai vorbim, să mai spunem glume, să mai cântăm şi — vârf la toate —, chiar să facem poezii populare, întemeindu-ne pe zicala nu ştiu cărui mare poet român, — zicală isvorîtă din încrederea în geniul poetic al gintei noastre — , că : «*Românul se naşte poet !*»

Fabricarea versurilor populare ne-a dat mult de haz;

şi numai mulţumită lor, puturăm alungà, şi urîtul, şi somnul, şi, mai ales, gândul foamei.

In sfârşit, dete Dumnezeu că se isprăvì hâţâiala de colo-colo a trenului şi ne aşternurăm la drum, înapoi, spre Brateş. Ce dor ne apucase de Brateş!..., căci, când ziceam Brateş, înţelegeam: mâncare, odihnă şi adăpost; dar adăpost, nu ca cel din vagon: fugiam din loc în loc şi ne 'nghesuiam unii într'alţii, desnădăjduiţi că nu puteam scăpà nicăeri de nemilostivele picături ale ploaiei. Şi, nu ar fi fost nimic, acolo, câteva picături; dar, cum o croise, par'că-şi pusese de gând să ne facă ciuciuleţi, nu altceva, aşa de mult ne leorcăise!

La întoarcere, ploaia se mai potolise. Ba, dela o vreme, chiar încetase cu totul. Soarele începuse a rânjì printre nori, părând a ne zice: «*Hm! Vi-erà dor de mine?!...*».

Un şuerat prelung ne dete de veste, că ne apropiem de Brateş. Printr'un oftat şi mai prelung, vestirăm şi noi, stomacurile noastre, că s'au apropiat de masă. Erà ora 2, când trenul se oprì în staţie.

La masă, în Brateş.

Cu toţii o pornirăm întins spre sala de mâncare.

Totul erà gata.

Mâncarăm împărăteşte. Toţi Brătăşenii par'că se înţeleseseră să ne înconjoare cu atâta grijă şi bunăvoinţă în cât să nu-i mai putem uità niciodată. D-nu Pitaru, şeful infirmeriei locale a societăţii Göetz şi cumnat al d-lui sublocotenent Pântea — cheia excursiunii —, erà cu adevărat sufletul întregii rândueli făcute pentru minunata noastră primire.

Omul, când se simte sătul şi, mai ales, mulţumit, par'că prinde chef de vorbă, de glumă, de cântat...; şi, dacă e Român,... chiar de făcut poezii.

Clubul poeţilor, compus din d-nii sublocotenenţi Şerbănescu şi Stăncescu, cum şi din rânduitorul acestei scrieri, şi prezidat de d-nu căpitan Gearâm, pentru a fi mai liniştit şi cât mai neturburat în gâlcevirea lui cu mùzele, se retrăsese la capătul mesei dinspre fundul sălii. Pe când ceilalţi meseni vorbiau de unele şi de altele, noi ne frământam

să fabricăm o poezie de mulţumire d-lui Cock, drept răsplată — fiecare plăteşte cum poate! — a desăvârşitei primiri şi a largei ospitalităţi ce ne arătase cu prilejul plimbării noastre prin aceste colnice răsleţite în văgăunile munţilor Neamţului.

Poezia fù gata; şi ne venì chef s'o şi cântăm, potrivind-o pe una din melodiile cunoscută tuturor *poeţilor*.

D-nu Cock rămase încântat; nu cred însă de farmecul versurilor, ci de truda noastră ca să-i închinăm o poezie, ba încă să i-o şi cântăm. Poezia avù drept rezultat o cuvântare pornită cu adevărat dintr'o simţire curată, o cuvântare prin care d-nu Cock ne încredinţă că tovărăşia noastră prin codrii şi plaiurile Neamţului, că dragostea neaşteptată pe care o simte, o vede, o ceteşte, în sufletele noastre către domnia-sa, va fi pentru dânsul, nu numai un prilej de plăcută amintire, ci va fi talismanul care-l va legà cu o curată şi adevărată simţire de mândria şi gloria oştirii româneşti, mândrie şi glorie pe care a dorit-o şi o doreşte în tot momentul bravei oştiri a României.

Ca într'un gând, noi, poeţii, începurăm a cântà «*Mulţi ani trăiască!*»

Domnul colonel Panaitescu, cu vorbirea sa limpede şi cu graiul său curgător, începù a aruncà valuri-valuri de gândiri pline de avânt şi închegate cu măestrie. Toţi ascultam în picioare spusele sale cu şart.

Ne trecù pe dinaintea minţii importanţa excursiunilor, nu numai din punct de vedere militar, ci şi din punct de vedere patriotic: spre a ne cunoaşte Patria, frumuseţile ei naturale; spre a cunoaşte locuitorii ţerii, firea lor, înclinările lor, credinţele, datinele, în sfârşit tot convoiul frumoaselor apucături ce au mai rămas curate numai în sufletul şi în viaţa Românilor dela ţară; asemenea spre a cunoaşte şi găsì rătăcite prin plaiurile ascunse ale bogaţilor noştri munţi, suflete alese şi îndatoritoare, cum am găsit în domnul Cock, administratorul general al Societăţii Göetz pentru România, în d-nu Pitaru, amfitrionul neobosit, şi în toţi ceilalţi cari prin grija şi atenţia deosebită ce ne arătaseră, ne făceau să regretăm că vom fi nevoiţi a plecà din mijlocul unor oameni atât de ospitalieri, mai degrabă decât am fi dorit.

Asociindu-ne la încheierea cuvântării d-lui Colonel, cu toţii am închinat în sănătatea găzduitorilor noştri.

D-l profesor George Màior, entusiasmat de priveliştile ce-i răsăriseră în cale, dealungul drumului nostru, şi minunat de atâtea colţuri pline de farmec, câte-i văzuseră ochii prin ascunzişurile neştiute ale munţilor ce ne împresurau, ne ţinù, şi dânsul, nu un toast, nu o cuvântare, ci o adevărată prelegere, prin care, toate bogăţiile munţilor, toate avuţiile naturale ale ţerii, fură ştiinţificeşte rânduite şi perindate pe sub ochii noştri. Domnia-sa termină închinând în sănătatea d-lui colonel Panaitescu, căruia cu toţii îi datoram cunoaşterea de aproape şi cercetarea la faţa locului a acestor bogăţii pe cari, până acum, mulţi din noi nici nu le bănuiam pe pământul Ţerii Româneşti.

Corul cântă iarăş: *„Mulţi ani trăiască“!*

Domnul Çock cerù, ca amintire pipăită, să-i dăm rândurile ce alcătuiserăm în cinstea sa. Noi le scriserăm pe o carte poştală, pe care o semnarăm toţi excursioniştii; şi astfel, îi împlinirăm această puţin pretenţioasă dorinţă, isvorîtă din dragostea domniei-sale către noi.

Buna dispoziţie a tuturor făcù să se scurgă vremea cu atâta repeziciune încât nici nu băgaserăm de seamă că ne apucase ora patru stând la vorbă. Aproape de ceasul cinci, masa luă sfârşit şi se începù încuartiruirea.

Domnul Colonel trecù în gazdă la d-nu Pitaru; eu şi cu d-nu căpitan Gearâm fuserăm rânduiţi a găzduì la d-nu Zelleni, contabilul local al administraţiei; iar ceilalţi, pe la alte case.

Ne luarăm, fiecare, calabalâcul, şi-l cărarăm pe la gazdele noastre.

Cu toate că puhoiul norilor ce goniau prin văzduh de colo-colo începuse să verse ca din găleată valuri-valuri de apă pe pământul abia svântat, totuş, unora dintre noi le venì chef de popice; şi, înfruntând ploaia şi băltoacele, se urcară la şopronul popicăriei. Printre aceştia eram şi eu.

Bilă după bilă, începù a sburà dealungul împrejmuirii de scânduri din hala popicelor. Unii dintre noi căutau să doboare nu numai popicele, dar chiar şi pe tovarăşii lor, mai ales când bila o luà razna dintre scânduri. Eu, mărturisesc, eram cel mai nedibaciu dintre jucători.

Ploaia turnà cu găleata, cerul se întunecà din ce în ce mai tare, văzduhul bubuià de tunete, fulgerile ne orbiau, obosiala ne doborà, şi totuş, nu ne înduram să mergem pe la culcuşurile noastre spre a mai domoli o leacă osteneala de care ne simţiam copleşiţi.

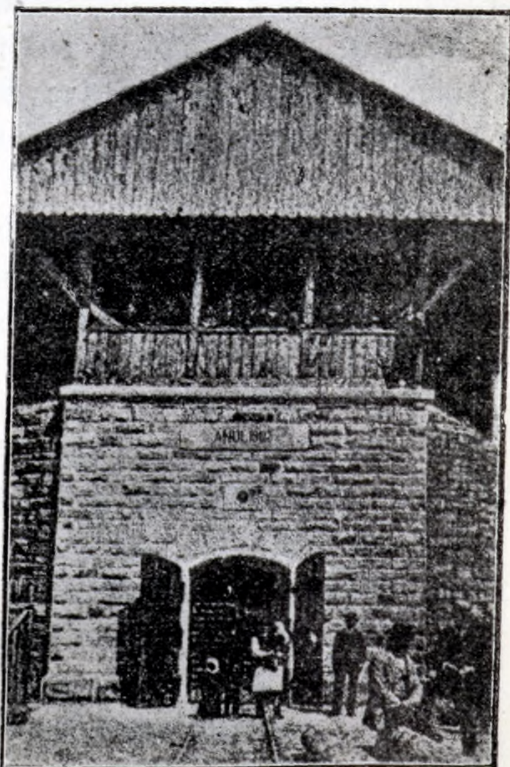
Fiecare, ne întrebam cu grijă, ce va fi a doua zi; mai ales că de-acum nu mai aveam de mers cu trenul, ci trebuià să ne bizuim numai şi numai pe vârtoşenia picioarelor noastre.

Intr'un târziu, ne gândirăm, în sfârşit, să ne mai odihnim şi noi o leacă, mult truditul nostru corp; mai ales că se apropià vremea mesei de seara.

In catacombele lui Bachus.

Lăsarăm popicile în voia soartei şi, prin băltoace şi ploaie, pornirăm a gale, fiecare spre lăcaşul său de găzduire.

Cum mă trântii în pat, somnul mă şi înhăţă. Tocmai spre şapte ore, seara, mă ridicai iarăş pe picioare. Ploaia se mai ostiase: lucru ce mă bucură. Mă dichisii cum putui mai bine şi apoi pornii spre cantină. In drum, mă împiedicai de pivniţa d-lui Costinescu. Intrai într'însa împreună cu alţi tovarăşi, până în fund, unde erau depozitate cele mai gustoase vinuri.

Beciul cantinei din Brateş, adânc de aproape 300 metri. Deasupra, hala de popice.

Dacă nu mă înşel numai pivniţa este proprietate a d-lui Costinescu, iar vinurile sunt ale cantinei din Brateş. Ale cui or fi fost, nu ştiu. Ceeace ştiu este că gustarăm şi noi dintr'însele: eu, d-nu căpitan Gearâm şi d-nu sublocotenent Pântea.

După ce ieşirăm din catacombele lui Bachus, mai dădurăm o raită pe scurtele linii ale Brateşului; apoi, eu o pornii spre d-nu Colonel — la d-nu Pitaru —, iar d-nu că-

pitan Gearâm, la popice. La d-nu Colonel stătui puţin. Tocmai îşi terminase odihna şi se pregătià să iasă. Eu mă îndreptai spre popicărie, unde — cu îndemânarea mea cunoscută —, când, aruncam bila peste parapet, când, ocoliam popicele, fără a doborî vreuna. De astădată, jocul fù mai interesant, prin faptul că erà şi interesat. Jucam pe bani: cinci parale de om! La sfârşit, cei trei-patru gologani, cari alcătuiau câştigul, fură daţi copiilor ce ridicaseră popicile în cursul jocului.

Ploaia se mai potolise. Dela popice, pornirăm spre cantină, unde fusese rânduit să luăm şi masa de seara.

Pela orele 9 şi un sfert eram aşezaţi iarăşi la masă, tot cam în ordinea dela dejun. Acum, după odihnă, par'că eram o leacă mai înviorați. Insufleţirea erà mai mare. Mai aşteptam doar pe d-na d-r Apostolidi, cu fiica şi o nepoată a sa, pentru ca să fim cu toţii în păr. D-na d-r Apostolidi şi cu cele două domnişoare, fuseseră cu noi şi la masa de prânz. Una din domnişoare făgăduise că seara, îşi va aduce şi vioara. Această veste fù primită de mine cu mare entusiasm, căci îmi pusesem în gând să mai împuiez urechile mesenilor, sdrăngănind din vioară, ce bruma cântece ştiam şi eu.

Entusiasmul mi-a fost însă, zadarnic, căci domnişoara nu se ţinuse de vorbă: uitase!

Masa de seara fù tot aşa de însufleţită ca şi cea dela prânz.

De mâncare, nu mai vorbesc!

Nici la cel mai ales birt din întreaga ţară, n'am fi ospătat mai minunat şi n'am fi avut un şir de mâncăruri mai bine rânduite şi mai măestrit pregătite, ca cele ce ne-au fost servite astădată.

Acest ospăţ fusese dat în cinstea noastră de către d-na şi d-nu Pitaru.

Toţi mesenii erau însufleţiţi de cea mai bună dispoziţie. Nici de rândul acesta nu lipsiră cuvântările. Inceputul îl făcù d-nu Pitaru care ţinù să mulţumească d-lui Colonel pentru frumoasele cuvinte spuse la masa de prânz cu privire la ospitalitatea de care ne-am bucurat din partea Brătăşenilor. D-nu Colonel răspunse cuvântării d-lui Pitaru

îmbrăcând frumoasele sale gândiri cu cea mai aleasă formă a graiului.

Muza clubului poeziei se arătă și de astădată la înălțime. Subiectul mulțumirilor noastre fù, de rândul acesta, d-na și d-nu Pitaru, împreună cu d-nu sublocotenent Pântea, D-nu căpitan Gearâm ne cetì o frumoasă improvizație poetică, în care erà descrisă în propozițiuni telegrafice, excursiunea noastră de până acum, cu toate peripețiile ei mai de seamă.

Soldații ce ne întovărășiau ținură să ne arate că și ei împărtășesc buna noastră dispoziție. Poeziile și monoloagele spuse de către unii dintr'înși, avură mult haz; iar frumoasele cântece ostășești, pe mai multe voci, cântate cu elanul ostașului ce se încrede în sine, ne făceà să-i privim cu mândrie, cu acea mândrie isvorîtă din siguranța că viitorul și destinele Neamului Românesc se sprijină pe brațe credincioase și viteze.

La ora 12 și jumătate noaptea, masa luă sfârșit. Dela cantină, am pornit-o spre culcușirile noastre, înviorați de stropii de ploaie ai nopții, ploaie care par'că-și pusese în gând să ne facă în ciudă, ținând-o lanț cu răpăiala ei nesuferită.

Toți ne culcarăm cu gândurile înnourate de o singură grijă: cum va fi timpul în ziua următoare?!

Intrai sub plapomă rupt de osteneală. Ciuruiturile necontenite ale nemilostivei ploi par'că-mi făceau rău. Până să mă fure somnul, fulgerile orbitoare ce sferdeleau besna nopții îmi dădeau fioruri neînțelese de spaimă. Mă temeam ca bubuitul asurzitor ce cutremură firea, și fâșia ascuțițită ce spintecă văzduhul, să nu facă vreo glumă proastă, venindu-mi în vizită prin odae tocmai la o oră atât de înaintată. Mi-erà frică să nu fiu martor la vreun trăsnet neașteptat.

O bubuitură prelungă, pierzându-se în nemărginire, fù cea din urmă simțire pe care am mai prins-o ca prin vis, înainte de a adormi deabinelea.

Spre creierii munților.

Trecusem noaptea într'o odae cu d-nu căpitan Gearâm. Dimineața, ne trezirăm cam în acelaș timp. Cel d'întâiu mă sculai eu. Fiind cam târziu, începui a mă îmbrăcà în

pripă. Un soldat, trimis de către d-nu Colonel, ne aduse vestea că suntem aşteptaţi la cuartierul general. Cât ai clipì—un clipit d'alea mai lungile—fuserăm gata.

De-acum, aveam de mers mai mult pe jos. Şi ce vreme lapoviţoasă erà! Plouà de mama focului. Ca să putem ţine piept vânturilor şi răcorii din creştetul munţilor, ne îmbrăcarăm cu ce avuseserăm mai gros.

La opt şi jumătate fuserăm gata. Ca să dăm semne de vieaţă celorlalţi tovarăşi, trimiserăm geamantanele înainte. Până a nu plecà, d-nu Zelleni, găzduitorul nostru, ne invită la câte o cafea cu lapte. După ce luarăm cafeaua, mulţumirăm gazdei pentru buna primire; apoi o pornirăm şi noi—haida-haida—pe urma calabalâcului. La conacul general erau cu toţii, în păr, afară de noi. Aci ne aşteptà alt ospăţ. Călăuziţi de credinţa Românului, că două mâncări nu strică, şi gândindu-ne la cât aveam de întins spre piscurile munţilor, ne aşezarăm din nou la mâncare. Cafea cu lapte, cozonaci, smântână, smeură, păstrăvi afumaţi, vin: nimic nu rămase neîncercat Când fù vorba de păstrăvi, ei stătură cei mai în cinste la toţi mesenii.

Pe când noi mâncam de zor, afară plouà cu băşici.

Spre nouă şi jumătate, vremea se mai liniştì. Toţi începurăm să ne pregătim de drum. Fiecare aveam câte un ciomag cu bold de fier la vârf; numai d-nu profesor Màior nu vrù cu nici un chip, să se deslipească de bastonul său din Bucureşti.

După ce ne luarăm bun rămas dela Brătăşenii cari erau de faţă la plecarea noastră, pornirăm spre inima munţilor Neamţului.

Erà Vineri; şi, nădăjduiam că Sfânta Vineri s'o milostivì cu noi şi ne-o ferì de ploae, lăsându-ne să înotăm doar prin noroiul potecilor de munte. Cu tot timpul protivnic, pe faţa fiecăruia se puteà cetì buna dispoziţie. Unii începurăm chiar să şi cântăm, dar..., cam cu gura altuia: drumul erà greu şi obositor, iar băltoacele ne stăteau în cale, mai la fiecare pas.

O luarăm — haida-haida — dealungul albiei Tarcăului, pe o prelungitură de poiană. O bucurie amestecată cu oarecare teamă, se revărsă par'că în sufletele noastre, când zărirăm primele raze ale soarelui străbătând printre norii

plumburii ce acoperiau toată zarea. Bucuria ne erà pricinuită de nădejdiea că în curând vom vedeà pe cer vâlvoarea orbitoare a uriaşului astru; íar teama ne-o dà grija că aceste raze singuratice or fi premergătoarele vreunui potop de ploaie ca la munte. Restiraţi: unii înainte, alţii în urmă, înaintam, când sărind băltoacele, când mergând deadreptul prin ele. Tarcăul vâjâià de zor. Ingroşat de apele ploaiei ce-şi oprise zăgazurile abia cu revărsatul Zorilor, sburà vijelios la vale. Răcoarea dimineţii erà plăcută, dar simţiam că ne cam strânge în spete.

Pe măsură ce înaintam, oboseala mersului ne încălzià. Mergeam-mergeam, cu teama în suflet să nu se ridice iarăş stăvilarele cerului. Dar.., de ce ne-a fost frică, n'am putut scăpà. Pe la zece şi douăzeci de minute, începù iarăş să cearnă. Mersul ne erà acum şi mai greu; totuş, dam înainte, căci n'aveam ce face.

Pe valea Aţei.

Cum ajunserăm la vărsarea râuleţului Aţa în Tarcău, lăsarăm albia Tarcăului să-şi urmeze cursul său; iar noi o cotirăm la stânga, pe valea Aţei.

Mergeam cu toţii, maí mult tăcuţi: fiecare tăinuind cu gândul său. Când şi când, răsărià din lungul şirului câte-o vorbă, câte-o glumă, câte-o întrebare, cari erà numai decât înghiţită de răpăiala ploaiei ce se inteţià din ce în ce.

Mai multe râmături de porci mistreţi, presărate în calea noastră, făcură pe unii să-şi pipăie revolverele. Eu nu avusei ce pipăì, căci revolverul meu îşi făceà voiajul în geamantan, fără să fie părtaş la emoţiile mele de turist neînfricoşat. Cât despre geamantan, luase de mult calea Bicazului, noua ţintă a drumului nostru.

Albia Aţei nu e largă. Ea este supusă văiei care desparte cele două culmi ale munţilor ce o mărginesc. Din pricina capricioaselor şerpuituri ale şivoiului de apă ce-i urlă în fund, călătorul se vede nevoit, mai la fiecare pas, să treacă depe un mal pe altul, fie pe câte-o bârnă aşezată din mal în mal, fie pe câte un pod ce ameninţă a se prăbuşì în fundul văiei cu trecător cu tot, fie chiar prin

apa repede şi rece a pârâului. Munții, prin unele locuri, încep chiar din malul apei. Aci cu povârnişuri repezi, aci cu pante domoale, ei merg de spintecă norii cu coamele lor ce par a nu se mai sfârşì. Prin unele părţi, lasă văiei câte o leacă de câmp. In altele însă, o gâtue atât de mult încât abià au pe unde-şi croì cale ùndele repezi ce sboară nebune dealungul albiei pârâiaşului.

Din tăria norilor ce se framântă veşnic în jurul lor, piscurile munţilor privesc ţanţoşe la sbuciumul apelor micului pârâu.

Primele câteva poduri aruncate peste Aţa, rămase încă depe vremea când societatea «Török» exploatà pădurile munţilor de prin partea locului, le trecurăm mai cu înlesnire. Cu cât înaintam însă, trecerea râului ne erà mai anevoioasă. Unele poduri, încă de multă vreme se prăbuşiseră în ùndele râului. De-a curmezişul apei rămăsese doar câte un buştean-doi, pe care acum, la vreme de ploaie, cu multă anevoinţă puteam trece, fiindu-ne grijă să nu alunecăm pe faţa mâsgoasă a bârnei de lemn. Dacă aceste resturi de poduri ar fi fost mai aproape de apă, tot ar mai fi mers ; dar, unele din ele erau proţăpite din mal în mal la înălţimi ameţitoare. Cum ai fi putut să-ţi încredinţezi sănătatea şi vieaţa, unor astfel de dărăpănături ?!

La fiecare trecere a râuleţului, mă gândeam cu ciudă la starea de oropsire în care fuseseră lăsate aceste poduri. Cu cât meşteşug şi cu câtă cheltuială or fi fost făcute ; iar acuma erau părăsite la voia întâmplării ! Nimeni nu se mai bagă pe ele, nimeni nu se mai îngrijeşte de buna lor întreţinere ; şi cu toate acestea, cum o să li-se simţă lipsa când n'or mai fi.

Cu chiu, cu vai, trecurăm de mai multe ori depe un mal al râului, pe celălalt. Dela un timp însă, mai din toate podurile de odinioară, abia-abia dacă mai rămăsese ici-colea câte o bârnă de brad de-a curmezişul apei ; şi acestea, pe unde erau, mai nu se puteau trece fără a-ţi pune vieaţa în pericol. Din pricina lipsei de poduri bune, dela un cârd de vreme începurăm a trece depe un mal al apei, pe celălalt aproape numai prin vaduri.

Bae pe negândite.

Prima trecere prin vad a fost cea mai vrednică de interes şi totdeodată cea mai plină de haz.

Dintr'un mal într'altul, la o înălţime de aproape cinci metri de-asupra apei, stà proţăpită o bârnă subţire de brad. Marea depărtare dela bârnă până la fundul apei mă făcù să caut un vad pe unde să pot trece mai cu înlesnire de cealaltă parte a râuleţului. Niţel mai la deal de acest pod primitiv, nişte pietroae ieşite deasupra apei mă ispitiră să o iau deadreptul peste ele, încredinţat că voiu ajunge cu înlesnire pe celălalt mal. Până la mijlocul apei, mersei cum mersei. Tocmai în mijloc erà un pietroi mare, rotund, acoperit c'un strat gros de mâsgă. Spre a face loc celor ce-mi veniau în urmă, mă sprijinii în băţul meu cu bold şi sării pe pietroiu. Apa îmi furà piciorul în gol şi mă afundai până în genunchi. Căutai să mă ridic pe alt pietroi, dar ùndele repezi al pârâului mă făcură să alunec cu amândouă picioarele. Dacă văzui, o croii deadreptul prin apă, leorcăindumă până mai sus de genunchi. Eram amărît foc, din pricina acestei băi fără de voe. Ceilalţi se prăpădiau râzând de bâjbâiala mea printre pietre.

Ieşit la mal, îmi privii cu ciudă pantalonii picurând de apă. Bietele mele picioare protestau cu tărie împotriva nepoftitului mosafir ce pătrunsese în ghete; dar n'aveam ce le face! Protestul lor fù pus la acte, de către crudul lor stăpân.

Eu însă, numai începusem reprezentaţia. După mine venì d-nul profesor Màior, care alunecă aşà de straşnic, încât căzù greceşte peste pietroiul cel posnaş. Numai mulţumită d-lui căpitan Gearâm, care o luase deadreptul prin apă, putù părăsì comodul scăunel, pe care se aşezase.

Mai toţi luară câte-o bae fără voe. Singur d-nu căpitan Dumitrescu scăpă neîmbăiat. Camarazii d-sale ziceau că aceasta nu se datorà artei cu care călcase din piatră în piatră, ci unor paşi greşiţi bine. Cu toată leorcăiala, totuşi a fost un haz grozav la trecerea Aţei prin vad. Fiecare, par'că suportà neajunsul acestei băi pe negândite cu mai multă resemnare, ştiind că şi ceilalţi tovarăşi de drum nu stăteau mai pe trandafiri decât el.

Răcoreala din ciubote par'că ne mai învioră, căci ne dete prilejul unui nesfârşit lanţ de glume pe seama alunecărilor şi căderilor noastre în *Aţa.* Cu adevărat că... *par'că ne trăsese aţa...* unul după altul.

Cu picioarele smorcăind în încălţăminte, ne urmarăm drumul mai departe. Acum însă, mergeam otova, fără să mai ţinem seamă că ne intră apă 'n ghete. Treceam pârâul prin vad ca şi cum am fi fost desculţi. Par'că mergeam pe cea mai bătătorită potecă a munţilor, aşà de voioşi eram. Ne sâcâiam pe malurile *Aţei* de colo-colo. Pe când de picioare nu aveam nici o milă, de capete ne prăpădiserăm cu firea, căutând a le ferì, fiecare cu ce puteà, de potopul din văzduh.

Crezând că luasem *tot pârâul Aţei* în cele două ciubote, mă oprii pe un pietroi din cale, ca să mă descalţ. Dar..., când îmi scosei gheata, constatai că nu curgeà nici pic de apă dintr'însa: Aţa fusese suptă de ciorapi şi de poalele pantalonilor. Incheieturile ghetelor începuseră a-mi rânjì. Văzând că-mi fusese truda degeaba, îmi trăsei gheata în picior şi pornii repede după grămadă, căci cam rămăsesem în urmă.

Cu toate că încă plouà, par'că ni se mai deslegaseră gurile.

D-nul profesor Màior, mai la fie care pas, găsià câte ceva de spus: ba despre o plantă, ba despre un pom, ori despre vreun fel curios de stratificaţie a coajei pământului.

Incetul cu încetul, toropiala în care ne aruncase zuruitul monoton al ploaiei, ne părăsì; ba unii începurăm chiar a cântà.

Printre nori.

Norii pluteau pe povârnişurile culmilor de munţi, întunecând cu plumburiul lor zarea mândrilor Carpaţi. De multe ori, treceam prin ei fără să ştim, şi tocmai după ce-i străbăteam, îi vedeam în vale, forfăind mânioşi la picioarele noastre.

Din dreapta şi din stânga Aţei, mici izvoare, pârâiaşe în formaţie şi alte revărsări de apă, veniau să mărească undele iuţi ale râuleţului; iar nouă, piedicile numeroase ce

le întâlniam în cale mai la fiecare pas, răsărite chiar ca din pământ.

In lungul albiei râului, când pe un mal, când pe celălalt, se vedeau resturile terasamentului pe care odinioară alunecaseră mohorîţi, spre vale, bătrânii copaci ai pădurilor seculare ce se răsfăţaseră prin partea locului. Ani dearândul, şinele trosniseră sub greutatea uriaşilor buşteni coborîţi din creierul munţilor. Tot soiul de lemnărie zăceà, aproape putregăită, mai în tot lungul râuleţului. Copaci înfipţi în malurile câte unei prăpăstii, bârne stând de-a curmezişul potecilor, buşteni mergând depe un mal pe celălalt: atâta doar mai rămăsese din viaţa ce stăpânise odinioară aceste ţinuturi.

Ploaia, par'că se mai domolise. In sufletul fiecăruia începù a licărì nădejdiea unei îndreptări a timpului. Cu toţii ne dam seama că o plimbare prin creierii munţilor, pe o astfel de vreme, erà o mare încercare a puterii noastre de rezistenţă. Eram mai bucuroşi însă, ca să avem o vreme mai bună, un soare mai fără dinţi şi poteci mai bătătorite; decât un timp ploios, un cer posomorît şi nişte drumuri...., vai de lume!... : nici nu meritau numele de drumuri.

La întâlnirea Aţei cu pârâiaşul Bourul, făcurăm un popas. Aşteptarăm să ne prinză depe urmă d-nu sublocotenent Pântea, care rămăsese să prinză prăstrăvi.

In punctul popasului nostru se vedeau dărâmăturile unui lung pod de brad, care odinioară făcuse legătură între cele două maluri ce mărgineau vadul de întâlnire al pârâiaşului *Bourul* cu *Aţa*. In preajma ruinelor acestui pod a cărui lemnărie costase mai mult decât o avere, se răsfăţase mândră, altă dată, staţiunea de exploatare *Aţa*, a societăţei «*Töröck*». Cantină, şoproane pentru adăpostitul locomotivelor, case pentru funcţionarii societăţei, case pentru lucrători, împrejmuiri peste tot locul: făcuseră odinioară din staţiunea «*Aţa*», nu o staţiune de exploatare forestieră, ci o staţiune climaterică admirată de toţi cei ce colindaseră munţii Neamţului prin partea locului. Astăzi nu se mai vedeau decât rămăşiţele podulul pomenit şi câţiva piloţi ieşiţi din pământ, ici-colea, pe unde fuseseră unele din vremelnicele clădiri ale staţiunii.

Satul Aţa, care se răsfăţase aproape treizeci de ani pe malurile Aţei şi Bourului, ca prin minune se născuse, ca prin minune a pierit — cum pier dealtfel, toate satele întemeiate de societăţile de exploatare ale munţilor noştri.

Pe piciorul Prelucăi.

La ora unu fără un sfert, am început adevăratul urcuş pe piciorul muntelui Preluca. Dela fosta vatră a satului Aţa, am pornit către stâna depe culmea muntelui.

Panta anevoioasă, câteodată prea anevoioasă, numeroasele băltoace, pământul clisos al potecii, ploaia — care nu mai conteniâ — : ne sileau ca mai la fiecare cinci-zece minute să facem câte un scurt popas. Domnul profesor Màior, deşì cel mai vârstnic dintre noi, nu vroià să se deà nicidecum învins de greutatea mersului şi de numeroasele piedici ce ne ieşiau în cale. Cu un ochiu se uità unde-i călcà piciorul, iar cu celălalt erà după cine ştie ce bălărie interesantă. Işi făceà o plăcere să ne spună la ce înălţime ne aflam, orientându-se după câte-o buruiană care—ne spuneà domnia-sa —creşte pe povârnişurile munţilor numai la atâtea sute de metri-înălţime.

Din ce ne apropiam de culmea muntelui, din aceea frigul se inteţia mai grozav. Eu mă luptam cu-o pelerină a d-lui căpitan Gearâm. Din pricină că stăpână-su erà cam odată şi un sfert mai înalt decât mine, mergeam mai mult împiedecându-mă în poalele ei.

Ploaia se mai potolise; iar soarele par'că începuse a ne rânj ìprintre nori.

Am mers, cât am mers, prin colnicele sucite şi răsucite ale muntelui, strecurându-ne când prin brădet, când prin alte neamuri de arbori. Cam pe aproape de ora două după amiazi ne ajunse la urechi lătratul puternic al câinilor stânii. Nădejdiea că în curând ne vom odihnì, ne dete puteri îndoite şi înaintarăm mai cu voioşie.

In sfârşit, ieşirăm din pădure aproape rupţi de oboseală. Pe chelia culmii muntelui Preluca, zărirăm stâna. Câinii o croiră la vale, întâmpinându-ne cu lătrăturile lor vrăjmăşeşti. Erau mâniaţi că le turburăm singurătatea cu neaşteptata noastră sosire.

La stână.

D-nul sublocotenent Pântea se desprinse din ceată și o pornì înaintea noastră, spre stână. Noi, cu pași mai domoliţi decât prin pădure, începurăm a ne presărà de-a curmezișul poienii ce pleșuvià muntele în depărtări întinse. Par'că eram un cârd de cocori.

La ceasurile două, cu toţii eram în jurul stânii. Păream c'am fi vrut s'o luăm cu asalt. Locuinţa ciobanilor erà construită din bârne de brad. Prin pereţii celor două încăperi fluerà vântul ca la el acasă. In lăuntru ne aşteptà un foc straşnic. Ingheţatele şi plouatele noastre mădulare aveau în sfârşit, prilejul să se mai desmorţească o leacă la dogoarea flacărilor.

Cum intrarăm, fiecare căutarăm câte un locşor lângă jarul ce trosnià în odaia largă a căşăriei.

Cei mai leorcăiţi dintre noi, la picioare, ne scoserăm ghetele, şi le aşezarăm cu deschizătura înspre foc. Iar ciorapii, după ce-i storserăm de apa pe care o supseseră din pârâiașul Aţa şi din celelalte băltoace prin cari merseserăm fără fereală, îi rânduirăm pe-o prăjină agățată deasupra focului. Par'că erà o dugheană ovreească în care se vindeau ciorapi de toate calitățile şi de toate culorile. Ieşiau aburii din ciorapi, ca dintr'o mămăligă caldă, atunci răsturnată din ceaun. Felul cum ne prăjiam la foc, când cu spatele, când cu faţa, când întinzând picioarele, formà un tablou viu de cea mai mare frumuseţe.

In vreme ce noi căutam a ne svântà de udătura cu care Milostivul ne dăruise în lungul drumului nostru, ciobanii făceau pregătiri să pună de mămăligă. Ciorapii goliră beldia cățărată deasupra focului. In locul lor fù agăţat ceaunul cu lapte în care aveà să fiarbă mălaiul pentru mămăligă. Ni-se pregătià o mămăligă fiartă în lapte cu unt... : doară eram la stână! In mai puţin de un sfert de ceas, mămăliga fù gata.

Cu mămăliga într'o mână şi cu brânza de burduf în cealaltă, ne aşezarăm pe mâncate. Mămăliga ne fusese împărţită în nişte bliduri de lemn şi eram nevoiţi s'o mâncăm cu lingura. Imbucam de zor, când din mămăligă, când din brânza de burduf. Apa limpede şi rece din bota

ciobănească, mi-se părea de o mie de ori mai gustoasă, băută după acest ospăţ ca în creierul munţilor, decât mi se păruse purtând-o în ciubote.

D-nul căpitan Dobrescu spuse, cu multă dreptate că, după acest noian de grăsime,—grăsime în mămăligă, grăsime în brânză, grăsime pe cămăşile ciobanilor, — numai un pahar cu vin ne-ar fi putut tăià greaţa. Intre un năpârstoc cu vin şi un burduf de apă de unde se bat munţii în capete, ar fi ales năpârstocul cu vin şi ar fi dat cu piciorul burdufului. Se văità că se săturase de atâta apă; şi la stână avù parte tot de apă.

Cu tot mirosul puţin îmbătător al stânii, cu toată soiala îngreţoşetoare a cămăşilor ciobanilor: abià ne îndurarăm să părăsim stâna, după o odihnă de mai bine de un ceas.

La trei şi un sfert, eram gata de drum.

Ca semn al trecerii noastre prin meleagurile acestea, înainte de a ne despărţì de găzduitorii noştri, ne pozarăm împreună cu ciobanii.

In codrii Bicazului.

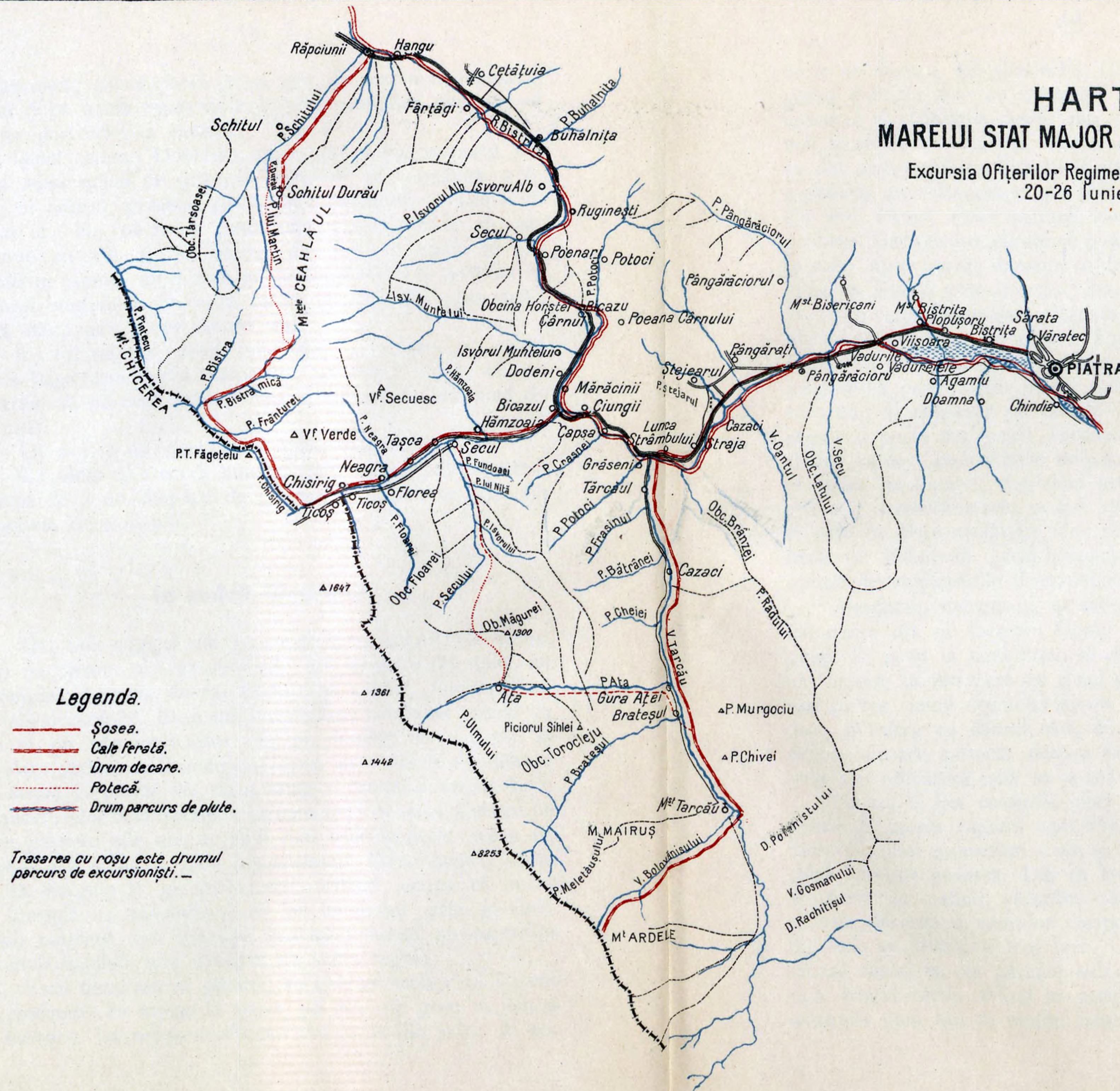
Cât ţinù câmpul din jurul stânei, mersul ne fù lesnicios. Nici nu urcam, nici nu coboram. Nu departe de stână, ne întâmpină o droae de cai frumoşi şi voinici, fugind liberi în largul câmpiei. Erau caii Domeniului Coroanei: semn că intram pe pământul altor stăpâni. Inainte de a intrà în seculara pădure a Domeniului Bicaz, nişte sunete de talance ne sosiră la urechi din susul stâng al drumului nostru. Erau talancele oilor dela o stână a Domeniului Coroanei. Culmea pe care păşteau oile erà cu mult mai ridicată decât aceea pe care se aflà stâna la care poposiserăm. Planul nostru fusese ca să mergem şi pe acolo; dar, ţinând seamă că seara se apropià, şi temându-ne să nu înnoptăm prin pădurile puţin umblate ale munţilor, grăbirăm mersul şi scurtarăm drumul, ocolind spre dreapta de stâna regală.

Cum dădurăm în pădure, începurăm scoborîşul. Pe cât de anevoios ne fusese la urcat, pe atât de greu ne erà şi la scoborît. La urcuş ne dureau picioarele din şale; la co-

HARTA

MARELUI STAT MAJOR AL ARMATEI ROMÂNE

Excursia Ofițerilor Regimentului Mihai Viteazu No 6
.20-26 Iunie,1912.

Scara 1:200.000

Lito. Neumann, București

borîş ne dureau, din genunchi. Când ne opriam din mers, par'că simţiam cum ne tremurau pulpele. Doar băltoacele nescurse şi rădăcinile ieşite din pământ ale copacilor ne mai făceau câte o poznă: unele stropindu-ne când călcam ca din pod, celelalte făcându-ne s'alunecăm, când ne lăsam nădejdiea mersului numai pe piciorul aşezat pe ele. Mulţi din noi făcură chiar mătănii, din pricina acestor rădăcini posnaşe. Dacă pentru căruţe se poate zice: *«greu la deal, uşor la vale»*, apoi pentru oameni, cu drept cuvânt se poate zice: *«greu la deal şi greu la vale»*, mai ales când eşti pe munte.

Din mila Domnului, astădată, fuserăm scutiţi de neplăcerile unui mers pe ploaie. Soarele ieşì mai cu îndrăsneală din nori; iar noi puturăm privì mai cu voe bună frumuseţea priveliştelor ce ne răsăriau în cale mai la fiecare colţ al colinelor pe cari le străbăteam. Brazii uriaşi presăraţi peste tot locul; verdeaţa înviorătoare ce ne închideà zarea; panoramele minunate ce se iviau prin câte un ochiu de lumină, sfredelind grosul verdeţii din preajma noastră; fermecătoarele vederi ale potecilor ce se proectau în vale ca nişte nesfârşite alee printre namilele de brazi: toate ne îndulceau greul mersului şi ne vrăjiau sufletul obosit de neajunsurile drumului de dimineaţă.

Mergeam, mergeam, şi simţiam că mergem cu spor. De multe ori, ne trezeam fugind spre vale fără să ne fie în gând. Pe când la deal eram al câtelea dà D-zeu, la vale mă luasem la întrecere cu d-nul sublocotenent Pântea, care mai în tot cursul drumului fusese capul coloanei. Imi erà drag să merg cu dânsul, căci, fiind de prin partea locului, despre fiecare potecă, despre fiecare colţ, despre fiecare vale sau ridicătură, ştià să spună câte cevà.

Să tot fi fost ceasurile cinci fără un sfert, când, ne ajunse la urechi vâjâitul unei ape şi mai multe lătrături de câini. Nu mai merserăm mult, şi un ochiu de lumină se deschise înaintea noastră. Din ce înaintam, din aceea ochiul se mărià. In curând, văzurăm ridicându-se în faţa noastră culmea măreaţă a munţilor dinspre *Ticoş*. Vâjâitul râuleţului din vale se înteţià şi mai tare. O privelişte negrăit de frumoasă răsărì ca din pământ sub ochii noştri. Pârâul Secului tăià lungul văiei, având în preajma malurilor toate frumuseţiile unui râu de munte. Şoseaua ce şerpuià dealungul

lui, precum şi culmile uriaşe ale munţilor pierduţi în zare...: păreau asemenea unei fermecătoare vederi de panoramă privită printr'un uriaş ochian.

Povârnişul pe care ne scoboram erà repede. De bucurie că va fi cea din urmă coastă, cea din urmă vale pe care o mai aveam de coborît în această zi, vruserăm să-i ajungem cât mai degrabă la poale. Ca vântul ne pornirăm — cei mai tineri — înspre albia Secului; şi abia ne puturăm oprì lângă vărsarea pârâiaşului dela Râpi în apa Secului.

Pe malul drept al pârâiaşului dela Râpi se află un frumos canton al Domeniului Coroanei Bicaz. Inainte de a ne urmà drumul mai departe, ne abăturăm să-l vedem. Fiindu-ne cam sete, cerurăm câte-o oală cu apă dela gospodina cantonului.

Casa şi curtea gospodăriei erau curat întreţinute. Brazii semănaţi cu ordine în faţa casei, dădeau cantonului un deosebit farmec, mai ales fiind privit din depărtare.

Pe valea Secului.

După ce ne odihnirăm o leacă, pornirăm mai departe pe valea Secului, în jos. Priveliştea erà negrăită. Culmile ce stăteau strajă albiei pârâului porniau mici, atât pe-o parte, cât şi pe cealaltă, spre a se înălţà în zare până la nori, pătrunzându-le tainele cu coamele şi vârfurile lor îndrăsneţe.

Drumul ce porneşte dela cantonul din Râpi erà minunat. O şoseà bine pietruită şi bine îngrijită, făcută din ordinul d-lui Ion Kalinderu pe spesele Domeniului Coroanei, spre a înlesnì exploatarea pădurilor de brazi depe Domeniu, mergeà dealungul pârâului, până în şoseaua Bicazului. Şoseaua dela Râpi se continuà pe munte în sus, tot aşà de lată şi tot atât de bine întreţinută. Pentru înlesnirea urcării şi coborîrii, este frântă din loc în loc, pornind când la dreapta, când la stânga, şi mergând astfel până în apropierea stânei din vârful muntelui Preluca. Ne erà mai mare dragul să mergem pe un astfel de drum. Pe unde albia strâmtă a Secului nu-i îngăduise să meargă în voe bună, spărsese muntele, şi îşi urmase biruitoare calea ce-şi croise.

Numeroase şivoae de apă se scoborau vijelioase, atât depe dreapta, cât şi depe stânga Secului, venind să-i mărească puterea şi vaza în ochii uriaşelor movile de piatră printre care sburà ţanţoş, mândru că stăteau neclintite în calea lui.

Mergeam-mergeam şi tot priviam în zare, doar că vom mai întâlnì în calea noastră vreun cuib de oameni; dar..., de unde?!... Rar dacă întâlneam vreun om-doi, mergând în treburile lor!

Drumul erà neted, fără urcuşuri şi fără coborîşuri; aşà că mergeam de nici nu băgam de seamă. Totuşi, nu toţi se ţineau de înaintaşi. După câtăva cale ne formarăm două cete: una în frunte şi alta în coadă, rămasă mult în urmă. Mijlocaşi nu erau. Printre cei din frunte se aflà şi d-nul colonel Panaitescu, iar coada fruntaşilor eram eu. Tot mergând, îmi venì chef de fluerat. Din fluerat în fluerat, o dădui într'un marş milităresc. Băgai de seamă că toţi luaseră pasul şi mergeau în marş exact şi cadenţat, ca la oştire. Imi erà mai mare dragul când îi vedeam pe toţi călcând într'o măsură, fără a mai ferì făgaşurile, fără a mai ocolì băltoacele: ca şi cum ar fi mers pe drumul cel mai minunat, ca şi cum ar fi fost în pas de paradă în faţa lui Vodă, iar nu în călătorie pe Domeniile lui.

Setea unuia dintre noi ne strică mersul şi rânduiala cu care păşiam. La setea lui râvniră şi ceilalţi; aşà că, băurăm cu toţii din cristalul unui şipot prins într'un jghebuleţ îngust, făcut într'adins spre a astâmpără pofta de apă a călătorului însetat.

După ce zărirăm şi pe cei din coadă apărând la o cotitura a pârâului Secul, pornirăm iarăş la drum. Astădată îmi mai luai ca tovarăş la fluerat marşuri şi pe d-nu sublocotenent Şerbănescu; şi înaintam de minune. Lăsarăm pe dreapta pârâul lui Niţă, pârâul Fundoaei, şi în curând întâmpinarăm în cale, aruncată pe partea dreaptă a pârâului Secul, cea mai depărtată casă a satului Secul Bicazului. Am mai fi avut noi încă multe lucruri de seamă de văzut; dar apropierea serii nu ne dete răgaz să le putem privì ca lumea nici pe cele ce ne ieşiau în drum.

Ne apropiam de râul Bicaz; când..., zărirăm venind din susul apei un transport de buşteni al societăţii de ex-

ploatare: «*Eichler*». Cum, scopul nostru erà ca să mergem până la satul Bicaz cu trenul acestei societăţi, grăbirăm pasul. Spre a fi mai siguri că trenul nu ne va lăsà pe jos, pornirăm înainte pe d-nu sublocotent Pântea, cu însărcinarea să oprească trenul; iar noi o luarăm mai domol, în aşteptarea celor din coadă.

Cum sosirăm la tren, aflarăm că maşinistul avusese ordin ca să ne aştepte, lucru care ne bucură. D-nu Primar al Bicazului ne ieşì întru întâmpinare chiar acì, la întâlnirea Secului cu Bicazul.

Faţă în faţă cu Secul se află satul şi pârâul Hămzoaia, pe stânga Bicazului. Atât satul Secul cât şi Hămzoaia, sunt nişte sate cari te atrag foarte puţin ca fel de alcătuire. Dacă au ceva de admirat apoi au tocmai împrejurimile lor, pline de un neasemuit farmec. Casele acestor sate sunt resfirate fără nici o noimă. Cea mai mare parte sunt mărunte şi lipsite de împrejmuiri, deşi în juru-le răsar, ca ciupercile după ploaie, numeroase fabrici de cherestea.

Pe Bicaz, în jos.

Sosiţi la tren, ne aşezarăm — care cum puturăm — pe buştenii răstigniţi dealungul vagonetelor. Locomotivele societăţii Eichler erau cu mult mai mici decât acelea ale societăţii Göetz. Drumul pe care o apucarăm cu trenul de exploatare mergeà dealungul Bicazului spre satul cu acelaş nume.

Apa Bicazului sburà vijelioasă pe o albie cu mult mai largă decât a Secului. Neastâmpăratul râu erà hotărnicit în dreapta de culmea unui munte acoperit din poale până 'n coamă numai cu brădet. Muntele ce-l mărginià către malul stâng erà chel. Abia, ici-colea, se zărià câte un copac care-i mai umbrià pleşuvia. Cam în apropierea pârâului Bueancelul, începù a se acoperì şi muntele din stânga, cu verdele fermecător al bradului.

Inaintam încet şi cu popasuri. Şi ne plăceà acest mers domol, căci ne lăsà vreme destulă ca să admirăm cu nesaţiu frumoasele privelişti depe valea Bicazului.

Sufletul, încătuşat în mrejele acestei măestre alcătuiri a Firii se simte neputincios a închegà în gândiri grăite po-

vestirea minunatelor panorame naturale ce ne răsăriau cu farmecul lor de basm, la fiecare colț, la fiecare cotitură! Numai privindu-le, poți pricepe vraja ce-ți învălue sufletul uimit de atâta măreție!

Fiecare picior de plai, fiecare gură de rai, fiecare colț: pe lângă dumnezeeasca frumusețe cu care Firea le-a dăruit, își aveà trecutul său, povestea sa perindată din gură în gură, din vremi uitate. Și cât farmec nu zace în povestea oricărui mic colțișor al pământului strămoșesc?! Fiecare este un crâmpei din lunga poveste a trecutului nostru plin de sbucium și de nevoi; fiecare este o pagină din viața de odinioară a bunilor și străbunilor noștri, țesută clipă cu clipă, ceas cu ceas, an cu an, veac cu veac, și perindată până la noi din adâncul altor vremi!

Multe din locurile prin care am trecut își vor fi avut trecutul lor, cu povestea lor. Dar cine poate, în mersul de o clipă în preajma lor, să le afle toate, să le știe toate? Și, mai ales, cine se poate încumetà a le povestì pe toate, cu tâlc și cu meșteșug ales, ca să intre la inima celor ce-l ascultă?!.. Par'că simțiam un nespus dor a mă oprì în fiecare loc, lângă fiecare stâncă, la fiece pod, ori la fiecare cotitură a văiei: să bucium în largul lumii, să adun pe toți în jurul meu și să-i întreb, ce au auzit, ce știu, despre cele ce se perindau pe sub ochii noștri?... Ni se păreà o vrajă această călătorie, sus pe bușteni, făcută în amurgul serii, pe valea fermecătorului Bicaz.

Acum, când îmi aștern amintirile ce mi-au rămas din această călătorie, când colind cu mintea iarăși drumul străbătut de mine și de tovarășii mei, cari au știut a-mi sădì în suflet cea mai curată simțire de prietenie: am impresia că retrăiesc din nou dulcile clipe de odinioară. Par'că mă văz alunecând lin depe un mal pe celălalt; par'că aud păcănitul regulat al micelor vagonete; par'că simt răcoarea crescândă a serii.

Dela o vreme, apa Bicazului începù a fi spintecată în două printr'un puternic zăgaz așezat în lungul râului. Șivoiul de apă smuls din albia Bicazului se întorceà iarăși la matcă, tocmai la fierăstrăul dela Piatra Corbului, al Domeniului Coroanei, după ce puneà în mișcare noianul de mașini al fabricii de scânduri.

Aşà, spintecat, Bicazul trăieşte şi face slujbă, fără să se simţă mai ostenit ca în vremea pe când erà întreg în tot lungul lui.

Alunecând dealungul râului, nu eşti furat numai de minunăţiile Firii; ci tot atât de mult îţi este furat sufletul şi de frumoasele legende ce se leagă de localităţile înşiruite în lungul lui. Din toate poveştile ce mi-au trecut pe subt auz, două mi-au rămas mai bine întipărite în minte. Acestea sunt: legenda Poienii Tătarilor şi a Pietrii Corbului.

Legenda Poienii Tătarilor.

Se spune că în vremurile dedemult, pe când trăià Ştefan-Vodă, năvăliseră Tătarii în ţară. Tot jefuind în dreapta şi în stânga, o parte a năvălitorilor ajunse cu jaful până în valea Bicazului.

Nişte plăieşi de-ai lui Ştefan le simţiră apropierea. Ei se frământară ca să găsească un mijloc spre a-i face să se întoarcă îndărăt. Planul le fù gata. Câţiva se aşezară în dosul unor copaci uriaşi, cu săgeţile la arcuri, având cu ei şi vreo trei buciumaşi; iar ceilalţi trecură apa Bicazului, pitulându-se şi ei în dosul unor copaci, tot cam cu atâţia buciumaşi. Când se apropiară Tătarii de ascunzătoarea Moldovenilor, o ploaie de săgeţi pornì asupra liftelor; iar buciumaşii începură a răscolì măruntaiele codrilor cu hauetul buciumurilor. Tătarii, crezând că au dat piept cu oastea lui Ştefan, se îngroziră. Cum nu vedeau pe nimeni, şi neîndrăsnind să meargă înainte, o croiră de fugă pe unde veniseră, urmăriţi de săgeţile Moldovenilor. Cum dădură ochii cu grosul celorlalţi Tătari, le spuse că Ştefan e pe urmele lor şi, cu toţii, o porniră îngroziţi, înapoi, spre ţara lor. Prăzile şi robii luaţi, au rămas în voia Domnului. Toţi se grăbiau să iasă mai degrabă din culcuşul ghiaurului de Ştefan, despre a cărui vitejie mersese faima peste nouă ţeri şi nouă mări. Aşà scăpă ţara de Tătari.

Locului unde s'a întâmplat ciocnirea între Tătari şi săgeţile moldoveneşti, i-a rămas numele de *Poiana Tătarilor*.

Legenda Pietrei Corbului.

Piatra Corbului are o poveste tristă. Se spune că de mult, de mult de tot, trăià în munţii de prin partea locului o domniţă care fusese gonită dela curtea părinţilor săi, fiindcă făcuse dragoste cu un fecior de boier şi rămăsese îngreunată. Domniţa se sihăstrì în munţi şi după câtăva vreme dete naştere unui cocon. Incă depe când se retrăsese în munţi, se alipise pe lângă ea o căprioară care de asemenea născuse, însă puiul ei fusese ucis de un vânător. Mai cu laptele dela căprioară, mai cu rădăcini şi ierburi, domniţa îşi trăià zilele de azi pe mâine părăsită, şi aproape uitată de toţi.

Feciorul de boier, care necinstise pe domniţă, fugise şi el dela curtea domnească, spre a scăpà de urgia lui Vodă. De multă vreme, el erà în căutarea domniţei, dar n'o găsise nicăeri.

Intr'una din zile, tot hoinărind prin munţi, întâlnì în calea lui căprioara domniţei şi se luă după ea cu gândul ca s'o omoare. Căprioara o croì de fugă spre culcuşul stăpânei sale; dar, mai înainte de a ajunge la culcuş, vânătorul o încolţì în piscul Pietri Corbului şi c'o săgeată o răpuse. Tocmai atunci trecea prin văzduh în sbor un corb, care croncănì feciorului de boier: «Ce-ai făcut fiu de lele; ai omorît căprioara domniţei pe care ai necinstit-o!.. Feciorul de boier trimise atunci, o săgeată în pieptul corbului, care se rostogolì pe piscul ce-i poartă numele, blestemându-l să n'aibă parte de bucurie în tot restul vieţii.

Domniţa, văzând că nu i se mai întoarce căprioara, pornì în căutarea ei cu copilul în braţe. Peste câtăva vreme găsì căprioara ucisă. Doborîtă de durere şi scârbită de viaţă, se hotărî a-şi curmà zilele asvârlindu-se depe Piatra Corbului în apa Bicazului împreună cu copilul său. Tocmai în clipa în care domniţa se prăbuşià depe vârful piscului, fù zărită de feciorul cel de boier; dar.., erà prea târziu ca să mai poată împiedecà nenorocirea.

Amărît, şi ne mai având pentru ce trăì, se hotărî a se aruncà şi el după domniţă în spumele Bicazului; şi, zicând: «Corb blestemat, bucură-te că ţi-se împlineşte blestemul!», îşi făcù vânt depe creasta muntelui. De atunci,

zidului prăpăstios de piatră ce stă neclintit în calea Bicazului abătându-i apele, poartă numele de *Piatra Corbului.*

Dar, câte poveşti nu se leagă de fiecare colţ al scumpei noastre Ţărişoare! Şi ce bine ar fi, dacă tot ce se aude, tot ce se află dela unii şi dela alţii, s'ar aşterne pe hârtie şi s'ar împrăştià în lume, atât pentru ştiinţa oamenilor de astăzi, cât şi pentru a celor ce-or să vie!

In satul Bicaz.

Puţin mai sus de Piatra Corbului încep a se resfirà rarele case ale satului Bicaz.

Cum mergi cu trenul pe malul stâng al apei Bicazului, ai o privelişte minunată apropiindu-te de Piatra Corbului. Ai părerea că vei intrà cu trenul în stânca dreaptă ce stă ca un perete în calea râului.

Cum ne apropiarăm de minunatul munte, o cotirăm la dreapta pe un pod lucrat cu multă măestrie.

Pe malul drept al apei se află fierăstrăul de cherestea al Domeniului Coroanei Bicaz: «Piatra Corbului». Aproape amurgise; şi, lumina electrică se aprinsese atât la fabrică, precum şi la celelalte instalaţiuni ale Domeniului Coroanei.

La Bicaz, toate aşezămintele Domeniului sunt luminate cu electricitate; şi, după cât ştiu, această înlesnire este rânduită pe toate Domeniile Coroanei din întreaga ţară.

Cu toate că Domeniul Bicaz face exploatări întinse în pădurile sale, nu-şi are trenul său cu care să-şi transporte buştenii din afundăturile munţilor. Aceste transporturi sunt făcute de sătenii depe Domeniu, cari sunt angajaţi la acest fel de muncă în tot cursul anului, cu toate că sunt mai scump plătiţi decât ar fi costat transportul cu locomotivele. Zice-se că aceste sacrificii sunt făcute de către Administraţia Domeniului Coroanei, numai spre a dà de lucru sătenilor.

Trenul cu care veniserăm erà al societăţei «Eichler». Această societate îşi aveà aşezate toate instalaţiile trebuincioase fasonării bradului, mult mai în vale de cât Domeniul Coroanei Bicaz. Ea exploatează păduri streine de cele ale Domeniului. Unele din aceste păduri trec chiar peste graniţa ungurească.

Se înserase; așà că nu puturăm gustà farmecul satului Bicaz decât prin zăbralnicul din ce în ce mai des al nopții.

Deosebirea între Bicaz și celelalte sate ale munților Neamțului mi s'a părut a stà numai în faptul că Bicazul are casele construite cu multă îngrijire, pe când casele celorlalte sate sunt construite după cum îi tăiase puterile pe cei ce le stăpâniau. Incolo, nici Bicazul nu iese din nota celorlalte sate de munte: case rare și formând un lanț nesfârșit pe malurile vreunui râu sau în lungul vreunei vâlcele.

Datorită numeroaselor case —cea mai mare parte având un stil neaoș românesc—construite de Domeniul Coroanei, cu un deosebit gust, atât ca exterior, cât și ca interior, Bicazul pare a fi un mic și drăgălaș orășel.

Sosiți în dreptul podului din mijlocul satului, ne coborîrăm cu multă trudă depe buștenii pe cari ne așezaserăm.

Pâlcuri-pâlcuri, urmăriți de privirile trecătorilor dornici să știe ce rost avem noi pe acolo, pornirăm înspre lăcașul de cină: o cârciumă cooperativă întreținută de obștia satului și îndrumată de Administrația Domeniului Coroanei. Inima satului este cuprinsă mai ales de numeroasele clădiri ale Domeniului Coroanei, înșirate, și pe-o lature și pe cealaltă a drumului ce tae râul Bicazului și merge dealungul Bistriței.

Ajunși la cârciumă, luarăm măsurile trebuincioase în vederea mesei de seara. După ce se hotărîră locurile pe unde aveà să înnopteze fiecare, pornirăm cu bagajele spre căminurile de-o noapte ce ni-se rânduiseră.

D-nu Colonel fù găzduit într'una din odăile alăturate sălii tearului. In aceste odăi locuià provizoriu Șeful Domeniului, domnul Armășescu, de oarece la casele unde erà sediul Administrației, tocmai se făceau niște reparații.

D-nu căpitan Gearâm și cu mine, fuserăm rânduiți a a găzduì la reședința Administrației Societății «Eichler»; asemenea și d-nu căpitan Dumitrescu.

Cum sosirăm la căminurile noastre, primul gând ne fù să aruncăm depe noi țoalele leorcăite de ploaie și năduşeală, și să ne schimbăm, pe cât cu putință, chiar și de haine. Răvărșirăm geamantanele până în fund, și în sfârșit, ne simțirăm mai altfel după ce ne premenirăm cu

rufe şi haine svântate. Cu ghetele o păţirăm mai rău, căci erau ude şi pe dinafară şi pe dinăuntru. Căutarăm să rostim de prin vecini vreo pereche cu împrumut, cel puţin până la masă şi 'napoi. In sfârşit, dete Dumnezeu de găsirăm. D-nu căpitan Gearâm încercă vreo patru perechi de ghete, şi abia nemerì o pereche care i-se potrivì.

Când furăm gata, dichisiţi din cap până în picioare, cum dăduse D-zeu, pornirăm spre masă. Acolo erau toţi în păr; numai noi, Eichlerienii, lipsiam. Cina se începù cu aceeaş însufleţire ca şi cele de până acum. Peripeţiile călătoriei, feldefel de glume, cutreerau masa dela un capăt la altul. Doar cuvântările lipsiră; încolo, fie de oboseală, fiecă or fi fost mâncările cu adevărat minunate, ne săturarăm mulţumitor.

Dela masă, pornirăm a gale, să privim Bicazul sub farmecul luminii electrice. In drum, ne abăturăm o leacă pe la sala de cetire a satului, unde găsirăm câţiva fruntaşi din localitate; iar de aci pornirăm, fiecare, spre culcuşurile noastre, căutând să ne reîntregim puterile, pentru alergătura din ziua următoare. Când va fi adormit fiecare, nu ştiu; însă, dela masă am pornit la ora unsprezece şi jumătate. Că vor fi fost unii cărora le va fi plăcut să mai privească cerul înstelat al Bicazului, după o alergătură ca aceea pe care o făcuserăm: se poate. Eu ştiu însă, că noi, cei dela Eichler, la douăsprezece şi jumătate, ne plimbam prin alte lumi.

Ziua următoare, Sâmbătă, 23 Iunie, ne scularăm cât puturăm mai de dimineaţă Astădată, ne luarăm încălţămintea noastră, înapoind-o pe cea împrumutată. Ghetele mele rânjau, pielea de dinnăuntru se deslipise, boturile se scofâlciseră şi abia mai mă încăpeau. Domnul căpitan Gearâm se luptă cu cismele un sfert de ceas până le văzù în picioare. Domnul căpitan Dumitrescu, mai prevăzător, îşi luase deacasă două perechi de ghete, aşa că avù cu ce să se schimbe.

După ce mulţumirăm gazdei, luarăm drumul spre cârciuma unde mâncaserăm de cu seară şi unde fusese hotărît să luăm cafeaua cu lapte. Şi astădată, sosirăm c'un bob zăbavă: ceilalţi aproape terminaseră de mâncat. Imbucarăm, şi noi, în grabă, şi pornirăm după grămadă. Pe când tovarăşii mei vizitau teatrul, eu mă repezii la şcoala de

meserii, ca să văz progresele ce se pot face la o şcoală sătească de meşteşuguri.

Dela şcoala de meserii, pornii pe urma tovarăşilor mei. Inainte de a-i ajunge, mă oprii puţin şi pe la teatrul sătesc. Sunt încredinţat că multe oraşe de seamă ale ţerii noastre, s'ar simţi mândre să aibă un teatru ca cel din Bicaz. Din păcate însă, mare parte a teatrelor din provincie par a fi mai mult nişte şandramale de bâlciu, menajerii, panorame, orice-i pofti; numai teatre, nu! D-nu director al şcoalei de meserii îmi spuse că în fiecare Sâmbătă seara, precum şi în ajunul sărbătorilor, se dădeau în sala teatrului, reprezentaţii de cinematograf. Cheltuelile de întreţinere a teatrului şi a cinematografului erau făcute pe seama Administraţiei Domeniului Coroanei.

Pe la baia sătească, nu mai mă abătui, de oarece grosul tovarăşilor mei se depărtase de nu se mai zărià. Aflai însă, că de dimineaţă, câţiva tovarăşi făcuseră câte-o bae caldă.

Luându-mi rămas bun dela d-nu director al şcoalei de meserii, zorii pasul după ceata din frunte. Abia o prinsei pe la jumătatea drumului. După o bucată bună de mers, sosirăm la staţiunea de unde urmà să pornim din nou cu trenul spre creierii munţilor.

Spre graniţă.

După câtăva aşteptare, trenul fù gata. Noi luarăm loc pe nişte bănci-vagonete, — aşezaţi spate în spate—, iar d-nu Colonel se suì pe platforma locomotivei.

Un fluerat prelung ne vestì că pornim spre tărâmuri necunoscute. După obişnuitul clănţănit, convoiul vagoanelor se aşternù lin la drum.

Soldatul fotograf, uitându-şi pe un buştean din curtea fabricii aparatul fotografic, sărì din tren şi o croì de goană înapoi. După o sumedenie de chiote şi semnale, trenul se oprì să aştepte pe posnaşul uituc.

Odată urcat şi el, pornirăm iarăş pe fermecătoarea vale a Bicazului. Trecurăm pe lângă locul de întâlnire al Bicazului cu Bistriţa. Văzurăm din nou Piatra Corbului, Po-

iana Tătarului. Sosirăm la Secul Bicazului, și urcarăm-urcarăm tot mai sus, lăsând în stânga și în dreapta noastră văi minunate, păduri bătrâne, munți uriași și toate frumusețile negrăite pe cari darnica Natură le-a aruncat în acest colț fermecat al pământului Țerii Românești.

Trenul găfâià de zor, și urcà nepăsător față de podoabele Firii, ce se resfățau mândre pe o parte și alta a liniei fierate.

La Tașca, mașina cu care veniserăm se schimbă. In locul ei fù trecută o altă mașină, construită într'adins pentru urcușul pantelor repezi. D-nu Colonel lăsă platforma locomotivei și venì printre noi. Dela Tașca în sus, urcușul se făceà din ce în ce mai repede și mașina înaintà mai cu anevoință. Trecurăm printre satele Neagra și Floarea. Pe cât de frumos erà verdele fermecător al munților dinspre Floarea, pe atât de plăcut erà surul sălbatec al celor pleșuvi de arbori, dinspre Neagra. Cele mai numeroase râuri izvorau și umpleau apele Bicazului, venind dinspre stâncile lipsite de verdeață ale Neagrăi.

Dealungul graniței.

Dela gura pârâului Ticoș, o pornirăm pe granița dintre Transilvania și Țara-Românească. Mai merserăm ca preț de zece minute pe valea Bicazului și apoi o cotirăm spre dreapta tot pe graniță, luând-o astădată pe valea Chisirigului.

Hotarul dintre noi și Transilvania, în această parte, îl formează albia pârâului Chisirig, care se varsă tot în Bicaz.

Trenul mergeà chiar pe muchiea văiei și, cu toate că eram cu spatele înspre vale, când îmi aruncam ochii într'acolo, îmi ziceam cu groază: Doamne, ferește de vreun rásturniș! Tocmai în apa Chisirigului ne-am fi oprit. Și răsturnișul nu erà lucru peste putință, mai ales că șinile trenului erau așa de apropiate, că 'n orice moment convoiul de vagoane își puteà pierde balansul, prăvălindu-se în vale, cu noi, cu tot.

Mergeam, fiecare robit de gândurile lui. Mașina aruncà jar de foc pe nări — vorba poveștilor. Din ce înaintam, urcușul deveniá mai anevoios și locomotiva suflà mai cu putere. Scânteile ce ieșiau pe coșul ei făcură câteva posne,

unora dintre noi, găurindu-ne: la unii hainele; la alţii pelerinele; iar mie, ciuruindu-mi umbrela. La ficeare miros de cârpă arsă, ne uitam speriaţi, unii la alţii, întrebându-ne din ochi, care din noi mai primise vizita vreunei afurisite de scântei.

In sfârşit, dete Dumnezeu de sosirăm la ultima staţie a acestui tren: la Chisirig. Aci erà doar un simplu canton sub îngrijirea unui slujbaş ungur şi a soţiei sale. Lemnele destinate fierăstraelor societăţii Eichler erau aduse din munţi, aci, cu funicularul; iar dela Chisirig, în vale, erau duse cu vagonetele, cari, de multe ori merg spre fierăstrae, până pe la Taşca, chiar fără maşină.

Dela Chisirig în sus, ne hotărîrăm a urcà muntele cu funicularul. Unchiaşul pe care-l luaserăm dela Taşca spre a ne călăuzì, ne cam tăiè curajul, pomenindu-ne numeroasele întâmplări nenorocite, petrecute cu acest funicular. Totuşi, mai mult datorită nestrămutatei hotărîri a d-lui Colonel, căzurăm la învoială cu toţii, ca să urcăm muntele cu funicularul.

In vreme ce noi ne frământam timpul în dreapta şi în stânga, aşteptând să pornim, Ungurul dela canton se dà de ceasul morţii, vorbind cu conducătorul funicularului — pe ungureşte — ca să fie cu băgare de seamă, să ià toate măsurile, spre a nu se întâmplà vreun accident. Toate acestea ni-le tâlmăcià d-nu profesor George Màior, care ştie bine limba ungurească.

Faţă de atâtea măsuri, faţă de atâta îngrijorare, spun drept ca fusei cuprins de teamă, mai ales când aflai că nu de mult, se întâmplase pe această linie un accident nenorocit: cu morţi şi schilodiţi. Fiecare ne cercetam tăcuţi — unii pe alţii —, par'că ne-am fi întrebat: «aveţi cu adevărat îndrăsneală, ori vă prefaceţi curagioşi, de ochii noştri?!».

In sfârşit, se auzì venind din sus o huruială şi, de după un cot de măgură, apărură mai multe vagoane cu buşteni. Ungurul cantonier, coborî repede treptele cantonului, a cărui clădire e ridicată pe o muchie a muntelui, la vre-o zece metri înălţime d'asupra locului de staţionare al vagoanelor. Cum sosì jos, începù să strige ca să ferim în lături, spre a nu se întâmplà vreo nenorocire, când s'o rupe funia de sârmă. Cum se opriră vagoanele, se începură pregătirele pentru formarea transportului ce aveà să ne

urce pe noi în vârful muntelui *d'între Bistre.* Toţi dădurăm năvală să supraveghem lucrările şi màsurile luate pentru asigurarea vieţii noastre. Unii cercetau odgonul de sârmă, dacă e vechiu, ori dacă e ros; alţii dădeau fel de fel de sfaturi în privinţa legării vagonetelor ce aveau să ne urce pe panta repede a muntelui din susul Chisirigului; şi, fiecare îşi găsià de treabă împrejurul celor ce lucrau la buna rânduire a transportului. Unii, făceau pe nepăsătorii, însă tot se aplecau şi cercetau legăturile, după ce oamenii de serviciu le gătiseră; alţii îşi arătau teama chiar pe faţă şi îndemnau ca mai bine să urcăm muntele pe jos.

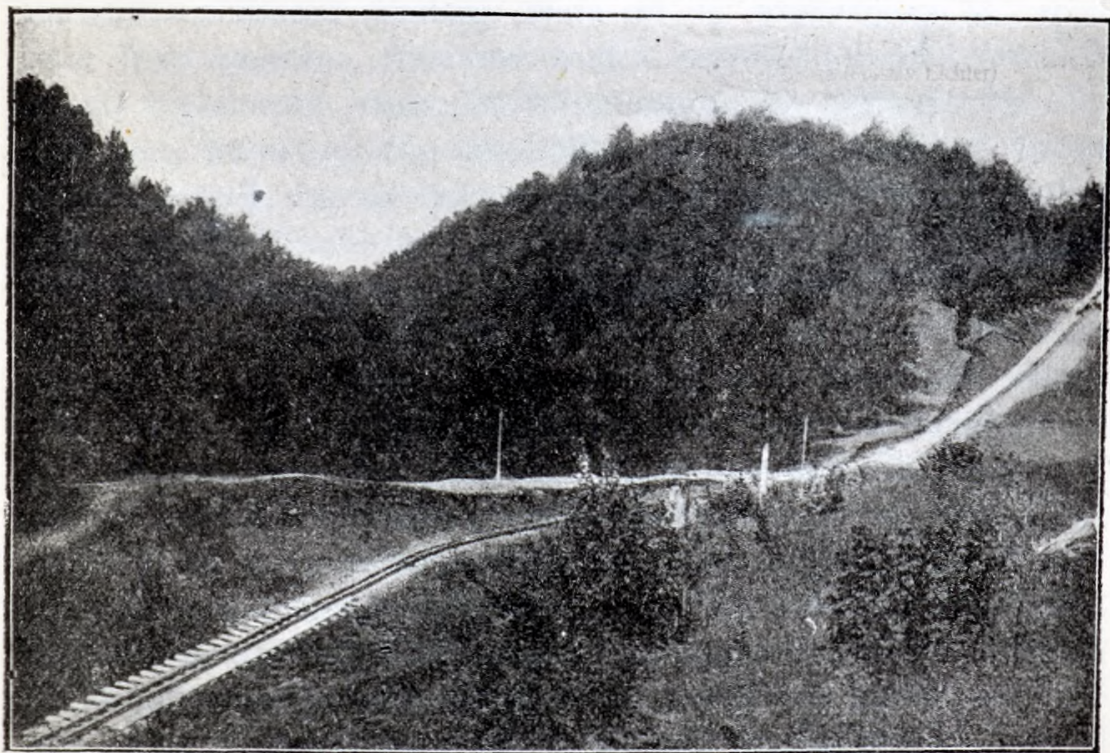
Vagoanele fură gata. Ungurul cantonier se hotărî ca să meargă cu noi. El începù să răcnească, de jos, ordine după ordine—în ungureşte—nevesti-si. Femeia comunică prin telefon, celui ce conduceà mersul funicularului, toate măsurile orânduite de bărbatul său.

La alegerea locurilor fù o tocmială de-ţi erà mai mare hazul. Fiecare căutà să apuce un loc mai ferit sau mai puţin periculos. Eu m'am aşezat în primul vagonet, care erà încărcat cu o mulţime de pietroae spre a ţine odgonul de sârmă pe traseul liniei funicularului. Tot pe primul vagonet s'au mai aşezat şi câţiva ofiţeri, iar restul călătorilor au luat loc pe alte două vagoane din urmă. D-nu Colonel s'a aşezat pe ultimul vagon, spre a ne fi nouă ca pildă de adevărată netemere.

Spre piscul munţilor, cu funicularul.

Urcuşul începù. Toţi ne ţineam cu grijă şi ne uitam cu teamă ca să nu păţim ceva. Odgonul funicularului erà nou. Şinele însă, erau foarte neîngrijit întreţinute. Inaintea mea, cu picioarele pe funia de sârmă, erà aşezat Ungurul cantonier, care—par'că într'adins—ne teroriză cu povestirea accidentelor întâmplate pe linie, cum şi a celor ce-ar fi cu putinţă să se întâmple. Nemilosul cantonier ne spulberă mângâetoarea credinţă că suntem mai în siguranţă decât tovarăşii noştri. El ne povestì că dacă—Doamne fereşte!—s'ar întâmplà ca vagoanele din urma noastră să se desprindă de vagonetul pe care ne aflam noi, apoi am puteà fi re-

peziţi cu atâta forţă de unul din malurile ce mărginesc linia funicularului încât n'am mai aveà răspas nici să ne gândim la ceeace s'a întâmplat. De unde până aci, duceam grijă numai de pielea noastră, începurăm să ne îngrijim şi de aceea a tovarăşilor noştri, căci din desluşirile Ungurului înţeleserăm că nici unuia dintre noi nu i-ar fi mers bine în vreun caz de accident. Acum nu ne mai uitam numai la legăturile vagonului nostru, ci ne interesam tot atât de aproape şi de legăturile dintre vagonul nostru şi celelalte vagoane din urmă. Urcam-urcam de zor. Panta ce ne ră-

Linia funicularului ce scoboară spre Bistra.

mâneà în urmă păreà ca o prăpastie sub picioarele noastre, iar noi păream suspendaţi deasupra ei.

Pe deasupra câteunei văi, sau pe deasupra albiei câteunui pârâiaş rătăcit prin sfârcurile munţilor, simţiam că viaţa ne-ar fi fost şi mai în primejdie dacă s'ar fi întâmplat vreun accident în astfel de locuri.

Nu ştiu starea sufletească a celorlalţi ; ştiu numai că pe mine mă podidiau mii de gânduri şi de grijuri, nu atât izvorîte din teama ce o aveam pentru viaţa mea, cât din grija celor lăsaţi acasă: copii şi nevastă.

Până am ajuns sus, pe vârful muntelui, par'că — vorba bătrânească — a fost o mie de ani. Numai când văzui că povârnişul pe care-l urcam se îndulceşte o leacă, şi când panta se netezì de-abinelea, numai atunci, grija începù a mi-se mai risipì. Când pusei piciorul iarăş pe pământ, fusei cu adevărat sigur că viaţa mea nu mai atârnà de capriciile unei funii de sârmă.

După ce părăsirăm vagonetele, merserăm să vedem maşina care ne târîse spre culmea muntelui atâta cale. Doriam să vedem uriaşul colac de sârmă de capătul căruia stătuse atârnată viaţa noastră mai bine de o jumătate de ceas: la unsprezece şi un sfert, porniserăm dela cantonul Chisirig; la douăsprezece fără un sfert, ajunseserăm sus.

Maşina din vârful muntelui erà pusă în mişcare de un motor puternic şi servià amândouă pantele muntelui: atât pe cea dinspre Chisirig, cât şi pe cea dinspre Bistra. Panta dinspre Chisirig erà cea mai lungă.

Spre Bistra am pornit-o pe jos, căci mecanicul nu se încumetà a ne garantà soliditatea funiei ce servià această pantă, fiind veche şi ruginită mai pe dearândul. Ni s'a spus că depărtarea dela motorul funicularului până la cantina din Bistra nu erà mai mare de opt sute de metri, aşa că o puteam face pe jos. Toţi fuserăm mai bucuroşi să coborîm panta cu picioarele, decât să fim frământaţi iarăş de emoţiile urcuşului. Cu atât mai mulţumiţi împărtăşirăm această propunere, cu cât, acum, ne puteam dà seama în linişte de frumuseţile pe cari Firea le rătăcise prin aceste chiotini de munte. Vederea zării dinspre Bistra erà plină de un farmec de basm. Şinele funicularului, terasamentul lui, podurile presărate în lungul liniei, copacii seculari ce străjuiau de-a dreapta şi de-a stânga: ne vrăjià privirea dusă departe-departe, în dumnezeeasca nemărginire.

Cu câtă mulţumire coboram cu toţii, cu sufletul liniştit din partea vreunei întâmplări nenorocite. Simţiam răvărşindu-ni-se firea de cea mai curată desfătare: de acea dumnezeească desfătare pe care numai în inima naturii poţi s'o simţi şi s'o preţueşti după măreţia ei.

Această coborîre fù o adevărată sărbătoare sufletească, după clipele de sbucium înăbuşit, pe cari le trăiserăm puţin mai de vreme. Ni-se păreà că fuseserăm în ghiarele unei

mari primejdii din care scăpaserăm ca prin minune.
In sfârşit, la orele douăsprezece şi zece minute, sosirăm în Bistra.

La cantina din Bistra.

Cu toate că mai tot drumul îl făcuserăm cu trenul, şi numai petecul de vale dela maşinile funicularului până în Bistra îl merseserăm pe jos, totuş nu ne simţiam tocmai odihniţi; ba ne erà şi o foame—cum zice vorba românească—: foame de lupi.

Cum sosirăm la cantina din localitate, ochii ne fùră după locul unde ni-se întinsese masa. Nu visasem cine ştie ce masă îmbelşugată, mai ales aci, în buricul munţilor; ne gândiam însă, ca să îmbucăm orice s'o găsì, numai să ne astâmpărăm flămânzeala.

In sfârşit, ne aşezarăm şi la masă. Curăţenia, rânduiala şi minunatele mâncăruri ce ni se pregătiseră, aproape să ne facă să credem că nu ne găsim în văgăunile munţilor, ci în cel mai de frunte restaurant din Bucureşti.

Domnul Pavel Chihaia, stăpânul cantinei, în loc să fie un om potrivit sălbăticiei codrilor unde negustorià, erà, dimpotrivă, de o voioşie neîntrecută. Firea, par'că-ţi păreà mai înveselită, mai puţin sălbatecă, stând la taifas cu acest om între două vârste. Erà un nesecat isvor de glume şi de ghiduşii pline de mult duh. Atâta veselie şi atâta cuviinţă am găsit în acest negustor răsleţit în fundăturile munţilor Neamţului, cum de multe ori nu găseşti nici la negustorii din chiar inima târgurilor celor mai de frunte.

Masa ce ni-s'a servit la Bistra ar fi fost vrednică de cel mai faimos banchet ce s'ar fi dat în cinstea cuivà.

Când ospătezi bine, par'că şi corpul, şi spiritul, sunt mulţumite. Voia bună pe care o întâlniserăm pretutindeni, ne făcù să simţim cea mai aleasă mulţumire sufletească.

In cursul mesei, buna dispoziţie ne-o arătarăm prin câteva cuvântări.

Cel d'întâi vorbì d-nul colonel Panaitescu, despre activitatea didactică şi economică a tovarăşului nostru,

d-nul Màior, profesor de ştiinţele agricole la Şcoala superioară de agricultură dela Herăstrău, la Seminarul Nifon şi la alte instituţii.

D-nu profesor Màior mulţumì d-lui Colonel pentru măgulitoarea atenţie ce i-a arătat, precum şi pentru neaşteptatul interes cu care i-a urmărit activitatea. După aceea se avântă pe terenul specialităţii sale şi ne făcù o adevărată lecţiune asupra celor constatate de domnia-sa prin aceste

După masă, la cantina din Bistra.

pământuri ale Moldovei. Termină, urând sănătate d-lui Colonel şi voioşilor săi însoţitori.

Luând cuvântul din nou, d-nu Colonel vorbì cu mult entuziasm despre *ideia introducerii şcoalelor de adulţi în cazărmi*, ideie propagată şi susţinută de mine, rânduitorul acestei povestiri. După ce făcù o admirabilă paralelă între rolul şcoalei şi al armatei, ură deplină isbândă gândului înălţător,

al căruia ţel este: *luminarea oştenilor lipsiţi de învăţătură.* Asemenea, ură ca acest gând, realizat, să dăinuiască în lungul vremilor viitoare, înfruntând şi stăvilind ignoranţa, cu aceeaş seninătate cu care Ceahlăul înfruntă, stând neclintit, veşnica furie a frământărilor văzduhului.

Mulţumii d-lui Colonel pentru inimoasele cuvinte aduse în sprijinul ideiei introducerii şcoalelor de adulţi în cazărmi şi-l rugai ca să susţie şi pe viitor cu autoritatea şi căldura patriotismului d-sale, ideea căreia domnia-sa, cel d'întâiu, i-a deschis calea înfăptuirii, punând începutul primei şcoale de adulţi pentru ostaşi, în regimentul său.

In buna dispoziţie generală, cina luă sfârşit.

După ce terminarăm cu masa, ieşirăm cu toţii în faţa cantinei, spre a privì mai liberi pitoreştile frumuseţi ce se desfăşurau sub ochii noştri. Acum, după ce scăpaserăm de torturile foamei, chiar colţurile cele mai sălbatece ale Firii ni se păreau mai încântătoare.

Spre Poiana Sură.

In sfârşit, sosì dinspre Poiana Sură, şi trenul ce aveà să ne ducă până în apropierea Ceahlăului. Aflarăm că întârzierea sa — căci sosise cu întârziere — se datorià ruperii osiei unui vagon.

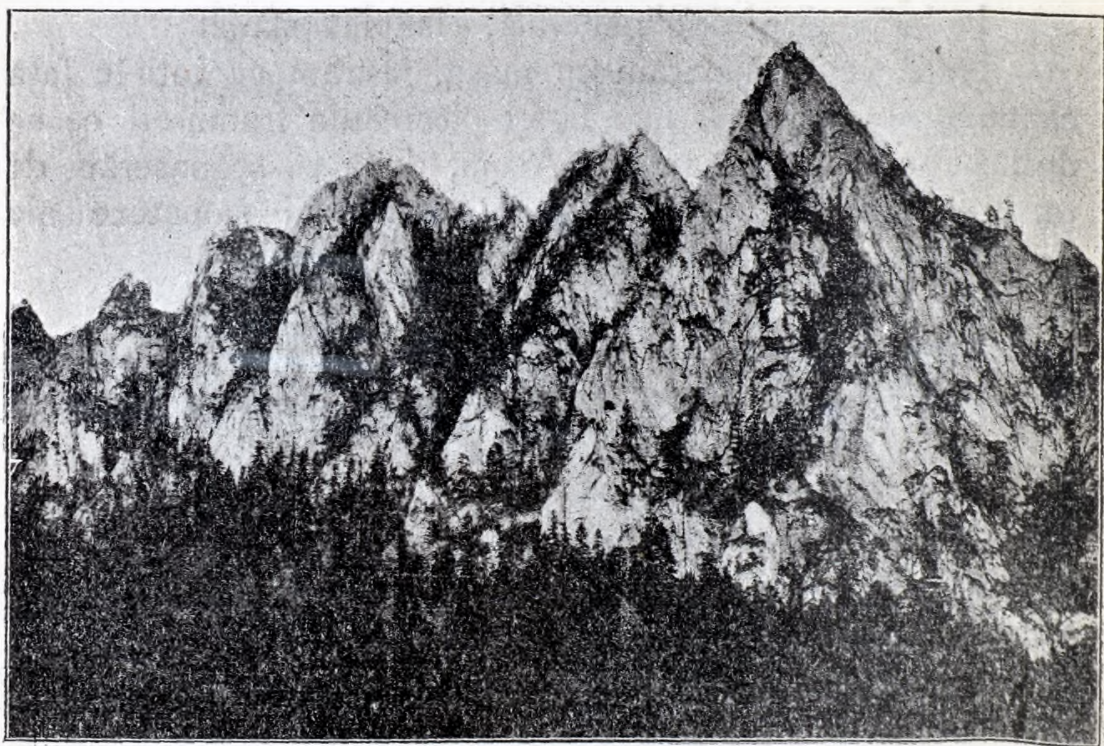
Pe la orele trei se începură pregătirile pentru rânduirea trenului şi a vagonetelor ce urmau să pornească împreună cu noi spre Poiana Sură. Mai aveam un crâmpei bun de mers cu trenul. La trei şi douăzeci, pornirăm dela Bistra în urările de «*bun drum*» ale familiei domnului Chihaia.

Această plimbare cu trenul fù tot aşa de minunată şi plăcută ca şi cele mai din nainte. Minuni de privelişti se răsfăţau: în dreapta, în stânga, în faţă, în urmă, în toate părţile. Ochii noştri nu se mai săturau privind. Verdele brazilor, prăpăstiile munţilor, cristalinul izvoarelor, strălucirea soarelui, vâjâitul apelor: toate, toate te fermecau.

Farmecul acesta erà cu atât mai încântător, cu cât îl gustam pe îndelete, în mersul domol al trenului, iar nu rupându-ne picioarele prin hălăciugi şi mărăciniş.

Buna dispoziţie stăpânià pe toţi.

In timp ce glumele curgeau din toate părţile, trenul mâncà drumul de zor. Şi eram la largul nostru pentru glume, căci domnul Colonel nu erà printre noi: se urcase pe platforma maşinii. Dela un cârd de vreme ajunserăm, tot mergând, printre nişte munţi pe unde odinioară, focul pârjolise păduri întregi. Cercetând, aflai că în urmă cu vreo cinci-şase ani, un foc năprasnic doborîse copaci uriaşi şi desbrăcase falnicii munţi de verdeaţa lor cea plină de viaţă. Focul, se spune că luase, naştere din Transilvania şi că pătrunsese şi la noi, fără să ţie seamă de somaţiile de oprire

Poiana Sură cu o parte din muntele Ceahlău.

ale grănicerilor. Se vede că fusese pârjol mare, căci ni-se urîse de când mergeam cu trenul prin zona pârjolită. Când ne-am dat jos în valea Poienei Sure, încă nu se sfârşise cu stârvurile pârlite ale brazilor rămaşi în picioare, fără viaţă, din vremea incendiului.

Pe culmile Pietrei-Sure.

Privit de jos, din vale, vârful Piatra-Sură, ce ţine de masivul Ceahlăului, se înălţă în toată măreţia sa. In stânga:

un munte aproape sterp, al cărui nume nu l-am putut aflà, la dreapta: panta domoală a muntelui Butca Neagră, acoperită până 'n creştet cu veşnicul verde al bradului; între ele: prelungitura văiei Poiana Sură; iar sus, în împărăţia norilor, ca nişte turnuri de cetate, răsfăţându-se în bătaia soarelui: vârfurile ascuţite ale masivului *Ceahlău*, dintre cari cel mai înalt şi mai ascuţit în acest capăt al bătrânului *Pion*, erà Piatra Sură.

Atât de mult mi-a plăcut această privelişte, încât rămăsei de ceată, ca s'o schiţez pe carnetul meu de călătorie, de oarece fotograful nostru terminase plăcile de sticlă pe cari le luase la plecarea sa din Bicaz; aşa că mă mulţumii, cel puţin, cu silueta acelei încântătoare vederi.

Tovarăşii mei se depărtaseră deabinelea. Mă văzui silit dar, să mă iau şi eu după ei, căci altfel aşi fi fost ameninţat să le pierd urma, de oarece începuseră a se afundà în desişul pădurii din poalele muntelui Butca Neagră. Mersei de zor, fără ca să slăbesc din ochi pe d-nul căpitan Dumitrescu, care erà în coada convoiului de excursionişti. Il prinsei, i-o luai pe alături şi zorii ca să ajung pe cei din frunte. Acest zor mă făcù să gâfâi mai strajnic decât locomotiva ce-mi găurise umbrela, urcând valea Chisirigului.

Pe unde o luaserăm noi, poteci nu prea se zăriau; dar se cunoşteà că mai mersese pe-aci şi altă dată, lume. Călăuza noastră mergeà în frunte, alături de d-nu sublocotenent Pântea care-l ţineà de scurt, ca să nu ne facă să rătăcim drumul. Nu 'ncepuserăm urcuşurile bine şi simţirăm nevoia popasurilor, cât mai dese.

Dela un càrd de vreme lăsarăm şi umbra de potecă pe care porniserăm şi o luarăm otova prin hălăciuga de crăci, peste buştenii putregăiţi — doborîţi de furtuni din cine ştie ce vremuri —, călcând la voia întâmplării, când în gol, când pe câte o piatră ce o luà la goană de sub picioarele noastre. Poporul începù să murmure, mai ales când văzù că drumul pe care o luaserăm erà cât p'aci să ne întoarcă iarăş la locul de unde plecaserăm.

Tot cotind, tot urcând, ba alunecând, ba târîndu-ne, ori mergând deabuşelea: sosirăm lângă peretele stâncos al vârfului Pietrei Sure. Aci, făcurăm un popas mai lung. Panta prăpăstioasă ce se deschideà la picioarele noastre ne înfiorà.

Peretele drept ce se înălţă dela noi în sus, cât puteai vedeà spre nori, ne îngrozià. Bolovanii de stâncă prinşi din loc în loc pe peretele pietros al muntelui şi lipiţi par'că numai cu muşchiul care de veacuri, crescuse la încheieturile lor, ni se pàreà că stăteau gata să se deslipească de stânca uriaşă sub care ne odihniam şi să se prăbuşească peste noi. Priviam cu teamă acea movilă năprasnică de piatră, şi-mi ziceam: «Doamne, fereşte d'un cutremur!» Mă gândiam la bieţii tăietori cari doboară şi coboară acele namile uriaşe de brazi, tocmai din creştetul muntelui, până la poalele lui.

O prăpastie depe coasta Ceahlăului.

Câtă trudă, câtă muncă, câte schilodeli, până să-i vază ieşiţi din această încâlcitură de ramuri, şi trecuţi peste trunchiurile uriaşe ale copacilor prăbuşiţi din alte vremuri — mai la fiecare pas — în lungul şi latul pădurii! Noi aveam numai câte o pelerină, şi unii nici atât, şi cu toate acestea ni se păreà că ducem pietre de moară în spate. Incepuse să-mi pară rău că împrumutasem o pelerină dela d-nu căpitan Gearâm, căci vai de capul meu cât mă canonii cu ea. O împachetam în tot chipul; o schimbam, când pe un umăr, când pe celălalt; o luam, ba pe o mână, ba pe cealaltă: doar că nu i-oi simţì greutatea. Mai mă mân-

gâiam şi eu la popasuri, căci, atunci, o aşterneam jos şi mă odihniam pe ea.

De unde, la început eram printre fruntaşi, acum rămăsesem printre codaşi, şi mă tot întreceam cu d-nu căpitan Dobrescu, care, când mi-o luà înainte, când mă lăsà pe urmă—vorba ţiganului—; totuş, în urma noastră mai aveam pe domnul căpitan Dumitrescu, care, când erà panta mai grea, «la fiecare pas se odihnià câte un ceas».

Dela un cârd de vreme, mai primirăm printre noi — codaşii — un nou tovarăş dintre cei ce voiau să se ţină de frunte: pe d-nu locotenent Bădulescu. Erà grozavă revolta noastră, a gardei din coadă, pe călăuză, că nu ştiuse un drum mai dumnezeit. Cu toate astea, urcam înainte, căci n'aveam ce face: să te întorci înapoi, nu erà chip; să stai pe loc, rămâneai de ceată; aşa că — fir'ar ce ar fi fost — ne puseserăm în gând să ne vedem de drum înainte, măcar de-am fi mers numai deabùşelea.

Când să ne apropiem de coama ce începeà din Piatra Sură şi mergeà spre cel mai ridicat punct al Ceahlăului — *Pionul* —, făcurăm un popas mai lung, căci d'ale scurte făcuserăm mai la fiecare pas. Aci, predominam cu privirea toată panorama munţilor ce-şi înălţau coamele în largul zării noastre. Numai priveliştea ce ne fermecà ochii dela locul nostru de popas, merità o muncă de trei ori mai mare ca aceea pe care ne-o răpise urcuşul de până acum. La spate, aveam stânca cenuşie, ce se ridicà dreaptă spre nori, a Pietrei Sure; în vale, în jos, îţi ameţià privirile panta prăpăstioasă ce dădeà în Poiana Sură, presărată din loc în loc cu câte un pui de brad, pantă pe care, când am privit-o de sus, ne-am minunat cum am putut-o urcà: aveà o aplecătură aşa de mică încât abià te puteai ţine pe brânci urcând-o; şi noi, totuş, am urcat-o. Câtă teamă n'am simţit urcând povârnişul repede al acestei prăpăstii; câte pietre nu ne-au alunecat de sub picioare, mergând vâjâind până în valea depărtată şi făcând într'o clipă drumul pe care noi ne chinuiserăm aproape un ceas; câţi copaci n'am desrădăcinat, agăţându-ne de ei, fie când alunecam, fie când vroiam să scurtăm drumul cu încă un pas spre culmea Pietrei Sure!... Dar, în schimb, acum ne desfătam privirea peste culmi şi văi, uitând neajunsurile întâmpinate în lungul urcuşului.

In fața cerului nemărginit, pierdut în mijlocul noianului de stânci uriașe, mă vedeam atât de mic, atât de neînsemnat, încât nimic nu mi-se părù în acele clipe mai grozav ca nimicnicia mea!...

Până la culmea muntelui, nu mai merserăm mult. La ora patru și douăzeci de minute, porniserăm din valea Poienei Sure; iar la cinci și jumătate, ne-ajutase Dumnezeu de sosiserăm pe culmea muntelui. Cu câtă mulțumire priviam valea din ceastălaltă parte a culmii! Panta erà mai domoală și mai puțin periculoasă. Acum, începui a mă avântà printre cei din frunte. Mai de-a berbeleacul, mai pe spate, când strecurându-mă pe sub trunchiurile copacilor doborîți jos de vreme, când luând-o dealungul sau de-a curmezișul lor, mai cățărându-mă de-o cracă, mai isbindu-mă de alta, ori alunecând de-a vălătucul după vreo piatră ce-mi fugià de sub picioare, cu chiu cu vai: prinsei depe urmă pe călăuză. Pădurile prin cari mergeam acum nu fuseseră exploatate, așa că înaintam mai cu înlesnire printre bătrânii brazi din această parte a muntelui, de cum merseserăm printre cei tineri din partea cealaltă. Numai copacii—foarte numeroși—căzuți dealungul și de-a curmezișul pădurii, ne stânjeniau o leacă; în colo, toate mergeau strună și noi înaintam de zor. Cămășile ne erau leoarcă de nădușeală, totuș nu ne sinchiseam: mergeam cu grabă, căci se apropià noaptea; și până la Durău, mai aveam de întins. Dacă nu ne-ar fi împiedicat leșurile brazilor căzuți, am fi mers cu mai multă înlesnire.

Masivul Ceahlăului și legendele lui.

Dete Dumnezeu de ieșirăm, în sfârșit, iarăș la loc liber. Astădată, lanțul Ceahlăului se ridicà măreț în fața noastră, în toată splendoarea lui. Din talpa poienei în care pătrunseserăm, se înălțà drept ca un perete lanțul de stânci uriașe ce formează catena Ceahlăului. Ca o cunună sălbatecă se ridicau aproape în tot lungul masivului, năprasnicele țuguiuri de piatră ce-i dădeau acea formă bizară, când erau privite din depărtare. Par'c'ar fi fost un grilaj gigantic, presărat cu colți de stâncă ascuțiți, de vreun uriaș ce-și

va fi avut palatele dincolo de nepătrunsul zid de piatră. Brazii singurateci, semănaţi de întâmplare la subţioara

Cetatea Ceahlăului.

vreunei stânci lipite de peretele muntelui, păreau din de-

părtare ca nişte fire de pae; şi cu toate acestea, trebuie să fi avut, de aproape, grosimi respectabile.

Prin puzderia de nori ce se plimbau în juru-i, se ridică falnică «*Panaghia*» sau «*Stânca Fecioarei*», înălţându-se întocmai ca o piramidă măreaţă pe vârful căreia nu s'a odihnit decât vulturul şi de fruntea căreia nu s'a atins decât suflarea vântului şi stropii ploaiei.

Credinţa localnicilor este că duhurile ce sălăşluesc pe acest vârf necălcat de picior omenesc au puterea suprafirească de a risipì norii şi a schimbà timpul.

Nu departe de Panaghia se ridică *Vârful Toacăi*, cel mai înalt punct al Ceahlăului. Pe acest vârf se spune că voievodul Mihail Sturza ar fi ridicat o cruce; pentru care pricină, n'am putut aflà.

După Panaghia şi Toaca, unchiaşul care ne călăuzià începù a-mi înşirà un noian de stânci, fiecare cu numirea şi legenda sa.

Astfel, despre «*Stânca Dochiei*», mi-a spus că acea stană de piatră ar fi însăş fata lui Decebal, care, văzând că tatăl său este biruit de Impăratul Traian, fugì şi se ascunse în munţii Moldovei, făcându-se ciobăniţă. Traian, aflând că e frumoasă ca o zână, o urmărì până în munţi şi vroì să o ia cu el, ca să şi-o facă soţie. Ea, nevrând să se însoţească tocmai cu un păgân, se rugă de Dumnezeul ei ca s'o prefacă în stană de piatră, cu turmă cu tot.

In apropierea «Stâncii Dochiei» sunt o mulţime de stânci mai mici, cari se crede că ar fi fost oile Dochiei. Din această pricină, li-s'au dat numele de «*Stâna Dochiei*».

Nu departe de «Stânca Dochiei» se află o altă stâncă mai mică numită «*Vulturul lui Traian*», din pricină că se crede cum că acolo ar fi pus Traian un vultur ca să păzească pe Dochia: având poruncă să nu o lase ca să fugă în lume când o fi deslegată de farmec, ci s'o ià în ghiare şi s'o ducă la el, la Impărăţie. Vulturul a fost prefăcut în piatră, tot de Dumnezeul Dochiei; iar când o învià Dochia, înviază şi vulturul, şi atunci are să se 'nsoare Traian cu Dochia, şi *are să fie pe aici iarăş împărăţie mare cum a fost odată.*

Tot ca făcând parte din masivul Ceahlăului, mai mi-a înşirat: «*Detunata*», «*Piciorul Sihastrului*», «*Stânca Doroban-*

ţului» şi altele, toate cu legendele lor, cari mai de cari mai pline de farmec şi mai învăluite în mister.

Despre muntele *Ceahlăului*, mi-a spus că a fost ridicat acolo din porunca Impăratului Traian, ca să apere ţara de vrăjmaşii cari veniau dinspre Soare-răsare.

Vrând să nu aibă atâta bătae de cap cu duşmanii ce dădeau pe atunci — cam des — iama prin ţară, strânse toţi robii pe cari-i luase dela Decebal şi le poruncì să aducă fiecare câte un bolovan de piatră, şi să-l puie acolo, în drumul duşmanilor. Apoi, luă stana Dochiei şi celelalte stane, şi le puse în vârful mormanului de pietre cărate de oamenii lui Decebal. Pe vârful *Toacăi*, înalt de 1905 metri, lăsă un soldat de ai lui cu o toacă, şi-i poruncì ca, ori de câte ori o vedeà că năvălesc vrăjmaşii, să bată în toacă până o auzì el dela Impărăţie, ca să vie cu oştirea, să-i prăpădească. Soldatul lăsat acolo, a tocat el cât a tocat, până când, într'o zi, se trezì străpuns de-o săgeată trasă de unul din vrăjmaşi, aşa că nu mai avù cine tocà. De-atunci s'au pornit vrăjmaşii pe ţară, ca roiu; iar Traian, ne mai auzind toaca nu mai vine s'o apere, ci şade la Impărăţie, crezând că nu mai are ce căută pe-aici.

Drumul pe sub poalele Ceahlăului erà, pentru mine, plin de un întreit farmec: nu mai urcam, nici nu mai coboram; priveliştea ce-mi desfătà ochii erà cea mai minunată din câte întâlnisem; iar istorisirile unchiaşului, mă duceau cu mintea în alte vremuri, mă făceau să trăesc cu alţi oameni, să pribegesc prin alte ţinuturi.

Erà o plăcere mersul pe covorul de verdeaţă ce se întindeà la picioarele uriaşelor stânci, ca şi cum le-ar fi aşteptat să păşească peste el.

Soarele, tocmai pornià spre scăpătat. Strălucirea ultimelor raze ce isbiau stânca pleşuvă a muntelui păreà ca o cunună de aureolă cerească pe ascuţiturile ţepoase ce se ridicau pe coama Ceahlăului întocmai ca podoabele unei diademe împărăteşti. Piscurile ascuţite resfrângeau în ochii noştri strălucirea celor din urmă raze ce străbăteau peste culmile munţilor Transilvăneni, cari se ridicaseră ca o stavilă nepătrunsă înaintea orbitoarei lor lumini.

Grăbiam, grăbiam mereu pasul, căutând cu privirea,

mai mult la uriaşa arătare ce se înălţà falnică la dreapta noastră, decât la cărarea pe care mergeam.

D-nul profesor Màior se împiedicà de toate florile şi buruienile ce-i răsăriau în cale. Multora din ele le curmă firul vieţii, smulgându-le din locul lor spre a le cercetà mai de aproape. Ca şi Siracuzanul Arhimede, care nu vroise să se clintească din faţa cercurilor sale când află că vrăjmaşii patriei, Romanii, năvăliseră în cetate, tot astfel, şi dânsul, în faţa ierburilor rare de sub poalele Ceahlăului, nu vroià să ştie că noaptea se apropià de prag; şi, cu riscul de a rămâneà cel mai din coadă, culegeà de zor, tot ceea ce credeà că i-ar fi fost de trebuinţă pentru cercetările sale.

Pe pajiştea din preajma Ceahlăului, înaintam uşor şi cu spor. In cursul drumului, făcurăm un popas la un izvor limpede şi rece, mai rece ca ghiaţa. Simţiam nevoie ca, după atât amar de drum, să ne răcorim o leacă sufletul însetat. Fiecare, cu ce puturăm, ne potolirăm setea; şi apoi o pornirăm iarăş la drum, spre a nu dà răgaz năduşelii ce se încuibase în cămăşile noastre, să se răcească şi să se usuce. Care cum sosià, îşi beà—pe gustate, căci altfel n'ar fi putut—apa prinsă din izvor în soldăţescul pahar de tablă; şi pornià mai departe.

Cum trecurăm de izvor, pătrunserăm sub ramurile umbroase ale unei păduri bătrâne, care acoperià o muchie de munte ce se împreunà tot cu Ceahlăul. Poteca pe care mergeam erà bătută şi răsbătută; şi cu toate că urcam iarăş, totuş, panta abià se simţià. Mi-erà mai mare dragul să merg pe aceste colnice nehălăciugite. Amurgul serii, sunetele depărtate ale unor talance dela vreo târlă, susurul izvoarelor ce ne răsăriau în cale mai la fiece pas, răcoarea, mirosul îmbătător al bradului: toate te îmbiau cu nesaţiu să tot doreşti să mergi, să mergi pân' la capătul pământului, întocmai ca prin pădurile vrăjite de prin basme.

Mi-se spusese că dincolo de coama muntelui se află schitul Durău. Cum sosirăm pe culme, căutai să pătrund depărtarea cu ochii, dar nu zării nici urmă de schit. Grosul cetei erà încă în vale. Nu departe de mine erà o ridicătură de pământ, măricică. Mă suii pe ea; şi vrând să încerc, atât răsunetul văilor, cât şi să mai desmorţesc o leacă monotonia mersului nostru, care 'ncepuse a se poso-

morî întocmai ca amurgul ce ne împresurà pe nesimţite, strigai tovarăşilor din vale, parafrazând poezia *«Sentinela Română»*, a lui Alexandrì:

Din vârful Carpaţilor,
Din desimea brazilor,
Cu drag vă strig: bun sosit!
Printre noi, bine-aţi venit!

In valea tăcută, graiul răsunà de minune.

Spre Durău.

Pe coama muntelui, făcurăm un nou popas. Pe aceeaş coamă, dar cu mult mai sus de locul popasului nostru îşi avusese casa de odihnă în timpul plimbărilor sale dela Durău spre Ceahlău, răposatul Gheorghe Panu. Noi n'o puturăm vedeà, căci nu ne erà în cale; şi dacă ne-am fi abătut pe la ea, nici la miezul nopţii n'am mai fi sosit la Durău. Ne mulţumirăm să ştim că e prin partea locului, şi pornirăm mai departe. Scoborîşul fù mai repede, dar şi mai obositor. In goană, ca să sosim mai degrabă în vale, nu ne mai uitam pe unde călcam. Mergeam otova; ba nici chiar de cărări nu ne mai ţineam. Pădurea prin care mergeam, fusese tăiată, şi copacii erau rari; iar vinele celor tăiaţi erau ieşite la suprafaţa pământului mai la fiecare pas. Cam pe la mijlocul drumului, întâlnirăm o cireadă de vaci, zice-se ale prinţului Mihail Sturza. Spre a nu ne luà la ceartă cu buhaiul, o ocolirăm, şi ne văzurăm de drum mai departe.

Când să ne apropiem de poala văiei, cei mai tineri cerură domnului Colonel îngăduiala ca să pornească înainte, conduşi de domnul sublocotenent Pântea. Ingăduiala le fù dată. Părându-mi-se că m'aşi fi putut ţine şi eu după ceata din frunte, o luai la pas după ea. Dar, nu după multă vreme, mersul la pas ajunse goană curată; iar eu rămăsei de grămadă. Geana de întunerec ce se revărsase peste munţi începù a se îngroşà. Ceata de tovarăşi, ce mergeà în frunte, se depărtase de mine deabinelea. Rar, când mai auziam vreun chiot de-al vreunuia. Nu mult după aceea, nici chiotele nu se mai auziră. Totuş, mergeam înainte pe poteca bătătorită ce mi-se aşterneà sub picioare, având în-

crederea că în curând voiu fi ajuns din urmă de cealaltă ceată.

Rătăcit în creierul munților.

Am tot mers aşa, până ajunsei la albia unui pârâu. Murmurul apei, slab la început, se prefăcù—când mă apropiai mai mult—într'un vâjâit puternic. Pe marginea albiei, în lungul pârâului, se aflau rămăşiţele terasamentului unei linii fierate pe care odinioară, de multe, foarte de multe ori, sburaseră în sus şi în jos, numeroase vagoane şi maşini, cărând în urma lor bogăţiile munţilor noştri şi făcând cu şuerăturile lor puternice să clocotească văzduhul văilor Ceahlăului. O luai pe urma acestor rămăşiţe; şi mersei, mersei, de mi se urî, fără a dà de vreun schit şi nici măcar a întâlnì pe cineva.

Noaptea îşi întinsese linţoliul ei întunecos peste întreaga Fire. Unchiaşul ce ne călăuzià îmi spusese mai de vreme, că prin partea locului, deseori, se întâmplă de ies înaintea oamenilor, răsărind ca din pământ, câte-o namilă de urs de te bagă 'n sperieţi; şi poate că să aibă orbul găinilor ca să-i scapi din labe. Nu prea mă încumetam să pot duce o luptă c'un urs, numai cu revolverul; totuş îl scosei din buzunar, căci astădată îl aveam cu mine; îl despiedecai şi apoi îl băgai iarăş în buzunar, fără a-l mai slăbì din mână. Spre a-mi mai face niţel curaj, începui a dà chiote, doar că mă va auzì cinevà şi-mi va răspunde. Dar..., nu auzii decât ecoul glasului meu. O cam băgasem pe mânecă. Tot mergând, începui a plănuì, cam ce-aş avea de făcut, singur prin pădure; dacă într'adevăr m'oiu fi rătăcit de ceilalţi tovarăşi?! Cu toată teama rătăcirii, nu mă oprii pe loc; ba încă mai iuţii pasul, nădăjduind că voiu prinde depe urmă pe tovarăşii din nainte.

Mersei, mersei, până ajunsei la o despicătură a drumurilor. Aci mi-se înfundase. Stam şi mă gândiam, care din cele două drumuri o fi cel pe care trebuià s'o apuc: cel ce mergeà la dreapta, pe povârnişul muntelui; ori cel care mergeà înainte, pe albia pârâului? O hartă, n'aveam cu mine; şi chiar de-aşi fi avut, nu mi-ar fi fost de nici

un folos pe acea besnă de întunerec. Stam şi mă chibzuiam, ce trebuià să fac? S'o iau înapoi, nu-mi venià, căci mi-se părea că în loc să m'apropii de lume, mă depărtam de ea. Ne-având ceva mai bun de făcut, o luai încă un petec pe cărarea din lungul pârâului, să văd cum se arată drumul. Aci mi-se înfundă din nou, căci mi-se puse de-a curmezişul, apa unui pârâiaş care vâjâià de zor, gonindu-şi undele în spuma pârâului dealungul căruia venisem până atunci. Temându-mă *să nu caz din lac în puț,* mă hotârii să mă întorc înapoi şi să aştept la împreunarea drumurilor, sosirea cetei din urmă. Spre a-mi face curaj, începui să mai dau chiote, dar revolverul din mână, nu-l slăbiam. Tăcerea şi singurătatea în care mă găsiam, mă îngrijorase grozav. Mă uitam, când înainte, când înapoi, doar că voiu dà cu ochii de cineva; dar, nici ţipenie de om nu se zărià. Mi-se păreà că din toate părţile vin spre mine tot soiul de lighioane. Mă gândiam că de-o venì vreun porc mistreţ, mă voiu căţără pe vreun copac. Imi aduceam aminte cum, în copilărie, mă suiam în arborii cei mai înalţi întocmai ca o pisică; şi simţiam o plăcere grozavă, când mă vedeam în vârful copacului. Mă huţuiam pe craca cea mai subţire, ca şi cum m'ar fi suflat vântul. Mă întrebam însă, ce m'aş fi făcut când ar fi dat peste mine vreun urs? Imi făceam planul, că, şi de urs, tot în vreun copac mi-aş fi putut aflà mântuirea. Cum l-aş fi auzit mormăind, hâşt într'un brad; şi, dacă i-ar fi venit chef să-mi turbure liniştea, apoi nu i-ar fi mers bine: toate gloanţele i-le-aş fi descărcat în hârcă.

Tot plănuind aşa, mi-adusei aminte de o poveste pe care o cetisem în *Alexandrie* —povestea lui Alexandru Macedon— pe când eram copil: «Un om, fiind urmărit de un tigru, işi căută scăparea, într'un arbore, care, întâmplator, se aflà tocmai pe marginea unui râu. Tot urcând trunchiul, auzì deasupra capului un şuerat. Când îşi aruncă ochii în sus, văzù venind spre el un şarpe uriaş. Se gândì să se arunce în apa ce curgeà pe sub poalele copacului; dar cum se uită spre apă, văzù cum o namilă de crocodil aşteptà cu gura căscată, să-l mestece între fălci».

De teamă ca să n'o păţesc ca omul din poveste, zisei: mai bine, Doamne, fereşte-mă de jigăniile pădurilor!

Chiuind mereu, în aşteptarea cetei din urmă, îmi venì în gând să trag un glonţ de revolver. Frământat de nesiguranţa în care mă găsiam, priviamc u desnădejdie în urmă, înspăimântat că nu vedeam pe nimeni. Aproape îmi venià să cred că luasem alt drum, şi numai Dumnezeu ştià ce s'ar fi putut alege de mine pe-aici, prin ponoarele-astea! Intr'un târziu, mi-se părù că văd în zarea întunecoasă trei umbre cenuşii, departe mult de mine. In sfârşit, par'că-mi mai venì inima la loc: crezusem că ceata se apropie. Chiuii din nou: nici un răspuns! Hei, îmi zisei eu, nu mi-e d'a bună! Ori că acele trei umbre sunt niscai hoţi, ori-că sunt tovarăşi de-ai mei cari, fiind prea departe, nu m'aud. După câtăva trecere de timp mi-se părù că mai văd o siluetă de om venind pe valea pârâului; dar, nu ştiu cum Dumnezeu veneà, că par'că tot pe loc stăteà.

Nu doresc nimănui dintre cetitori, starea sufletească în care mă găsiam eu în acele clipe. Singur; întunerec besnă; vâjâitul pârâului să toţ ţi-se pară că sunt paşi de fiare; toate umbrele ce ţi-se năzăriau, să crezi că-s tâlhari de codru ce-ţi pândesc punga şi viaţa! Brr...: par'că mă cutremur iarăş!

Când chinul sufletesc îmi erà mai mare şi când mă gândiam dacă aş face bine să răscolesc liniştea codrilor cu bubuitul unui glonţ de revolver, zării mai la stânga celor trei umbre ce-mi luaseră privirile la început, mişcându-se ceva. Pentru o clipă, mă îngrozii că m'a nemerit vreun urs. Prin gând îmi şi alesesem: între un urs şi-un tâlhar..., doriam mai bine un tâlhar; ba aşi fi vrut mai degrabă un mistreţ, decât un urs!

Când credeam că sunt mai pierdut, îmi sosì la urechi, ecoul glasului d-lui Colonel, care nu ştiu ce discutà cu d-nu Màior. In sfârşit, par'că mă simţii reînviind de bucurie. Când mă văzui iarăş în mijlocul tovarăşilor mei, mi-se părù că toată lumea erà a mea, de mulţumire. Cu graiul plin încă de emoţie, le povestii toată frământarea sufletească şi groaza în care trăisem aproape o jumătate de ceas.

Pornirăm, în sfârşit, mai departe.

Pe cât te simţi de fermecat, ziua, de frumuseţiile Firii, plimbându-te prin ridicăturile şi adânciturile munţilor; pe atât te simţi de stingher, noaptea, cutreierând colnicele tăcute

şi întunecate, ori coborînd ponoarele sălbatece, învăluite de giulgiul posomorît al întunerecului! Nu simţii, în timpul acestei călătorii nocturne, decât mulţumirea sufletească a omului ce visează un vis îngrozitor şi, trezindu-se din somn, vede că totul a fost o nălucă înfiorătoare, care a pierit odată cu deşteptarea. Rătăcirea mea fusese un vis urît; regăsirea tovarăşilor erà pentru mine deşteptarea mea dintr'un vis înspăimântător. Toată mulţumirea, tot farmecul acestui drum, îl găsiam, acum, în marea bucurie pe care o simţiam mergând în tovărăşia unor oameni, cari-mi erau de-o mie de ori mai scumpi şi mai nepreţuiţi. In ei vedeam eu, pe salvatorii mei.

Dar, păţania mea au îndurat-o şi ceata care mă lăsase pe urmă. Şi cei din frunte au trăit câteva clipe de nesiguranţă: o luaseră cam pe alături cu drumul.

Ei, chipurile, erau mai mulţi; eu fusesem singur. Cu chiote şi cu focuri de revolver, ne deteră de ştire, cam pe unde se aflau. Cu strigăte de hauiau văile, le vestirăm direcţia cea adevărată a drumului. După puţin timp, ne adunarăm iarăş la un loc; dar nu trecù mult şi din nou se formară două cete. Astădată, n'o mai luai după cei din nainte, ci rămăsei cu ceata din urmă, în care se aflà, atât d-nul Colonel, cât şi preţioasa călăuză.

Din pricina ploilor, poteca erà cam băltoasă. Pe alocurea, punţile erau aşa de şubrede, încât ai fi fost mai bucuros să mergi otova, decât să dai pe punte; iar prin iarbă ţi-erà cu neputinţă să ştii pe unde e băltău şi pe unde e loc bun de mers. De multe ori, crezând că e pământ svântat, trânteam piciorul în mijlocul apei vreunui băltoc, stropind pe toţi cei de prinprejur. Mersul pe noapte ne erà tare anevoios; totuş, nu ne dădeam biruiţi: mergeam de zor, întrebând într'una, pe călăuză, dacă mai e mult până la Durău.

Ceata din frunte, luându-se după unul dintre cetaşi, cari ziceà că ştie, de-acum, unde e schitul, se rătăcì din nou de ceata din urmă. Sosind în apropierea pârâiaşului Durău, pierdură de rostul punţii de trecere şi se pregătiră să treacă prin vad, pe unde s'o nimerì. Câţiva hotărîră să întemeieze un foc până i-om sosì noi din urmă. Focul neaprinzându-se din pricina jilăvelii lemnelor, iar cei hotă-

rîţi să treacă râul deadreptul neîncumetându-se să ià apă în ciubote, tocmai acum la spartul târgului, căzură la învoială să ne aştepte pe noi, şi apoi să pornim cu toţii pe un drum.

Pe șoseaua Durăului.

Ceata se întregì din nou, și, în sfârșit, dete Dumnezeu de ajunserăm şi la drumul ce mergeà spre schit. Călăuza susţineà că e mai bine să mergem pe urmele trenului de exploatare, care duceà drept la schit; iar d-nu sublocotenent Pântea susţineà ca să căutăm șoseaua care duce la schit, fiind cel mai drept și mai sigur drum. Dădurăm —cu chiu cu vai—şi în mult căutata șosea; și ne urmarăm drumul, rupţi de oboseală și leorcăiţi de năduşeală.

Şoseaua pe care mergeam erà mărginită, în dreapta şi în stânga, de brazi înalţi, cari făceau ca întunerecul din lungul ei să pară mai negru decât păcura. Mergeam mai mult din instinct, fără să fim siguri de pasul nostru. Văzând că înaintăm cu anevoință, îmi frământam mintea, cum aş găsì un mijloc ca să luminez calea; și-mi adusei aminte că luasem cu mine—pentru împrejurări neprevăzute—crâmpeiul de lumânare cu care împrăștiasem întunerecul din odaia în care dormisem la Bicaz. Dădui gură după un chibrit și, vorba Sfintei Scripturi, lumină am zis să se facă şi lumină se făcù! Convoiul, la lumina pâlpâindă a lumânării, înaintà mai cu înlesnire Unii dintre noi vânau licurici, vrând ca să lumineze calea cu ajutorul strălucirii lor; dar truda le erà zadarnică.

Mersul la lumina lumânării, pe aleea tăcută și învăluită de întunerec, îmi aduceà în minte nopţile de denie, când credincioșii ieşind dela biserică, îşi luminează calea spre casă cu lumina slabă a făcliilor de Paște. Drumul scurt, dela pârâu până la porţile mânăstirii — aşa pe noapte— , mi-se părù învăluit de un negrăit farmec. Nu știu cum aş puteà arătà simţirea ce mi-a năpădit în suflet când auzii, la ora zece noaptea, răsunetul argintiu al clopotului Schitului spintecând văzduhul și ducându-și hauetul până în vârful Ceahlăului, până dincolo de Ceahlău,... până

la Dumnezeu! In biserică, la acel ceas erà slujbă. Mie însă, mi-se părea că clopotul ne vorbeşte în limba lui, nouă; mi se părea că vesteşte munţilor, cu glasul lui de acioae, că am sosit noi; mi-se părea că în graiul lui, ne zice, nouă, un bun venit!

Din sunetul clopotului, mi se părea că se desprind glasuri tainice, pline de un farmec mistic.

Câte dorinţe măreţe nu mi-au năpădit simţirea sub înrâurirea vrăjită a sunetului argintiu ce părea că ne trimite acel freamăt de acioae, tocmai din vârful Ceahlăului!

O noapte petrecută în schitul Durău.

Câteva licărituri de lumină ne vestiră că schitul nu mai erà departe. La porţile bătrânului Durău, fuserăm întâmpinaţi de câţi-va călugări.

Pe întunerec, nu deosebirăm mai nimic; decât, la intrare, văzurăm că se zideşte un fel de portic la stânga bisericii. Primul gând ne fù spre locul unde ne-am fi putut odihnì puţin, schimbându-ne totdeodată şi unele din straele ce-şi plătiseră banii. Toţi, afară de d-nu Colonel şi de d-nu sublocotenent Pântea, fuserăm înfundaţi la arhondărie. Aci, paturile erau lungi cât ţineau pereţii; saltelele erau de pae, tot aşa de lungi ca şi paturile; plapome, deocamdată, n'am zărit. Cu gândul la masă, ne schimbarăm, fiecare, cu ce avuserăm şi pornirăm rupţi de oboseală, dar şi prăpădiţi de foame, spre sala de mâncare. Masa, o adevărată masă călugărească, ocupà mai toată odaia. Ne înşirarăm, fiecare, unde se nimerì şi începurăm a îmbucà. Abià după prima strachină de mâncare, mă hotării să-mi arunc o leacă ochii prin odae. Pereţii erau împodobiţi cu felurite cadre, cea mai mare parte fotografii, printre cari erà şi chipul I. P. S. Pimen, Mitropolit al Moldovei. Interesându-mă, aflai că aci îşi are, Inalt Prea Sfinţia Sa, locuinţa de vară; de unde dedusei că Schitul Durău e un schit cu însemnătate.

Imbelşugată a fost şi mâncarea dela Schitul Durău. Cucernicii călugări şi-au dat toată osteneala, ca să ne poată mulţumì pe deplin. După ce târguirăm câte-va cărţi poştale

dela telefonistul schitului, căci la Durău este şi telefon, pornirăm spre culcuşurile noastre.

Sosiserăm aci la zece şi un sfert. La unsprezece şi jumătate urcarăm scările casei în care aveam să dormim. Până să cădem la pace cu împărţirea celor câteva plapome fără cearşaf, mai trecù vreun sfert de ceas. Noroc că luasem cu mine de-acasă şi un cearşaf. Mă 'nvelii întâi cu straiul meu şi apoi mă acoperii cu plapoma, astfel că între plapomă şi mine, aveam cearşaful care mai puneà stavilă lighionilor nocturne, de a căror vizită eram mai mult ca sigur.

Stinsei lumânarea şi căzui buştean.

La cerbărie.

Ziua următoare, 24 Iunie, erà Duminecă.

Mă deşteptai din somn în gălăgia celorlalţi. Îmi rotii ochii împrejur, să văd dacă mai zăresc vreun mosafir nocturn întârziat prin aşternutul meu, dar nu putui constatà decât semnele şi urmele lor ; ei, probabil că se odihniau încă de mult în culcuşurile lor, obosiţi şi turmentaţi de banchetul de peste noapte. Cu toată supărarea nepoftiţilor mosafiri, par'că nu mă înduram să ies din plapomă. Când, mă trezii cu domnul Màior pe uşă, că mă ià cu asalt, ca să mergem să vizităm cerbăria prinţului Mihail D. Sturza, cerbărie care se aflà în apropierea Schitului. Ispitit de ţinta vizitei ce mi-se propuneà, sării din aşternut şi începui să mă îmbrac pe grabă.

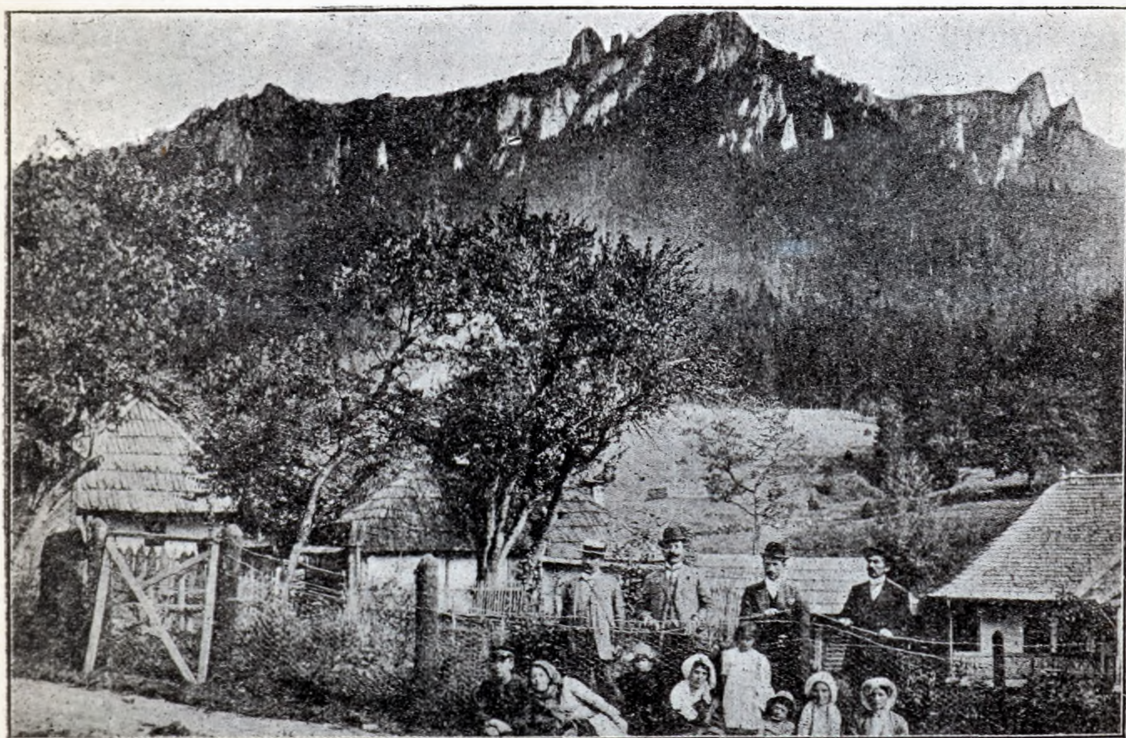
Când fusei gata, pornirăm spre cerbărie, luând cu noi şi pe soldatul fotograf. Erà o zi straşnic de frumoasă ; şi dimineaţa aceea răcoroasă, par'că-ţi revărsà sănătate în oase! Cu toate acestea, Ceahlăul, încă nu-şi scuturase coama de vălmăşagul norilor ce i-se plimbau prin plete. Călugării ne spuneau că veşteşte ploaie. Cu o noapte mai înainte, pe Ceahlău, chiar ninsese ; aşà că, de s'ar fi suit cineva, acum, pe el, ar fi găsit zăpadă. Dacă, nouă, ne-ar fi fost aminte să ne suim pe munte, apoi ar fi trebuit să ne îmbrăcăm ca de iarnă.

O minunată privelişte, o panoramă măreaţă, ne desfătà ochiul îndreptat spre fala munţilor moldoveni. Se vede

că Mitropoliţii Moldovei, întâi au ocolit Ceahlăul, ca să vază de unde farmecă privirea mai mult; şi numai după aceea şi-au ales Durăul ca loc de odihnă în vremea verii.

Pajiştea din jurul schitului, mărginită, jur-împrejur, de pădurea bătrână de veacuri a Durăului, păreà a fi fost aruncată de fire, într'adins aci, la poalele Ceahlăului, spre a dà prilej omului să-şi facă loc de odihnă şi de întărire sufletească într'un adevărat colţ de rai pământesc.

Priviţi din Durău, care, şi el, este destul de ridicat de-asupra altor înălţimi, munţii ce se văd în zare par ca

Catena Ceahlăului, văzută din Durău.

nişte movile uriaşe; iar aruncându-ţi ochii la zidul de piatră ce se înalţă înfricoşetor de uriaş, începând par'că chiar din marginea aşezământului mânăstiresc, te şi cutremuri, dar rămâi şi înmărmurit de atâta măreţie, de atâta splendoare! Dela Durău nu se văd toate crestele Ceahlăului. Cele cari se văd însă, îi dau asemănarea unei cetăţi gigantice; şi, par'că aştepţi să auzi bubuitul tunurilor, ca să ghiceşti locul pe unde străbat ghiulele.

D-nu Màior erà transportat, şi-mi spuneà că numai priveliştea de azi a Ceahlăului îl va face să uite toate,

toate, neajunsurile întâmpinate în lungul călătoriei noastre.

Tot mergând, şi vorbind, trecurăm pe lângă bisericuţa de lemn în care se făceà slujbă astăzi. In curând, sosirăm şi la cerbărie; dar cerbii nu se vedeau de loc. Tot chiondorându-ne printre uluci, băgarăm de seamă că se mişcă ceva în depărtare, tocmai în partea cealaltă a oborului. După puţin timp, văzurăm venind spre noi o lighioană încornorată: erà unul dintre cei doi cerbi, pensionari ai prinţului Mihail D. Sturza. Mirându-ne că sunt doar doi, ni-se spuse că au fost mai mulţi, însă, unii au scăpat, şi scăpaţi sunt şi până în ziua de azi. Fotograful, spre a-i luà mutra, se urcă tocmai pe gard. Până să-i poată prinde încornoratu-i chip, se chinuì, bietul om, o mulţime de vreme, căţărându-se, când într'un loc, când într'altul, ca să-l poată prinde în faţă.

Dela cerbărie, ne întorserăm iarăş la schit. Aci, ne minţirăm foamea, îmbucând niţică pâine dumicată în lapte dulce.

La sfânta slujbă.

Ca să ne facem datoria de creştini, mai ales că eram în cuprinsul unui lăcaş dumnezeesc, ne duserăm şi la biserică. Slujba se făceà la bisericuţa de lemn, de lângă cerbărie. Această bisericuţă, se spune că ar fi fost a unui schituleţ de maici din apropierea Durăului. Din ordinul Mitropoliei, maicile trecură la Agapia şi Văratec, iar bisericuţa rămase în părăsire. Spre a nu cădeà pradă ruinei, fù cerută de călugării din Durău; şi li se dete. Ei au adus-o şi au refăcut-o lângă schit, afară din cuprinsul aşezământului mânăstiresc.

Bisericuţa gemeà de lume. Abia ne strecurarăm şi noi printre ceilalţi credincioşi. Eu mă lipii de cei dela strană, îngânând împreună cu ei răspunsurile Sfintei Leturghii.

După «*Heruvic*», plecarăm, căci timpul treceà şi noi trebuià să pornim cu trenul de exploatare spre Răpciuni, sat ce ţine de Comuna Hangu.

Dela biserică, ne întorserăm iarăş în mânăstire, unde ne făcurăm calabalâcul şi-l pornirăm la vagoane. Inainte de

a plecà dela schit, dădurăm o raită prin biserica cea mare a schitului. Clădirea e de zid, făcută acum vreo optzeci de ani (1835) de către Părintele Gherasie şi de neguţătorii: Gheorghe Prosie, Ion Prosie şi Vasile Iliovici, câte-şi trei din Galaţi. Pisania Sfântului Lăcaş este scrisă în româneşte. Biserica are trei turle. In lăuntru are puţină pictură de sfinţi şi icoane, fiind zugrăvită mai peste tot cu desemnuri obişnuite, cum se zugrăvesc pereţii caselor de locuit. Acum nu se slujià într'însa, de oarece se făceà curăţenie, fiind anunţată sosirea I. P. S. Mitropolit al Moldovei.

Bisericuţa de lemn, dela schitul Durău.

Dela biserică, pornirăm spre casa în care locueşte I. P. S. Mitropolit, când vine la schit.

In curtea bisericii se află şi un foarte frumos pavilion ce acoperă o fântână cu o apă minunată.

Nu puturăm să ne împotrivim ispitei de a ocolì, cel puţin, casa în care răposatul Gheorghe Panu îşi petreceà vremea, când venià în liniştitul schit dela poalele Ceahlăului. Ca o pioasă aducere aminte a acestei vizite, ne fotografiarăm cu toţii în faţa casei marelui gânditor, scriitor, orator şi om politic. Părintele arhondar ne făcù să cam aşteptăm niţel cu fotografiatul până i-se aduse pot-

capiul cel nou de-acasă; altel, ne spuse că nu se fotografiază, căci ce haz ar fi avut printre noi un călugăr cu pălăria în cap?

Biserica cea mare a schitului Durău.

In privința casei lui Panu, aflarăm că ar fi fost răscumpărată de stat pe seama mânăstirii, spre a fi folosită pentru găzduirea vizitatorilor.

Spre Răpciuni.

Dela casa răposatului Panu, ne luarăm drumul spre staţiunea vagoanelor, unde totul erà gata. Rămâneà doar să pornim.

Maşina spintecă văzduhul c'un şuerat puternic; şi dând drumul frânelor, pornì la vale.

Trenul mergeà, mergeà de zor. In urma noastră rămâneà schitul, însufleţit astăzi—în zi de sărbătoare— ; tăcut şi posomorît în celelalte zile – când nu e sărbătoare.

Ceahlăul pierià din ochii noştri, încetul cu încetul. Întâi se ascunse pădurea neagră şi sălbatecă ce se întinde ca un covor de ţesături uriaşe la poalele bătrânului Rege al Carpaţilor; apoi pieri şi norodul acela de stânci ascuţite şi pleşuve, îmbrăcate în toate culorile mohorîte, părând a privì duşmăneşte la bătrânul lor monarh.

Peste o clipă, brazii falnici depe laturile liniei fierate, ţesându-şi ramurile lor pline de vieaţă într'o boltă verde în cât nici soarele n'o puteà străbate, ne ascunse cu totul zarea înfricoşetorului stăpân al Carpaţilor Moldoveni.

In liniştea codrilor, turburată doar de vâjâitul surd al pârâiaşelor ce-şi coborau la vale ùndele odată cu noi, înaintam, înaintam mereu. Depărtându-ne din ce în ce de culcuşul Schitului ce-şi răsfăţă în bătaia soarelui chiliile sale pitulate la picioarele uriaşei stânci de piatră, ni se păreà că dintr'o clipă, într'alta, muntele stă gata să se prăvălească peste ele, turtindu-le fără a li-se mai ştì de urmă.

Mergeam, mergeam, mai toţi tăcuţi. Ne temeam a turburà vreunul liniştea de templu, ce domnià în mijlocul nostru. Fiecare, par'că doream să stăm la taină cu gândurile noastre făurite din farmecul priveliştelor ce ne răsăriau înainte, mai la fiece pas.

Pornind dela Durău, am urmat cursul pârâiaşului Durău până la pârâul Schitul; iar de aci, am cotit-o la dreapta, mergând mai departe, tot pe malul drept al apei.

Culmi, născând din malurile pârâului Schitul, mergeau, şi pe-o parte, şi pe alta, unindu-se cu celelalte culmi ce-şi întindeau coamele dealungul albiei pârâului.

Pârâiaşele se înmulţeau mereu, şi ùndele «Schitului» creşteau într'una. Vâjâitul, par'că se prefăceà în muget,

astfel că murmurul dulce al izvorului, până la Mare, ajungeà urlând. Ca izvor, susură; ca pârâu, vâjâe; ca râu, mugeşte; ca mare, urlă: iată cântecul ùndelor! Pornesc *ùnde* şi ajung *valuri*.

In apropiere de satul Schitul, pe după o muchie de deal, Ceahlăul răsărì de odată ca scos din pământ. Norii din jurul creştetului său par'că stăteau să se risipească de bătaia soarelui, căci nu mai erau aşà de mulţi ca dimineaţa. Schitul nu se mai vedeà, dar îl ghiceam, acolo, la poalele lui, pitulat cu grijă, cu chiliile lui mici, stând în aşteptarea credincioşilor călugări ce se întorceau dela biserică.

Grupul de excursionişti în faţa casei dela schitul Durău, a lui Gheorghe Panu.

Cu gândul frământat de rolul trist pe care-l joacă mânăstirile în zilele noastre, ne trezirăm lăsând în urmă şi satul Schitul. Tocmai după ce trecuserăm de sat, băgarăm de seamă că pe partea stângă a pârâului se ridică mohorîtă o zidire bătrână, ca un fel de palat, de castel medieval, în ruine. D-nu primar din Hangu, care erà cu noi, ne spuse că acela este palatul boierilor Moruzeşti, sau al Cnejilor, cum le mai zic localnicii. Printre ruinele castelului se zărià, par'că, scheletul întunecat al unei bisericuţe. In acest palat în ruine —altă dată castel mândru şi măreţ—şi-au trăit viaţa de

belşug şi mărire, neamul prinţilor Moruzeşti. De aci, s'au expatriat în Rusia, rămânând lipiţi de averile lor din scumpa noastră Basarabie. După plecarea lor, spun sătenii, palatul a ars şi s'a năruit; iar din toată splendoarea de altădată, n'au mai rămas decât dărâmăturile.

Dela satul Schitul, până la Răpciuni, nu mai avurăm drum lung de făcut. Peste puţină vreme, trenul se oprì lângă linia principală a satului şi ne coborîrăm cu toţii, lăsând în vagoane numai calabalâcul, spre a fi dus pe pluta ce ni-se pregătise la marginea Bistriţei.

Părăsind trenul, o luarăm dealungul satului, pe şoseaua Hangului.

Satul ne părù mai degrabă un mic orăşel, având aproape tot soiul de localuri, chiar ca şi un oraş: hotel, tot felul de cârciumi, cafenea, cofetărie, brutărie, bragagerie, până şi frizerie. Răpciunii e un sat mai mult lung, cu casele înşirate dealungul şoselii ce-l străbate dela un cap la altul.

Inainte de a merge la plută, ne abăturăm pe la hanul şi, totdeodată, hotelul satului: o clădire mare, încăpătoare, c'un etaj, având mai multe camere, curat mobilate, pentru vizitatorii rătăciţi prin partea locului. Aci, găsirăm şi ziare— nu citisem de câte-va zile ce mai erà prin lume —; asemenea, şi cărţi poştale ilustrate cu vederi de prin partea locului.

Cu pluta pe Bistriţa.

La ceasurile douăsprezece, eram cu toţii pe malul Bistriţei, privindu-i valurile vijelioase cum se sbăteau şi se frământau, vrând, par'că, să doboare totul în calea lor. In lungul ei nu se mai zărià nici o plută. Fiind Duminecă, plutaşii se opriseră, fiecare, pe unde îi apucase sărbătoarea, aşteptând ziua următoare, ca să-şi urmeze drumul mai departe. Numai noi nu vroiam să ştim de datinele plutaşilor; ci chiar şi azi, zi de sărbătoare, ţineam să apăsăm umerile valurilor bătrânei Bistriţe atât de chinuită în celelalte zile. Pluta cu care aveam să străbatem lungul Bistriţei, dela Răpciuni la Piatra-Neamţu, stà gata să pornească.

După ce fù împinsă spre largul apei, cei trei plutaşi se rânduiră la locurile lor: doi la cârmele din faţă, iar

unul la cea din 'napoi. Mânaţi de valurile repezi ale zvăpăiatei Bistriţe, pornirăm în goană pe râu, în jos. Talazurile se sbăteau mânioase şi spuma lor alburie pătrundeà printre buştenii înfrăţiţi cu de-a sila, până sub picioarele noastre. Cu toată vijelioasa lor turbare, alunecam lin, privind fără turburare la mânia Bistriţei spumegânde. Malurile ne păreau ca nişte şerpi ce se târau, alunecând în sus, pe marginea furiosului râu. Casele treceau pe lângă noi ca nălucile; iar satele erau învăluite în depărtarea zării, cum învăluie întunerecul nopţii aştrii ce plutesc de milioane de veacuri în spaţiul nemărginit.

Nici nu băgarăm de seamă când sosirăm în dreptul Hangului. Fiind singura plută ce scoborà pe Bistriţa, toţi cei ce ne zăriau dădeau năvală spre mal, privind lung după noi şi avântându-şi pălăriile în aer, drept salut. Copiii strigau *«ura»*, cât îi ţineau graiul; iar noi cântam de zor, ca semn că plimbarea pe Bistriţa ne ţineà în toane bune.

Pluta erà aşa de minunat lucrată, încât n'aveam nici o teamă c'ar fi putut să ne facă vreun pocinog. Deasupra ei, pe nişte grinzi tot de brad, se aşezase un fel de podeală de scânduri pe care se improvizase o masă de brad cu patru picioare înfipte in acea podeală. In lături şi spre fund erau nişte bănci de scânduri pe cari stăteam mai minunat decât pe cel mai comod scaun. De jur-împrejur fuseseră ţintuiţi numeroşi brăzişori, cari dădeau plutei noastre asemănarea unui vas plutitor, fantastic. Ne simţiam cu adevărat fermecaţi, plutind pe buştenii noştri prefăcuţi într'un cuib de verdeaţă, de toată drăgălăşenia. Ca la cinematograf, se perindau pe sub ochii noştri cele mai încântătoare privelişti. Nu ne mai săturam privind, când înspre un mal, când înspre celălalt. Nu ştiu, munţii se vor fi dat la o parte din calea acestui râu plin de un negrăit farmec, ori el îşi va fi croit albia pe-acolo, pe unde şi-a găsit loc?... Ştiu însă că niciunul din râurile văzute de mine în Ţara-Românească nu mi-s'a părut, şi măreţ, şi sălbatec, totdeodată, cum este Bistriţa Moldovei.

Această apă vrăjită alunecà întocmai ca o regină, mândră de supuşii săi, ce păreau a stà încremeniţi de respect şi teamă pe ambele sale maluri. Când potolită, când furioasă, după cum supuşii o turburau sau o lăsau în pace, alunecà

de zor, vâjâind într'una şi biciuind cu valurile sale spumoase stâncile ce aveau îndrăsneala să-şi scoată capul la ivială spărgând trâmba de valuri ce acoperià tot întinsul râului.

Cu tot urletul ei sălbatec, văzduhul erà liniştit; iar noi ne auziam graiul, unii altora, de minune.

Timpul fiind destul de înaintat, ne gândirăm să ne alinăm o leacă foamea; şi—pe cât erà cu putinţă— şi setea. Mâncarea fù cum nu se poate mai simplă: sardele, caşcaval, pâine şi vin. Totuş, fù cea mai plină de farmec de cât toate cele de până acum; şi acest farmec i-a fost dat de majestatea decorului ce ne înconjurà, de schimbările minunate ce se perindau pe fiecare minut ce mergeam, desfătându-ne privirea: alte vederi, alte privelişti, alţi munţi, alte văi, alte case,alte sate, alţi oameni, refăcându-se neîncetat tainicele frumuseţi ale panoramei vii în lungul căreia alunecam.

Unii dintre soldaţii ce ne însoţiau, se descălţaseră şi se aşezaseră pe buşteanul ce împreunà pluta în partea de din 'napoi.

Plutaşii erau cu ochii în patru la cârme. Tăceau şi priviau cu grijă la locurile vâltoroase, unde apele Bistriţei învârteau câte-un dans nebun, făcând spume la gură, şi numai după aceea urmându-şi drumul spre a se oprì în alt loc, unde să-şi înceapă iarăş periculosul lor joc, frământându-se furtunoase, fie în jurul vreunui colţ de stâncă, fie deasupra vreunui gol fără fund din adâncul albiei.

Mergeam, mergeam mereu, ca şi cum am fi plutit în văzduhul liniştit pe un cal năzdrăvan ce nu sgudue pe călăreţ în aruncătura piciorului; totuş, cum se mai sbăteà Bistriţa sub buştenii ce alunecau nepăsători peste ùndele ei!... Din când în când, apa spumoasă a vâltorilor ne vesteà să nu fim tocmai aşa de mândri de puterea noastră, căci multe se pot întâmplà. Stropii aruncaţi de isbitura plutei în vălmăşagul valurilor furioase săriau până peste capul nostru. Când se arătà în depărtare spuma valurilor năbădâioase ce tăià în unele locuri Bistriţa de-a curmezişul, ne uitam cu oarecare îngrijorare la căutăturile plutaşilor. Volburile spumoase se apropiau, plutaşii începeau a frământà cu încordare cârmele, valurile se sbăteau furioase, se împotriveau, până când, în sfârşit, se vedeau nevoite a se dà biruite, făcând loc

plutei împinsă dela spate de grosul nemărginit al apei ce alunecà din susul râului, pe albia, aci îngustă, aci largă fără seamăn, a bătrânei Bistriţe.

Incă dela pornirea noastră în josul râului, Ceahlăul ne desfătà privirea cu priveliştea sa majestoasă. Piscurile sale păreau ca ruinele depărtate ale unei cetăţi uriaşe pe culmile unui munte din alte lumi. Dela un cârd de vreme la o cotitură a Bistriţei, coama falnicului munte începù a dispăreà, ascunsă, încetul cu încetul, de măgurile pietroase ce porniau din malurile râului, năzuind să spargă norii cu culmile lor.

Mergeam, şi nu mai vedeam înaintea ochilor decât verdeaţa nesfârşită a codrilor uriaşi din lungul apei; şi nu auziam decât mugetul înăbuşit al talazurilor râului. Bistriţa se 'mlădià, alergând svăpăiată, pe sub poalele codrilor. Pluta trosnià, sburând peste vâltorile viforoase ce-o sgâlţâiau din încheieturile tuturor mădularelor sale. Ca o nălucă, treceà pe sub poduri, alunecà pe lângă mormanele de pământ răsărite din apă, lăsà în urmă rămăşiţele altor plute biruite de frământarea valurilor, şi ne duceà, ne duceà neîncetat, apropiindu-ne, când de un mal, când de celălalt, căutându-şi loc de strecuriş prin volvorişul însvăpăiat al vâltorilor.

Şoseaua naţională şerpuià în lungul apei, trecând pe poduri de piatră, când pe un mal, când pe celălalt.

Din când în când, întâlniam trecători, cari se uitau lung după noi, unii luându-şi pălăriile, alţii stând ca împietriţi şi privind lung, lung, după noi, până ne pierdeau din ochi.

Buhalniţa, înghesuită în văiuga ei îngustă, o lăsasem de mult, în urmă; nici valea largă şi deschisă a Izvorului Alb nu se mai vedeà. Intraserăm în valea îngustă dintre Secu şi Izvorul Muntelui. Un noian de pârâiaşe se revărsà în apa Bistriţei, pornind din adâncurile munţilor spre a îngroşà ùndele repezi ale bătrânului râu. Cum străbăturăm coturile dela Cârnu, în dreptul împreunării pârâului Izvorul Muntelui cu Bistriţa, zărirăm ca ieşit din pământ, pentru cea din urmă oară, masivul trufaş al Ceahlăului.

Ca nişte muşuroae răsăriau ceilalţi munţi în jurul său; iar el păreà a privì cu mândrie, din înălţimea plăsmuirii sale uriaşe, peste capetele acestui norod smerit ce-şi plecà

pletele sale de brazi şi mirt la poalele trufaşului Rege al Carpaţilor Moldoveni. Mi-se părea că văz tabloul lui Guliver în mijlocul piticilor.

Mă 'ncercai să schiţez pe carnetul meu de note piscurile şi culmile năprasnicului munte; dar, până să zic eu că-i gata, un cot de munte îmi astupă vederea şi rămăsei cu schiţa neterminată.

Prin acest drept, matca râului erà grozav de îngustă; vâltorile, mai dese; apa, mai turburată; şi mersul, mai anevoios. In curând, o cotirăm spre Bicaz. Dela împreunarea

Vederea râului Bistriţa în zarea munţilor.

Bicazului cu Bistriţa, matca se lărgì, plutaşii aveau loc de joc şi păreau mai stăpâni pe cârmă. Dar nu trecù mult şi valea se îngustă iarăş. Apa se iniuţià din ce în ce mai mult. Furia ei creştea neîncetat. Volburele spumoase dădeau şi mai mult de lucru plutaşilor leorcăiţi de năduşeală şi de stropii valurilor năbădăioase. Dălcăuşul, care până acum mai mult îşi mângâiase vâsla, începù s'o frământe îngrijorat, plimbându-şi ochii, când la noi, când la cârmaci.

Intre gura Bicazului şi gura Tarcăului, cotiturile Bistriţei erau mai dese şi mult mai periculoase. In vreo două locuri, apa erà aşà de liniştită în cât par'că nici nu curgeà.

Nicăeri, însă, nu au avut mai mult de lucru, plutaşii, decât în ùndele liniştite ale Bistriţei. O putere misterioasă par'că ţineà pluta pe loc, încercând în acelaş timp ca, din adâncul ùndelor, s'o învârte ca pe-o coajă de nucă aruncată în furia unei vâltori. Intre Crasna şi Tarcău, matca se strâmtă iarăşi. Mici prunduri adunate în mijlocul apei, iar pealocurea, chiar insule în toată puterea cuvântului, îngustau şi mai mult braţele prin cari trebuià să ne strecurăm cu pluta. De câteva ori, hârjâirăm malurile stâncoase ale râului, împinşi fără voie de vâltorile ce volburà apa mai la fiece pas. Pârâurile şi pârâiaşele se îngrămădeau nenumărate, vărsându-şi supuse în matca Bistriţei munca lor scoasă din adâncul pământului cu multă trudă.

Un popas.

La Straja, pluta fù trasă la ţărm, spre a luà de aci pe Rodica, o nepoată a domnului Colonel, pe care o lăsaserăm la Brateş, înainte de a pornì în cutreerarea munţilor. In puţinul timp cât stăturăm aci, unul din soldaţi avù neprevederea să se scalde în Bistriţa şi, când ne întorserăm la plută, ne spuse că erà cât p'aci să fie furat de apă.

Dela Straja, ne urmarăm drumul mai departe. Mai avurăm un hop de trecut la gura Stejarului; şi de aci, tocmai la cotul Bocancei, iar avùră de lucru, plutaşii. Apa liniştită la început, par'că ne furà încetul cu încetul spre malul dimpotrivă, spre a ne aruncà apoi în vijelia de vâltori care a făcut atâta şi atâta prăpăd printe plutele şi plutaşii depe Bistriţa. Acest cot primejdios a vârît atâta groază în plutaşi, că nici în cântecele lor nu l-au uitat:

Dela Dorna pân'la Vrancea,
Nu-i mai rău ca la Bocancea,

zic ei, când vor să-şi aducă aminte de primejdiile ce le stau în cale. Inainte de a intrà în cotul Bocancei, văzurăm plutaşii pregătindu-se ca de luptă crâncenă. In apa liniştită, şi cârmacii, şi dălcăuşul, mestecau de zor vâslele lor. Nouă, văzând ùndele liniştite ale Bistriţei, ni-se păreà că se joacă. Ştiau ei, însă, ce zăceà sub liniştea aceasta; ştiau ei fră-

mântăturile din adâncul al cărui fund nu l-au atins nici cei ce s'au înecat aci; ştiau din tată în fiu; ştiau din păţite, că nu e de glumit cu Bocancea. Din liniştea adâncă ce înconjurà pluta, ne trezirăm deodată, din senin, luaţi ca de-o mână nevăzută şi târîţi cu furie spre puhoiul de stânci pitulate subt apă, gata să ne sfărîme. Plutaşii se dădeau de ceasul morţii să nu fie biruiţi: se încordau pe vâsle, se încolăciau, se înfigeau în picioare, vâslind din răsputeri. Nouă, par'că ne venià să le sărim în ajutor; ei însă, ne atraseră băgarea de seamă să ne ţinem bine. Un val puternic isbì pluta de marginea norodului de stânci—pieirea plutelor—; o trosnitura puternică se auzì; gânjul de dindărăt, ce legà buşteanul din dreapta de restul plutei, se rupse; pluta fù furată de jocul nebun al vâltorilor, se hârjâì de stânci şi scăpă din ghiarele Bocancei, dar, schiloadă. Plutaşii răsuflară şi, împreună cu ei, şi noi. «De-acum nu mai avem nici-o grijă!» zise unul din ei; şi într'adevăr că nu mai avură aşà luptă mare cu vâltorile ce ne ieşiră în cale, deşì lupta valurilor erà şi mai vijelioasă ca până acum.

Mai în vale de Bocancea, malul Bistriţei erà găunoşit mai pedearândul de sute de lăstuni, cari-şi făcuseră cuibul în pământul humos al râului. Din ce înaintam, valea se lărgeà, poalele munţilor se mai depărtau, şi privirea cuprindeà zare mai multă.

Lăsarăm în dreapta noastră, pe apa pârâului Pângăraţi, mânăstirea cu acelaş nume, astăzi prefăcută, din lăcaş dumnezeesc, în temniţă de hoţi.

Intre Pângăraţi şi Pângăricior, ne atrase o deosebită luare aminte stratificaţia malurilor Bistriţei, stratificaţie foarte curioasă, prin felul de rânduire al păturilor coajei globului. Se vedeà că mari cataclisme trebuie să se fi petrecut pe acolo, de s'au produs aşa de interesante schimbări în coaja pământului.

După Pângăraţi, ne răsărì, pe creasta unui munte, cetatea mânăstirii Bisericani, stând posomorîtă în apropierea izvoarelor pârâului al cărui nume l-a luat. Aci se află un sanatoriu pentru tuberculoşi.

In fundul aleiei de plopi, zărirăm, şi mândra mânăstire a Bistriţei—cetatea lui Alexandru cel Bun—, arătându-se cu oarecare teamă pe după frunzişul plopilor, ca şi cum

i-ar fi fost groază, să nu i-se deà şi ei vreo destinaţie nepotrivită cu renumele său istoric.

Valea Bistriţei se lărgià din ce în ce. In curând, ne apropiarăm de Piatra-Neamţu, ultima ţintă a plutirii noastre. Plutaşii mai avură un hop la «*Urlătoarea*», şi apoi se pregătiră să tragă la mal, mulţumiţi că le ajutase Dumnezeu, să biruie furia Bistriţei. Depe mal li-se aruncă un odgon de cânepă. Prinseră pluta de el şi o lipì de celelalte plute ce-şi adăstau acolo, rândul ca să fie pornite mai departe, la Galaţi, sau aiurea.

Opriserăm pe malul drept al Bistriţei, aşà că fuserăm siliţi să trecem cu podul plutitor de cealaltă parte, în Piatra.

Cum ne văzurăm pe malul stâng, o luarăm drept spre Hotelul Regal, unde ne aşteptà masa.

La venirea noastră în Piatra, străzile erau noroiase; acum, la plecare, aveam parte de praf.

După ce ne potolirăm foamea, ne plimbarăm o leacă prin grădina publică din centrul oraşului. Deşì mică, mi-s'a părut încântătoare, mai ales văzută sub farmecul luminii electrice, cu care este luminat de altfel tot oraşul.

Spre casă.

Aproape de ora nouă seara, luarăm câteva trăsuri şi pornirăm spre gară. Trenul erà gata de plecare. Avuserăm vreme doar să ne suim în vagon şi, după puţin timp, pornirăm spre căminurile noastre, ducând din Munţii Neamţului cele mai plăcute amintiri de călătorie.

Din vagonul în care ne-am suit la Piatra-Neamţu, şi care fusese rezervat într'adins pentru noi, nu ne-am mai schimbat deloc până la Bucureşti, unde sosirăm după o noapte întreagă de mers şi de somn agitat, în păcănitul regulat al roatelor vagonului.

Răcoarea dimineţei făcù să ni-se pară că odată cu plecarea noastră din Bucureşti, plecase şi zăpuşeala înnăbuşitoare în care fierbe întreg oraşul, în lungile şi călduroasele zile de vară.

Cum încetară pufuiturile locomotivei, obosită, par'că, de atâta drum, începù a ne vâjâi pe la urechi, larma vieţei

de muncă a Capitalei. Fluerăturile fabricelor, sgomotul căruţelor, uruiturile tramvaelor: redeşteptară în noi, viaţa uitată, o clipă, a Bucureştiului.

Inţeleserăm că de-acum, în clipele de zăpuşeală, aveam să ne răcorim numai cu amintirea plăcutelor momente trăite în munţii Neamţului.

Din gara de Nord, ne despărţirăm cu multă prietenie, mulţumind cu toţii domnului colonel Panaitescu, pentrucă ne dăduse prilejul ca să petrecem câte-va zile într'un chip minunat.

Pornind dela gară, spre casă, mi-se păreà că trăsura abia se mişcă. Mă simţisem minunat de bine printre bunii mei tovarăşi de călătorie; dar, par'că, mi se făcuse dor a mà vedeà mai degrabă, iarăş, în mijlocul alor mei.

I. POPESCU-BĂJENARU
DIRECTORUL ŞCOALEI DE BĂEŢI No. 29, „GHENCEA"
BUCUREŞTI.

O EXCURSIUNE LA PĂPUŞA ŞI IEZER

SĂVÂRŞITĂ IN ZILELE DE 7, 8 ŞI 9 AUGUST 1912

Acolo, spre miazănoapte de Câmpulung, la depărtare de 27 km. în linie dreaptă, se ridică impunătoare masa troncconică a muntelui Păpuşa. Vârful său are două crestături abia vizibile, iar dinspre sud este sfâşiat de ponoare adânci.

Până primăvara târziu stă ea îmbrăcată în mantia-i albă de zăpadă; iar norii îi învăluesc fruntea cum vălul nupţial învălue fruntea unei fecioare în ziua nunţei.

Frumos stă ea acolo neclintită, cu mult mai sus decât toate suratele sale, spre a salutà primele şi ultimele raze ale soarelui ; şi atunci se înroşeşte toată ca un bulgăre uriaş de jăratic arzător.

Decâteori văzând-o, gândul ţi se duce la uriaşul Tuziyama al Japoniei, sau la masivul formidabil al Olimpului Tesaliei, lăcaşul zeilor greceşti.

Temeinic înrădăcinată în pământul ţărei, şade acolo uriaşă în toate sensurile, ca o mărturie veşnică a unor svârcoliri subpământene, adormite acuma de mult — de pe vremea tinereţei pământului nostru.

Dar acolo, la stânga ? Acolo se vede o tăietură adâncă, la locul unde Păpuşa se îmbină cu Plaiul lui Pătru. Aceasta mi s'a părut totdeauna ceva straniu şi mult mă ispiteà dorinţa de a merge acolo.

Totuş în vara aceasta eram înclinat să merg din nou la Piatra lui Craiu.

— Onor. cititori îşi aduc aminte poate, că excursiunea din vara trecută la Piatra Craiului nu ne-a fost norocoasă.

De o excursiune colectivă a seteriştilor din Câmpulung nu puteà fi vorba, de oarece ea se făcuse la începutul lui Iunie, când n'am luat parte. Aşà dar trebuià să merg singur, — ceeace nu e deloc plăcut.

Din întâmplare, colegul meu Antonescu, dela Gimnaziu, erà decis să meargă la Păpuşa şi Iezer: trec prin urmare de partea lui şi hotărîm plecarea pentru ziua de Duminecă 5 August, la orele $4^{1}/_{2}$ după amiazi.

Mai câştigăm în favoarea excursiunei încă doi colegi şi, din pricina lor, amânăm plecarea cu o zi, — la 6 August aceeaş oră.

Eram bucuroşi de acest câştig, dar n'am avut parte nici de el, şi am pierdut şi o zi frumoasă. Ştiţi D-voastră maxima: „Promettre c'est noble, tenir c'est bourgeois", sau pe româneşte: „Deşteptul făgădueşte şi prostul trage nădejde!" Aşà ni s'au părut nouă lucrurile pentru moment, iar adevărul nu-l cunoşteam nici azi.

In adevăr, Antonescu se pomeneşte Luni după amiazi cu cei doi tovarăşi: unul spuneà că are respiraţia scurtă şi că, prin urmare, nu puteà să urce la munte. Celălalt tuşeà din fundul rărunchilor, numai şi numai să arate că erà bolnav. „Sunt prăpădit, nene; am răcit într'o excursiune la Rucăr — nu pot merge".

Aşà dar am rămas singuri: eu, Antonescu şi cu cei doi băieţi ai mei, cari au mers şi vara trecută la Piatra lui Craiu.

Planul nostru erà să dormim în noaptea următoare în Lereşti, unde să ne procurăm încă un cal şi un om sau un băiat, care să aibă grija cailor, grija de apă şi a lemnelor de foc la munte. De călăuză n'aveam nevoie — unde e Antonescu nu mai e nevoie de călăuză. In Lereşti n'am găsit nici cai, nici om de serviciu; erau duşi toţi la munte, la „răvăşit"; şi atunci mă gândii că bine au făcut colegii noştri că n'au mers. Noi însă ne procuraserăm doi cai din Câmpulung, şi cu aceia am rămas.

Ca proviziuni ne procuraserăm 9 kgr. pâine neagră, 3 raţe fripte, 1 kgr. brânză albă, 5 cepe, $^{1}/_{2}$ kgr. masline, 1 kgr. zahăr bucăţi, 3 cutii cu sardele, un caşcaval, un ghiuden, un clondir gol şi o cană pentru apă. Am luat deasemenea cafea, ceaiu, ibric, linguriţă şi o gioarsă de topor pentru lemne; ca să nu uit, am mai luat şi 1 litru de ţuică bătrână. Aceasta ne-a fost furnitura pentru trei zile şi patru oameni, în valoare de vre-o 15 lei.

Ne-am luat, se înţelege, şi veştminte de iarnă: flanele, paltoane, mantale, cuverturi, căciuli şi o umbrelă, pe care însă am pierdut-o la întoarcere, pe valea R. Târgului. Eram decişi să dormim a doua noapte în vârful Păpuşei, sau undeva prin apropiere. Vor vedeà însă onor. cititori că toate aceste boarfe nu ne-au împiedecat să facem destule „cuie de bleau“ acolo sus, sub cerul lui Dumnezeu la înălţimea de peste 2000 m.

Toată furnitura am alcătuit-o în trei colete; le-am încărcat pe cei doui cai, şi la orele 4,30 precis am luat drumul Lereştilor.

Erà acesta un soiu de pregustare a excursiunei, pe care am săvârşit-o mai mult apostoleşte — 80 km. Seara am poposit la hanul d-lui Firică din Lereşti, unde pentru cinci lei ni s'a dat cina, camere pentru odihnă, cafele cu lapte a doua zi dimineaţa şi păşune pentru cai.

Seara, după ce facem o vizită ceairului şi dobitoacelor noastre, ne aşezăm în jurul mesei la lumina unei lumânări de stearină ca să punem la cale itinerariul nostru. Circuitul munţilor se puteà face în două feluri: sau pe culmea Dobriaşului la Păpuşa, prin Plaiul lui Pătru la Iezer; sau pe valea Râului Târgului spre Iezer şi de acì prin Plaiul lui Pătru la Păpuşa. Ne decidem pentru calea dintâiu, şi apoi ne aşezăm în aşternuturi.

A doua zi dimineaţa înşeuăm caii, încărcăm coletele noastre şi la orele 6,45 plecăm — Antonescu purtà în mâini clondirul cu apă şi cana. Inainte de a ajunge la şcoala din Lereşti apucăm o ulicioară spre dreapta şi după 10 minute începem să urcăm costişa trăgănată a Clăbucetului pe hăţaşuri şi poteci, la umbra tufărişului de mesteacăn.

Drumul din Lereşti, pe culmea Dobriaşului, până la Păpuşa, l'am făcut în 4 etape: una la izvorul din Strâmbul; a doua şi dejunul dincolo de stâna din Moşoroaia; a treia în curmătura unde se îmbină Piscul Calului cu Găinaţul Mare în dreptul Ţefeleicei, şi a 4-a la curmătura Păpuşei. La orele 10 $^1/_2$ ne aflam în vârful Dobriaşului Mare, la o mie de metri peste nivelul Câmpulungului. Ce splendidă vedere. In fund înnaintea noastră şi la stânga momâia Păpuşei şi dâlmele Iezerului cu piepturile sfâşiate de făgaşuri şi de circuri măreţe. Spre miazănoapte-răsărit nişte arătări superbe, nişte crâmpee de ziduri uriaşe, ruinate, strălucitoare de lumină: Piatră lui Craiu şi Bucegii.

— Nene Antonescule, — exclam eu — tot Piatra Craiului este minunea Carpaţilor. La dreapta în spre răsărit se vedeà

Roşul Dragoslavelor cu, în dos, Leaota cu vârful până în nori. Crestele cele mai înalte erau îmbrobodite în neguri. Incoace spre miazăzi-apus o mare învălurită, încremenită, care se pierde, se şterge în depărtare, în zarea cenuşie. Privirea ni se plimbă dela fantomele munţilor spre adâncul nepătruns al văilor, iar mintea ne stă încremenită de nesfârşirea spaţiului...

. . . .

Pe când ocoleam pela stânga cele două vârfuri ale Dobriaşului, vedem venind deacoasta doi ciobani: unul cu o bâtă mare, altul cu cavalul la brâu. Eu pun mâna în buzunar şi apuc mânerul pistolului; iar Antonescu le dă un pachet de tutun. Poate că acelaş instinct ne povăţuise pe amândoi. In adevăr pe duşman îl poţi domirì cu dărnicia sau cu puterea şi dacă le ai pe amândouă, afacerile merg de minune. Ciobanii bucuroşi ne poftesc la întoarcere pela stâna lor: să facem un chef — ziceau ei.

— Dar cu ce mă băieţi, cu apă rece — întreb eu în glumă?

— Ce vă pasă D-v., lasă că facem noi rost. Şi în acelaş timp ne arată ei acolo jos în valea Râului Târgului o despicătură adâncă şi o cărare pe unde puteam urcà la stâna lor.

Ciobanii ştiu bine că excursioniştii nu pleacă nici odată cu mâna goală; pentru o mămăliguţă şi un cocoloş de urdă dobândesc şi ei ceva: o înghiţitură de ţuică, o sărătură sau un pachet de tutun.

Vieaţa ciobanului la munte este ca a marinarului pe vapor: uniformă, monotonă, nesuferită. De acì nevoia de fumat continuu şi, câteodată de ceva mai drastic, de un chef.

Cu apa am dus-o mai rău, căci la dejun băuserăm toată apa ce luaserăm cu noi dela isvorul din Strâmbul. De acì şi până la şeaua din dreptul Muntelui Ţefeleica n'am avut altă apă decât aceea a lacurilor. Am tot stat noi la îndoială; am tot dat noi târcoale unor lacuri — ni se păreà apa clocită şi murdară; dar la urmă ne-am luat inima în dinţi şi am băut cu curagiu apă dintr'un lac. Bună, rea, ne-am potolit setea şi nu ne-a fost nimic

La curmătura unde se îmbină Piscul Calului şi cu Găinaţul Mare ne-am oprit pe loc. Jos în vale spre dreapta răsună brădetul de şuietul Argişelului, iar dincolo pe costişele înverzite junici albe zburdau după păşune sunând din clopote, iar oile zbierau.

Este unul din colţurile delicioase ale Iezerului, ca şi acela

de pe tapşanul Grindului, dela poalele Pietrei lui Craiu. Trimetem un băiat cu clondirul de ne aduce apă limpede şi rece.

De acì încolo încep urcuşurile grele. Ocolim pela dreapta vârful Găinaţului, unde două isvoare reci ca ghiaţa plâng molcom, chiar în marginea hăţaşului spre bucuria călătorilor însetaţi. Apucăm apoi la stânga tot deacoasta şi la orele 4 ajungem la obârşia Argişelului. Acì un prag îngust desparte valea Râului Târgului de fundul făgaşului din care ià naştere Argişelul.

Facem un popas ca să vedem cele trei isvoraşe ale lui. Urcăm apoi din greu pieptul repede al Muntelui Grădişteanul şi la orele 4 $^{3}/_{4}$ ajungem în Poiana Simtiliei, o pajişte frumoasă uşor înclinată spre sud, cu un isvor bogat. Acì se făceà odinioară bâlciu mare de vite la Sf. Ilie — aşà spun bătrânii. O turmă numeroasă de mioare păşteà acì cu doui ciobani în liniştea serei.

— Unde mergeţi D-v. — ne întreabă ciobanii?

— La vârful Păpuşei — răspunserăm noi.

— Apoi o să vă apuce seara şi e frig.

Nu face nimic, dormim la noapte acolo sus.

— Mare curagiu aveţi, — răspunseră ei.

. . . .

De acì încolo încep suferinţele noastre, dar a fost bine că nu le cunoşteam mai dinnainte. Atâta bănuiam, că n'o să prea închidem ochii în noaptea aceea de 7 spre 8 August.

Mai întâiu ne-a dat gata Păpuşa cu minciunile ei. Ni se păreà că vârful cel mai înnalt este acì la un pas de loc, şi, ia-o, nene, la picior; şi du-te, nene, până 'n vârf. Aş, ce stai să vorbeşti ? Nu erà acela vârful cel mai înnalt, ci altul se făceà mai sus. Vom fi urcat noi din greu vre-o trei de acelea, gâfâind şi picurând de sudoare. O ceată de mocani cu caii încărcaţi cu brânză veneà de dincolo dinspre Dâmboviţa. Ne dăm bineţe şi, înainte băieţi că se face seară.

In fine, la orele 6 oprim caii în dreptul punctului geodezic. Nici acela nu erà vârful cel mai înalt, ci un altul mai spre miazănoapte la vre-o 200 de paşi. Abia mai puteam să mă mişc. Nu simţeam jenă în respiraţiune, dar mă cuprinsese o slăbiciune inexplicabilă, iar inima îmi zvâcnià cu putere: erà desigur, rarefacţiunea aerului, pricina acestei sfâreşli. Antonescu rămâne cu caii iar eu şi cu băieţii ne duceam în vârful cel mai înalt.

Din vârf scufundă cu groază prin cascade uriaşe în spre miază noapte-răsărit unul din acele circuri ameţitoare, de cari

sunt multe în Munţiii Făgăraşului. Erà aşà ceva ca şi cum pământul ar fi fost odată moale ca ceara, iar un picior uriaş şi-ar fi imprimat pe coasta muntelui, de mai multe ori cu putere, urmele călcâiului său scoborând până în valea Dâmboviţei la o adâncime fără fund.

Când am văzut aceasta, m'am lăsat uşor jos pe iarba palidă: eram buimăcit de oboseală dar şi de frică. In spatele nostru, soarele, roşu ca focul, păreà că se îneacă într'o mare învăluită — apuneà într'o aureolă de slavă în zarea plină de ceaţă; iar în faţă prăpastia adâncă, din fundul căreia păreà că iese noaptea, rece, întunecoasă, plină de fiori.

Surpriza cea mai neplăcută a fost aceea că vârful muntelui, de jur împrejur, erà numai blocuri de piatră vânătă şi iarbă foarte puţină: nu se puteà deci poposì în vârful Păpuşei. Siguranţa acestui lucru îmi răpeà şi ultima putere. Trebuià deci să căutăm un alt loc.

Deciserăm să scoborîm spre miază zi-apus, la curmătura Păpuşei, unde licăreà un lac şi albeà un petec de zăpadă. Nu prea mă îndemnà inima spre acel loc, mai ales că apusese soarele şi începuse să fie frig; dar la urma urmei nu mai erà vreme să scoborîm la stâna din Muntele Grădişteanul; trebuià să ne mulţumim cu ceva mai apropiat, mai ales că lacul păreà acì le o zvârlitură bună. Tocmai acum mă gândesc eu că nu e bine să cercetezi vârful unui munte înalt în stare de oboseală extremă: pierzi puterea de observaţie. Mai bine ar fi fost deci să fi poposit în noaptea aceea la stâna din Grădişteanul, şi a doua zi, dis de dimineaţă, să fi explorat vârful odihniţi. Dar ce s'a făcut, s'a făcut; nu se mai puteà desface. O luăm pe cărare în jurul vârfului — Antonescu mergeà înainte. El credeà că, în fine se va abate la stânga vre-o cărare, pe undeva, spre fundul curmăturei; dar în zadar. Ne rătăciserăm. Ne întoarcem, cercăm costişele repezi şi pline de pietre; de geaba. Incep eu să bombănesc oarecari formule sacramentale; învinovăţeam pe Antonescu că nu mi-a spus mai din nainte că vârful Păpuşei erà plin de bolovani. Dacă ştiam că n'au ce mâncà caii acolo, poposeam la stâna din Grădişteanul. Antonescu ià un colet la spinare cu gând să uşureze caii şi să mă împace pe mine: aveam, ce e drept, frică să nu rostogolim caii în prăpastie.

Mă mângâiam cu apropierea, dar erà o iluziune nebunească, cum am fost orânduiţi să avem multe în noaptea aceea

de spaimă şi de frig. Ia-o deacoasta la dreapta prin bolovani; apoi la stânga; în fine iar la dreapta; credeam că am ajuns. Aş, erà o terasă îngustă unde nu se puteà conăcì. O luăm iar la stânga şi iar la dreapta şi ajungem la un alt treapt: nu erà nici acela. Incep iar a bolborosì formulele mele sacramentale. In amurgul târziu al serei, ajungem, la orele 7 3/4, în fundul prăpastiei.

Nu se mai vedeà nimica clar; erau numai umbre. Mi se păreà că suntem închişi din toate părţile: încoace spre Câmpulung o prăpastie adâncă; în faţă spre Plaiul lui Pătru şi în spate spre Păpuşa pereţi înalţi de piatră. Incolo spre Dâmboviţa eram sigur că nu se vor duce caii.

O umbră de teamă aveam numai să nu ocolească pe undeva râpile şi să nu fugă prin munţi după păşune, sau chiar înapoi spre casă. Avizez deci să descărcăm caii şi să-i lăsăm liberi; pe când Antonescu erà de părere să le punem piedici la picioare. Oboseala însă a realizat părerea mea. Mă temeam că împiedicându-i le-am fi stânjenit mişcările şi ambalându-se, puteau să cadă în vre-o prăpastie.

Descărcarăm caii şi îi lăsăm în libertate; apoi cum adunaserăm vre-o 4 crâmpeie de lemne uscate, facem niţel foc şi încălzim o cană de ţuică cu zahăr; partea noastră am băut-o fierbinte; Antonescu a oprit partea sa să şi-o beà rece după masă. Tindem apoi o cuvertură şi ne ospătăm dibuind, cu brânză, friptură de pasăre şi alte ingrediente. Am mâncat puţin, căci ne pierise şi foamea de oboseală.

In timpul acesta răsărise luna, care abia trecuse de primul sfert. In curând ajunse la prânz şi ne zărì şi pe noi pitulaţi acolo, rebegiţi de oboseală şi de frig, care se lăsase cu toată puterea. Antonescu îşiià cana cu ţuica ce mai rămăsese — face vre-o 50 de paşi şi se postează în marginea prăpastiei care se deschideà ca un hău fără fund încoace spre R. Târgului. Păreà o „fata morgana“, un uriaş acolo în razele lunei. Mă duc şi eu — şontâc, şontâc — îmi încremeniseră picioarele de frig şi de şedere în genuchi la masă. Ce-mi vine mie, aşà ca o trăznae să troznesc odată cu pistolul, fără de veste. Antonescu trăsare; mâna stângă i se contarctează brusc şi o parte din ţuică sare jos. Gestul lui a fost aşà de comic încât noi ceştilalţi trei ne punem pe un râs homeric, din toată inima. Şi acum îmi vine să râd

când mi-aduc aminte de gestul lui Antonescu, care, după ce ne adăpase toată ziua cu apă din clondir; după ce înghiţise în silă toate formulele mele sacramentale, nu-i fu dat nici acum, barem, să-şi beà în tihnă ţuica ce-i mai rămâsese. După această criză de râs, involuntară însă, privirile ne rămân ţintuite la un tablou feeric pe care nu-l voiu uità cât voiu trăì. Incoace spre Câmpulung toate culmile munţilor se topiseră ca într'un soiu de perdea viorie, iar dincolo, în fundul abisului, pe deasupra se zăreà un şir de lampioane electrice, ca un şir de lebede albe plutind pe suprafaţa unui lac liniştit. Erà sublim. Jos la picioarele întunericul fără fund al prăpăstiei, iar sus bolta cerului presărată cu stele.

In curând însă luna scoboară la dreapta, se ascunde după colţii de piatră ai muntelui, cari trimet în spre Păpuşa o umbră monstruoasă. Nu ne erà frică nici de hoţi, nici de fiare: eram sus de tot, cu 500 m. mai sus de orice brâdet şi se ştie că fiarele bântue împrejurimile stânelor din marginea pădurilor.

Aşternem ibâncile cailor, punem coletele căpătâiu; apoi ne facem toaletele decuseară, adică îmbrăcăm paltoanele, mantalele şi căciulele trase adânc pe ochi. Antonescu se retrage deoparte spre a-şi desăvârşì unele părţi ale echipamentului, ceva mai discrete: — „Nu vă uitaţi la mine, nene, vreau să-mi pun pantalonii de pâslă — ne recomandă el. Apoi îşi pune şuba îmblănită, dar scurtă, numai până la genuchi. In urmă ne astrucăm trâmba pe ibânci: băieţii la mijloc şi noi la margine; tot credeam că vom puteà dormì câtuş de puţin — ar fi fost un mare bine; eram frânt de oboseală. Trag căciula pe ochi, ridic gulerul la palton, îmi înfăşur picioarele în pardesiu, întind cuverturile deasupra şi mă culc pe râna stângă. Stăturăm aşà nemişcaţi vre-o douăzeci de minute. In faţă mă încălzisem puţin, dar pela spate, dinspre Dâmboviţa adià un vântişor fin, pătrunzător, rece ca ghiaţa. Totuşi clămpăneala monotonă a cailor, cari rodeau iarba aspră a muntelui, nemişcarea absolută şi puţina căldură ce se făcuse, ne îndemnà par'că să adormim; dar eu mă deşteptaiu cu spatele îngheţat şi şoldul stâng amorţit de durere.

Mă întorc pe dreapta cu spatele la căldură şi cu nasul în vânt; pun paltonul în cap, dar în zadar. După zece minute mi se înfundă nasul şi începe să picure ca un borcan spart. Mă întorc atunci cu faţa în sus şi rog pe Antonescu să vie să mă învelească. Din când în când aveam tresăriri de frig: începusem,

cum se zice, „a face cuie de bleau“. Luna apusese şi un întuneric adânc se întinsese pretutindeni. Antonescu, tresare şi el. Bre, da afurisit ger, îngliiaţă rotogolul pământului“. Şi zicând acestea se întoarce pe spate.

Stăm aşà cu ochii stâlpiţi la stele: erà senin sticlă. Se zăreau constelaţiile familiare ale emisferului boreal: Ursa mare şi Ursa mică cu Polara; Arcturus erà chiar în faţa noastră deasupra Plaiului lui Pătru; la stânga se vedeau bine Coroana boreală şi Hercule. Deasupra Păpuşei se mai vedeau Lebăda, Lyra, Vulturul şi Săgeata. Antonescu le recunoaşte pe rând şi face observaţia că constelaţiile n'au nici o fiinţă cosmică; sunt numai nişte grupări de perspectivă, şi deci n'au însemnătate pentru astronomie. Numai grupările fizice sunt nişte realităţi. Eu obiectez că constelaţiile şi metoda aliniamentelor este cea mai practică pentru profani, cari nu au nici aparate, nici lunete ca să poată observà stelele; ba chiar cosmografia se serveşte adesea de constelaţii în indicaţiile sale elementare.

N'am putut însă să stau nici aşà multă vreme, ci m'am întors iarăşi pe râna stângă, cu nasul la căldură. După vre-o cinci minute aud pe Antonescu sforâind uşor. Adormise. In fundul Dâmboviţei vâjiau când şi când brazii; ori erà vuietul apei adus de vântul rece care în răstimpuri îmi mângâià cu o fineţe inexprimabilă dosul, acum expus din nou intemperiilor. Caut să stau nemişcat, deşì mă zguduià la intervale câte un tremur puternic, şi cerc să adorm ascultând clămpăneala cailor. Pe când picuram astfel de somn — poate să fi fost orele 12 $^1/_2$, căci Pătratul Pegasului venise deasupra capetelor noastre — aud deodată un treapăt repede, scurt, ca o cădere. Am tăcut ca peştele vre-o 10 minute; apoi mă adresez lui Antonescu: — Ce s'or fi făcut caii, nene Antonescule; nu-i mai aud clămpănind. In groapa noastră nu se vedeà nimic. Ridicăm capetele ; ne uităm la dreapta; ne uităm la stânga, nimic. Nici picior de cal. S'or fi dus dracului, de râpă, cutez eu să exprim. De căutat nu erà chip: pe mine abia mă ţineau picioarele, şi afară de asta ne-am fi rupt gâtul prin bolovani.

Două presupuneri erau: ori au căzut de râpă, şi atunci, adio! rămâneam cu bagagele la spinare; ori au găsit poteca şi au luat-o la sănătoasa spre casă. In cazul acesta eram sigur că s'au oprit undeva, la vre-o stână, la iarbă bună, şi atunci, erà altceva. Ne mulţumim cu presupunerile şi ne astrucăm în aşter-

nuturile noastre. Dar cine se mai puteà gândì la somn? Cât timp şedeam cu urechea la pământ, şi eu şi Antonescu, aveam părerea că tot mai auzim, ceva aşà ca răsunetul unei clămpănelii; dar cum ridicam capetele ca să ascultăm cu atenţie, răsunetul acela încetà, adormeà cu totul. Desigur, e o părere — observ eu — clămpăneala de aseară ne-a rămas în urechi, cum rămâne urletul morei încă multă vreme după ce a încetat. Pun capul jos şi încep să-mi fac planul.

— Dacă caii au căzut în prăpastie, atunci va trebuì să-i plătesc: cel mult 500 de lei— mă gândeam eu. Ii voiu plătì şi pace. Dar ziceam că, cel puţin mă voiu învăţà minte altădată, să nu mai plec fără om de serviciu la munte. Scumpă experienţă, nu-i vorbă, dar vorba ceea: „scump, dar face“. Dacă însă caii s'au dus după iarbă pela vre-o stână, atunci ce e de făcut?

In peretele de piatră dinspre Plaiul lui Pătru erau două hrube, în care Antonescu sperà să se adăpostească în caz de ploaie. — Bine — îmi zic eu: — vom ascunde bagagele noastre dimpreună cu echipamentul cailor în acele hrube şi dimineaţa până 'n ziuă vom plecà în căutarea cailor. Cu socoteala aceasta m'am resemnat, numai aşteptam să se facă ziuă mai curând. Antonescu însă n'a mai pus capul jos; stăteà cu ochii aţintiţi într'un loc, spre râpa Păpuşei, şi din când în când îl auzeam strigând: ptruşo, ptruşo! sperà să capete vreun răspuns de undeva, dar în zadar.

Intr'un moment însă Antonescu mă strigă — văzuse ceva ca o arătare: — Iată, bre, un om colo, priveşte la noi. La moment am fost în picioare cu pistolul în mână; fac doi paşi şi văd jos în apropiere de capul nostru aşà ceva ca un ţăran culcat; — cine e, că trag foc — strig eu energic. Omul nostru însă tăceà ca pământul. Cum să nu taci, sărmanul. Aprind un chibrit : erau doui bolovani, unul vânăt şi altul alb.

— Nu acolo, nene, — observă Antonescu! — uite, colo, mai sus; omul şade în picioare şi se uită la noi. Imi arunc ochii mai departe şi văd tocmai sus în vârful râpii dinspre Păpuşa: erà o stâncă mai răsărită, care semănà cu un om stând în picioare, dar care, lui Antonescu i se păreà acì la un pas de ioc.

Incepe să se lumineze de ziuă şi, minunea minunelor — tocmai colo sus sub poalele râpii se zăresc două mogâldeţe negre printre bolovani: Erau caii.

Bogdaproste! Atunci mă gândesc eu: — iată, nu e nevoe

să-i tot dai omului bunuri ca să-l bucuri; e deajuns să-i mai sustragi câteceva din bunurile ce are, şi să i le înapoiezi la timpul oportun; şi aşà îi poţi produce destule emoţiuni.

Noaptea aceea n'o voiu uità cât voiu trăì; noapte de şotii şi de frig. In fine, ne liniştim sufleteşte şi putem să ne odihnim; vântul încetase şi frigul se mai potolise; dar bucuria pe deoparte, iar lumina clară a zilei de altă parte, isgonesc cu totul până şi umbra somnului. Când ne-am sculat, ne-am apropiat mai întâiu de cai; par'că tot nu-mi veneà a crede şi totuş caii erau acolo în carne şi oase. Bruma erà groasă de un deget.

In colo, devale, spre Dâmboviţa se vedeau pădurile înnegrind coastele — păreau acì, la un pas de loc. Antonescu şi băeţii pun mâna pe topor şi o pornesc după lemne. Eu rămân în tabără, dar mă decid să cercetez locurile.

Acolo sus în stânga Muntelui Păpuşa, unde acesta se îmbină cu Plaiul lui Pătru, este o şea, o curmătură care desparte ca un prag Zănoaga (circul) Valea Barbului spre Dâmboviţa, de o vale prăpăstioasă, plină de pietre, încoace spre R. Târgului. Deşì iarba erà pârlită de brumă, totuşi se vedeau încă nenumăraţi sileni albi, geum montana, scorzonera, pilosela aurantiaca, ba chiar rododendroni înfloriţi şi origanum.

Zănoaga Valea Barbului este un circ grandios în felul celui din vârful Păpuşei, dar cu povârnişul mai lin. Deosebeam trei trepte transversale, cu şirloaie de bolovani (conuri de sfărâmături), iar fundul este convex şi neregulat, cu gropi şi ieşituri rotunde ca spinările unor berbeci. La capetele de jos ale conurilor de sfărîmături nişte construcţii ciudate; nişte bazinuri ovoidale, prelungi, sau arcuite în formă de S clădite în relief numai din bolovani. Bordurile bazinurilor opuse conurilor de sfărâmături, seamănă cu nişte troiene zidite, par'că de o mână omenească, tot din bolovani rostogoliţi. Unele din aceste bazinuri sunt cu totul noui, pe când altele sunt cu mult mai vechi, acoperite cu pământ vegetal şi cu iarbă. Se pare că pe acestea din urmă agenţii constructori le-au părăsit de mult. Bazinurile cele vechi, unele sunt pline cu apă alcătuind acele frumoase lacuri de munte (iezere); iar altele câte un mic zăpădar tare ca piatra şi uitat de Dumnezeu acolo. In Zănoaga Valea Barbului se află un mic lac şi un zăpădar lung de vre-o 12 metri.

Fireşte, zănoagele sunt creaţiunile vechilor gheţari, dar nu putui deodată să-mi explic fiinţa acelor bazinuri şi acelor troiene

ovoidale zidite în relief la bazele conurilor de sfărâmături. Probabil că sunt posterioare epocei glaciare şi provin din eroziunea periodică a avalanşelor de zăpadă. Sunt şi la munte zile luminoase şi calde chiar în timpul iernei, după ce coastele s'au acoperit cu depozite groase de zăpadă. In cursul acelor zile soarele încălzeşte cu putere stâncile verticale neacoperite cu zăpadă. Straturile de zăpadă pierd aderenţa cu rocele susţinătoare şi alunecă în vale alcătuind jos la poalele ţărmurei un zăpădar provizoriu, dar destul de îndesat ca să poată rezistà toată iarna. Stâncile de sus, rămase goale acum, se desagregă sub influenţa intemperiilor; blocuri mari şi mici de şisturi cristaline se desfac de sus şi se rostogolesc în vale pe deasupra zăpădarului, până în vale, unde se aşează după conturul de bază al zăpădarului, formând la finele iernei temelia unui zid, care creşte şi se desăvârşeşte în decursul anilor. Când vine vara zăpădarul se topeşte, şi în locul lui rămâne bazinul gol. Bordurile exterioare ale acestor bazinuri sunt deci un început de morene laterale. Nu pot să înţeleg însă rostul acelor uriaşe cascade transversale. Se pare că gheţarii aceştia au curs formând cascade mari la intervale de 2—33 m., unde prin urmare gheţarul prezentà crăpături mari, după cum se vede aceasta la gheţarii actuali din Alpi sau Himalaya.

Linişte, tăcere adâncă de jur împrejur. Ascult să aud huruitul vreunei pietre care se rostogoleşte, dar nimic, nimic. Imi rotesc ochii împrejur, nici o mişcare, nici un semn de vieaţă. Pare-că lucrurile au fost statornicite pentru vecie. E un dos de munte trist, unde soarele răsare târziu. Pe când frigul te strânge la spate, un fel de melancolie, de tristeţe îţi strânge inima. Pare că te afli în mijlocul unor ruine de castele uriaşe, zidite de nişte fiinţe cari au adormit de mult, au dispărut fără urmă, şi pe cari totuşi aştepţi să le vezi ieşind de prin hrubele stâncilor, rechemate la vieaţă de un farmec extraordinar. Pare-că le simţi foşnind uşor; cum vin, una câte una; cum se înmulţesc cu sutele împrejur; cum se prind să joace o sarabandă sinistră. Aşà de tristă şi totuş aşà de măreaţă este priveliştea.

Cu toate astea, acì în imperiul morţei, se văd urmele unei vieţi necurmate. In adevăr, ruina ameninţă pe aceşti uriaşi; timpul roade şi dărâmă neîntrerupt ceeace a clădit el însuşi odinioară prin sforţări uriaşe. Deodată însă mă resgândesc: cine poate să

ne spue azi cu deplină siguranță că pârghia puterilor subpământene nu ridică pe nesimțite încă și acum muntele în sus. In adevăr, Carpații noștri s'au ridicat prin sforțări repetate — ultima sforțare — zice-se — ar fi avut loc la finele epocei terțiare, în timpul Sarmaticului; dar oare nu cresc ei și azi în necazul intemperiilor? Ar fi de cercetat; cazul nu este unic.

In tot timpul excursiunei am regretat lipsa unor instrumente necesare turistului. N'aveam la secția din Câmpulung nici teodolit, nici aneroid, nici busolă, nici clinometru.

In timpul acesta un câine, venit nu știu de unde, începuse să miroase coletele noastre, și cum eram departe, dau chiote; trag un foc de pistol; toate în zadar, căci dulăul își urmà cu statornicie explorările sale. Când mă văzù însă venind, se depărtă încet. Această întâmplare mă aduse la simțul realităței. Aveam o ușoară durere de cap, de aceea mă duc la lac și arunc apă rece pe ochi, apoi umplu clondirul cu apă și mă duc în tabără. Abia acum zăresc eu dincolo de a doua cascadă trei puncte mișcătoare: erau ai noștri, cari veneau cu lemnele, după o oră și trei sferturi de timp. Până la sosirea lor mă duc să explorez poteca pietroasă, care ocolește pe la mieazăzi-răsărit colții, ducând peste Plaiul lui Pătru, poteca pe care trebuià să plecăm de acì mai departe.

Sosind cei cu lemnele (jnepeni uscați), facem repede focul, sorbim câte o cană de ceaiu cu coniac și coacem câte un porumb. Ceaiul ne mai dispune; ne mai desmorțește. Pe la orele 8 înșeuăm caii și o luăm la sănătoasa. Când ajunserăm pe poteca colților îmi mai aruncaiu încă odată privirea spre acel loc, unde petrecuserăm o noapte așà de bogată în suferințe, și pe care, totuși, începusem să-l iubesc.

După $^1/_2$ oră ne aflarăm pe Plaiul lui Pătru. Ce curioasă plăsmuire este și plaiul acesta. Inchipuiți-vă așà ceva în felul digurilor olandeze; sau în felul drumurilor înalte ce unesc satele egiptene din valea Nilului în timpul inundațiilor; dar ceva gigantic. Pare că natura a voit să tindă o punte uriașe dela Păpușa și până la Iezer. Suprafața plaiului este acoperită cu iarbă deasă, dar aspră, pârlită de brumă.

Din loc în loc, ori blocuri mari de quarț alb, ca ruinele unor colonade de marmoră, ori arii mari de pietre vinete, unde ciobanii se îndeletnicesc a pune bolovanii teanc, plăsmuind câte o momâe de om, cum fac copiii iarna oameni de zăpadă. Plaiul e

plin de turme de oi, iar pe deasupra plutesc în roate mari vultanii răpitori de miei. Când aceştia sunt mititei, vultanul îi smulge în ghiarele sale de fier şi îi transportă în locuri inaccesibile. Când sunt însă mai măricei, îi bate cu aripele până ce cad jos ameţiţi şi îi sfâşie chiar pe loc. La $^1/_3$ distanţă dela Păpuşa, plaiul se ridică din nou, mai mai să ajungă Păpuşa (2338 m), formând Muntele Bătrâna, dela care plaiul întreg se mai numeşte şi Plaiul Bătrâna. După informaţiile ciobanilor, nu trebuià să-l urcăm fiind impracticabil; de aceea ne lăsăm spre stânga şi urmăm hăţaşul d'acoasta, ocolindu-l prin faţă.

Pela orele 11 ajungem din nou la loc neted. Acì ne oprim o jumătate de oră şi luăm un fluştuc, pe când caii vor îmbucà câteva guri de iarbă. De acì se vede bine încolo spre miază noapte-apus şirul dinţat al Munţilor Făgăraşului. Ce folos însă. Peste toată culmea zăceà nemişcat un troian nesfârşit de „cumula-stratus", nori fumurii cu conture bine definite, cari vestesc ploaia apropiată. Soarele îşi şi pusese de mai multe ori mâinile la ochi, şi vântul începuse să sufle cu putere dinspre răsărit, silindu-ne să ne îmbrăcăm pardesiurile şi mantalele. De prin văgăunile R. Târgului ieşiau colonade de neguri, cari sburau peste plaiu cu iuţeala acceleratului, ca nişte şerpi uriaşi de vată. Acì ne afundam cu totul în întuneric; acì — dar mai rar — piereau ca prin minune negurile, lăsându-ne în bătaia soarelui. Intr'un moment ne aruncăm ochii înapoi. Deodată perdeaua de neguri se despică toată din cer şi până 'n pământ, şi într'o lumină strălucitoare, aurie, întrezărim fantomele Bucegilor, Pietrei lui Craiu şi Păpuşei, ca într'un sublim decor de teatru. Era ceva fără seamăn. Am rămas aşà aiuriţi de mirare câteva minute. Nu mă pot însă abţine şi observ lui Antonescu — mai mult în glumă — că am puteà mai curând să ne înapoiem la Păpuşa, deoarece se păreà aşà de aproape. Antonescu zice că acela nu e Păpuşa. Ba e, ba nu e, până când se convinge şi Antonescu că e Păpuşa. Şi totuşi, nu erà. Vârful acesta erà aşezat piezis peste Plaiul lui Pătru, cu faţa din spre sud (spre noi) râpoasă şi prea repede, iar creasta uşor dinţată. Semănà cu Păpuşa, dar nu erà aceea.

La orele 12 $^1/_2$ ajunserăm la poalele Piscanului, primul vârf al Iezerului (2383 m.). Jos în vale în spre Dâmboviţa, la o adâncime înfiorătoare, se vedeà o revărsătură orizontală plină de lacuri, la poalele Oticului. Erà căldarea Boarcăşului, din la-

curile căreia îşi ià naştere ramura mumă a Dâmboviţei. Se vedeà bine şi coama scundă care leagă masivul Iezerului cu Berivoescul Mare, şi care în hărţi se desemnează cu numele de Culmea Mezei. Aceasta desparte isvoarele Boarcăşului (Dâmboviţa) de Văsălatul (R. Doamnei).

De acum înainte urcăm pieptul repede şi pietros al Piscanului. Ne mai aruncăm încă odată privirile înapoi şi ni se lămureşte iluziunea de adineaurea. Vârful cel apropiat erà Bătrâna, căci în dosul lui dincolo, la distanţă mare se vede acuma monstruoasă şi Păpuşa îmbrobodită în nori: păreà ca o şcolăriţă care se ridică în picioare ca să aducă vre-o pâră vecinei sale, care, deşì ruginită de bătrână cum erà, totuşi se arătà tot aşà de semeaţă şi de obraznică.

Nouă însă nu prea ne ardeà de glume: urcuşul erà peste măsură de repede şi de greu, mai ales că nu ne odihniserăm în nopatea trecută. Dela jumătatea muntelui în sus am intrat în negură adâncă. Noroc că poteca se cunoşteà binişor. Nu aveam nici o dispoziţie şi nici o speranţă: nu vom vedeà nimic. In zadar ne au fost şi alergătura şi oboseala şi nesomnul. In starea aceasta am ocolit pe la spate Iezerul mare (2464 m.), care fusese ţinta atâtor strădanii. Nu l-am urcat: la ce erà să ne mai obosim în zadar.

La ora 2 ¼ ocoliserăm Iezerul şi eram pe Coama Căţunului, la înălţimea Pietrei lui Craiu. Acì nu erà negură, dar încolo, toţi munţii erau înnecaţi. Ce drum detestabil. Prin dosul Iezerului umblarăm ca pisicile, e o cărare lată de abia 40 cm., pe când la dreapta genunea adâncă stà la îndemâna aceluia ce s'ar fi poticnit; iar la stânga, perete aprope vertical. Şi acì pe Coama Căţunului, altă blestemăţie: ne strecurarăm cu mare greutate peste sau printre blocuri mari colţuroase de piatră vânătă. Acì este o adevărată „steinernes Meer“, opera intemperiilor atmosferice. D'apoi setea? Cârmim la stânga şi după câteva minute aflarăm în mraginea celei d'adoua din cele trei circuri mari ce are masivul Iezerului pe faţa sa din spre S. E. Jos în fund se vedeà un ochiu de apă limpede cât podul palmei. — Iată lacul Iezerului — ne strigă Antonescu. — Ei bine, — răspund eu — haidea repede; mor de sete.

Scoborâm spre miază noapte, ţărmura Zănoagei şi cârmim la dreapta.

Scoborâm prima cascadă urmând pe sub râpa dreaptă. Şi

aici şiroaie de bolovani scoborau din coastele pietroase ale râpilor ale căror sfărâmături formaseră un troian lăturalnic; iar pe dedesubt se auzeà murmurul unui pârâiaş limpede: erà pârâul Cătunului care formează lacul Iezerului. Şi aici aceleaşi iluziuni de apropiere, dar ni s'au lungit urechile până să ajungem în buza lacului.

Ce erà lacul Iezerului? Unul din acele bazinuri ce am descris cu ocaziunea circului „Valea Barbului"; dar vechiu şi ovoidal, lung de vre-o 70 m. şi larg de vre-o 50 m., plin pe jumătate cu apă limpede ca cristalul, de culoare albastră verzue ca sticlele de Azuga. De jur împrejur fundul lacului se vedeà bine până la un loc, iar aici dispăreà în adânc. In dreptul acela apa devine neagră, ceeace arată că este oglindirea întunericului unei adâncimi unde nu ajunge lumina. Cei cari cunosc acest lac — ţăranii — spun că n'are fund şi că e tare „răcoros" (fioros) din cauză ochiului negru dela mijloc.

Ne oprim pe ţărmura de sus a lacului (cam vre-o 20 m. peste nivelul apei), iar băieţii se duc în marginea lui şi, prin svârlituri de pitere petrec lacul de mai multe ori. Acì, în fine, ne-am potolit setea cât se poate mai bine.

Ceva e de mirare acì: lacul este sub râpa dreaptă a circului (cea întoarsă spre nord), şi de pe coastă vine un con de sfărâmături până la nivelul apei. Dacă avalanşele rostogolesc bolovanii de pe râpe în fiecare iarnă, apoi cum se face că acei bolovani, în curs de atâţea mari de ani, n'au astupat încă Iezerul? Scobitura lui este din acelea ce am văzut în Valea Barbului, dar cu desăvârşire veche; nu se mai văd depozite noui de pietre pe bordurile sale. S'ar puteà obiectà că Zănoaga Cătunului este întoarsă spre miază zi-răsărit, pe când aceea a Văei Barbului este expusă spre miază noapte-apus; că, din cauză lipsei de căldură avalanşele sunt acolo mai voluminoase, pe când aici sunt reduse cu desăvârşire. Dar ori cum ar fi, ce se fac pietrele rostogolite de pe coastă?

Inapoia noastră spre apus se ridică ameninţător fundul circului, peretele vârfului celui mai înalt al Iezerului, cu costişa punctată de oi numeroase; iar pe fundul Zănoagei, ici şi colo, câte o covergă de pietre pentru adăpostul ciobanilor, cari au acì şi păşune şi apă. In jos sfârşitul Zănoagei este invizibil, fie din cauză cascadelor, fie din cauza depărtărei.

Cârmim la stânga peste fundul Zănoagei; trecem un alt

pârâu cu mult mai abundent; urcăm din greu țărmura stângă a circului și ajungem pe plaiul Iezerului. Acest plaiu se desface chiar din vârful Iezerului Mare și scoboară repede până la confluența Cățunului cu Iezerul Mare.

Luăm coama plaiului și la ora 5 p. m. sosim la stâna d-lui Cornățeanu, într'o poiană lină cu iarbă verde, chiar la limită pădurei.

Luarăm cina de vreme: mămăliguță caldă cu urdă dulce, — delicioasă cină. Trebue să hoinărești prin munți ca să afli ce poate foamea. In urmă ne-am dus la verdeață și ne-am lungit pe cuverturi. Erà vorbă să dormim acuma câtuși de puțin, căci ne temeam că la noapte, jos pe podeala stânei, vom fi chinuiți de alte șotii: fum, insecte, etc. Antonescu a fugit repede în stână după ce cercase o luptă zadarnică cu țânțarii. Ii pălea, bietul Antonescu cu șapca, de le mergeau fulgii; îi prindeà cu stânga; se zbăteà omul cu desnădejde, dar geaba, erau prea mulți. Eu însă îi afumam cu tutun, cum se afumă casele cu iarbă mare la „Sf. 40 de mucenici", și mai pe urmă am pus cuvertura în cap și tot i-am lăsat cu dosarul pe ghiață. Când m'am deșteptat erà în amurg; Antonescu ședeà cu baciul de vorbă: preferise fumăria în locul țârțarilor.

Baciul și ciobanii au fost destul de omenoși: ne-au așternut cetină de brad în fundul stânei, d'asupra am pus ibâncile, coletele căpătâiu. Toată noaptea a plouat, iar noi am dormit împărătește. Ce se făcuseră purecii? Nu știu. Decuseară însă ciobanii stârniseră un foc strajnic; ai noștri mânau porcii la Bran, pe când eu mai șezui de vorbă cu baciu spunându-i patarama noastră dela curmătura Păpușei.

— Rău ați făcut, D-le, că ați conăcit acolo la curmătura Păpușei — zise baciul.

— De ce, moș Niță?

— Păi, vezi D-ta, acolo e loc rău. Ci-că Păpușa are în hrubele sale o zână frumoasă, frumoasă ca lumina lui Dumnezeu. Și, vezi D-ta, pe acolo prin dosul Dâmboviței umblau mai de mult, ca și azi, mulți feciori la vânat. Odată un fecior de împărat rătăcindu-se de curtenii săi, a apucat în sus pe Valea Barbului, în urmărirea unei căprioare. Și s'a tot dus el până a ajuns la curmătura unde ați dormit D-v., iar căprioara a pierit ca prin minune. L-a apucat întunericul și acolo a înoptat. Frânt de oboseală, cum erà, l-a prins somnul și a dormit dus până la miezul

nopţei. Când colo, ce să vezi D-ta? Unde se deşteaptă, nene, flăcăul nostru şi se pomeneşte înconjurat de o horă măiastră de zâne, cari jucau aşà de mlădios încât bietul băiat rămăsese cu ochii zgâiţi la ele. Una mai cu seamă, erà mai răsărită şi mai frumoasă decât toate: îmbrăcată în haine albe ca zăpada; iar cosiţele-i galbene ca aurul erau împodobite cu flori de munte: trandafiri, călţunaşi şi garofiţe albe; şi bietul fecior s'a îndrăgostit „lulea" de zâna cea frumoasă.

Când a băgat de seamă zâna că băiatul a prins slăbiciune de dânsa, a început să urce încetinel cu hora ei cu tot în spre stâncile Păpusei — acolo în hrubele muntelui îşi are ea palatul, unde trăeşte şi în ziua de azi. Şi, haidea, hora înainte, feciorul după ea, până la colţul cela de piatră care v'a speriat pe D-v. Acolo însă feciorul aruncându-şi ochii în prăpastie, i-a venit ameţeală şi a căzut de-a berbeleaca până în vale unde a rămas mort, sărmanul. De atunci biata zână a Păpusei mai rătăceşte şi acum noaptea, după ce apune luna, prin locurile pe unde aţi dormit D-v. ca să-şi plângă logodnicul. Bine că nu v'aţi dus şi D-v. p'acolo, spre râpile acelea, că cine ştie ce păţeaţi.

— Bine, moşule, dar noi nu suntem feciori de împăraţi; ce are cu noi zâna Păpuşei?

— Apoi, iac'aşà. V'a jucat şi D-v. renghiul; ce aţi căutat acolo?

Iată — îmi zisei eu — cum poporul nostru explică totul prin fantazia sa. Câte plăzmuiri de astea n'am aruncat noi, ăştia cărturarii, cu învăţăturile noastre — şi ce am pus în loc?

Dimineaţa baciul toarnă un ceaun de lapte în cujbă, în care punem cafea şi zahăr; ne ospătăm bine, plătim baciului găzduirea şi la orele 8 ½ apucăm pe plaiu la vale. Erà ceaţă şi picurà mărunt, dar noi eram veseli şi stăpâni pe drumurile noastre. Aveam să urmăm muchea plaiului până în valea R. Bătrâna, la poalele Plaiului lui Pătru — alt plaiu care descinde din Plaiul lui Pătru, descris mai sus, spre sud-est până la confluenţa râurilor Cuca şi Bătrâna, care formează R. Târgului. Acì trebuià să cârmim la dreapta. Pădurea picurà de apă; Antonescu cântà, iar râul vâjià în vale de răsunau coastele. Când ajungeam în vale, altă surpriză: Râul Bătrâna curgeà spre stânga. Rămân ţintuit locului câteva secunde întrebând numai cu privirea pe Antonescu. — Ce stai pe gânduri, nene, — zice Antonescu? — Dar nu te vei fi gândind, ca nevasta îndărătnică, s'o iai pe

gârlă 'n sus? — Ba nu, zisei eu aiurit, dar nu înţeleg de loc: nu trebuià s'o luăm la dreapta? Antonescu şade pe un bolovan şi-şi face toaleta: trebuià să ne luăm picioarele la spinare. Eu şi unul din cei doui băeţi ne urcăm călare; celălalt se descalţă şi el, şi îşi sumete pantalonii, şi haidea, nene, dar pe unde? Nu erà nici urmă de potecă: numai colţi de piatră aşezaţi în toate chipurile. Apa însăş clocoteà furioasă, săltând peste pietroae, sau ocolindu-le; acì desfăcându-se în şuviţe scurte, cari se întâlneau în vultori pline de clăbuci, dar limpede ca cristalul şi cu fundul scânteetor de ochii pisicii (mica). Torente turburi, sprintene vâjiau turnându-se în vale, furtunoase, de răsună brădetul de şuietul lor. De jur împrejur un clar-obscur umed şi trist; deasupra negură alburie, nepătrunsă: ne cam părăsise curagiul.

La orele 11 poposim 20 minute la poalele Plaiului lui Pătru. Descărcăm caii: erà vorba să mâncăm smeură. Dar n'am avut parte nici de smeură: un porc dela casa d-lui Jean Goursaud, mirosind a bunătăţi prin coletele noastre, pusese gura pe un colet şi îl târî încolo spre hăţiş. Alerg într'o răsuflare: eu fugeam, porcul fugeà..., până când voind să sar o viroagă de apă, alunec şi.. rap la pământ de-a-latul! Tot a fost bine: porcul s'a speriat de căzătura mea şi a lăsat coletul din gură. Sacrificiul n'a fost pierdut. Am tăcut, n'am zis nimcia: mi-erà ruşine de Antonescu.

E o plăcere deosebită să umbli cu picioarele goale prin apa rece şi limpede de munte. După vreo- 2 km. de „cura lui Kneipp", prin toate viroagele, ne tolăniserăm pe iarbă varde cu ciolanele goale şi mâncam cu o poftă cum n'am mâncat în cursul întregei noastre excursiuni. Tocmai atunci veneau din jos o ceată de vre-o şapte excursionişti călări; ne acoperim repede ciolanele. Cine credeţi că erà călăuza? Erà Nenea Moise Moiceanul din Rucăr. Cu moise Moiceanul excursiunile merg strună; pe excursionişti îi călăuzesc potecile, iar el se alege cu răsplata.

Unul dintre excursionişti erà un fost elev al lui Antonescu. Ceata trece; ne priveşte câteva minute şi se duce mai departe. E drept că nu ne-au dat bună ziua, dar nici nu ne-au înjurat. Am răbdat cu recunoştinţă pe cea d'întâiu şi am zis bogdaproste pentru cea d'adoua; eram ocupaţi cu altceva.

Pentru purtarea lor necuviincioasă faţă de nişte mutre simandicoase ca ale noastre şi-au luat însă destulă pedeapsă, căci în noaptea de Joi spre Vineri a plouat toată noaptea la Câmpu-

lung, iar la munte a nins. Vineri şi Sâmbătă (10 şi 11 August) munţii Iezerului au fost albi de zăpadă.

De atunci, dela 9 August n'au mai fost zile luminoase decât la 24 şi 27 August: ploile s'au ţinut lanţ (şi se ţin şi azi 14 Septembrie). Aşà vară n'am mai pomenit. Nu cumva cometa lui Halley din iarna trecută îşi arată tocmai acum arama?

Sportul excursiunilor este o slăbiciune ca toate. Tot aşà este vânatul, jocul de cărţi, etc., dar cel puţin excursiunile nu sărăcesc punga nimănui. Unde pui apoi aerul şi apa de munte; unde pui emoţiunile estetice; unde pui entusiasmul, pofta de mâncare, peripeţiile diverse şi pe lângă toate se mai adaogă instrucţiunea şi hârşirea cu intemperiile şi greutăţile unei excursiuni. Ferice de cei ce n'au alt viţiu decât acesta, aşà de sănătos şi aşà de cinstit. In excursiune faci cunoştinţă cu cerul şi pământul patriei, pe cari înveţi a le iubì.

Sporturile, exerciţiile fizice, gimnastica şi excursiunile au făcut pe Englezi ceeace sunt azi: stăpânii lumii.

Ar trebuì ca şcoalele noastre să-şi crească elevii ceva mai aspru; mai mult sub cerul liber în contact cu natura; adevărata şcoală să fie realitatea, iar cartea cea mai obicinuită să fie natura. Prea mult se lucrează la noi cu noţiuni abstracte; prea mult se stă pe loc, înăuntrul şcoalei; de aceea cetăţenii noştri sunt mai mult mânuitori de cuvinte decât de lucruri; iar cei mai puţin înzestraţi, nu sunt nici una, nici alta, pe când cei mai mulţi sunt blazaţi de timpuriu. Acestea ne-au fost subiectele conversaţiei noastre până la Lereşti.

I. Nicolăescu-Bughianu.

EXCURSIUNILE FACUTE DE MEMBRII S. T. R.

In regiunile muntoase din judeţele Argeş şi Muscel, sub conducerea Vice-Preşedintelui S. T. R. Muscel, Gabriel Dimitriu, Farmacist, din Câmpulung

---

I. Câmpulung-Curmătura Groapelor-Bândea-Nisipuri Bahna Rusului.

Câmpulung, Bughia, Albeşti, Cândeşti, Plaiul Lung pe culmea munţilor Jupâneasa, Băneasa până la stâna din curmătura Groapelor.

Drum de 10 ore călare.

Curmătura Groapelor prin munţii Roşu, Oticu, Mezea, Călţunu până la stâna din muntele Valea Vladului.

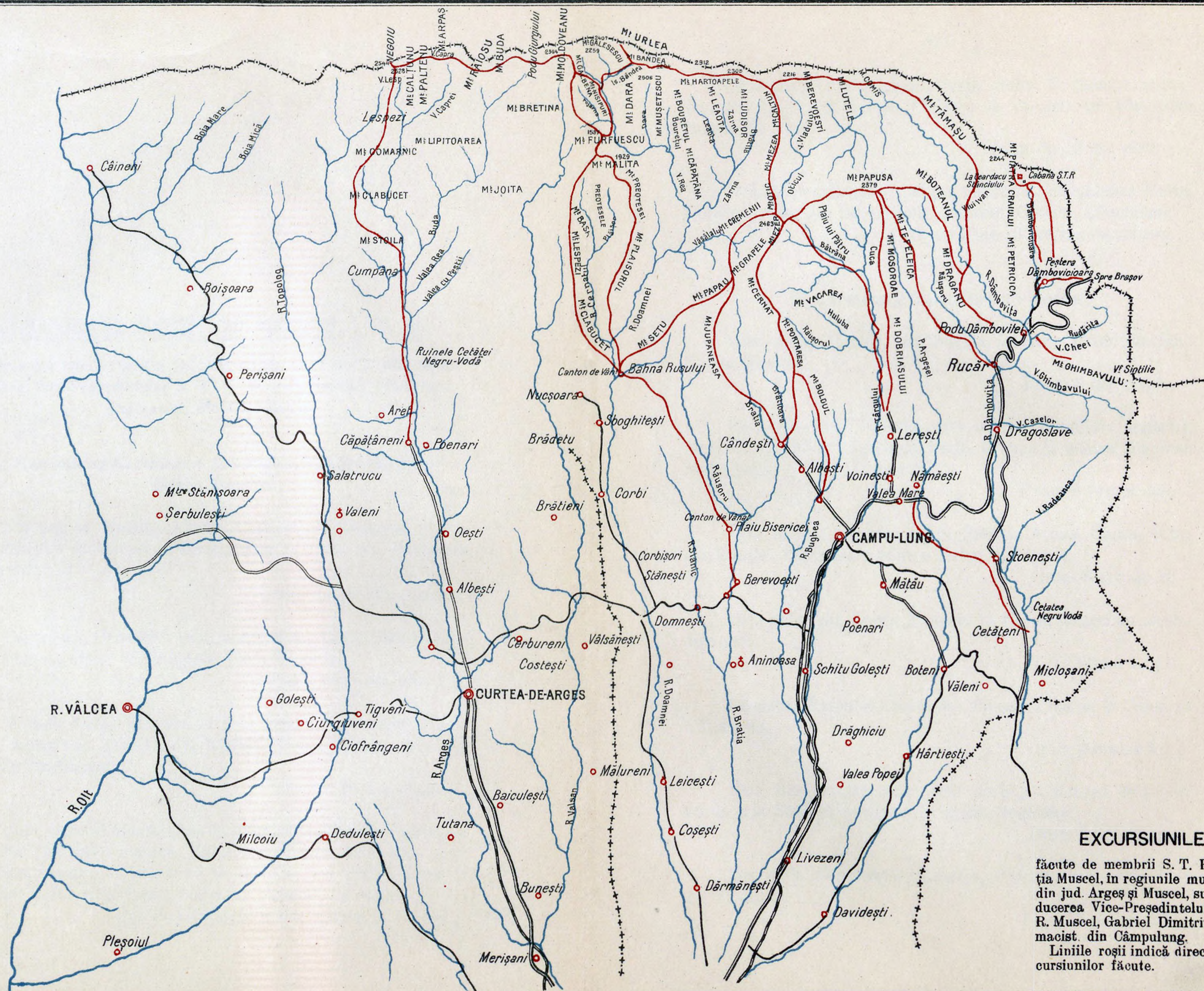
Drum de 9 ore călare.

Muntele Valea Vladului pe linia frontierei pe munţii: Brătila, Ludisoarele, Leaota, Hârtoapele, Urlea, Bândea până la pichetul din Nisipuri.

Drum de 10 ore călare.

Dela pichetul din Nisipuri pe muntele Galbena (cu vizitarea lacurilor Galbena), muntele Valea Rea, fundul Văei Rele unde se găsesc cariere de marmoră şi cascade cum e Urlătoarea la muntele Valea Rea. Seara popas la pichetul din Nisipuri.

Drum de 8 ore călare şi pe jos.

EXCURSIUNILE

făcute de membrii S. T. R., secţia Muscel, în regiunile muntoase din jud. Argeş şi Muscel, sub conducerea Vice-Preşedintelui S. T. R. Muscel, Gabriel Dimitriu, Farmacist. din Câmpulung.

Liniile roşii indică direcţia excursiunilor făcute.

Lito. Neumann, Bucureşti

Dela pichetul din Nisipuri prin munţii Furfuescu, Spinarea, Preotesele, Drăghina, Plăişoru la cantonu de vânătoare Bahna Rusului.

Drum de 10 ore călare.

Dela Bahna Rusului şoseaua naţională, Sboghiţeşti, Corbi, Corbşori, Stăneşti, Berevoeşti, Ungureni, Godeni, Câmpulung.

Drum 6 ore călare sau cu trăsura.

II. **Câmpulung-BahnaRusului-Negoiu.**

Câmpulung, Bughia, râul Bughia, Râuşoru, Plaiul Bisericii, Bahna Rusului.

Drum 8 ore călare.

Dela stâna din Pojarna prin culmea munţilor: Galbena, Moldoveanu, Podu Giurgiului, Buda. (Popas la poalele muntelui Moldoveanu şi în valea Budei).

Drum 6 ore pe jos.

Prin culmea munţilor Buda, Râiosu, Arpaş, Capra, stâna din Capra(. Excursiune pentru turişti de forţă).

Drum 6 ore pe zi.

Dela stâna din Capra înapoind la Ezerul Caprei cu cascadele sale.

Drum 1 oră.

Deasupra Ezerului Caprei pe culmea Paltinului în Căldarea Călţunului.

Drum 4 ore pe jos.

Dela Ezerul Călţunului prin portiţa Căldarea Negoiului urcuş prin Strunga Dracului în vârful Negoiului.

Drum 2 ore pe jos.

Din vârful Negoiului pe Lespezi, Podeanu la casa S. T. R. din Podeanu.

Drum 5 ore pe jos.

Dela casa S. T. R. din Podeanu prin Florea, Marginea, Buşteni.

Drum 3 ½ ore călare.

Buşteni, Clăbucet, Stoila, Cumpăna.

Drum 4 ore călare.

Dela Cumpăna trenul societăţii „Argeş" prin defileul Argeşului până la Curtea de Argeş.

III. Câmpulung-Bughia-Ezer.

Câmpulung-Bughia, râul Bughea, munţii Boldu, Portăreasa, Cernat, D. Banciu, Ezer.

Drum 10 ore călare şi pe jos.

Din vărful Ezerului la lacul Ezerului.

Drum 2 ½ ore.

Din Ezer pe muntele Bătrâna, valea Bătrânei pela casa din pădure şi pe râul Târgului, Lereşti, Voineşti, Câmpulung.

Drum 6 ore călare.

IV. Câmpulung-Dobriaşu-Păpuşa-Rucăr.

Câmpulung, Voineşti, Lereşti, muntele Dobriaşu, Moşoroaele, Păpuşa (stână).

Drum 8 ore călare.

Dela stână în vărful Păpuşei.

Drum 3 ore pe jos.

Din vârful Păpuşei pe plaiul Hoţilor până la muntele Drasinu.

Drum 2 ore călare.

Din Drasinu pe munţii Boteanu şi Drăganu-Rucăr.

Drum 7 ore călare şi pe jos.

Păpuşa, Spintecătura Păpuşei, Boarcăs, Ezer.

Drum 3 ore călare şi pe jos.

V. **Câmpulung-Colţii Cremene.**

Câmpulung, Cândeşti, pe râul Bratia, Plaiul Lung, muchea munţilor Nepărteanu, Jupâneasa, Băneasa, Groapele la muntele Roşu.

Drum 10 ore călare şi pe jos.

Ascensiunea Colţilor Cremene.

Drum 12 ore pe jos.

Intoarcerea la Câmpulung prin munţii Cernatu, Portăreasa, Boldu, valea Bughii.

Drum 9 ore călare şi pe jos.

VI. **Câmpulung-Cetăţuia.**

Drumul scurt este prin Creţişoara, Bogăteşti, Muscelu dela Bogăteşti, pe Argeşel, şoseaua judeţiană spre Stoeneşti, dela Stoeneşti la Cetăţuia, distanţă de 17 km.

Drum 3 1/2 ore călare.

Drumul mai lung prin Valea Mare, Nămăeşti, pe Argeşel, şoseaua judeţiană Stoeneşti până la Cetăţuia, distanţă de 34 km. cu trăsura.

VII. **Câmpulung-Muntele Leaota.**

Câmpulung la Stoeneşti, valea Bădeanca până la ferestraele din muntele Vâja.

Drum 7 1/2 călare.

Dela ferestraele din muntele Vâja până în vârful muntelui.

Drum 4 ore pe jos.

VIII. **Rucăr-Ţefeleica-Păpuşa.**

Drum de 5 ore călare şi pe jos.

IX. Rucăr-Ludişoarele.

Rucăr, muntele Drăganu, râul Dâmboviţa, muntele Tămasu, Comisu, Luţele, Berevoescu, Valea Vladului (stână). Se pot face popasuri la stâne.

Drum 12 ore călare.

X. Rucăr-Piatra Craiului.

Sunt trei drumuri:

I. Rucăr, podu Dâmboviţei — defileul Dâmbovicioarei până la hanul lui Jingoi.

Drum 1 $^{1}/_{2}$ călare şi pe jos.

Hanul lui Jingoi, muntele Ciocanu până la stâna din Grindu, poalele muntelui Piatra Craiului.

Drum 5 ore călare şi pe jos.

Din Grindu până la Cabana S. T. R.

Drum 1 oră călare şi pe jos.

Dela Cabana S. T. R. până în vârful Pietrei Craiului.

Drum 1 $^{1}/_{2}$ oră pe jos.

II. Rucăr, Piatra Craiului prin defileul Dâmbovicioarei dincolo de peştera Dâmbovicioarei pe la Gâlgoaia la stâna Grindu.

Drum 6 ore călare.

III. Rucăr, Giuvala pe linia frontierei până în dreptul Grindului. Coborîre la stâna din Grindu. (De observat că pe linia frontierei din cauza drumului în zig-zag se trece şi pe pământul ungurese).

Drum 8 ore călare.

XI. Excursiuni în jurul Rucărului.

Vârful Crucei.

Drum 1 oră pe jos.

Ghimbavul pe şoseaua naţională până în podul Dâmboviţei 5 km. De acì călare pe valea Cheei, până la stâna din Ghimbavul 3 ore. Din stână până în vârf pe jos $^{1}/_{2}$ oră. Din vârful

Ghimbavului, se poate călărì pe valea Ghimbavului, este însă o excursiune foarte dificilă şi numai pentru excursionişti încercaţi.

Muntele Sf. Ilie. Pe şoseaua naţională la Podu Dâmboviţei 5 km. De acì pe valea Cheei, la stâna muntelui, 6 ceasuri. Din stână la vârf 1 oră pe jos. Pe valea Cheei, sunt defileuri înguste între stânci înalte verticale şi e de remarcat o grotă frumoasă, străbătută de un pârâu.

Petricica. Pe şosea 10 km. la peştera Dâmbovicioara. De acì $^1/_2$ ceas călare pe valea Dâmbovicioarei şi 4 ceasuri călare până la stâna din Petricica. Dela stână 3 $^1/_2$ ceasuri pe jos până în vârf.

Valea lui Ivan. Din Rucăr, călare pe dealul Arşiţei în Dâmboviţa; de acì dealungul râului Dâmboviţa până la stână, valea lui Ivan 6 ceasuri. De acì pe jos la cerdacul lui Stanciu 1 $^1/_2$ ceasuri.

XII. Excursuni în jurul Câmpulungului

Flămânda deal ce predomină tot Câmpulungul. Distanţă 1 $^1/_2$ km.

Platoul Gruiului 1 km. de centru.

Fabrica de hârtie 5 km. distanţă.

Bughea de sus, 3 $^1/_2$ km. depărtare, unde sunt şi ape sulfuroase.

Apă sărată, 7 km. la sud de Câmpulung, unde se pot vizità ruinele Jidova (un castru roman) şi carierele de lignit ale societăţii anonime Câmpulung.

Nămăeşti, 8 km. depărtare, unde se află şi un schit de maice cu o bisericuţă săpată în stâncă de gresie.

Lereşti pe valea râului Târgului, 6 km. distanţă.

Cândeşti, sat situat pe valea Bratia între păduri seculare. In apropiere sunt izvoare sulfuroase. Distanţă 11 km.

Mihăeşti, distanţă 21 km., unde se află un parc splendid al ocolului silvic al Statului. Parcul e în apropiere de gara Mihăeşti.

Aninoasa, 18 km. depărtare, unde se află o veche mânăstire, în parte ruinată.

Gabriel Dimitriu.
Farmacist

O EXCURSIUNE PRIN EGIPT ȘI SUDAN

Multă lume de la noi a fost în Egipt. Egiptul de un timp încoace a ajuns la modă ca stațiune de iarnă. și face concurență Rivierei italiene. Unii dela noi au și scris despre această țară. Ar fi dar de prisos să mai viu și eu să povestesc la rândul meu despre cele văzute și observate acolo. Insă fiecare individ diferă de celalt și impresiunile sunt altele după dispoziția, sensibilitatea, gustul, cultura și caracterul cuiva. Àpoi mai cu seamă puțini dela noi au mers până în Sudan, până la Khartum. Așà că, câteva notițe despre acele regiuni mai depărtate ar oferì poate oarecare interes. Astfel fiind, fie-mi permis să spun simplu și cinstit ce am văzut în țara Faraonilor, și cum am străbătut-o.

* * *

Epoca cea mai priincioasă pentru a o vizità este iarna, căci atunci căldura este moderată, nu excesivă ca în timpul verei.

Hotărîsem deci de mai mult timp să mă duc acolo în vacanțele Crăciunului 1912—1913, la cari, cu învoirea șefilor și a colegilor, am mai adăogat o lună de concediu, spre a aveà la dispoziție un timp îndestulător.

Marți, în 18 Decembrie (31 Decembrie stil nou), am plecat la Constanța, unde m'am imbarcat pe vaporul S. M. R. «Dacia». E un vas superb, elegant, comod, ținut într'o curățenie exemplară, și merge cu o iuțeală de 17 mile maritime (cam 30 chilometri) pe oră. Ofițerii bordului, în frunte

cu comandant, arată o curtenie şi o amabilitate neîntrecută; personalul de serviciu e foarte prevenitor; bucătăria superioară şi de o abundenţă pantagruelică.

Nu vorbesc acì ca interesat în cauză, ca ţiganul care îşi lăudà ciocanul. Nu. Toată lumea care călătoreşte în aceste paragie a început a apreciă Serviciul Maritim Român şi a îi dà preferinţa faţă de alte vapoare. Pe Marea Roşie am avut plăcerea să aud chiar pe un căpitan din marina engleză declarând că între Marea Neagră şi Alexandria vapoarele noastre sunt cele mai bune.

De data asta am fost puţini pasageri, din cauza fricei complicaţiunilor răsboinice şi a holerei din Constantinopol. In acest oraş însă n'am văzut semne nici de holeră nici de răsboiu. Erà Constantinopolul de altădată, fără nici o notă de schimbare.

Numărul restrâns de pasageri, dacă erà dureros pentru direcţia serviciului, erà foarte agreabil pentru noi cei mai de aproape interesaţi în cauză, căci aveam alegera cabinelor şi mişcarea ne erà neîmpedecată pe tot vaporul.

N'am să fac acì istoricul călătoriei pe mare până la Alexandria. S'a făcut de multe ori. Voiu zice numai că timpul erà excepţional de frumos şi marea calmă, calmă până la platitudine, până a semănà cu o baltă, «une mer d'huile». Viaţa pe bord urmà în plăcuta ei monotonie cu regularitatea obişnuită.

De menţionat în mod special este numai cotoiul bordului. Acest felin, tânăr, cu dispoziţiuni amabile şi prietenoase, este copilul răsfăţat al tuturor de pe vapor: ofiţeri, echipagiu şi pasageri. Toată noaptea şade sus pe puntea de comandament, făcând «cartul» cu ofiţerul de serviciu şi ţinându-i de urât în singurătatea lui nocturnă. Ziua o petrece cu pasagerii, sau doarme prin cabine. Intr'o zi eram treisprezece la masă. Atunci comandantul, de glumă, l-a pus pe un scaun în capul mesei, şi cotoiul a stat acolo imobil în tot timpul mesei, grav şi demn, ca pătruns de importanţa rolului său. La urmă i s'a legat o servietă în jurul gâtului, şi dânsul a primit şi această împodobire cu un ifos suveran. Erà cumplit de comic.

Un incident. Eram între Pireu[1]) și Creta, pe la orele zece de seară; stăteam pe puntea de comandament și mă uitam cu ofițerul de serviciu — sau de cart, după cum se spune în limbagiul maritim — la vaporul S. M. R. «Impăratul Traian», a cărui lumină se zărea în depărtare, și care venea în spre noi. Cum eram cu ochii ațintiți asupra lui, căutând să pătrundem întunericul nopței, deodată o lumină vie ne învălui, căzută par'că de sus. Fenomenul a ținut o secundă, două. Nu ne puturăm explica îndată natura și proveniența acestei lumini subite și scurte. Ne uitarăm înspre mașină și coș: nimic neobișnuit. Pe tot vaporul nici o schimbare în mersul regulat a lucrurilor. Atunci ne-am dat seamă că cauza nu putea fi alta decât trecerea unui bolid d'asupra noastră pe cerul cețos. Cum eram cu ochii holbați înspre orizont, cum lumina neașteptată ne cam orbea, și cum nu presupuneam îndată proveniența ei siderală, nu ne venì în gând să ne uităm sus la cer, și așà numai prin deducțiuni am constatat fenomenul ceresc.

Din cauza holerei din Turcia nu puturăm intrà în Pireu, ci ne oprirăm lângă insula Salamina spre a debarcà și primì pasageri și mărfuri. Iar la Alexandria serviciul sanitar egiptean impuneà o carantină de cinci zile vaselor venind din regiunea contaminată. Din norocire acest timp se socoteà dela plecare din Constantinopol. Așà fiind, am continuat drumul cu viteză micșorată, spre a nu ajunge prea de vreme în portul Alexandria, unde tot nu puteam debarcà înainte de Marți după amiază.

Am sosit acolo Luni dimineața în 24 Decembre. Am făcut Crăciunul pe bord, ancorați în portul exterior. In seara ajunului, pe la sfârșitul mesei, marinarii liberi de serviciu au venit, îmbrăcați în haine de sărbătoare, de ne-au cântat de Moș-Ajun; iar timonierul ne-a declamat câteva poezii foarte hazlii. S'a făcut, firește, pe loc o colectă pentru ei, ca răspuns la amabilitatea lor. A doua zi ni s'au servit la dejun sarmale, mămăligă și purcel fript.

După ce șezurăm în portul exterior de Luni dimineața

---

[1]) In mari ziare dela noi se citește mereu „Pyreu". Onorabilii respectivi prin această pretențiozitate dau de gol ignoranța lor. Cuvântul grecesc e Πειραιεὺς; nu e nici un υ, care s'ar puteà înlocuì prin γ, dacă această literă ar fi admisă în limba română.

până Marţi, ziua Crăciunului, fiind în tot timpul deaproape păziţi de poliţia sanitară, la orele două din aceeaş zi ni s'a dat în sfârşit voe să tragem la cheiu şi să debarcăm. Am trecut repede prin formalităţile ulterioare, de poliţie, de vamă etc., făcurăm câţiva dintre noi cu birja un tur prin oraş, care se prezintă elegant şi bine ţinut, şi merserăm la gară. La orele patru am plecat spre Cairo, unde am ajuns după trei ore.

Nu se arătà din depărtare nici un semn, nici o luminozitate care să ne indice apropierea marelui oraş, cum o vezi când te apropii de Paris, Berlin, Londra sau alte centre importante. Chiar Bucureştii noştri îţi oferă un asemenea spectacol: vezi, mult înainte de a ajunge în gară, o aureolă luminoasă pe cer. Acì la Cairo nimic similar. Deodată din mijlocul întunericului te trezeşti în gara, mică şi slab luminată.

Iată-mă dar la Cairo, în acest oraş feeric, ţinta dorului meu de mulţi, mulţi ani, centrul, regina Orientului, prima etapă în călătoria mea prin împărăţia Nilului.

Cairo.

S'au scris multe şi multe despre acest loc şi minunăţiile sale. De sigur şi d-voastră, iubiţi cetitori şi idem cetitoare, veţi fi cetit câteceva din această literatură geografică. Să nu vă fie dar frică că am să vă plictisesc şi eu cu enumărarea tutulor splendorilor ce împodobesc acest oraş celebru între toate. Nu voiu căutà să descriu acì nici geamiile, nici muzeul egiptean, nici parcul Esbekieh din centrul urbei, nici măreaţa alee dela Choubrah, nici anticul nilometru de pe insula Roda, nici monumentalul pod peste Nil, ori baragiul[1]) fluviului, nici citadela ori mormintele Califilor şi a Mamelucilor. Voiu pomenì de ele numai întrucât vr'o particularitate m'a frapat mai adânc.

Aşa, piramidele din depărtare nu fac impresiunea pu-

2) La baragiul de lângă Cairo nici n'am fost, fiindcă eram să vizitez lucrarea mult mai importantă dela Assuan. Dar acest mic detaliu n'ar fi împedecat pe un turist modern style de a-ţi vorbì de el ca şi când l-ar fi văzut în persoană.

ternică la care mă aşteptasem. Numai când te apropii de tot, îţi dai seamă de giganticele lor dimensiuni şi de extraordinarea lor măreţie. Şi când te gândeşti că o asemenea povară uriaşă, un asemenea munte de piatră s'a ridicat prin zeci de mii de sclavi timp de decenii pentru a servì de mormânt unui singur om! Şi când mai departe vezi că această sforţare supraumană de a asigurà liniştea neaccesibilă a mortului tot a fost în zadar, nu şi-a ajuns scopul. Căci toate aceste mauzolee colosale au fost violate în decursul timpurilor; iar un şir de faraoni, şi încă din cei mai puternici, ca Sethos I, Ramses II şi Merenptah, cel din Biblie cu exodul Evreilor, zac acum, momificaţi, în vitrinele muzeului din Cairo, un obiect de curiozitate pentru turma turiştilor. Ce vrea să zică prevederea şi lucrul omului.

Insă chipurile regilor, chiar în starea lor de momii petrificate, au păstrat ca un nimb de augustă suveranitate, de trufie, ceva imperios, ceva autoritar, ca de autocrat. In special capul lui Ramses II, cel Mare, numit şi Sesostris, care arată negru, de un negru lucitor, ca tăiat din bronz, e de o rigiditate, de o mândrie şi de o maiestate nespusă. E un cap cezarean. Şi faţa trasă, lungăreaţă, rasă, cu nasul aquilin şi cu buzele subţiri, chiar aduce mult cu figura marelui Roman. Nu e vorba; în viaţă se pare, după statuele existente, şi mai ales acele dela Luxor şi Abu-Simbel, că faţa lui Ramses II erà mai rotundă şi mai cârnoasă, cu trăsături mai molatece. Capul său de momie însă seamănă mult cu al lui Cezar.

Celelalte momii regale nu sunt tot aşà de bine conservate. Arată unele mai galbene, altele mai castanii. Altele sunt negre de tot, fără însă a aveà acea lucire metalică, aşà de caracteristică, a capului marelui Ramses. Unele mai au încă câteva şuviţe de păr în cap, uneori blond roşietic, ca la Seti I şi Tanyou, mama reginei Taia. (O soacră regală!). Ahmosis I exhibă un păr negru destul de bogat.

,Când stai pe platoul piramidelor şi al enigmaticului sfinx vezi dindărătul tău pustiul cu puhoiul său de nisip galben, la picioarele tale càmpia verde a Nilului, şi dincolo de Cairo iarăşi pustiul stâncos al munţilor Mokattam. Vezi

cu ochii asaltul continuu al pustiului contra câmpiei, tinzând să o înnece în nisip. Piramidele sunt clădite pe stâncă, şi nisipul le-a cuprins baza, înaintând peste ele spre Nil. Sfinxul a fost de mai multe ori desgropat, şi acum iarăşi e cuprins de nisip până la umăr. Tot Egiptul şi toată civilizaţia lui, antică şi modernă, e cuprinsă în valea Nilului, şi se luptă neîncetat contra deşertului care din două părţi caută să-l sugrume şi să-l îngroape. Vorba lui Erodot «Egiptul este darul Nilului»[1], sau după o expresie franceză încă mai precisă «l'Égypte c'est le Nil».

Mi se pare că nu numai soarele şi consideraţiuni igienice, dar şi nisipul explică predilecţia Arabului, şi mai ales a Beduinului, pentru vestminte largi şi atotacoperitoare.

Mai întâi Francezii, şi în urmă Englezii au adus imense servicii ţărei Faraonilor, construind câte un stăvilar spre captarea şi regularea apelor Nilului, şi spre utilizarea lor sistematică la irigaţiune; Francezii niţel mai la vale de Cairo şi Englezii la Assuan. Prin aceste lucrări de artă câmpia Nilului a fost aşà de bine armată în crâncena sa luptă contra deşertului, încât s'a întărit, şi, din defensiva resemnată de mai înainte, a început să ià ofensiva. Zona cultivată începe a se lărgì, şi pe zi ce merge se întinde mai mult.

Sunt o sumedenie de geamii la Cairo, peste trei sute, ca bisericele la Moscova. Cairo e doar Roma islamismului, cum Moscova e centrul ortodoxismului.

In geamia El Azahr se află marea universitate a teologiei mahometane. Din toate părţile, unde locuesc musulmani, vin studenţii cu miile la El Azahr, spre a fi iniţiaţi în tainele Coranului. Şi nu numai studenţi adulţi; sunt în incinta acestei geamii şi clase inferioare, ba chiar primare, unde tineretul primeşte învăţătura prealabilă. Cei mai mulţi elevi şi studenţi locuesc chiar acolo, în El Azahr; dorm, mănâncă, învaţă acolo. Fiecare are saltarul său unde 'şi ţine prea modesta sa avere. Mulţi primesc burse, foarte

1) Vezi Istoriile lui Erodot, traducere de Dimitrie Ion Ghica, operă premiată de Academia Română, vol. II pag. 15.

mici. Fiecare naţionalitate ocupă câte un colţ deosebit al vastului edificiu.

Este apoi geamia El Muaiad cu o admirabilă poartă de bronz; geamia Hassan cu minunate stucuri în formă de stalactite; geamia Jbn Tulun cu sanctuarul împodobit cu mozaicuri scumpe; geamia zisă albastră fiindcă interiorul e acoperit cu plăci de porţelană albastră; geamia Kalaun cu interiorul stucat şi ornamentat multicolor în stilul Alhambrei, această comoară neîntrecută a artei mauro-arabe. Lucru ciudat. Nu toată geamia este decorată astfel, ci numai câteva colţuri, spre a arătà vizitatorului într'un mod drastic şi plastic cum a fost geamia înainte de a venì artistul care a împodobit-o.

Apoi superba geamie a lui Mohamed Ali, zisă de alabastru, sus pe citadelă! Ce splendoare de marmoră albă, galbenă şi diafană! Ce boltă imensă, amintind Sfânta Sofia! Ce bogăţie de sculptură de alabastru, ce lumină mistică prin ferestrele multicolore! S'a instalat acum lumină electrică, cu lămpi până sus. Sunt nu mai puţin de patru mii de lumini. Ce feerie trebue să fie, când, la ceremonii mari, toate sunt aprinse!

Şi covoare vezi în toate aceste geamii, de mărimi şi grosimi extraordinare, mai ales în încăperile unde câte odată vine Kedivul să se închine.

Sunt geamii în cari arabii nu te lasă să pătrunzi decât cu mare greutate, şi atunci încă acoper sanctuarul, ca să nu fie spurcat prin privirea unui ghiaur. In altele nu e greutate de acces pentru bărbaţi, dar femeile sunt oprite de a intrà.

Lângă geamia de alabastru se află locul unde Mohamet Ali a masacrat pe toţi Mamelucii, până la unul care a sărit pe calul său depe parapet jos în adâncime şi a scăpat. Se arată locul unde s'a petrecut această dramă şi, spre amintirea miraculoasei sărituri, s'a săpat în piatra parapetului o potcoavă de cal.

Tot acolo este şi punctul aşà de vestit de unde vezi la picoarele tale tot oraşul, Nilul, câmpia, şi dincolo de ea piramidele şi pustiul. Iar când se lasă seara, văzduhul se umple cu nişte culori ce nu se pot descrie. Chiar piatra cenuşie a munţilor Mokattam, dinapoia citadelei, se trans-

figurează şi ià tonuri trandafirii, mauve şi violete. E un spectacol sublim. Stai, te uiţi şi admiri într'o tăcere pătrunsă.

Nu departe de geamia El Muaiad, la picioarele citadelei, dai de poarta Bab el Zuvele, plină de cuie, şi acestea pline de cârpe de stofa, pe care credincioşii le atârnă acolo spre a fi vindecați de fel de fel de boale.

Fără îndoială Egiptul este cea ce se poate numì o ţară caldă. Dela întrare chiar, la Alexandria, fizionomia locului ţi-o spune. Vezi palmieri graţioşi, legănându-se în vânt. Casele toate fără acoperemânt, toate pătrate, de par fantazia unui «cubist» delirant. Pe câmp vezi vaste plantaţiuni de orez, de bumbac şi trestie de zahăr. Camerile dela hoteluri n'au sobe, şi uşile sunt prevăzute cu cârlige şi inele spre a fi ţinute deschise într'una. Totuşi nopţile sunt răcoroase, termometrul, în timp de iarnă, apropiindu-se la Cairo de zero. Acum, prin Ianuarie, nu poţi ieşì dimineaţa ori seara fără pardesiu. Numai cât luceşte soarele, peste zi, simţi că eşti într'o ţară mai sudică. Indată ce apune astrul zilei, se lasă receală. In sala de lectură a otelului ardeà foc în cămin; erà o vedere şi o simţire foarte plăcută. Chiar în Egiptul superior, în Nubia şi în Sudan, care doar este situat în zona caldă, şi unde simţi şi iarna că te aflì într'o regiune tropicală, nopţile sunt mai răcoroase şi-ţi permit să dormi bine. Această scădere a temperaturei în timpul nopţei este efectul iradiaţiunei pustiului ce te înconjoară în toate părţile. Tot pustiul, absorbind nourii ce vin înspre Nil, face ca în Egipt — afară de Delta Nilului şi marea oază a Fayumului — nu plouă mai niciodată. Are şi pustiul partea lui bună.

Egiptul este în ziua de astăzi o ţară arabă. Toată populaţia de jos şi toată burghezimea e arabă. Limba generală e cea arabă; acea turcească nici nu se mai pricepe pe acì. Slugile şi chelnerii dela birturi, cafenele, oteluri sunt arabi; oamenii de serviciu pe la prăvălii şi pe la casele private, toţi arabi. Sunt şi Nubieni şi Sudanezi, cu pielea negricioasă şi chiar neagră; dar şi ei vorbesc, pe lângă

idiomul lor natal, limba arabă şi se cuprind în termenul general de arabi.

Toate slugile sunt de genul masculin. Femeia arabă n'are rol afară de casa ei. Când iese pe stradă, pune un văl negru pe faţă, până la ochi. Femeile din popor mai aşează vertical pe rădăcina nasului un tubuşor scurt de lemn, prin care ridică şi menţine vălul chiar la marginea ochilor. Acest tubuşor e de multe ori împodobit cu trei inele de alamă. Multe femei din stratul inferior poartă brăţare de alamă, şi câteodată de argint, la picioare. Bărbaţii au uneori cercei; dar numai la urechia dreaptă, şi nu la lobul urechiei, ci la marginea de sus.

Oficiul slujnicei pe la case private, şi mai ales la oteluri, a face paturile, a îngrijì camerile, etc., incumbă servitorilor arabi. Există pe programul serviciului şi câte o «femme de chambre», dar mai mult pentru a servì pe pasagerele de sexul lor, şi, bine înţeles, nu sunt arabe. Pe instrucţia soneriei electrice stă scris să se sune odată pentru chelner, un gentlemen high-life în frac impecabil, de două ori pentru problematica «femme de chambre» şi de trei ori pentru «arab».

La masă servesc arabi, inspectaţi şi dirigiaţi numai de chelneri europeni. Toţi aceşti arabi dela otel se prezintă într'un halat alb până la glesne, cu brâu roş la mijloc, cu un fes roş în cap şi cu papuci roşi în picioare. Fac serviciul foarte bine, precis, fără zgomot; sunt atenţi, prevenitori; toţi sunt oameni mai tineri, şi de o culoare arămie până la castaniu şi la negru.

Inainte de vreme, când Egiptul erà încă de capul său, influenţa franceză predominà pe malurile Nilului. De când însă Englezii au pus stăpânire pe ţară, influenţa engleză a început să ià primul loc. Garnizoana e engleză. Administraţia superioară e engleză. Toată viaţa începe a luà stilul şi formele engleze. Cu limba engleză o duci perfect, mai toţi indigenii, cu cari vii în contact, rupând câte-va cuvinte englezeşti. Prin oteluri, pe la gări şi în toate localurile publice înscripţiile sunt mai întâi în limba arabă, apoi englezeşte şi franţuzeşte.

In lumea neoficială elementul francez se menţine încă,

alături de influenţa engleză. Aşà bucătăria şi «menu-urile» dela casele mai mari şi dela restaurante sunt franceze. Multe firme sunt franceze. Unele meserii sunt acì franceze acì engleze. Vezi coiffeur şi hairdresser, tailleur şi taylor. La staţiile tramvaelor acì stă scris «stop» şi mai încolo «arrêt»; acì «optional stop», şi mai departe «arrêt facultatif» Afişele şi anunciurile de închiriat şi de vânzare sunt mai numai franţuzeşti.

Dar de când Anglia s'a aşezat de-abinele acì, s'au introdus ordinea, regulă şi siguranţă. Cu tot aspectul exotic al peisagiului şi al locuitorilor, te simţi sub ocrotirea unei stăpâniri tari şi civilizate. Te simţi în perfectă siguranţă oriunde te duci, şi dacă n'ar fi împrejurimile, norodul pestriţat şi veşnicile cereri de bacşiş, te-ai crede într'un colţ de pământ european, sau mai bine englezesc.

Cum Englezii furnisează azi grosul călătorilor în Egipt, firma Thos. Cook & Son, cunoscutul biurou mondial de călătorii, e mare şi tare. Se poate zice, fără exagerare, că ţara Faraonilor a devenit ţara lui Cook. Incolo e mai mult a cămilelor şi a măgarilor, căci la fiece pas dai de aceste patrupede, şi mereu răsună armoniosul cântec al celor din urmă.

Guvernul englez, într'un mod foarte înţelept, lasă populaţiei indigene toate particularităţile lui, întru cât ele nu sunt incompatibile cu ordinea şi siguranţa publică. Astfel nu se impune închiderea magazinelor în zilele de Duminecă în loc de Vineri, sărbătoarea săptămânală a Musulmanilor; ba Vineri chiar muzeul egiptean e închis. In toate vagoanele căilor ferate şi tramwaelor sunt compartimente rezervate numai pentru femei. Toate inscripţiile publice sunt în primul loc, cum am zis-o mai sus, în limbă arabă.

Spre a ilustrà mai bine această tendinţă, voiu relatà o observaţie cam «shocking». La cabinetele de toaletă din trenuri, chiar la clasa întâi, s'a instalat pe lângă aranjamentul cunoscut pentru Europeni, şi o acomodare care permite uşurarea lăsat în picioare. Mai târziu, pe vaporul dela Shellal la Wadi-Halfa am găsit două W. C. alături unul de altul, unul alla franca, şi celalt alla araba.

De aceea pământenii parcă sunt mai mulţumiţi cu starea actuală a lucrurilor decât cu libertatea complectă de todinioară.

Guvernul utilizează credinţele poporului — şi curiozitatea streinilor — spre propriul lor interes. A introdus o taxă de intrare, foarte mică, de doi piastri=52 bani, de fiecare geamie, bani cu cari acestea se intreţin şi se restaurează. Tot aşà se percepe o taxă de zece piastri (1 leu 30 bani) pentru vizitarea interiorului unei piramide la Ghizeh, şi o taxă blocală de una liră egipteană şi douăzeci piastri (31 lei 20 bani) pentru accesul tutulor antichităţilor din Egiptul superior, cu cari banii se continuă desgropările, săpăturile şi restaurările monumentelor, templelor etc.

Multe strade principale din centrul oraşului modern sunt plantate cu pomi. Când vre-unul din pomi s'a uscat, se sapă o mare groapă, de doi, trei metri adâncime, care se umple cu pământ bun, adus cu căruţă, pentru ca noul arbore să fie în condiţiuni priincioase şi să prospereze. La noi nu se dă atâta osteneală şi îngrijire plantaţiilor comunale.

Intâlneşti mulţi români acì la Cairo. Aşà călăuza mea făcuse serviciul militar la Brăila prin 1879. Comptabilul (chef de réception) dela Hotel National, unde am tras, e chiar Bucureştean, rudă de aproape cu o mare proprietară urbană din capitală. Este un tânăr simpatic, inteligent, desgheţat, cu bune maniere[1]), şi cunoaşte multe limbi. Societatea otelurilor mari dela noi n'ar face rău să-şi asigure serviciile lui.

Am fost la o magazie de papeterie spre a cumpără cărţi postale — voyage oblige tout comme noblesse. — Ei bine, stăpânul acestei prăvălii erà şi el din ţară, şi i-a făcut plăcere că a putut vorbì cu mine în limba română. Mi s'a spus că o călauză ataşată la Shepheard's Hotel e tot din

1) Nu zic «manierat» cum ar zice mulţi la noi, căci cuvântul acesta ar fi luat din limba franceză, şi acolo, după cum vă va spune cel d'intâi dicţionar, acest termen înseamnă «afectat», adecă tocmai contrariul.

România. Pe stradă am auzit de mai multe ori vorbindu-se limba noastră.

In America sunt colonii întregi de Români, cari chiar au preoţi din ţară şi scot ziare româneşti. Acestea toate dovedesc mai bine decât orice desvoltarea ce ià neamul românesc.

Oraşul Cairo are două părţi bine distincte: cuartierul-nou, la apus, spre Nil, cu strade largi, drepte, cu construcţii somptuoase, prăvălii elegante şi o iluminaţie inundantă; partea arabă, la est înspre citadelă, are uliţi şi ulicioare înguste, întortochiate, unde abia se poate strecurà o cămilă. Acolo se află vestita stradă Muski, artera principală al comerciului indigen. Acolo sunt bazarele, acolo domneşte o activitate continuă, acolo se fabrică multe din obiectele orientale. Acolo negreşit se găsesc principalele geamii, precum şi geamia-universitate El Azahr.

Arabul este, de felul lui, foarte destoinic, muncitor şi activ; e bun artizan şi bun agricultor: Fellahii sunt arabi. Turcul, din contra, are virtuţi mai mult negative, pasive. Arabul, pe lângă activitate mai are instinctul artistic. Toate obiectele făcute de el, ori cât de simple ar fi, au un «cachet» special, independent; sunt arabe, nu alt ceva. Miile acelea de obiecte de curelărie, de pielărie, de alămărie, de marcheterie, şi cari constituesc nota predominantă al comerciului oriental, precum şi stofele, covoarele, etc., toate acestea au caracterul lor artistic. Numai geniul arab s'a ridicat la aceste concepţiuni aşà de sublime cum sunt geamiile dela Cairo şi din Spania. Turcii au ştiut să distrugă, să nimicească, dar nu să clădească şi să producă, şi dacă se pot lăudă cu vr'un monument artistic, desigur un meşter arab a fost făptuitorul.

Acolo, în partea arabă a oraşului, vezi mai în plin ceeace vezi trecător şi în cuartierul modern, pulsarea vieţei orientale. Mii şi mii de tipuri, cari mai de cari mai interesante, mişună pe uliţi. Bărbaţi de toate nuanţele feţei, cu amplele lor costume, cu turban sau cu simplul fes în cap; femei cu vàlul negru; vănzători de tot felul de lucruri cari îşi strigă marfa; trăsuri cu cai frumoşi şi nervoşi; cămile

greu încărcate, măgari idem; şi toate astea într'o masă aşà de compactă încât te prinde mirarea cum nu se produc mereu coliziuni şi accidente. Şi arabii vorbesc tare, şi gesticulează, de ai crede că se ceartă când numai stau de vorbă. Sunt meridionalii Orientului. Sunt şi palavragii.

Nimic mai interesant, mai distractiv şi mai instructiv decât să şezi la o masă de cafenea, la stradă, şi să observi impestriţata lume a trecătorilor. Nu te plictiseşti nici odată, privind acest puhoi disparat. După mine unul acesta este cea mai de căpetenie atracţiune a Orientului în general, şi a Cairului în special.

Arabul posedă o constituţie fizică superioară; e uscăţiv, subţire, mlădios, vânjos. N'am văzut decât foarte puţini arabi graşi, şi atunci erau mai în vrâstă şi, după toată aparenţă, citadini bogaţi. Puterea de rezistenţă a Arabului e extraordinară. Se ştie că nu de mult încă trăsurile lumei elegante, mergând în trapul cailor de rasă, erau precedate de servitori speciali, numiţi «sais», cari pe jos alergau înaintea trăsurei spre a-i face loc. In zilele noastre, de când cu introducerea automobilelor, această meserie, negreşit, a devenit precară. Dar şi acum, dacă iei un cal, sau un măgar ori o cămilă, pentru a face o excursiune cât de lungă, «băiatul»,— care poate fi un om de o vrâstă foarte rezonabilă — aleargă toată ziua lângă animalul său, prin nisip, praf ori pietriş, gonindu-l la trap şi la galop. Nu poţi decât să admiri asemenea muşchi şi asemenea plămâni.

Ne plângem în Bucureşti că vieaţa e scumpă. N'o fi eftină la noi, dar încă n'are a face cu Egipt. Aci unitatea monetară este lira egipteană, în valoare de 26 lei noi. Ea se divide în o sută de piastri de câte 26 bani, o monedă de nichel, mai rar de argint; iar moneda divizionară uzuală cea mai mică este jumătatea piastrului, 13 bani. Millesimul, de 2, 6 bani valoare, există aproape numai în teorie, ca la noi bănuţul de un ban ori doi. Un jurnal costă 13 bani, unui cerşetor nu poţi să-i dai mai puţin de 13 bani. Ţara e bogată, şi unde e bogăţie banul se depreciază.

Câteva curiozităţi. La Roda, o insulă a Nilului lângă

Cairo, se arată locul unde copilul Moise fù găsit de prinţesa egipteană. Nu vă pretind să credeţi în autenicitatea locului, ba nici în al istoriei.

La Bedraşen, un mic sat de fellahi, lângă staţia C. F. cu acelaş nume, de unde începe drumul spre piramidele şi mormintele dela Sakkarah, am văzut maşini de cusut în bordeile arabilor. Civilizaţia se întinde! Tot acolo am cetit pe o casă, niţel mai de omenie, înscripţia: Dr. T. Cousa. Şi-o fi dând seamă D-lui ce nume istoric poartă?

La ferma de struţi din Matarijieh, tot lângă Cairo, un struţ mare, la comanda păzitorului arab, se puneà jos pe pământ, îşi întindeà aripele şi-şi balansà mereu capul la dreapta şi la stânga, după care, iarăş la comandă, încetà manevra şi se ridicà în picioare. Am văzut fel de fel de animale dresate, până şi porci şi foce; dar struţ dresat încă nu văzusem.

Tot la Matarijieh se arată un arbore, o sicomoră, din care nu mai există decât un trunchiu gros şi noduros, şi sub a cărui umbră se pretinde că Sfânta Maria a stat trei luni. Pomul ar aveà deci peste nouăsprezece secole. De trei ani s'a plantat alături de el o altă sicomoră, spre a înlocuì vechiul copac şi spre a continuà tradiţia şi... negustoria, căci de bună seamă se percepe o taxă de intrare şi se cere şi bacşiş.

In limba arabă cuvântul Haret înseamnă ulicioară, stradelă, şi-l vezi de nenumărate ori pe plăcile indicând numele stradelor, mai ales în partea arabă a oraşului.

Intr'o zi ni s'a servit la masă prepeliţe fripte. Erau slabe, deşì învelite cu slănină. Dar, ori-cum, prepeliţe proaspete prin Ianuarie, mai rar.

Luxor-Karnak

Luni în 31 Decembre st. v. am plecat la Luxor, cu expresul de noapte. Cum am făcut revelionul catolic în drum dela Constanţa la Constantinopol, astfel îl fac şi pe cel ortodox tot în drum.

De acì înainte voiu începe a povestì călătoria mea aşà cum a urmat. Căci din acei mulţi români cari au fost la

Cairo, numai puţini s'au dus mai departe, şi dacă s'au dus, au mers cu preferinţă de-adreptul la Assuan, ca să aibă satisfacţia că au fost la primul cataract al Nilului. Or, între Cairo şi Assuan se află Luxor şi Karnak, cu grandioasele lor antichităţi. Cum n'am auzit vorbindus-e la noi despre acestea, şi pot presupune că nu prea sunt cunoscute de publicul nostru, voiu puteà să vorbesc la rândul meu despre ele şi să-mi aştern impresiile, fără teamă că voiu provocà plictiseala cititorilor.

Intre Cairo şi Assuan mai sunt templele dela Denderah, Abydos, Edfu, Komombo şi altele. Nu sunt însă nici arhitect, nici egiptolog. Sunt numai un simplu turist. Imi ajunge dar să văd principalele monumente, şi nu e nevoe să le vizitez pe toate şi să fac studii comparative, la care tot nu mă pricep. Cum la Karnak-Luxor se află grămădite cele mai mărete specimene ale arhitecturei, ale statuariei şi ale sculpturei vechilor Egipteni, hotărâi să ma duc direct acolo.

Luasem un bilet circular la biroul Companiei Hamburg-America-Linie dela Cairo. Această companie întreţine şi ea o flotilă de vapoare pe Nil, organizează tururi şi face o concurenţă foarte serioasă atotputernicei firme Cook.

Mi se spusese însă la luarea biletului, că în vagonul cu paturi nu mi se mai poate rezervà de cât un pat de sus, locurile de jos fiind toate ocupate. Neputând schimbà lucrul şi vroind a începe călătoria în ziua hotărîtă, m'am resemnat şi am mers la gară de m'am instalat în cabina mea, uitându-mă cu curiozitate şi frică să văd cine o să fie tovarăşul meu de noapte. Aştept. Nu vine niminea. Vine ora plecărei; trenul se pune în mişcare; sunt tot singur în cabina mea, şi singur am rămas toată noaptea. Satisfacţia mea! Lucrul mi s'a explicat în sensul că două mari vapoare, unul german, altul austriac, trebuiau să sosească în acea dimineaţă la Alexandria, şi pasagerii lor reţinuseră acele locuri; cum însă marea erà foarte agitată, vapoarele n'au putut ajunge la timp pentru ca pasagerii să apuce trenul meu. Vorba aia: nenorocirea unuia e bucuria altuia.

Trenul se compuneà din trei vagoane de dormit, de unul de clasa I şi unul restaurant, toate văpsite în alb. Cabine foarte comode şi relativ largi. Intre fiecare două cabine câte

un cabinet de toaletă cu săpun şi prosoape. Pat excelent; ferestre duble. Totul elegant şi de o curăţenie perfectă. Un adevărat tren de lux. După o masă bună, dar cam scumpă — table d'hôte 7 lei în afară de băutură şi suplimente — şi după un somn adânc, ajunsei a doua zi la orele opt a. m. la Luxor.

E un oraş de provincie mai mărişor, cu vre-o 12.000 locuitori, şi poartă caracterul zonei calde. Palmieri cu profuziune, case fără acoperemânt, praf cu belşug, animaţie zgomotoasă, uliţi pavate mai de loc.

Trăsei la Grand Hotel. Clădire largă, spaţioasă, înconjurată cu o grădină enormă, plină de palmieri, de bananieri, de eucaliptus, de flori de toate culorile, şi având în fund o terasă pe malul Nilului, de unde vederea îmbrăţişează valea fluviului şi munţii stâncoşi cari închid orizontul. Acolo, pe partea cealaltă a Nilului, sunt o mulţime de temple şi de morminte de regi şi de mari demnitari ai Statului din dinastia a nouăsprezecea, cam 1500 înaintea erei noastre.

S'a clădit acum încă un hotel, pe lângă cele existente. Acest hotel — Winterpalace e numele lui — e cu totul modern şi de un lux «extrapchutt». Dar hotelul meu îmi place mai bine, fiindcă păstrează întru câtva nota locală, pe când Winterpalace seamănă cu toate caravanseraiurile din Riviera.

Inăuntrul oraşului, pe malul Nilului, se află un mare templu al lui Ramses II, cu lungi colonade de câte 15 şi 20 metri înălţime, cu multe statue colosale ale lui Ramses, cu coloane monumentale, şi cu un enorm obelisc monolit de granit. E un specimen superb al arhitecturei şi în general al artei egiptene antice, care cu dimensiunile cele mai uriaşe a ştiut să păstreze proporţiile potrivite, încât templul, cu toate dimensiunile lui, îţi face o impresie armonioasă.

Până mai dounăzi tot templul, cât e de lung, erà acoperit cu pământ, adunat în cursul vremurilor, şi pe dânsul se înălţase o parte a oraşului Luxor. Acum s'a desgropat cea mai mare parte. Un colţ al templului, însă, este şi acum băgat în pământ şi moloz, care acopere o statue a lui Ramses până la umăr, obeliscul până la cinci metri deasupra soclului, şi coloanele până la creştet şi peste. Cauza? Pe timpuri, când tot templul zăceà acoperit şi necunoscut,

s'a clădit tocmai în acest colţ o păcătoasă de geamie — cu pietre dela templu — şi nu se cade să se atingă sfântul locaş pentru a desgropà lucruri de ale nemusulmanilor.

Mai departe, la marginea oraşului, lângă satul Karnak, stă vestitul templu închinat tot de Ramses II cel Mare lui Jupiter Amon, precum şi alte multe temple şi capele adăogate de succesori. Acolo se lucrează cu activitate la desgropare, reaşezare şi restaurare. O echipă de 400 muncitori, înzestraţi cu instrumente moderne şi dispunând de railuri Decauville şi vagonete, e mereu ocupată la această lucrare sub direcţia oamenilor de ştiinţă. Şi în alte temple, la morminte, şi chiar la ruine de oraşe am putut observà această activitate folositoare. Iată efectul taxei sus menţionate pentru vizitarea antichităţilor din Egiptul superior.

Dimensiunile acestui templu sunt cu totul fantastice. Hala principală e compusă din mai multe rânduri de coloane, în număr de 134, dintre cari 24 de câte 21 m. înălţime şi 12 m. circumferenţă, iar celelalte de câte 15 m. înălţime şi 9 m. circumferenţa. Aceste din urmă purtau deasupra lor grilaje de piatră, cu cari ajungeau la înălţimea coloanelor celor mari, aşezate la mijlocul sălei. Grilajele acestea, cari ţineau loc de ferestre, s'au conservat în parte.

Aspectul acestei păduri de coloane gigantice e covârşitor, e zdrobitor, umilitor. Stai şi te uiţi şi te miri cum au putut Egiptienii, fără unelte moderne, fără puterea aburului ori al electricităţei, mânuì asemenea mase enorme, asemenea poveri nebuneşti. Rămâi înmărmurit de intensitatea geniului lor. Şi cu toate aceste dimensiuni extravagante coloanele par subţiri şi elegante; impresia totală e de o armonie desăvârşită, aşà de bine sunt păstrate şi aci proporţiunile.

Sunt acolo mai multe obeliscuri monoliite, până la 20 metri înălţime, tronând majestuos pe soclul lor, ca un enorm semn de esclamaţie. Fără să vrei te întrebi, cum naiba meşterii de atunci au pus în picioare o ast-fel de greutate, şi încă pe un piedestal înalt.

Intr'un loc dai de un fragment de obelisc, capătul superior, ca de vre-o 6 metri lungime. Când te pui lângă planul rupturei şi cineva atinge vârful cu un băţ, auzi o vibraţiune sonoră, muzicală, ca de o ghitară. Straniu fe-

nomen. Involuntar te face să gândeşti la colosurile lui Memnon şi sunetul ce se zice că unul din ei emitea la răsăritul soarelui.

Când Theba, capitala Egiptului superior, «oraşul cu o sută de porţi» dupăcum îl numeşte Omer, erà în toată splendoarea sa, el se întindeà dela actualul Luxor până la munţi, distanţă de vre-o 8-10 kilometri. O alee de 3000 (trei mii) de sfinxe de granit, cu cap de berbec şi trup de leu, se întindeà dela templul cel mare din Karnak până la aceşti munţi, unde erau alte temple şi unde erau şi mormintele regilor, ale reginelor, şi ale marilor demnitari ale Statului. Azi, între necropolă şi oraşul actual de Luxor-Karnak, curge Nilul şi se întinde câmpia verde. Fluviul, care atunci ocoleà capitala Theba la răsărit, şi-a schimbat albia, rupând în două mândra reşedinţă.

Nu numai atât. Au intervenit şi alte puteri, spre a nimicì locul. In anul 27 înaintea lui Hristos un groaznic cutremur de pământ a dărîmat şi pustiit toată această regiune, deteriorând şi marele templu dela Karnak şi distrugându-l în mare parte. Incă acum se vád stând în picioare coloane întrerupte la mijloc, şi bucata superioară eşită din axa părţei inferioare, semn caracteristic al unui seism extrem de violent.

Mai există în acest vast complex de temple dela Karnak două lacuri sfinte, datând încă dela clădirea sanctuarelor. Apele lor sărate fac minuni, după credinţa poporului, şi vindecă orice boală, dacă te scalzi în ele.

După ce am văzut templele de pe malul din dreapta a Nilului, mi-am făcut datoria de a merge la malul stâng — la apus — ca să văd şi monumentele şi curiozităţile din cealaltă parte, unde, pe vremuri, erà aşezată o mare parte a vestitului oraş Theba, capitala Egiptului superior. Astăzi câmpia se întinde peste ea, şi plugul ară acolo unde odată pulsà vieaţa febrilă a unei mari reşedinţe regale. Din când în când o ridicătură a pământului îţi arată că dedesubt, în adâncime, a mai rămas poate vr'un rest de construcţie.

Lucrul e şi mai frapant pe drumul dela Bedraşen la Sahkarah, lângă Cairo, unde sate mizerabile se întind acolo

unde odinioară se află capitala Egiptului inferior, superba Memphis. Și acì câmpia și chiar pădurici de palmieri acoperă raza fostului oraş. Treci prin verdeața ogoarelor şi printre dâmburi cu pomi pe ele, și prin crăpăturile de pământ vezi sfărâmituri de cărămizi de lut, datând poate din timpul splendoarei.

La Crocodilopolis, lângă Medinet din oaza Fayumului, ruinele fostului oraş Arsinoe nu sunt acoperite prin aşezarea pământului ori a nisipuiui, ci etalează făţiş cruda lor goliciune de cărămidărie derăpănată, cenuşie şi prăfuită, molozul murdar a secolelor. Gândul se întristează la asemene privelişti, și te intrebi cu ingrijorare, ce oare o să fie de Bucureştii noștri după vr'o două trei mii de ani.

Pe malul stâng al Nilului se găsesc multe temple, rămășițe izolate a minunățiilor trecutului. Așà, după ce ai trecut prin sătişorul El Kurna, dai de rresturile unui templu a lui Sethos I. Lângă satul Der el Bahri vezi templul săpat în mai multe etage consecutive în flancul muntelui sub domnia lui Thutmosis și al reginei Hatşepsowet, sora și soția lui. Acest sanctuariu s'a curățat de nisip și pietriș și restaurat, şi se prezintă astăzi în toată măreția de mai înainte. Nu departe de el, în plin pustiu, compania Cook a construit și întreține un pavilion pentru turiști.

Alături de bordeele dela Assasif zac resturile unui templu a lui Merenptah. Marele templu dela Medinet-Abu, clădit de Ramses III, este în parte destul de bine păstrat; mai cu seamă în partea principală, sala colonadelor. Construcția cea mai importantă în partea locului este marele Ramesseum, un templu ridicat de Ramses II în onoare lui Jupiter Amon. Planul și proporțiile lui se apropie mult de templul cel mare dela Karnak, dar e rău deteriorat.

Toate aceste sate, la olaltă cu Karnak și cu Luxor, sunt situate pe locul vechiei Thebe, și templele sunt unicele rămășițe și martore ale unui trecut glorios.

Nu voiu spune multe despre toate aceste capod'opere de architectură, căci templu cu templu se aseamănă, mai ales când sunt din aceeaş epocă. Pretutindeni pereții, piloanele și coloanele sunt acoperite cu basreliefuri sau ie-

roglife, săpate cu o artă şi o fineţă neîntrecută. Au fost vopsite aceste săpături, şi la multe din ele culorile s'au conservat perfect de bine, graţie climatului uscat al Egiptului. N'ai crede că zugrăveala s'a făcut acum trei zeci şi cinci de secole. Plafonul, de lespezi de piatră, arată de obiceiu culoarea albastră ori neagră, şi e presărat cu stele galbene sau aurite.

Templul din Medinet Abu, care de altmintrelea a suferit mult de cutremur şi de timpuri, mai oferă particularitatea că nu numai figurile şi ieroglifele sunt vopsite, dar toate suprafeţele păreţilor erau albe, cum se cunoaşte încă acum, şi pe această albeaţă generală se profilau culorile săpăturilor. Halal de tencueală care să reziste intemperiilor atmosferice timp de atâtea secole.

Nota caracteristică a templelor din vechea Thebe sunt statuele colosale a mai multor regi, ca Sethos I, ori Amenophis III, şi mai cu deosebire a lui Ramses II. In Ramesseum se văd pe pământ trei blocuri enorme, de granit roşiatic. Ele compun partea de sus a unei statue al acestui faraon. După dimensiunele acestor fragmente, statuea întreagă, care reprezintă pe Ramses şezând pe tron, trebuià să fi avut şaptesprezece metri de înălţime. Lărgimea peptului este de cinci metri, aceea a umerilor de şease. Urechile au peste un metru, şi degetul cel de mijloc al mâinilor are cam aceeaş lungime.

Şi în alte temple, ca la Abu-Simbel, întâlneşti mereu statue ale lui Ramses II, toate de dimensiuni gigantice. Se vede că acest puternic monarch aveà slăbiciunea să-şi vadă chipul reprodus cât de des; şi cum fotografia încă nu erà inventată, şi pictura puţin cultivată în acele vremuri depărtate, piatra dădeà cea mai asemănătoare şi mai trainică întrupare. Şi Maiestatea Sa aveà o predilecţiune pronunţată pentru format mare.

Şi în vieaţa privată Ramses cel Mare a fost un om extraordinar. A avut 17 (şaptesprezece) neveste, cu cari a făcut 170 (una sută şeapte zeci) copii. In Franţa de bună seamă l-ar fi decorat; dar şi la noi i-ar fi oferit medalia «pentru virtute şi bărbăţie».

Nu departe de Ramesseum se ridică în văzduh vestiţii coloşi a lui Memnon: două chipuri de piatră ale regelui Amenophis III, şezând pe tron şi uitându-se în depărtarea răsăritului. Sunt crăpate şi deteriorate, în parte cârpite. Faţa mai că nu se mai cunoaşte. Au o înălţime de şaisprezece metri şi stau acum în mjlocul câmpului. Dinapoia lor se află resturi sărăcăcioase al unui templu, a cărui intrare o împodobiau. Se ştie că despre aceste statuie, în special aceea spre nord, mergeà în anticitate vestea că la răsăritul soarelui lasă să se audă un sunet misterios. Există şi astă-zi înscripţia unui decurione roman — şi altele — care afirmă că a auzit acel sunet. Se ştie deasemenea că s'a căutat a se explicà această legendă prin acţiunea dilatatoare a căldurei solare. Dacă ne amintim sonoritatea capătului de obelisc dela Karnak, lucrul nu pare inadmisibil.

Atracţiunea cea mare, cea mai mare poate, a locului sunt mormintele faraonilor dela Biban el Mulak. Acolo au fost găsiţi îngropaţi mai toţi regii din epoca de mărire ale Thebei, din dinastia a nouăsprezecea, care a trăit, cum spusei, cam pe la 1500 înaintea erei noastre. Toate aceste morminte se află în fundul munţilor, într'o văgăună de o înfricoşată pustietate. Stâncă goală jur împrejur. Nici cea mai timidă manifestare de verdeaţă ori de vieaţă. Nimic decât piatră prăfuită. Liniştea desăvârşită, neliniştitoare a pustiului. In această înfundătură, uitată de Dumnezeu, s'au săpat găuri şi galerii, de o intrare anevoioasă şi lungă; iar în fund s'au amenagiat camere, capele şi cavouri pentru sicriile regale. Se sperà că în aceste condiţiuni ilustrul defunct o să doarmă liniştit în vecie, cu siguranţa că nici un muritor nu va tulburà pacea sepulcrului, sau profanà, prin prezenţa sa, trufaşa inabordabilitate a faraonului. Efectul final al acestor precauţiuni extreme se vede astăzi în muzeul dela Cairo, unde toţi aceşti mândri autocraţi sunt aşezaţi în vitrine, un obiect de curiozitate şi de atracţiune pentru mob-ul călător.

Aceste morminte sunt acum, prin îngrijirea Serviciului antichităţilor ale Egiptului, făcute accesibile marelui public prin scări, rampe, balustrade, etc. Sunt chiar — culmea modernismului — în mare parte luminate cu electricitate, cu

ajutorul căreia se pot admirà cu înlesnire minunatele fresce şi basreliefuri ce acoperă păreţii acestor mansolee subterane.

In mormântul lui Amenophis I s'a lăsat momia regală la locul unde a fost găsită, în chiar cosciugul original. Ajungi acolo, prin o lungă serie de coridoare şi camere. Nu vezi nimic decât o cavitate întunecoasă. De odată gardianul întoarce un buton şi iată că se prezintă, sub un geam, corpul momificat al regelui, zăcând în sarcofagul lui de atunci, cu învelitoarele de imbalsamare date deoparte la cap şi la piept, iluminat prin o vie claritate, colo, înaintea d-tale. Vezi pe marele Faraon cum era când l-au pus în mormântul său, vezi în toată realitatea ei o scenă petrecută acum aproape 4000 de ani.

Efectul este puternic; e un «coup de théatre». Când în sfârşit, după o lungă contemplare te-ai hotărît să pleci înapoi, iată că, în stânga, deodată lumina electrică se aprinde din nou într'o mică excavaţie în stâncă şi-ţi arată, aşezate în şir, momiele unui fidel servitor al Faraonului, cu nevasta şi fiica sa, tustrei îngropaţi în mormântul stăpânului ca o cinste supremă. Imbălsămarea lor nu e aşà de bine făcută ca la rege, căci momiele, cari şi ele sunt desvălite la partea superioară a trupului, sunt cam avariate. Totuşi femeea şi fata, şi mai ales femeea, au un păr de o densitate şi bogăţie extraordinară.

Intr'o altă parte a munţilor din aceeaş regiune se află mormintele marilor demnitari ale Statului şi ale Curţei Regale. Printre ele se distinge mormântul unui Sennofer, şeful grădinilor, viilor şi pivniţelor regale. Tot tavanul este decorat cu picturi imitând în stil hieratic viţa de vie.

Tot pe partea stângă a Nilului, într'o văgăună deosebită, mai aproape de fluviu şi mai accesibilă, sunt îngropate reginele, prinţii şi prinţesele din aceeaş dinastie a XIX-a. In unul din aceste morminte a fost depusă regina Titi, una din nevestele lui Ramses III; în altul prinţul Chamus, un fiu al lui Ramses II; încă într'un alt cavou a fost îngropată regina Nefertari sau Nefretere-mi-en-Mut, soţia lui Ramses II; în altele prinţesele Nebt-tewe şi Bent-Anat, fiice ale aceluiaş rege.

Aceste morminte arată dimensiuni mai modeste şi în special sunt de o lungime mai mică decât cavourile regilor.

Dar și ele sunt pline de minunate frescuri și basreliefuri, ale căror culori sunt din cele mai vii.

Toate figurile din toate templurile și mormintele egiptiene antice sunt pline de vieață, și, deși executate după clișeuri hieratice, sunt totuși de un mare realism și de o expresiune care te minunează. Animalele mai ales, cu tot șematism școlastic, te frapează prin atitudinea și mișcarea lor naturală. Vezi cocori, pupăzi, vulturi, porumbei, gâște, rațe, șerpi [1]) albine, gândaci-scarabei etc., cum nu se poate închipuì mai bine. Chiar când, după moda generală de atunci, dimensiunile sunt mărite până la extrem, totuși realitatea rămâne perfectă. Și când vezi că de multe ori meșterii din acele vremuri au săpat aceste figuri adânc în piatră, până la 20 centimetri, creând pe acel plan adâncit chipul respectiv în relief, rămâi plin de admirație pentru îndemânarea acestor meseriași-artiști necunoscuți.

La mormintele reginelor, într'o groapă părăsită deschisă am dat peste toracele și capul unei momii. Am chemat pe donkey-boy și i-am arătat-o. Dânsul s'a oferit să mi-o ducă acasă la otel. Asupra ezitărei mele, a insistat să iau măcar un braț ca suvenir, și stante pede a început sa-l smulgă de pe momie. Gardianul însă, care de departe observase scena, intervenì și se opuse energic la orice desmembrare și deplasare. 'Mi părù bine că lucrurile s'au tranșat astfel. Căci pe de o parte, să dai peste așa pleașcă și să nu profiți de dânsa, se poate calificà cam aspru; pe de altă parte, de ce să profanez cadavrul unui om, fie chiar mort de mii de ani, fie chiar momie; de ce să'l duc la mine ca curiozitate de călătorie, făcându-i mormânt la mine, prefăcând camera mea în mormânt.

Negreșit, fiind atâtea și atâtea lucruri de văzut în antica Theba partea stângă, am fost nevoit să trec Nilul de mai multe ori, și să sacrific mai mult timp pentru a face cunoștință cât de superficială cu toate aceste minunății.

Ultima zi, după ce isprăvisem în mod conștiincios programa, mai aveam încă câteva ore libere. In fine! M'am dus

1) Cobra di capello sau șarpele uraeus, șarpe veninos, care erà sfânt și erà simbolul demnităței regale.

încă odată la Karnak să mai văd odată sala coloanelor din marele templu. E într'adevăr minunea minunilor această pădure deasă de coloane de piatră, peste poate de înalte şi de groase, care totuş îţi face o impresie de armonia cea mai plăcută şi estetică. Ce arhitecţi şi artişti neîntrecuţi au fost necunoscuţii aceia cari au creat astfel de capodopere! Ce înseamnă arta modernă faţă de perfecţiunea acestor monumente antice!

In binecuvântata regiune a Luxorului nu plouă mai nici odată. Sunt ani de când au căzut câteva picături. Dar pământul e fertil şi produce necontenit, ajutat fiind de o irigaţiune perpetua şi sistematică. Pretutindeni vezi instalaţiuni, primitive dar practice — sakkieh şi şaduful — pentru a scoate apa din adâncimea canalurilor ori a puţurilor, cum fac zarzavagii noştri bulgari şi sârbi, — îmi pare rău că nu pot zice şi români, — spre a udà ogoarele. Acum, în Ianuarie, câmpia se reprezintă în cea mai vie culoare de verde. In fericita şi mănoasa ţară a Nilului pământul dă două şi trei recolte pe an. Valoarea terenului e şi ea de două şi de trei ori mai mare ca la noi.

Toţi dragomonii recunoscuţi de guvern, au o brasardă. La Cairo de multe ori o lasă la o parte, însă în provincie o poartă totdeauna. Tot astfel cămilele şi măgarii, admişi pentru serviciul străinilor, poartă tăbliţă pe frunte, şi băieţii — camel-boys şi donkey-boys — cari băieţi, după cum am spus mai sus, pot fi oameni foarte maturi, o poartă la braţ. Măgarii aceştia oficiali se disting astfel de măgarii ordinari, de măgărimea de rând, sunt boerii printre măgari. La noi nu avem măgari oficiali, sau în orice caz, nu poartă tinichele indicând calitatea lor.

Este de admirat puterea spinării măgarului. Am văzut nu odată măgaruşi mititei de o şchioapă purtând câte doi bipezi cât toate zilele de mari, şi alergând la trap cu ei.

Neamul măgăresc e numeros în Egipt. Sunt măgari de toate culorile, dela negrul cel mai autentic până la albul cel mai pur. Măgar verde însă nu există, ca şi cal verde. Magarii albi sunt foarte frumoşi şi drăguţi, de parcă nici nu sunt măgari. Mulţi măgari sunt tunşi la trup, şi

poartă, tăiat cu foarfeca în părul pulpelor, a pieptului și a capului, diferite desenuri. Cum Nubienii și Sudanezii, și uneori și Arabii sunt tatuați la mână, la piept și chiar la obraz, ei aplică tatuagiul și la măgari.

Măgarul are mare preț prin Egipt, și într'adevăr nu-ți poți închipuì această țară fără el. Cămila e bună pentru pustiul de nisip, dar nu merge bine pe stâncă; calul e bun numai pe teren drept. Măgarul e bun și la câmp și la nisip și pe stâncă, unde desvoltă siguranța pasului calului nostru de munte. Măgarul e «bonne à tout faire». Merge bine la trap, la galop și la umblet, are mersul plăcut și nu obosește. Măgarul e mijlocul general de locomoținne pentru toate excursiunile, și în locurile mai căutate de turiști vezi măgari cu ghiotura, adevărate asinalcade, cu boeri, cucoane și domnișoare, toți rățoindu-se pe câte un măgar. Acì, în Egipt, poți strigà cu convingere: Trăiască măgarii!

La hotelul meu făcui cunoștință cu un inspector judiciar egiptean, un om foarte bine, care își făcuse studiile la Paris, și venise la Luxor ca să inspecteze judecătoria locală; «tribunal sommaire» stà scris deasupra porței de intrare. Mi-a arătat localul. Era spațios, curat, bine și chiar luxos mobilat. Mă tem că în această privință a demnităței exterioare a justiției, puține judecătorii dela noi vor puteà concurà cu această modestă judecătorie de provincie din țara capitulațiilor.

Portarul dela Grand Hotel știe românește și vorbește chiar binișor. Mi-a zis că e sârb, dar că a fost mult timp la «prințul» [1]) Catargi la Belgrad și apoi în România, de unde a plecat sunt acum 15 ani.

Vineri, la 4/17 Ianuarie 1913, la 10 dimineața am plecat mai departe, la Assuan.

De acì înainte linia căei ferate e îngustă.

---

1) Boala prințizărei a devenit la noi o epidemie, care ià proporțiuni îngrijitoare. Art. 12 al. 2 din Constituție prescrie că «titlurile de nobleță străină, precum: principi, grafi, baroni și alte asemenea, fiind contrarii vechiului așezământ al țarei, sunt și rămân neadmise în Statul român». Și totuși din ce în ce răsar mai mulți «prinți». Poate că la urmă vom aveà și câte un «prinț» Ionescu ori Popescu, cari atunci probabil că se vor scrie Poppessco și Yonnessco.

Ea își datorește existența revoltei Mahdiului, prin 1888. Englezii au construit-o în acele timpuri, din vedere și interese pur strategice, și de atunci ea a rămas, așà cum erà, pe seama guvernului sudanez. Tot astfel și liniile Wadi Halfa-Khartum și Khartum-Port Sudan, ambele înguste și ele. Călătorii cari vin dela Cairo și cari nu se opresc la Luxor, trebue să schimbe trenul, căci acì se întâlnește linia normală cu acea îngustă.

Dela Assuan, unde e primul cataract al Nilului, la Wadi Halfa, la al doilea cataract, nu există drum de fer, și trebue să călătorești pe apă sau cu caravana.

Deșì linia dela Luxor la Assuan e îngustă, administrația egipto-sudaneză a reușit să doteze trenurile de persoane cu tot confortul și luxul modern, precum și cu toate aranjamentele speciale reclamate de împrejurările locale, de căldură și de praf. Astfel toate trenurile sunt vopsite cu alb; compartimentele sunt spațioase, în clasa I cu mesuțe, cu canapele fixe îmbrăcate cu piele, și cu fotoliuri mobile de paie. Ferestrele sunt de sticlă fumurie care îndulcește reverberațiunea solară, o mare binefacere pentru ochii călătorilor. Dealungul vagoanelor, în partea de sus a ferestrelor, sunt fixate paravane de lemn, vopsite alb din afară și negru înăuntru, cari împedecă lumina soarelui să pătrundă în vagoane în timpul puterei ei mai mari, permițând intrarea numai dimineața și seara, și încă atunci i se pot pune obloane. Circulă pe aceste linii înguste și vagoane de dormit și de restaurant cari, și ele, sunt la înălțimea cerințelor moderne.

Distanța dela Luxor la Assuan, de 213 kilometri, se străbate în șease ceasuri și câteva minute, ceea ce pentru o linie îngustă este destul de bine. Calea merge mult timp prin ogoare verzi, bine cultivate; câte odată însă drept prin pustiu. Sunt mai multe locuri ùnde pustiul merge până la marginea râului, și unde nici pe celalt mal nu apare verdeață, unde adică nisipul a sugrumat câmpia până la Nil. Dar sunt și alte multe locuri, unde, din fericire, fenomenul contrar se produce, unde se deschid ogoare noui pe chiar nisip, ogoare bine irigate și începând a arătà verdeață. Luptă câmpia contra pustiului, și luptă cu succes, mulțumită puterei fertilizante a apei Nilului. Vezi fellahii cum aduc

sacul de pământ şi-l întind pe nisipul gol pentru a susţine şi sporì efectul irigărei.

Căldura în timpul călătoriei nu erà excesivă; erà relativ mai mult răcoare. Insă praful erà supărător. La fiecare staţie mai importantă un slujbaş al căei ferate veneà de ştergeà compartimentele; dar degeaba, căci după puţin timp de mers totul era din nou prăfuit. Şi ferestrele erau toate închise şi chiar ventilatorul. Nisipul de aicea este ca zăpada dela noi care, când bate crivăţul, intră în casă te miri cum şi pe unde.

Pe câmp se observă că mergem spre sud, spre zona toridă, spre Africa centrală, căci încep a se arătà oameni pe jumătate şi copii de tot goi, toţi de o culoare aproape neagră. Şi tipul niggerian devine mai frecuent. La gări se văd copii cu capul ras, având numai la mijloc, dela creştet până la frunte, o dungă de păr, la fel cu creasta unui cocoş.

Am zărit şi un cactus-pom, cu un trunchiu gros, lemnos şi cu o coroană deasă de cactus.

La staţia Edfu se observă în depărtare piloanele templului din localitate, nişte zidiri masive de piatră, analoage celor dela Karnak. In Egipt toate templele sunt înzestrate cu piloane. La Komombo se văd, pe o ridicătură de teren, ruinele templului respectiv. Pretutindenea temple. Intregul Egipt se compune din Nil, din piramide şi din temple.

Assuan.

Precis la ora reglementară am ajuns la Assuan. Gara e lângă Nil. «Grand Hotel», care se înalţă câţiva paşi mai departe, e chiar pe cheiu. Mă duc acolo şi mă instalez în camera ce mi se indică. Deschid fereastra. In faţa mea Nilul, insula Elephantine, acoperită cu verdeaţă şi palmieri, purtând şi fastuosul «Savoy-Hôtel»; iar dincolo de acest prim plan şi a celuilalt braţ al râului, se ridică galben şi amenințător deşertul nubian, dealuri stâncoase cu troiene lungi de nisip, cum sunt la noi troienele de zăpadă în timp de iarnă grea. Priveliştea e minunată, şi aşi zice complectă,

căci cuprinde toate elementele caracteristice ale peisagiului egiptean. Şi sakkiele se aud scârţâind toată ziua, dând tabloului şi nota fonetică specială a Egiptulu; iar lângă hotel se află un post de cămile şi de măgari, şi vulturii ţiriesc în toate părţile. Simfonia egipteană e şi ea complectă.

Şi pe stâncile din mijlocul apei, la cataracte, se văd troene galbene de nisip; iar mai în susul apei, chiar la marmarginea ei, se ridică între două dealuri de piatră arsă drept şi dârz un lung, înalt şi compact zid de nisip, pe toată întinderea văei, gata să atace apa.

Oraşul Assuan — Syene se cheamă în anticitate — e înconjurat din toate părţile de pustiu. Numai plantaţiile din interior şi pe insulele Nilului mai întrerup uniformitatea galbenă-cenuşie, şi pun o notă de verdeaţă şi de vieaţă. Deşertul începe îndată ce ieşi din oraş. Din cauza asta exsistă numai puţine trăsuri, şi roţile acestora au cercuri de o lăţime demesurată şi cu o şină la mijloc care tae adânc în nisip spre a menţine vehiculul în direcţie. In grădina publică, mică dar foarte bine alcătuită, şi întreţinută cu multă îngrijire, se află resturile unui vechiu castel roman, clădit din cărămizi de nămol de Nil nearse.

Nămolul acesta e bun la ori şi ce, e un material universal de construcţie. Din el se fac cărămizi excelente, arse ori simplu uscate la soare. Din el deadreptul se construesc casele şi bordeile felahilor, ca la noi din lut. Tot el serveşte, cu oarecare amestecătură, ca mortar la clădirile mai solide. Din el ţăranul îşi face întreaga gospodărie, îngrădituri, poiată, cuptor, până şi patul, un fel de coş deschis, de multe ori sub cerul liber, unde seara se îngrămădeşte toată familia spre odihnă. Intrebuinţarea acestui preţios material de construcţie e nelimitată.

Pe insula Elephantine se află un nilometru datând încă din anticitate: un puţ, comunicând cu fluviu, în care se înseamnă înălţimea apei. E analog cu cel de pe insula Roda lângă Cairo. Fusese lăsat în părăsire mai bine de-o mie de ani, şi pe la mijlocul secolului trecut a fost curăţat, restaurat şi redat scopului său. Mai sunt pe insulă ruinele

rudimentare ale unui templu din timpul Ptolemeilor, două sate de fellahi şi mândrul Savoy Hotel.

Dela capătul de sud al Elephantinei se vede cataractul Nilului, primul dela gură în sus. Stâncile pe maluri şi din curent, deşì de granit roşietic, au căpătat prin acţiunea apei culoarea şi luciul asfaltului, un curios fenomen. Reaminteşte Porţile de fier al Dunărei, unde şi acolo stâncile arată aproape negre; dar acì, la cataractul dela Assuan, lipseşte verdeaţa care împodobeşte malurile Dunărei şi dă peisagiului dunărean un caracter aşà de graţios.

La porţile oraşului se găsesc nişte cariere antice de granit, unde se văd încă multe urme de manipulare de atunci. Astfel, într'un loc, un enorm bloc, încă nedesprins de masivul muntelui, are deja înfăţoşarea unui obelisc ce urmà a se cioplì din el. Multe inscripţii, ieroglife şi desenuri se mai găsesc săpate pe stânci.

Dacă te urci mai sus pe munţi, ochiul îmbratoşează o întindere fioroasă de deşert. Nilul, cu fâşia lui de verdeaţă, nu se mai vede, fiind ascuns în vale, după dealuri, Tot aşà oraşul. Nisip galben în toate direcţiile, şi până la cele mai îndepărtate depărtări; când fin, mobil, sburând în jurul tău în atmosferă, când în troene, când masiv în largi straturi. Jur împrejur, cât vezi cu ochii, gălbineala nisipului predomină, şi deasupra lui se ridică piscuri cenuşii-negri de munţi. Deşì de granit roşietic, suprafaţa lor arată această culoare ciudată, şi însuşi piscurile, la rândul lor, nu oferă o linie de contur unitară, ci,—altă ciudăţenie—sunt la suprafaţă crăpate în toate direcţiile şi în toate dimensiunile. Suprafaţa lor e deteriorată, e descompusă. E rugina granitului, prin atâtea milenii şi resmilenii de intemperii. Când zgândăreşti niţel acest strat exterior, dai de granit sănătos. Dar aspectul acestei uniformităţi negre e sinistru. Ai crede că un potop de foc a trecut pe acolo. Ce cumplită dezolaţie! Impărăţia fiarelor sălbatice şi al morţei.

Puţinele drumuri cari trec prin aceste locuri singuratice, sunt însemnate de ambele părţi prin pietre văpsite alb.

Şi totuş acest pustiu are şi el poezia lui care te farmecă şi te atrage. Singurătatea absolută, tăcerea solemnă, liniştea divină, puritatea aerului, limpezimea văz-

duhului şi albăstreala neverosimilă a cerului, toate astea înalţă sufletul şi te pun în contact mai intim cu natura şi creaţiune. Iar când soarele răsare sau apune, culorile cu care se împodobeşte pământul şi firmamentul sunt de o intensitate şi de o splendoare fără seamăn, percurgând toate nuanţele ale roşului, albastrului şi violetului, într'o armonie sublimă, mai pură şi mai intensivă decât la Cairo, la citadela sau la Mokattam, căci acì, în deşert, aerul e mai străveziu. Primul plan al tabloului e trandafiriu; mai departe nisipul şi piscurile iau tonuri albăstruie şi mauve; la orizont vezi indigo şi violet, şi cerul lângă el e de un roşiu care-şi trimite radiţiunile peste întregul firmament.

Când seara mai târziu, ori noaptea, luna ia locul soarelui, spetacolul devine şi mai feeric. Nisipul începe a lucì pretutindeni cu o luminozitate transcendentală. Troienele şi valurile de pe flancurile munţilor par aveà o lumină proprie, ca şi când dedesubt s'ar aflà o puternică claritate care ar străbate prin nisip. Şi culoarea numai este de nisip, ci de o nuanţă radioasă ce nu se poate descrie, supranaturală. E ceva de neînchipuit.

Când lipseşte luna, stelele se aprind sus, pe bolta cerească, într'o îngrămădeală copleşitoare, şi strălucesc cu atâta putere încât arată mai aproape de noi decât ori unde.

Noaptea în pustiu evoacă adagio din «le désert», genialul poem simfonic a lui Félicien David.

Peste drum de Assuan, pe malul stâng al Nilului, s'au săpat în stânca munţilor morminte de a şefilor—banilor—locului de pe vremuri. Insă ele nu se pot comparà cu acele dela Luxor ori Sakkarah, nici ca dimensiuni, nici ca decoraţiuni, nici măcar ca importanţă istorică. Nici nu m'am dus să le vizitez. Când ai văzut lucruri di primo cartello, nu-ţi mai strică impresiile prin marfă de mâna a doua şi a treia.

Mai departe, în deşert, se văd resturile unei mânăstiri coptice.

Atracţiunea cea mai de căpetenie al Assuanului este, —în afară de Elephantine,—insula Philae, situată la vreo

6—7 kilometri în susul apei, şi care, având numai 150 m. lărgime pe 400 m. lungime, e plină de templuri; apoi lângă Philae, este baragiul Nilului.

Acest baragiu taie Nilul din mal în mal niţel mai la vale de Philae, şi face să se ridice apa dinapoia lui, inundând încântătorul loc, vestit pentru multiplitatea şi frumuseţea monumentelor sale. In momentul de faţă 15 metri de apă apasă asupra nenorocitei insule. Numai partea superioară a unor piloane şi a unui mic templu emerg deasupra apei. Lângă pilon, la o platformă ce se întinde deasupra colonadei templului, te dai jos din barcă. Nişte scări de piatră duc vr'o cinci metri mai sus, pe vârful pilonului. Pilonul e acoperit cu basreliefuri nevăpsite şi în parte încă necioplite, reprezentând trinitatea Osiris, Isis şi Horus. Templul cel mic arată deasupra apei nişte vârfuri de coloane de o deosebită frumuseţă, fineţă şi artă.

In apropiere nişte foi de palmieri ies deadreptul din apă, trunchiul fiind sub apă. Şi mai departe buchete de vârfuri de palmieri se arată ici colo deasupra luciului apei.

E păcat că frumoasa insulă, acest giuvaer al artei egiptene, a fost astfel sacrificat necesităţei împrejurărilor. Pierre Loti a şi scris un volum «la mort de Philae». Dar un baragiu nu se poate face ori unde. Aşezarea lui reclamă o vale lungă de zeci şi de sute de kilometri fără nici o deschizătură laterală, şi când e vorba de necesitatea naţională şi de interesele vitale ale unei ţări întregi, consideraţiunile artistice şi arheologice trebue să treacă pe planul al doilea.

Ideea baragiului, adică adunarea şi inmagazinarea apelor Nilului, spre a dispune de ele ad libitum în timp de nevoe, este o concepţiune grandioasă, este o operă de o imensă însemnătate pentru tot Egiptul, o binefacere nespusă pentru ţara întreagă. Baragiul dela Assuan a deschis culturei peste 200.000 hectare de pământ, şi această întindere se măreşte din zi în zi mai mult prin irigaţiunea regulată şi sistematică de care s'a creat posibilitatea. Existenţa digului acumulator permite a face agricultura în nişte condiţiuni excepţional de favorabile. Căldura soarelui o ai tot anul, căci nu plouă în Egiptul superior, şi ai apă ori când îţi trebue; ca şi când ai puteà produce ploaia după comandă

în momentul psicologic. Așà fiind, prețul perderei insulei Philae, deși dureros, nu e prea scump.

Digul are o lungime de aproape doi kilometri—exact 1960 metri,—o înălțime de patruzeci metri și o grosime de treizeci metri la bază și de șeapte metri sus la vârf. Totul de granit masiv. Una sută optzeci porți-ecluze, mișcate prin electricitate, regulează debitul de apă ce se trimite cursului inferior al Nilului și nenumăratelor canaluri de irigațiune. E o adevărată capodoperă de technică, o minune modernă. Viu și instructiv e contrastul între insulă și baragiu, situate așà de aproape una de altul; arta antică sub forma ei cea mai drăgălașă, lângă știința modernă cu creațiunile sale matematice; plăcerea estetică lângă scopul practic; minunea antică lângă minunea modernă.

Lângă baragiu s'a format din salașluințele muncitorilor două sate de cocioabe de lut, și din locuințele funcționarilor un «cottage village», cu grădini superbe—doar apă e berechet, — cu lumină electrică cu «tennis-ground»; iar în apropiere, în deșert, s'a instalat «golf-links». Englezul își face ori unde «homul» său.

Dela baragiu până la Assuan nivelul Nilului, care de altmintrelea are foarte puțină scădere, se coboară într'un mod destul de brusc, determinând primul cataract. O mulțime de insule stâncoase obstruesc mersul apei, și printre ele se năpustește spumegând puhoiul fluviului.

Aici se poate observà diferența de culoare între nisipul Nilului și nisipul deșertului, care e galben, pe când cel întâi, consistând din mâl pulverizat, e cenușiu.

Se știe că granitul pentru toate templurile și statuele vechilor Egipteni a fost luat din carierele dela Assuan-Syene. Tot de acì s'a furnizat întregul material necesar pentru construirea baragiului. Acest masiv de granit formează ca un fel de insulă geologică în mijlocul unei mări compacte de piatră de grès, pe care o întâlnești îndată ce te îndepărtezi nițel mai mult de Assuan. Și chiar acest granit singuratic nu e de o compoziție uniformă, căci pe alocurea conține ochiuri și vine negre ca de smoală sau de

asfalt. In alte locuri are o culoare trandafirie. Ce regiune curioasă.

Assuan fiind situat mai la sud şi foarte aproape de zona tropicală, chelnerii şi slujbaşii dela oteluri poartă în loc de fes un turban alb în cap. Tot caracterul oraşului e chiar tropical. Nici un acoperământ ascuţit, ci numai case cubice, având sus în locul învelişului o platformă unde familia petrece seara şi noaptea. Palmieri cu duiumul. Chiar gara e plină de ei.

Cu toată situaţia geografică însă nopţile sunt răcoroase: efectul vecinităţei imediate a deşertului nisipos. Peste zi e cald, deşì nu peste măsură; dar îndată ce apune soarele, iei pardesiul.

Tipul general al populaţiunei e negru de a binele. Femeile, cu rare excepţiuni, urîte de-a binele. Multe din ele poartă un inel la nas. La noi femeia duce pe bărbat de nas. Oare lucrul să fie altfel acì? Nu-mi vine a crede. Am văzut şi multe muieri având, în loc de inel, câte un dop de lemn trecut prin păretele exterior al narinei. De frumos nu e frumos. Dar se vede că le place lor aşà, şi gusturile nu se discută.

Dela Assuan la Khartum. Abu-Simbel.

Marţi, în 8/21 Ianuarie, la $4^1/_2$ ore p. m. am mers cu trenul timp de vre-o 20 minute la Şellal, pe Nil, deasupra baragiului, şi m'am suit pe vaporul «Sudan» al Guvernului sudanez.

Intre Assuan şi Wadi-Halfa nu existà până mai deunăzi nici o comunicaţie regulată, aceste puncte, distanţe de aproape patru sute de chilometri, nefiind legate prin cale ferată. Circulau, şi circulă şi azi, vapoare de turişti, aparţinând firmei Thos. Cook & Son, sau Companiei Hamburg — Amerika—Linie; dar circularea nu erà constantă. Aşà fiind, guvernul sudanez a creat pe această distanţă un serviciu bihebdomadar de vapoare poştale pentru călători şi mărfuri. Cursa se face prin vapoare mari, încăpătoare, bine amenagiate, cu galerii, cu smoking-room, cu sală de

mâncare, şi de conversaţie. Corpul vaporului e foarte jos pe apă; e mai mult o plută niţel scobită. Poartă însă trei etage; cel de jos conţine maşinele, cărbunii, proviziile şi echipagiul; al doilea pasagerii clasa II, şi cel de sus clasa I. Cabine mari şi curate. O masă deosebit de bună şi abondendă, după moda engleză. Vaporul e mişcat printr'o roată care se află la pupă. Călătorii de clasa III se pun într'o mare barcă care se leagă dealungul vaporului şi astfel face corp cu el. Şi acestă barcă are un etagiu închis, destinat sexului frumos din clasa a treia.

La orele şapte seara, la ceasul hotărît prin itinerar, am plecat în sus. Cerul erà limpede, ca de obicei în aceste regiuni. Reflexul lui pe apă şi pe nisipurile de-alungul malurilor erà de o magie încântătoare. De multe ori pustiul vine de ambele părţi în lungi talazuri şi dune până la rîu, dând par'că asalt contra apei ca s'o umple şi s'o înece. Puţin pământ cultivat; pe ici pe colo câte o fâşie, câte un locuşor, cu fellahii la lucru şi sakkiele scârţâind mereu. Pe dealurile stâncoase câte odată ruine de vr'un castel roman. Prin nisip câte odată ruine de templuri. Sate foarte rare şi păcătoase. Cocioabele de lut de multe ori clădite chiar pe nisip, spre a nu ocupà o parcelă, cât de mică, de pământ cultivabil.

In acea noapte am trecut prin tropicul Cancerului, intrând în zona toridă.

A douazi, după amiază, pe la oarele cinci, am ajuns la Abu Simbel, un loc numit astfel după un sătuleţ situat în apropiere, şi am ancorat la mal. Tocmai sosise un vapor Cook cu escursionişti, şi mai departe trăsese o dahabieh—o corabie cu pânză pentru escursiuni—a cărei stăpâni vremelnici se stabiliseră pe uscat în corturi pentru o şedere mai lungă în pustiu. Acelaş sistem de «camping», după cum i zice Americanul, se practică şi la piramidele dela Ghizeh, unde de multe ori vezi corturi. Acolo un gentleman, polonez austriac, şi-a construit chiar o căsuţă de lemn pe pietrişul nisipos al deşertului, pentru a-şi puteà vedeà mai bine de meseria sa, care este de a fotografià pe turişti pe magari ori cămile înaintea sfinxului sau a piramidelor.

Cinstiţii cetitori şi cinstitele cetitoare vor şti poate

că la Abu Simbel se găsesc două templuri mari, săpate cu totul în stânca muntelui şi precedate de nişte statue extracolosale, sculptate şi ele în faţada muntelui.

Ne am dat jos de pe vapor, toţi pasagerii din clasa I şi o parte din clasa II, şi cu patru marinari armaţi de felinare şi cu un cicerone cu fes în cap, ne-am dus spre acele templuri, cari sunt aproape de mal. După un marş de vr'o 7—8 minute prin ogoare cu grâu în spice, prin mâl uscat nisip, şi pietriş, stăturăm înaintea acelor vestite monumente.

Am încercat cu toţii emoţia ce-ţi produce vederea unui lucru neaşteptat de impunător.

Inaintea primului templu, închinat lui Amon-Râ şi lui Râ-Arachte, stau patru chipuri imense, reprezentând pe marele Ramses-Sesostris. Inălţimea lor e de 20 (douăzeci) metri. Ele bat dar recordul statuelor lui Memnon şi a lui Ramses dela Luxor-Theba. Impresia este covârşitoară. Să vezi aceşti coloşi, şezând acolo pe tron, şi privind în tăcere solemnă spre Est, spre Nil şi spre Soarele răsărind. E ceva grandios, ceva peste poate, de negrăit. Solemnitatea lor liniştită aminteşte oricum Sfinxul; numai, pe când faţa acestuia e mutilată, lipsindu-i nasul, acì toate capetele sunt întregi, afară de unul căruia îi lipsesc capul şi toracele; au căzut jos şi zac ca nişte stânci enorme la picioarele lui.

După ce am revenit puţin de fermecarea amuţitoare al acestui aspect prea măreţ, am intrat în templul. Inăuntru, în măruntaele muntelui, e într'adevăr un templu complect, şi de dimensiuni mari—55 m. profunzime, —cu săli, colonade, camere, capele, etc. In sala cea mare iarăş statue ale lui Ramses, de zece metri,—numai—tăiate pe loc din piatra muntelui, şi având o minunată expresie a feţei, cu tot stilul scolastic al sculpturei. Nasul aquilin, bărbia energică şi fruntea înaltă a regelui seamănă cu capul momiei din muzeul dela Cairo, deşì, negreşit, trăsăturile figurelor care-l arată cum erà în viaţă, sunt mai mòi decât în asprimea momificărei.

Şi acì totul—afară de statue—e acoperit cu ieroglife şi scene de rasboiu, săpate ca basreliefuri. Interesantă este mai cu osebire o cameră, unde mare parte a săpăturilor este isprăvită, dar într'un colţ nu, păreţii arătând acolo de-

sinate pe piatră numai contùrile negre după cari urmà a se face sculptura. Se vede de acì că templul n'a fost nicíodată terminat complect. Axa longitudinală al acestui templu e orientată astfel încât la solstițiu, soarele răsărind pătrunde prin ușa de intrare până la altarul din fund.

La vre-o 100 metri depărtare, tot lângă Nil, se află celălalt templu El este consacrat zeiței Hathor. Această zeitate e reprezentată ca vacă, sau, dacă i se dă trupul și capul de femee, totuși i se dau măcar urechi de vacă. Principiile estetice diferă de epocă la epocă și dela popor la popor.

Și acest templu, deșì mai mic, are totuși proporțiuni destul de respectabile. La frontul lui exterior sunt așezate iărăși statui colosale, făcând corp cu piatra muntelui și tăiate din ea. Trei din ele reprezintă pe Ramses și trei pe regina Nefret-ere. Toate aceste figuri stau astădată în picioare, și au câte 10 zece metri înălțime; ale reginei ceva mai puțin. La picioarele lor se află, în continuitatea pietrei, figuri mici, reprezentând pe mai mulți prinți și prințese, copii ai lor. Inăuntru iarăși colonade, ieroglife, basreliefuri, ca dincolo.

La ambele aceste templuri ușa de intrare e relativ foarte mică, fiind numai de vre-o trei ori cât statura de om de înaltă, și de o lărgime proporțională. Cum Egiptenii de atunci au putut săpà în și din stâncă niște edificii și monumente de astfel de dimensiuni printr'un acces așà de nesuficient, este aproape inexplicabil. Ce oameni îndemânatici au mai fost.

Când am ieșit din acest templu, soarele dispăruse din cer; începuse a se lăsà seara, și la răsărit, tocmai înaintea noastră, se ridicà majestoasă luna plină trăgând o dungă argintie peste apele liniștite ale sfântului Nil. Și odată cu aceasta se revărsà peste împrejurimi toată gloria apusurilor de soare egiptene, cu toată profuziunea ei de culori și de nuanțe. Erà un moment sublim.

După masă ne-am dus mai mulți încă odată acolo, ca să vedem colоșii la lumina lunei. Efectul erà într'adevăr puternic. Lumina lunei, prin umbrarea ei neagră, puneà reliefuri în toate părțile, mai ales a fețelor, și prin dulceața, moliciunea și incertitudinea ei, dete acestor figuri, peste zi așà de abstracte, un ce mai de însuflețire, mai de ex-

presiune, mai de vieaţă, mai uman. Par'că erau acum fiinţe vieţuitoare, şi vorbeau în limba lor, mirându-se ce caută aceşti pigmei acolo la picioarele lor, şi ce au să le tulbure sfânta lor contemplare. Par'că ne ziceau: «căraţi-vă de acì, nemernicilor ; acì e împărăţia noastră, unde al de voi n'aveţi ce căutà». Şi simţiam, în fundul inimei noastre, ca răspuns tainic la cuvintele coloşilor, că prezenţa noastră erà ca o profanare, şi nu ne veneà să mai şi vorbim. In tăcere admiram şi admiram mereu. Cu greu numai ne-am hotărît în sfârşit să ne întoarcem, ducând cu noi o amintire pe care nici o trecere de timp nu o va puteà slăbì.

A doua zi la şapte de dimineaţă am plecat mai departe, şi la amiază am ajuns la Wadi-Halfa, un orăşel neînsemnat, şi fără monumente sau împrejurimi cari să-i deà interes.

Debarcaderul este lângă gară, unde aşteptà gata trenul de lux ce trebuià să ne conducă la Khartum.

Prin tot Sudanul este în vigoare şi astăzi încă starea de asediu. Nimenea n'are voe să poarte arme, mai ales arme de foc. Căci numai în acest mod, asigurându-şi superioritatea armamentului, Englezii pot, cu un contingent de trupe relativ foarte mic, să ţină în frâu o populaţie care mai deunăzi furnizase fanaticele şi sălbaticele hoarde ale Mahdiului. De aceea fiecare străin, care soseşte în Sudan, trebue să declare dacă are cu el arme de foc. Dacă declară, plăteşte o taxă de 13 lei pentru o puşcă sau carabină, şi de 6 lei şi 50 bani pentru un revolver ori pistol. Arma se înregistrează după sistem, fabrică, calibru, etc. şi purtătorul trebue să indice numele şi locuinţa sa. In acest chip, dacă se găsesc arme de foc în posesiunea indigenilor, se poate lesne stabilì cine le-a vândut.

Poţi să nu declari şi să scapi nesupărat, ţinând revolverul în buzunar. Dar dacă în urmă împrejurările te-ar silì să faci uz de armă, trebue să suporţi o pedeapsă foarte severă pentru port clandestin de arme. Eu unul, aplicarea legilor — şi dar şi observarea lor — fiindu-mi meseria, am făcut declaraţia respectivă. A trebuit să exhib obiectul, un pistol automatic Mauser de buzunar, calibru 6,35; s'a luat semnalmentele lui exacte ; a trebuit să arăt numărul cartuşelor ce aveam cu mine; am alergat la Mudirjieh (subprefectură) spre a plătì taxa şi a căpătà «license», şi apoi la

vamă ca să arăt teşcheraoa, la vederea căreia mi s'a eliberat bagajul meu fără alte cercetări.

In fine, am ajuns la tren. Se compuneà din trei vagoane de dormit, un vagon de pasageri de clasa I-a, două de clasa II-a şi un vagon restaurant, toate albe. Mi se rezervase un pat, şi, nefiind prea mulţi pasageri, am rămas iarăşi singur în compartimentul meu. Cabină erà mare şi spaţioasă, mult mai încăpătoare decât acele din Europa; aveà pat comod, fotoliu de paie, măsuţă, lavabou, scuipătoare, etc. Vagoanele erau tot aşà de largi ca pe liniile normale, dar cu mult mai lungi; erau enorme. Distanţa până la Khartum este de 925 chilometri şi se parcurge în 24 ore; pentru o linie îngustă o viteză respectabilă. Ce bine trebue să fie construită calea asta ferată pentru a permite instalarea unor ast-el de vagoane şi tracţiunea cu o astfel de viteză.

Intregul tren e ca un otel. Pasagerii se chiamă la masă prin gong, ca la toate otelurile mari. Masa «pe bord» este excelentă şi întocmită după stilul englezesc, dimineaţa servindu-se la ceai peşte prăjit, ouă, slănină, etc., iar la 4 ore p. m. fiind five o clock tea (fif o cloc la patru ceasuri al Cucoanei Manda). Menu-urile însă sunt scrise franţuzeşte.

Dela Wadi-Halfa linia părăseşte Nilul şi o ià drept prin pustiul nubian până la Abu-Mohamed, unde ajunge din nou fluviul, pe care-l urmează apoi, când mai departe, când mai aproape, până la Khartum.

Acest deşert nubian e o enormă întindere dreaptă de nisip. Nisip, nisip şi numai nisip. Nimic nu creşte în această regiune dezolată, şi nici o vietate nu trăeşte acolo; nici măcar fiare sălbatice, căci nu găsesc ce mâncà nici ce beà. Nici măcar vre-o denivelare, vre-o întrerupere cât de modestă al acestei agasante platitudini galbene. Doar în depărtare, perduţi în albăstreala orizontului, se zăreşte câteodată un deal, mauve sau violet.

Şi în atare pustietate să construeşti o cale ferată de sutimi de chilometri. Pentru a face posibilă punerea şinelor şi a semnalelor, alimentarea maşinelor, etc., şi spre a împinge lucrările mai înainte, a trebuit mai întâi să se sape puţuri din distanţă în distanţă, şi aceasta până la adândimi de zeci de metri. Nefiind sate, staţiile nu au nume,

ci poartă un simplu număr de ordine, scris pe o tablă deasupra «stației». Aceste «stații» sunt niște simple căsuțe izolate în mijlocul nețărmurirei galbene. Să fii funcționar C. F. într'o asemenea «stație!»

In tren o mare prăfărie. Deși toate deschizăturile erau închise cu cea mai mare îngrijire, simțiai praful în atmosferă, și dimineața tot compartimentul erà acoperit cu un compact strat galben.

Dela Abu-Mohamed peisagiul devine mai puțin desnădăjduit, dar nu se compară cu bogăția surâzătoare a Egiptului de jos. Puțină vegetație și multă stâncărie, sate sărăcuțe, vite puține, praf cu ghiotura.

A douazi, Vineri, la orele trei p. m., trecurăm pe un mare pod Nilul albastru, și ajunserăm la Khartum, punctul cel mai de sud al itinerariului meu.

Mă văd în gară. Deschid fereastra, văd mulțimea de hamali, agenți, comisionari, dar nu văd case, nu văd orașul. Mă sui într'o birjă să merg la hotel; trec prin niște ulițí largi, extraordinar de largi, murdare, cu praf în avalanșe, cu din când în când câte o cocioabă pătrată pierdută în orizontul prăfuit. Imi zic că suntem în mahala, și acușica o să dăm și de oraș. De odată însă trăsura oprește înaintea unei case mari, frumoase, de aspect elegant, cu trei etaje și cu grădină, răsărită subit din neantul prafului: Erà Hotel Gordon. Mă întreb din nou, dar unde e orașul? Mă uit în toate părțile. Nu-l găsesc. Faptul este că Khartumul nici nu e un «oraș» în sensul european al cuvântului, ci un mare, mare sat, și nimic mai mult. Afară de Hotel Gordon și de Palatul guvernatorului, nu cred să mai existe clădiri cu trei etaje. Puține case sunt cu etagiu; marea majoritate n'au. Toate sunt fără acoperământ, înfățișând tipul pătrat, așà de scump cubiștilor. Din sus, dela ferestrele camerei mele, mi se prezenta această suprafață plată și pătrată à perte de vue.

Stradele sunt de o lărgime neobișnuită chiar în orientul tropical, sunt mai mult piețe continue, niște maidane, toate mult mai largi decât bulevardele noastre. O risipă de teren care îți reamintește, în proporțiuni mai mici, orașele de provincie din Rusia, ca Chișinău ori Ismail.

Aceste strade nici nu poartă nume, ci un simplu număr, cum se obişnueşte în Statele-Unite Americane. Totuşi există strada Sirdarului şi strada Victoria. Numai câteva din aceste «strade» se pot lăudă cu un început de pavagiu, adică cu o şoseluire cu pietriş, care se aşează şi se îndeasă prin o «rouleuse», adesea însă numai la mijlocul uliţei. Laturile drumului pentru animale şi vehicule, precum şi trotuarele sunt pământ sau mai bine nisip gol. Vorbesc de trotuare, fiindcă în stradele principale vezi câte o bordură de piatră care indică unde începe domeniul exslusiv al pedestrimei. Câteva strade din centrul satului se stropesc din când în când, şi Dumnezeu ştie ce necesară şi umanitară e această măsură, căci praful te îneacă. N'are a face praful Bucureştilor, nici chiar în toiul sezonului de construcţii, cu ceeace este aicea, pe malurile Nilului superior.

Din cauza acestei lărgimi exagerate a căilor de comunicaţie şi a distanţărei construcţiilor, precum şi din cauze grădinilor ce înconjoară cele mai multe case, Khartumul aro suprafaţă fantastică în raport cu numărul locuitorilor. Grea mai trebue să fie administraţia comunală.

Khartumul se compune din trei corpuri de oraş : mai întâi Khartumul propriu zis, pe malul stâng al Nilului albastru, centrul administraţiei şi al Europenilor; apoi Khartum North pe malul drept-nord a Nilului albastru, unde se află atelierele căei ferate şi locuinţele funcţionarilor şi lucrătorilor C. F.; în al treilea loc Omdurmanul, pe malul stâng a Nilului, imediat la vale de reuniunea Nilului albastru cu cel alb. E o trinitate urbană. Toate aceste cuartiere, sau mai bine oraşe, au la un loc o populaţiune de vro 60.000 suflete.

Nilul «albastru» de altmintrelea nu e albastru, ci verde tulbure, şi Nilul «alb» e galben murdar. C'est ainsi que l'on fait la géographie. Unde oare Dunărea este ea albastră?

Ciudată apă mai este Nilul. Dupăce l-ai urcat dela Cairo până la Khartum, cale de vr'o 2500 kilometri, înfăţişarea lui este tot aceeaş; aceeaş culoare, aceeaş lăţime, acelaş volum, aceeaş curgere solemnă şi maiestoasă. Şi doar la Atbara s'a despărţit de afluentul cu acelaş nume, care, şi el, e cât Nilul însuşi. La Khartum Nilul alb, îna-

inte de a se unì cu cel albastru, are — în afară de culoare — acelaş aspect ca Nilul dela Cairo, deşì acolo e sporit cu apele afluenţilor. Iar după uniunea Nililor, la Omdurman, aspectul tot acelaş este. Posedă ceva din imuabilitatea şi misterul Sfinxului această stranie apă.

Nilul albastru are acì o lărgime de vre-un kilometru. Malul stâng, pe care se află palatul guvernatorului, Grand Hotel, administraţiile şi cluburile, este bordat de o frumoasă alee de pomi mari şi umbroşi. Acum se construeşte un cheiu, din care o parte e gata.

Distanţa dela Khartum South ori Khartum North la Omdurman este considerabilă, fiind cam de 6-7 kilometri, ceeace, pentru o mahala, chiar africană, e neobişnuit. Ca să ajungi în această «suburbie», trebue să mergi pe malul Nilului albastru până la confluenţa lui cu Nilul alb, să treci fluviul unit, şi în sfârşit ajungi în această îngrămădire întinsă de bordee de lut, murdară, prăfuită, puturoasă. Poţi să faci drumul cu măgar, barcă şi iar măgar. Dar mai bine iei tramvaiul, vaporul local de trecere, şi iar tramvaiul, care te duce până în centrul Omdurmanului.

Da, la Khartum, şi chiar la Omdurman, există tramvae, şi nu cai ori catâri, ci cu aburi. Linia e îngustă şi şinele subţiri ca de jucărie. Dar trenurile merg destul de iute. Circulă la fiecare jumătate de oră, şi se compun de un lung şir de vagoane deschise clasa I şi II. Acele de clasa II se compun de o dublă bancă longitudinală, ca lineicele ruseşti şi «flies» scoţiene.

Cu toată puterea aburului îţi trebue un ceas ca să faci acest drum, distanţa fiind mare şi debarcarea şi îmbarcarea cerând un timp oarecare.

La Omdurman se ţine bâlciul săptămânal şi târgul cotidian al produselor interiorului african. Tot oraşul e un bazar. Aceasta formează marea atracţie a locului, mai cu osebire pentru turişti. Acì se vând arme arabe şi sudaneze, piei de fiare sălbatice, pene şi ouă de struţ, fel de fel de obiecte făcute din ele; apoi materii alimentare, împletituri de pae, pietre scumpe, lucrări de argintărie şi de aur; maimuţe,

păsări, articole de pielărie, vase de lut poros care prin evaporare răcoreşte lichidul cu vre-o 5—6 grade sub temperatura ambiantă — o specialitate al Egiptului şi al Sudanului.—Mai se vând acì fel de fel de mirodenii, lemnuri fine, bicie şi bastoane făcut din piele de ipopotam ori rhinocer, precum şi «Madama Nubia», o curea cu «pendants» de cureluşe ori sfori, care compune întreaga toaletă a fetelor mici şi de multeori şi a fetelor şi a femeilor adulte. Acì sunt şi birturi naţionale, al căror miros reaminteşte parfumul înăbuşitor al gogoşilor din capitala noastră. E un cafarnaum, un babel, un labirint din cele mai interesante şi — din cele mai puturoase.

Mai există la Omdurman casa şi mormântul Mahdiului, şi casa în care a locuit Slatin Paşa, toate ruinate. Se şi mai arată locul unde înainte aveau loc execuţiile capitale —spre distrarea onor. public, — şi locul unde se ţineà bâlciul de sclavi şi de sclave dans le bon vieux temps. Lângă Omdurman e locul Kerreri, unde lordul Kitchener a distrus armata Mahdiului.

Am făcut aceste tururi pe măgar cu şea fără scări. O lână groasă de oaie e pusă pe şea. Pulpa nu atinge burta măgarului ci picioarele bălălăesc în vid. Nu călăreşti, ci te ţii în echilibru. Asta e moda din Sudan. Te deprinzi şi cu una ca asta.

Am fost în mai multe rânduri la târgul-bazar din Omdurman. Când m'am dus pentru întâia dată, tocmai se îmbarcà pe vapor un convoi de înmormântare. Mortul erà pus pe o brancardă, purtată pe umeri de mai mulţi Sudanezi, şi erà acoperit cu o pânză albă. Inapoia mortului veneà o droaie de mueri cari ţipau, gesticulau şi plângeau cu hohote. Erà o gălăgie asurzitoare. Pe vapor a fost linişte,— o pauză artistică, — iar la debarcare femeile au reluat zgomotoasele lor demonstraţiuni.

Acì la Khartum, în toate câteşi trei componentele oraşului, casele şi chiar bordeile au gutiere de tinichea. Dovadă că acì în Sudan se cunoaşte ploaia care vine din pădurile imense ale Africei ecuatoriale, pe când în Egiptul superior căderea de apă din cer e aproape o fabulă.

Căsuţele indigenilor nu au, în genere, păreţi perpendiculari şi paraleli, ci înclinaţi niţel în sus unii către alţii,

ca piloanele templelor. Ori, din două lucruri unul: sau pilonul e o creaţiune spontaneă al unui geniu necunoscut, şi indigenii l-au imitat, sau pilonul e amplificarea, consacrarea, glorificarea artistică a stilului instinctiv naţional. Ca învăţaţii să se pronunţe.

Khartumul propriu zis are lumină electrică, dar n'are canalizare. Işi poate dà mâna în această privinţă cu multe din oraşele noastre de provincie.

Latitudinea geografică al oraşului este de 15°35′ boreale, deci este situat în plină zonă ecuatorială. Cu toate astea căldura, deşì simţitoare, nu e excesivă, şi noaptea vântul deşertului aduce răcoreală. Scăderea nocturnă de temperatură nu e aşà de pronunţată ca la Assuan, dar totuş îţi îngădue un somn profund şi liniştit.

In genere acesta este marele privilegiu al Egiptului, că deşertul nisipos or stâncos se răceşte foarte iute printr'o abundentă iradiaţiune, şi astfel nopţile sunt totdeauna răcoroase, mai în jos chiar reci, o plăcută compensaţie pentru temperatura cam ridicată de peste zi. Fără nisipul pustiului nopţile ar fi calde, şi climatul nepriincios. Rău cu rău, dar mai rău fără de rău.

Deşi situat pe malurile Nilului, Khartumul e în plin deşert de nisip. Când vântul bate niţel — şi seara şi dimineaţa bate mai întotdeauna—tot oraşul e învăluit de praf. Liniile căei ferate şi a tramvaiului trebue mereu curăţate, şi mereu se produc schimbări de nivel.

Nisipul e un duşman teribil, şi nu dă răgaz niciodată. Tot Egiptul, toată Nubia, tot Sudanul se luptă necontenit contra lui. Am vorbit mai sus cum atacă sfinxul şi piramidele, cum caută să acopere câmpia şi să înăbuşească chiar Nilul. Pentru a dà o ilustraţie şi mai palpabilă despre puterea lui cotropitoare, voiu spune că acele două templuri de la Abu Simbel erau complect îngropate în nisip, când au fost descoperite la 1812 şi 1817. Au fost desgropate atunci şi curăţate. La 1844 Lepsius a trebuit să le desgroape din nou. La 1869, cu ocazia vizitei împărătesei Eugenia, Mariette a trebuit să facă şi el acelaş lucru. La 1892 Englezul Johnstone lea deblocat la rândul său,

şi acum valea care separă ambele templuri e din nou umplută de un enorm zid de nisip, ca de 50 metri şi mai bine de înălţime, care se ridică drept în sus, compact, ameninţător, neîndurător, gata să-şi reià prada.

Inainte Nilul trecea chiar la picioarele templelor. Acum nisipul umplând albia fluviului în acel loc, a împins curentul apelor la o depărtare de câteva sute de metri, formând între Nil şi templu o lungă dună de nisip, din care omul, la rândul său, prin irigaţie a recucerit o parte, făcând-o pământ de cultură.

Nici omul nu se lasă. După ce a construit digul dela Assuan, acum se plănueşte o lucrare analoagă în împrejurimile mai depărtate ale Khartumului, pentru a apără şi fertilizâ şi regiunile superioare ale Nilului.

Indigenii din Egiptul propriu zis sunt arabi; acei din regiunea Assuanului nubieni, pe când acì la Khartum ei sunt sudanezi. Toate aceste rasse sunt frumoase ca făptură; doar sunt fiii deşertului. Statura înaltă; pieptul larg şi bombat; umerii drépţi, patraţi; pântecele retras; încheieturile fine. La statuele antice însă aceste încheieturi sunt grosolane, mojiceşti, în special la picioare; arată a picioare de elefant, nu de om. Şi totuş anatomia toracelui al aceloraş statue e perfectă. Şi nu e de admis ca rassa să se fie schimbat într'atâta, şi numai la glezne. Pentru ce aceşti sculptori au arătat o predilecţie aşà de generală pentru picioare diforme, nu-mi pot explicà. Oare să fi vrut să indice prin aceasta puternicia?

Nubienii, şi mai mult încă Sudanezii, au însă picioarele şi braţele prea subţiri, ca nişte beţe. In uniforma de soldat sau de poliţist, cu ghete ori «putties», au o înfăţişare grotească.

Feţele arabilor au trăsături regulate şi plăcute. Dar partea de jos a obrazului ese de multe ori din perpendiculara idealului arian, întocmai ca la sfinx şi multe chipuri din temple. Această neregularitate din punctul de vedere al esteticei riguroase, le conferă acestor tipuri, mai ales la femei cu ochii migdaliformi, un farmec particular şi deosebit.

Feţele Nubienilor şi mai cu seamă ale Sudanezilor sunt urâte. Nasul plat şi lat, dinţii prea mari, buzele groase,

cărnatiforme şi deschise. Bărbaţii, de multe ori şi femeile, mai au nişte răni închise pe obraji, câte trei de fiecare parte, când orizontale, când verticale, ceeace, cu culoarea lor negru-închis, le dă un aspect de o sălbatică urâţenie. Pe semne cred că prin aceste tăieturi se înfrumuseţează. Vanitate fistichie! Femeile sudaneze sunt şi mai urâte; sunt oribile, nişte sperietoare. Când o fi la începutul pubertăţei, poate că şi ele o fi având un oarecare vino încoace, «la beauté du diable»; dar niţel mai mari devin desgustătoare; nu mai au nici o feminitate.

Pe lângă asta toţi indigenii, de ambele sexe, mai au obiceiul infam de a se unge pe tot trupul şi la cap cu ulei de palmieri de proastă calitate, rânced, şi de a se frecà cu mirodenii ce pentru ei pot fi plăcute, însă pentru un nas europenesc sunt imposibile. Ţin minte că intre Wadi-Halfa şi Khartum, în sleeping-car, când servitorul sudanez făcuse patul, cabina erà încărcată cu o duhoare aşà de grea şi de persistentă, încât fui silit, cu tot praful, să ţiu fereastra deschisă vr'un sfert de oră, ca să pot respirà.

Costumul e acelaş la ambele sexe: un pantalon scurt, ca de baie; la femei de multe ori simplă «Madama Nubia». In oraşe, unde dominează influenţa engleză, toţi şi toate mai poartă peste acest «underdress» o cârpă, şal, ori burnus, de pânză albă, albastră ori neagră, drapată peste piept şi umeri. Când sunt mai între ei, leapădă această draperie, inutilă pentru ei, şi impusă numai de pruderia fiicelor Albionului.

Femeile profită adeseaori de acest excedent de îmbrăcăminte, pentru a fixà copilul pe şold sau în cavitatea dorsală. In asemenea poziţie, aceşti pui de nigger, cu capul lor ras şi membrele lor subţiri, seamănă perfect cu maimuţe.

In Egipt nu poţi din depărtare să-ţi dai seama, dacă o persoană e bărbat sau femee, căci conturul îmbrăcămintei este identic la ambele sexe. Numai trăsăturile feţei îţi arată cu cine ai aface. La noi, în civilizata Europa, cu modele prescrise din Paris, poţi mai uşor să distingi bărbat femee; dar în sens invers; căci femeile au adoptat în ziua de astăzi îmbrăcămintea strâmtă ce mai înainte erà de privilegiul exclusiv a bărbaţilor, iar aceştia imitează hai-

nele ample în care până acum se drapau femeile. Ba mai mult, pentru ca să arate mai mult încă a muieri, bărbaţii, şi mai ales giovinii, îşi rad barba şi mustăţile, pe când unele femei arată mustăcioare. Femeia face pe bărbat, afară numai, dacă, în loc de toca modernă, pune în cap vr'un monstru de pălărie; iar bărbatul face pe femee. Vezi departe un baston umblând: e o femee; vezi un balon umflat — e bărbat.

La toate otelurile din Egiptul superior, din Nubia şi din Sudan se ţin în vestibul mai mulţi băeţi de serviciu spre a şterge praful de pe hainele şi ghetele tuturor acelora care intră în otel.

La Khartum într'o zi ni s'a servit un delicios pepene galben; într'o altă zi căpşune. Odată am mâncat nişte gulii de minune. Ai legume şi fructe proaspete tot anul. Păsările cântă acì — unde sunt grădini — ca la noi primăvara. Rândunelile zboară în toate părţile. Ţară blagoslovită de Dumnezeu!

Khartum-Port Sudan-Suez.

După o şedere de mai bine de trei zile am luat Luni în 13/26 Ianuarie la orele 10 seara expresul pentru Port-Sudan.

Când am sosit în gară şi m'am prezentat la vagonul cu paturi, am găsit, precum mă aşteptam, o cabină reţinută pentru mine, şi chiar numele meu pus pe uşa ei. Biroul Hamburg-America-Linie face lucrurile cum se cade.

Eram peste tot trei pasageri de sleeping-car cu destinaţia pentru Marea Roşie. Cabinele erau mari şi luxoase, cu fotoliu de pae, lavabou, măsuţa şi ventilator electric.

Trenul s'a pus în mişcare, şi după puţin timp m'am culcat. M'am deşteptat a douazi dimineaţa la Atbara, pe unde trecusem venind dela Wadi-Halfa. Acì linia şi trenul se împart în două. O parte merge la Sud, spre Assuan şi Cairo, cealaltă înspre răsărit la Marea Roşie, la Port-Sudan.

Spre a ajunge acolo, linia străbate iarăşi deşertul nubian.

Nisip şi stâncă; mai mult stâncă; şi aceasta crăpată, ca violentată, având caracterul de lavă expusă la secole

de intemperii. Munţii tot negri, şi cu acelaş aspect turmentat; câteodată piscuri ascuţite ca dolomite. Multe oaze, adică vegetaţie, cam sărăcăcioasă, de iarbă şi de tufari. Palmieri mai de loc. Sate foarte rare, şi cât se poate de mizerabile. Staţii ca vai de ele, şi la distanţe foarte mari unele de altele.

Trenul, de şi expres, aveà, dela Atbara şi vagoane de clasa treia, ba chiar de a patra, toate vopsite alb, cu parasol deasupra ferestrelor, şi cu câte un mare borcan de lut poros cu apă de băut.

Intr'una din acele staţii, nu-i mai ţin minte numele, mi-a fost dat să văd un spectacol puţin banal. S'au suit în tren nişte gentlemeni indigeni, negri, cu părul capului lustruit, îmbrăcaţi numai cu un şorţ, armaţi cu suliţe şi cu un scut rotund de piele de ipopotam ori rinocer. Inchipuiţi-vă asemenea pasageri într'un tren de lux! Nu e culmea contrastului?

In multe locuri cămile păşteau puţinul nutreţ ce se poate găsì pe acolo, împedicate la picioarele dinainte ca vitele la noi. Este un tablou caracteristic să vezi în această pustietate înfierbântată, printre sărăcăcioasele vestigie de verdeaţă, sau în plin nisip, câte o cămilă, stând locului, sau păşind cu pas rar şi cadenţat, cu gâtul întins spre depărtare. E într'adevăr imaginea urnei corăbi pe pustiul mărei.

Intr'un loc, într'o oază mai prezentabilă, am avut norocul să văd mai multe gazele. Mai întâiu una care fugeà în goana mare, speriată de tren; erà ca o viziune, o fantomă de o culoare nedecisă, ţinând de galben, alb şi cafeniu. Puţin mai departe un cârd întreg, ca de vre'o 15 20, mergeà încet, la vr'o 150 metri de tren, şi se uitau curioase şi sfiicioase la monstrul modern care treceà pufăind şi gălăgios înaintea lor. Erau mai mari decât capriorul nostru, însă mai mici decât cerbul, şi aveau chipul şi făptura mai mult a celui d'intâiu. Coarnele seamănă cu ale caprei negre. Graţioase fiinţe.

Să mergi comod într'un tren de lux şi să vezi gazele! Şi să ai ca pasageri ostaşi africani autentici, nu de bal mascat! Contrastele acestea extreme se datoresc în

mod indirect nefericitului Gordon-Paşa, căci, dacă nu erà el împresurat de dervişi, Englezii n'ar mai fi construit liniile de fier pentru a-l scăpà, şi, după omorîrea lui, nu-şi mai dădeau osteneala să creeze în Sudan o administraţie serioasă, şi să introducă ordine şi civilizaţie în aceste locuri depărtate. Poţi să zici fără exageraţie şi fără paradox, că Sudanul de azi se datoreşte morţei lui Gordon. Cauze şi efecte! Sau, cum zicem la noi, unde dai şi unde crapă!

Masa în tren erà excelentă, întocmită după moda engleză, ceaiul de dimineaţă fiind însoţit de marmeladă (jam) felii de pâine prăjită (toasts) unt, peşte prăjit şi ochiuri cu slănină.

Untul erà de o calitate superioară, de par'că proveneà dela Segarcea ori dela Cocioc. Asupra întrebărei mele, chelnerul spuneà că vine tocmai din Australia. Oare România, cu minunatele sale păşuni, mai ales dela munte, n'ar puteà să furnizeze ea acest articol?

A doua zi seara, la 10 ore, exact după cum erà prescris prin itinerar, am sosit în Port-Sudan-Town (oraş).

Acì ni s'a spus că trenul nu merge mai departe, la cheiul vapoarelor, deşì biletul nostru erà pentru Port-Sudan-Port. M'am dat jos din vagon; tot astfel şi ceilalţi pasageri din sleeping-car. Cum adversităţile comune apropie pe oameni, ne-am întrunit şi noi şi am ţinut un consiliu de răsboiu. Eram numai trei inşi, cum am fost la plecarea din Khartum: un comerciant german, stabilit în Alexandria, un tânăr ofiţer de cazaci din St. Petersburg, şi subsemnatul.

Hotărîrăm o acţiune comună, şi, cum domnul german vorbeà perfect limba arabă, el fù proclamat şef şi însărcinat cu conducerea afacerilor.

Până la port erà departe, şi vaporul liniei Khedivial Mail erà acostat pe cheiul celalt. Pentru a ajunge acolo, calea ferată înconjură tot portul. Poţi să ajungi tot acolo, mergând direct la port, şi trecând apa cu barca.

Este un otel în oraş, în care puteam stà noaptea. Dar ne erà dor să ne vedem instalaţi pe vapor şi să dormim pe bord. Nu vroiam să avem a doua zi grija demenajărei, şi apoi ambiţia noastră jignită prin trădarea direcţiunei C.

F. Hotărîrăm deci să o arătăm C. F.-ului şi să ajungem quand-même et coûte que coûte în seara aceea pe vapor.

La gară birji nu erau; numai omnibusul otelului; şi erà întunerec beznă. Atunci şeful nostru, scurt, puse stăpânire pe acel omnibus prin perspectiva de extra-bacşiş, tot asemenea pe o caretă pentru bagaje, şi astfel am mers, prin obscuritatea necunoscutului, la port, la debarcaderul bărcilor. Acolo şeful a deşteptat şi tocmit pe un barcagiu, la lumina dubioasă a unui felinar ce şeful luase dela un hamal din gară. Când stăteam acolo lângă apă, aşteptând să vină careta cu bagaje, iată că vine hangiul otelului şi ne face reproşuri furtunoase şi explosive cum de am îndrăsnit să ne servim de omnibusul lui pentru a merge la debarcader, în loc să mergem la otelul lui. Avea poate dreptate omul, dar ne ajunseserăm scopul, eram la port. I-am plătit cât a cerut pentru trânsportul nostru, l'am lăsat să ţipe în voia lui şi am pornit'o la cheiul vaporului. Acolo poliţistul nu vroia să ne lase să debarcăm. Numai prin atitudinea hotărîtă a şefului şi promisiuni de bacşiş am învins şi acest obstacol, şi am ajuns în fine pe vapor.

Explicaţia tuturor acestor dificultăţi, obstacole şi peripeţii este că acest unic otel este proprietatea guvernului sudanez, căruia îi aparţin şi căile ferate, şi că onor. direcţie caută să aranjeze lucrurile aşa, că călătorii să fie siliţi să petreacă noaptea la acest otel, ca să mai câştige cevà hangiul.

Port-Sudanul este o creaţiune din timpurile cele mai recente. Cu şapte-opt ani în urmă oraşul încă n'avea fiinţă. Portul natural existà, dar de atunci s'a complectat prin lucrări de artă, şi s'a înzestrat cu cheiuri, cu linii de drum de fer, cu magazii şi cu maşinării de încărcat şi descărcat de cele mai perfecţionate. Guvernul anglo-sudanez vrea astfel să asigure Sudanului un debuşeu direct la mare, deservit prin o linie ferată şi un serviciu de vapoare. Khedivial Mail Line face curse regulate între Port-Sudan şi Suez, şi oferă dar produselor un export mai rapid, mai comod şi mai eftin decât prin Cairo şi Alexandria. In zilele noastre interesele comerciale, şi mai ales accesul mărei, dominează toată viaţa publică şi împinge popoarele la războiu. Dovadă lupta înverşunată pentru Salonic, Durazzo, etc.

Răsboiul balcanic, şi mai mult încă frica unei conflagraţiuni europene, a adus Egiptului o mare pagubă în anul acesta. Mult mai puţini turişti au vizitat iarna asta ţara Nilului decât în alte timpuri. Otelurile erau pe jumătate — şi chiar mai mult — goale. Pe vagoane şi în trenuri loc cât pofteai. Sezonul a fost prost, şi lumea se plângea de mersul rău al afacerilor. Dar eu unul tocmai de aceea am nimerit'o bine. Călătoream comod; aveam în vagon şi pe vapor mereu o cabină întreagă pe seama mea; la oteluri găseam îndată o odae şi încă de cele mai bune. Adică să se bată popoarele şi să se trudească diplomaţia europeană pentru ca unii, ca de al de mine, să voiajeze mai pe îndelete în Egipt şi Sudan! Risum teneatis!

Vaporul «El Kahira» este un vas mare şi frumos. Cabinele destul de bune, masa la înălţime. Suntem numai trei călători de clasa întâiu, adică noi cei din sleeping-car. In schimb avem pe bord o turmă de vite şi un cârd de oi. Chelnerul e un grec care a fost 15 ani prin Brăila, şi vorbeşte bine româneşte.

Marea roşie numai roşie nu e. E curat albastră, de un albastru intensiv, mai pronunţat decât în marea Egeă. Pentru ce îi zice «roşie», nu pricep. Acelaş mister de nepătruns, acelaş daltonism ca pentru Nilul albastru şi alb, pentru Dunărea albastră şi pentru Marea Neagră.

Marea a fost niţel mai vie. Vaporul se legănà, dar într'un ritm regulat şi plăcut, fără bruscări brutale. Totuşi 33 la sută din pasagerii de clasa I — adică unul, — au fost bolnavi. Dar n'a ţinut mult.

Plecând din Bucureşti, ştiam că o să văd în cursul călătoriei mele o bună parte a cerului austral. Citisem că prin Ianuarie şi Februarie Crucea de sud e vizibilă în spre dimineaţă la Assuan. Mă bucuram mai dinainte că o să revăd această constelaţie, unică în măreaţa ei splendoare. Luasem cu mine un excelent şi puternic binoclu, şi un atlas stelar. Dar rezervasem inspecţia firmamentului austral pentru punctul cel mai de sud, pentru Khartum, pentru ca Crucea, Centaurul etc. să fie mai sus deasupra orizontului, şi lumina lunei mai slabă, căci la Assuan luna erà aproape plină

Dar din nenorocire lumina satelitului nostru e aşa de tare în aerul pur al Egiptului încât, chiar dincolo de ultimul cuart, eclipsează mai toate stelele, până la cele mai strălucitoare. Astfel crucea, pe care o admirasem seara la Rio-Janeiro şi Buenos-Aires în toată fulguranta ei frumuseţă, erà acì dimineaţa la orele trei, când culmina, o palidă apropiere de câtevà steluţe abia vizibile sub inundaţia lunară. Totuş mi-am făcut datoria de turist-astronom. Am cercetat cerul cu binoclu şi am reuşit să găsesc îngrămădirea stelară 292 Dunlop şi K. (capa) din Cruce, precum şi superbul cluster ω (omega) din Centaur. Minunat obiect de observaţiune şi de contemplaţiune trebue să fie acesta din urmă pe un cer limpede şi necotropit de lună, când se distinge şi cu ochiul liber, ca la noi Praesepe din Cancer, sau clusterul dublu din Perseu.

Canopus erà bine vizibil chiar la Assuan ; iar la Khartum erà destul de sus pe cer, şi nu mai erà influenţat prin văpaia orizontului. Străluceà cu tot focul său.

Erà interesantă rivalitatea între el şi Sirius. Desigur Sirius e superior; dar şi Canopus emite o lumină foarte puternică, întrecând toate celelalte stele. Dacă Sirius e regele firmamentului, Canopus e fără îndoială viceregele. Erà de un efect admirabil proximitatea acestor două faruri cereşti sub splendidul Orion, care ocupă zenitul.

Mai la orizont se vedeà, ca un punct slab de lumină, Achernar din Eridan. Acesta nu se vede de cât de acì, pe când Canopus e vizibil dejà la Cairo, dar se ridică acolo numai câte-và grade deasupra orizontului.

Păcat de lumina lunei. Cât de poetică şi binevenită a fost pe mare, pe Nil şi în pustiu, tot atâta de inoportună şi supărătoare a fost când erà vorba să pătrund în gloria firmamentului stelar.

Sperasem că voiu puteà continuà exploraţiile mele astronomice în mai bune condiţiuni pe mare ; dar cerul erà mereu văpăios.

După o călătorie plăcută de trei zile, fără nici un incident, am ajuns Sâmbătă în 18 Ianuarie (1 Februarie st. n.) pe la orele 9 dimineaţa, la Suez, unde am acostat la cheiu.

In acest port se adună toate mărfurile venite din Sudan, spre a fi întrebuinţate la Cairo ori Alexandria, sau

spre a fi transportate mai departe în Europa. Magazii imense conţin cantităţi enorme de bumbac, de foi de sennă, de gumă arabică, de lemnuri tinctoriale etc. Incolo oraşul nu oferă nimic interesant. Canalul, care intră în marea roşie lângă Suez, este la oare care distanţă de oraş. L-am văzut din drumul de fer.

După o plimbare prin stradă şi vizitarea unuia din marile magazii, am mers tustrei la gară şi la 12 am pleccat cu expres la Cairo, unde ne-am despărţit. D-zeu ştie dacă ne vom mai întâlnì vrodată în viaţa noastră.

Incă odată Cairo.

Am mai stat în fermecătoarea capitală depe Nil timp de cinci zile, căci vapoarele noastre pleacă din Alexandria numai odată pe săptămână, Vinerea la 4 ore p. m.

Acest timp de aşteptare l-am utilizat spre a întinde cunoştinţele mele locale.

Am fost, între altele, la Heliopolis, un oraş ultramodern în apropierea Cairului, dar în plin pustiu. Cu şease ani în urmă nu se găseà acolo decât o întindere de nisip şi pietriş, locuită de şacali şi vulpi. Azi se ridică, mândru şi superb, un oraş modernisim, cu oteluri extra-swell, de un lux şi fast exagerat, cu vile care de care mai elegante şi cochete, cu catedrale, pieţe, grădini, şi cu şiruri de case de raport. E un adevărat tour de force al spiritului de întreprindere şi al tecnicei moderne, să improvizezi astfel în câţi-va ani un oraş întreg într'un deşert complect.

Comunicaţia cu Cairo o întreţin două linii de tramvaie electrice; una ordinară, cu multe ocoliri şi opriri; cealaltă directă, rapidă, plecând din centrul Cairului şi făcând distanţa în 20 minute.

Cam tot aşà la Heluan. Isvoarele bogate de pucioasă au făcut şi acolo să se nască un oraş în plin deşert, la vre-o 23 chilometri în sudul Cairului. Clădirile fiind construite toate din piatra dealului, la poalele căruia se află isvoarele, au mai toate aceeaş culoare ca solul pe care stau, şi stâncăria de prin prejur. Ne având nici acopereminte, ele se confundă în tonalitatea generală a locului. Dacă stai

mai sus, pe deal, nici nu bagi de seamă, că acolo, la picioarele tale, se întinde un orăşel destul de mare, aşa de bine se confundă culorile. Numai negreala rectangulară ale ferestrelor şi câte-va mici colţuri de verdeaţă întrerup uniformitatea coloritului, şi trădează că sunt acolo sălăşluinţe de oameni.

Şi acì comunicaţie directă cu Cairo, prin o linie C. F. specială, cu gara ei proprie.

Elementul rusesc pare a aveà la Heluan o mare preponderanţă, căci multe inscripţii sunt scrise şi ruseşte; deasemenea numele hotelurilor.

Stradele, ca şi la Heliopolis, la Assuan şi la Khartum, isprăvesc deadreptul în nisipul şi pietrişul pustiului.

Deasupra oraşului, în mijlocul stâncăriei, se află un observatoriu astronomic şi meteorologic, care în fiecare zi, la amiază, dă ora exactă în tot Egiptul.

Plimbându-mă înspre seară înspre deşert, ca să admir încă odată mai mult gloria apusului şi tăcerea solemnă a crepusculului, a zburat pe lângă mine un stol de potârnichi de pustiu. Zborul erà zgomotos ca al potârnichilor noastre.

Am făcut o excursiune şi la Fayum, o mare oază la stânga Nilului, în deşertul libian, la vre-o 120 kilometri de Cairo.

Jur împrejur oaza e înconjurată de munţi arizi şi nisipoşi. Ca să ajungi în ea, mergi dealungul Nilului până la staţia El Wasta. De acolo un tren local te duce la Medinet el Fayum, capitala oazei. Străbaţi cale de vre-o poştă şi mai bine acest inel de pustiu şi de stâncă, şi dai într'o regiune extraordinar de fertilă, de bogată şi de frumoasă. Până la orizont, unde ochiul întâlneşte zidul înconjurător al munţilor goi, vezi o câmpie verde, bine cultivată, întreruptă ici colo de câte o pădurice de palmieri.

Oaza îşi datoreşte existenţa râului Bahr et Jussuf, un braţ al Nilului, care intră în oază printr'o despicătură a munţilor, şi trece prin oraşul principal, Medinet et Fayum, situat mai la marginea oazei. La capătul oraşului apa este oprită printr'un sistem de stăvilare, şi de acolo se împarte în cinci

braţe prin toată oaza, aducând pretutindeni fertilitate şi bogăţie.

Nu departe de Medinet, cum îi zic pe scurt indigenii, se întind, pe o rază imensă, ruinele anticului oraş Arsinoe, numit şi Crocodilopolis, după crocodilul ce erà sacru zeilor locali. Casele, sau mai bine păreţii lor, sunt încă destul de bine conservaţi, deşì de cărămizi de lut nearse, şi amintesc, până la marmură, mozaicuri şi picturile, ruinele dela Pompei. O îmbulzeală negricioasă de jumătăţi de bordeie de pământ în mijlocul acestei câmpii înveselitoare. Aproape în centrul acestei mari pete negre se ridică un dâmb de vre-o 20 metri înălţime, compus şi format numai din hârburi de lut. Sus o căsuţă-geamie. De acolo vederea îmbrăţişează întreaga rotunzime verde, precum şi încadrarea galbenă-cenuşie a munţilor cari o coprind din toate părţile. In depărtare, pe coasta munţilor două piramide. In fund, spre apus, se află un lac, Karun, Moeris al anticilor. In el se pierde ce mai rămâne din multiplele scursori de irigaţie prin care râul Bahr el Iussuf fertilizează întreagă această frumoasă provincie.

In Fayum am văzut un fenomen ce rar se întâmplă în Egipt, doar tocmai în această mare oază. A plouat. A plouat timp de o oră, şi încă zdravăn. Pe toate drumurile şi stradele erà noroi, curat noroi, cum ar zice poliţaiul lui Caragiale. Alături, în valea Nilului, nimic; nici urmă.

M'am dus din nou la Ghizeh, să revăd majestoasele piramide şi minunatul sfinx, şi mi-am înălţat inima şi sufletul în contemplarea acestor monumente veşnic impunătoare şi veşnic interogative, evocative, sugestive.

In grădina zoologică dela Kairo fauna africană e bine reprezentată, afară de şerpi care lipsesc aproape cu totul. De relevat este conlocuirea unor animale de rasă şi natură disparată. Aşà împreună cu doi lei, cam de un an, locueşte în aceaşi cuşcă, o hienă, cu care aceştia par a duce casă bună. In îngrăditura rhinocerului vezi o capră care nu numai nu se teme de fiorosul pahiderm, dar i impune şi voinţa sa, 'l tratează ca o fiinţă inferioară, tolerată, şi-l dă la parte dela mâncare cu o obrăznicie demnă de admiraţie.

Ingrijitorii diferitelor animale trăiesc, după cum se pare într'o înţelegere mai intimă cu acestea, căpătând astfel influenţa asupra lor. Aşà unul desmieardà, printre gratii, pe un mare leu, care la această atingere se gudurà de plăcere ca o simplă pisică. Altul dresase pe un struţ — ca la Matarijieh — de a se culca după comandă şi a da din cap şi din aripi. Chiar hipopotanul, după porunca îngrijitorului său, intra şi ieşia din apă, deschidea gura etc. Fără voia ta te gândeşti la Rudyard Kipling şi Tales of the Djungle. Ingrijitorii, fiind toţi arabi, pricep, se vede, natura epitropisiţilor lor mai bine decât colegii lor din grădinele zoologice europene.

Este remarcabilă dexteritatea şi uşurinţa cu care indigenii, atât partea bărbătească cât şi partea femeiască, poartă pe cap poverele cele mai grele. Mai ales femeile din popor aduc mai toate cele trebuincioase gospodăriei în creştetul lor. Când ele, spre a sprijini panerul, sacul or ulciorul, ridică braţul în sus, ele desfăşură în această simplă mişcare o graţie naturală minunată. E întruparea chipurilor lui Gustave Doré în celebra sa ilustrare a Bibliei.

Arabul—ca şi Nubianul ori Sudanezul,—fie el hamal, birjar, portar, donkey-boy, ori camel-boy, fie ori ce ar fi, nici odată nu este mulţumit cu ce-i dai, şi mereu cere mai mult, şi pe deasupra încă bacşiş.

Se zice că doi domni, spre a face o încercare până unde merge această mentalitate, au luat într'o zi o birjă la teatru, şi au mers la Shepheards Hotel, distanţă de vr'o 400 metri. Ajunşi la hotel, s'au dat jos şi au întins birjarului un sovereign de aur. Birjarul se uită la ei, se uită la moneda de aur şi apoi le zice: dar bacşiş?

In toate drumurile şi excursiunile mele numai de două ore mi-a fost dat să aud, odată pe un donkey-boy, odată pe un hamal, mulţumind deadreptul pentru ce i-am dat. Se vede că le dădusem mult mai mult de cât dreptul şi chiar aşteptarea lor.

Pentru arab, nubian şi sudanez orice străin e inghilez şi orice inghilez care vine de departe în ţara asta, pentru

plăcere, trebue să fie plin de bani; ori, dacă are bani de prisos, se cade să dea şi lui cevà. Ori unde şi oricând trebue să dai bacşiş. Nu poţi eşì pe stradă fără ca femei şi copii, ba şi bărbaţi în toată firea, să-ţi întinză mâna şi să-ţi ceară bacşiş.

Mulţi au prins câteva cuvinte englezeşti, franţuzeşti şi chiar nemţeşti pe cari ţi le debitează spre a oferì serviciile lor. Când cred că au a face cu un englez îţi zic «Sir» ori «Mylord»; când te iau drept francez, te chiamă «votre excellence», şi când te taxează de german, strigă «Herr Doctor». Te urmăresc astfel cu diferite oferte de servicii ori de vânzare, sau chiar simplă cerere de bacşiş fără simulacrul serviciului ori vânzării, timp îndelungat, şi cu greu se hotărăsc să renunţe la tine, pe care te consideră ca obiectul exploatării lor legitime. Mulţi încearcă să te păcălească cu antichităţi, made in Germany sau fabricate în Anglia. Dacă nu răspunzi nimic la ofertele lor, ei singuri scad preţul, declarând că le eşti simpatic, că eşti prietenul lor, şi că de aceea ţin să ai lucrul oferit, pe un preţ eftin, ca suvenir dela ei.

Această insidiozitate al indigenilor este una din neplăcerile călătoriilor în Orient, şi mai ales în ţările Nilului. Dar te deprinzi şi cu aceasta, după cum omul se deprinde cu multe. Cel mai bun lucru este, să nu le dai nici o atenţie şi să-ţi urmezi liniştit drumul; atunci la urmă agresorii se plictisesc, disperează şi te lasă în pace.

Vineri în 25 Ianuarie (7 Februarie) am părăsit frumoasa şi interesanta capitală. Am luat expresul de Alexandria şi m'am suit apoi pe vaporul «România» al Serviciului Maritim Român, care m'a transportat la Constanţa. Mercuri în 30/12 Februarie am reintrat în Gara de Nord de unde plecasem mai bine de şease săptămâni înainte.

Nu voiu spune nimic despre această ultimă perioadă a călătoriei mele. Voiu menţionà numai că la Pireu[1]) au venit pe bord mai mulţi soldaţi greci cari vorbeau româneşte; că tot la Pireu a intrat în timpul şederei noastre un vapor al Crucei roşii eline, plin cu soldaţi şi ofiţeri răniţi,

5) Vezi sus nota 1.

printre care şi un popă în manta militărească; că marea a fost niţel agitată între Pireu şi Dardanele; că la Galipoli, unde am trecut spre seară, am observat reflectoarele flotei turceşti, căutând spre ţerm, şi am auzit lovituri de tun — erà prima încercare de a se debarcà trupe, — şi că la Constantinopol s'a suit pe vapor Hakki Paşa, trimis la Londra spre a negocià pacea.

Şi acum iubită cititoară şi iubite cititor, îmi iau ziua bună dela D-ta pentru totdeauna; ne despărţim. Te-am plictisit până acì cu povestirea peregrinărilor mele; dar şi D-ta m'ai plictisit pe mine, cu vârf şi îndesat. Până acum nu călătoream pentru mine şi plăcerea mea, ci pentru D-ta şi plăcerea D-tale, Chiar planul voiagiului îl compuneam mai mult în vederea de a aveà cât de multe să-ţi raportez. De multeori, când nu simţeam tocmai chef de a face vre-o vizită ori excursiune, o făceam totuşi din cauza D-tale, de frica D-tale. Mereu eram urmărit de gândul D-tale, să nu uit nimic din cele vizibile şi observabile. De groaza D-tale ţineam jurnalul cotidian în scrupuloasă regulă. De groaza D-tale eram preocupat să coordonez şi să combinez toate împrejurările, pentru ca, după ce mi-au venit după capriciul întâmplării, să ţi le servesc toate frumos aşezate, şi sistematizate într'un şir logic. Eram sluga, robul D-tale.

Ei bine m'am săturat. M'am hotărît să-mi reiau libertatea de acţiune. Vreau să scap de această tiranie ce D-ta şi Companie exersaţi asupra mea. Vreau să călătoresc de acu înainte după capul meu, după fantazia mea.

Singurul mijloc ca să ajung această ţintă fiind despărţirea, te las, te părăsesc, mă despart de D-ta. Adio şi n'am cuvinte.

Rămâi dar cu bine.

Dacă-ţi place.

G. FLAIŞLEN.

DARE DE SEAMA

ASUPRA ACTIVITĂŢEI S. T. R. IN ANUL 1912

Cetită în Adunarea Generală dela 5 Maiu 1913

Domnilor Membrii,

In conformitate cu statutele S. T. R., avem onoarea de a vă face astăzi o dare de seamă asupra celor petrecute în cursul anului 1912.

Puţini sunt, din fericire, anii atât de neprielnici excursiunilor, cum a fost anul 1912. Ploile n'au încetat în timpul vereï şi chiar toamna, şi este ştiut de toţi, că ploaia este cel mai mare inamic al excursiunilor. Aceia cari nu cunosc faptul acesta, sunt rugaţi să citească „Excursiunea dramatică" a colegului nostru Flaişlen în Anuarul din anul trecut.

Excursiuni în grupuri aproape că n'au putut fi făcute. Doar secţiunea Câmpulung, a făcut, graţie energiei D-lui Gabriel Dimitriu, câteva excursiuni descrise de această secţiune.

In Anuarul din 1912 veţi găsì descrierea excursiunilor făcute de secţiunea Muscel.

Pe când vara ploaia a împiedicat turismul, seceta iernei, adică lipsa de zăpadă, a făcut cu neputinţă turismul şi sporturile de iarnă.

Concursurile, foarte bine pregătite, n'au putut aveà loc, căci nu erà zăpadă.

Cu tot timpul nefavorabil, concursul de marş, proiectat de S. T. R. pentru elevii şcoalelor secundare din ţară, a reuşit perfect, întrecând aşteptările noastre. Din 80 de elevi înscrişi, peste 60 au luat parte la concurs şi aproape toţi au parcurs distanţa de 14 km. în timpul prevăzut de regulament.

Premiul I, un obiect de artă (un vultur cu aripele întinse) a fost câştigat de *Liceul Lazăr* prin elevul *V. Constandache,* sosit întâiul într'o oră $29^{20''}$, ocupând şi locul al patrulea şi al şaptelea prin alţi elevi.

Acest premiu va trece în posesiunea şcoalei care îl va câştigà în anul 1913, urmându-se astfel în toţi anii până ce o şcoală va câştigà trei ani în şir. Atunci îi va rămâne în mod definitiv.

La concursul interşcolar de ciclism a reuşit Şcoala de Arte şi Meserii prin elevul *Zamfiropol,* care a câştigat cursa de iuţeală şi cursa de fond.

Am introdus aceste concursuri cu scopul, de a îndrumà tineretul nostru spre sportul umblatului, cel mai util din toate şi spre practicarea bicicletei, care nu este decât un aparat de multiplicare al sportului mers.

Sperăm că aceste sporturi se vor desvoltà din ce în ce mai mult graţie înfiiţărei Federaţiunei societăţilor de sport din România, F. S. S. R.

Suntem fericiţi să fim printre iniţiatorii şi fondatorii acestei Federaţiuni, care are ca Preşedinte pe Augustul nostru Preşedinte şi ca secretar general pe A. S. R. Principele Carol, membru al S. T. R.

Vă rugăm, Domnilor eMmbrii, să aprobaţi federarea societăţii noastre la Federaţiunea F. S. S. R.

Situaţia financiară a Societăţii noastre la sfârşitul anului 1912, se prezintă astfel:

Cheltueli

Tipărirea Anuarului	1135,85
Imprimate, furnituri, etc.	60,25
Subvenţia intendentului	200,—
Remiza încasatorului	116,—
Impărţirea Anuarului	12,—
D-lui Pascu pentru sportul de iarnă	100,—
Premii	141,—
	1765,10

Venituri

Cotizaţiuni.	1866,—
Vânzare de insigne.	10,—
Vânzare de Anuare.	45,—
4 cupoane.	78,90
Dobânda la soldul depus	50,10
	2053,—
La care adăogându-se soldul din anul trecut depus la Bancă.	860,—
şi soldul din anul trecut în cassa Societăţii.	3,10
Avem. . .	2916,10
Scăzând cheltuelile.	1765,10
Rămâne sold din nou.	1151,—

Din care 1088 lei depuşi la Banca Dacia Traiană iar restul de 63 lei în cassa Societăţei.

Afară de aceasta sunt depuse la Banca Dacia Traiană 2000 lei în rentă 4%, aşà că averea Societăţii este actualmente de 2000+1151=3151 lei.

Nu putem terminà fără a vă reamintì, că anul ce vine, 1913, este al zecelea dela înfiinţarea Societăţii noastre şi sperăm că ne veţi dà cu toţii concursul pentru a sărbătorì cum se cuvine o dată care însemnează ceva în vieaţa unei societăţi.

In acest an mai aveţi de ales noul Comitet pe un termen de trei ani, conform Statutelor; veţi mai alege şi Membrii Comisiunei de Verificare, al căror mandat expiră tot acuma.

Secretar general, **Dr. I. Costinescu.**

DARE DE SEAMA

ASUPRA ACTIVITĂŢII SOCIETAŢII S. T. R. SECŢIA MUSCEL

In anul 1912

Societatea S. T. R., secţia Muscel, în anul 1912, a fost constituită din 46 membrii, din cari însă numai 42 şi-au achitat cotizaţiile.

Veniturile secţiei au fost aşà cum se specifică:

1. Soldul anului 1911	lei	13,65
2. Cotizaţiile încasate pe 1912. . . .	„	252,—
Total. . .	lei	265,65

Cheltuelile au fost :

1. Cota parte trimisă centralei pentru 42 membri.	lei	126,—
2. Diverse cheltueli.	„	33,75
Total. . .	lei	159,75

Cari recapitulate rezultă un sold, în casă, de lei 105,90.

In urma restaurărei făcută Cabanei din muntele Piatra Craiului, în anul 1911, anul acesta Secţia a instituit un premiu de 25 lei, ce se va decernà aceluia, care va denunţà societăţei pe răufăcătorii acestui frumos locaş de odihnă al turiştilor români. In acst scop s'a mai înfiinţat pe lângă cele şeapte chei, potrivite Cabanei, şi încă şeapte registre, a câte 100 file, ce s'au repartizat prin Centrala.

1. D-lui Primar al comunei Rucărul;
2. D-lui Primar al comunei Dragoslavele;
3. D-lui Vameş al punctului de frontieră: „Giuvala";
4. D-lui Comandant al grănicerilor din Rucăr;
5. D-lui Cantonier al cantonului Dâmbovicioara;

6. Societății S. T. R. Centralei București;

7. D-lui Gabriel Dimitriu, farmacist din Câmpulung.

Spre a fi puse după cerere, la dispoziția oricărui amator ce dorește să viziteze muntele și cabana din Piatra Craiului și cu rugăciunea de a notà, în registru, toate stricăciunele ce vor fi găsit făcute de răufăcători Cabanei; precum asemenea de a-și dà părerea în scris asupra îmbunătățirilor ce ar urmà să fie aduse cabanei.

In cursul anului 1912, Secția Muscel a organizat o excursiune în munții Argeșului după următorul program:

„Se aduce la cunoștința D-lor membrii S. T. R. că în zilele „de 20, 21, 22 și 23 August 1912, comitetul secției Muscel a or- „ganizat o excursiune cu programul următor:

„Luni 20 August. Plecarea din Câmpulung cu trenul de „5 ore și 20 minute, dimineața, la Curtea de Argeș și prin defi- „leul Argeșului la Cumpăna.

„Marți 21 August. Plecarea din Cumpăna la 5 ore dimi- „neața trecerea prin Clăbucet, Marginea, Draxinul și seara „oprire la cabana Podeanu-Lespezi. 11 ore călare.

„Mercuri 22 August. Plecarea din Podeanu, ascensiunea „muntelui Negoiu, coborîrea prin Strunga Dracului, Șeaua Căl- „țunului la Ezerul Călțunului. 5 ore călare și pe jos.

„Dela ezerul Călțunului la cabana Piscu Negru. 3 ½ ore.

„Tot dela ezerul Călțunului prin muntele Paltin până la „cascada Caprei și Ezerul Caprei. 3 ore pe jos.

„Dela Ezerul Caprei dimineața, prin Vârful Caprei, Ar- „pașiu, Râușorul și coborîrea în Valea Budei; de acì, prin pădure „cu potecă bună, la Cumpăna. 12 ore călare și pe jos.

„Dela Cumpăna cu trenul societății „Argeș“, la Curtea de „Argeș — stațiune de cale ferată — fiecare își ià direcțiunea „ce voește“.

Această excursiune însă nu s'a putut efectuà din cauza timpului ploios ce am avut în toată vara anului acestuia.

Totuș, în ziua de 29 Iunie 1912, secția Muscel, după avizul prealabil al Centralei București, că mai mulți turiști și amatoare din București, și anume D-nii G. Flaișlen, Cezar Partenie, I. D. Protopopescu, T. Lalescu, D. Zamfirescu, Tache D. Protopopescu, Febronie Dimitriu, Alexandru Cantacuzino și N. T. Ștefănescu cum și Doamna Elena D. Cantacuzino și Domnișoarele

Silvia Protopopescu, Nina Protopopescu, doresc să viziteze muntele Piatra Craiului, s'a organizat această excursiune.

Toţi Domnii turişti din Bucureşti au fost întâmpinaţi în Gara Câmpulung de către D-nii Alexandru Muşetescu, Gabriel Dimitriu, Emanoil Dimitriu, D. Scurciu, Dr. G. Costea, I. N. Ionescu, Lică I. Ionescu, Inspectorul silvic Beghenau, Ionel Iorgulescu, Vintilescu, Al. Crăciunescu, Doamna Agnes Dimitriu, D-ra Teodora Gruia, D-na şi D-l Pfob.

Dela gară, cu ajutorul a două autobuze, toţi Domnii turişti au fost transportaţi la stabilimentul de băi al Eforiei Creţulescu, unde li s'a oferit un banchet ce a avut loc nî sala băilor, în ziua de 29 Iunie 1912, ora 1 p. m., servindu-se acest menu:

MENU

OFERIT DE S. T. R. SECŢIA MUSCEL IN ONOAREA EXCURSIONIŞTILOR S. T. R. SECŢIA CENTRALĂ, VINERI 29 IUNIE 1912

Ţuică de Câmpulung
Mezeluri
Rasol de păstrăvi de Dâmbovicioară
Ciorbă de căprioară
Pui la frigare
Salată
Brânză de Muscel
Tort, fructe, cafea, vin.

Către finele mesei, D-l G. Fleişlen, Consilier la Inalta Curte de Casaţie şi turistul cel mai experimentat, în toastul ridicat, după ce a arătat idealul urmărit în genere de societăţile turiste, care constă în răspândirea civilizaţiunei, chiar prin locurile cele mai sălbatice, a mulţumit colegilor din secţia Muscel, de frumoasa primire ce le-a făcut membrilor turişti din Bucureşti. La care D-l Gabriel Dimitriu, Vice-Preşedintele sesţiei, a răspuns că, în faţa frumoaselor peisagii, cu cari se desfătează ochiul turistului neputându-se face nici o deosebire între vizitatorii, de rang şi etate, secţai Muscel se simte mândră că a avut o aşà de frumoasă ocaziune să aibă în mijlocul său prezenţa uno ratât de ilustre persoane, încheind cu urarea: Să trăiască turismul român !

D-l Dimitrie Scureiu a ridicat următorul toast:

„La dejunul nostru avem Doamne, Domnişoare şi Domni „din societatea noastră, cea mai aleasă, de toate vârstele.

„O ideie frumoasă şi încă nouă la noi ne-a adunat şi ne „mână spre eforturi fizice, în admirabilii noştri munţi. Ideia a„ceasta este *turismul român.*

„Turismul are un scop măreţ; prin călătoria pe jos şi suirea „pe munţi, corpul omului se întăreşte şi devine mai rezistent; „iar funcţiunea vieţei fizice creşte şi se desvoltă, lungind vieaţa „şi făcând pe om mai capabil de luptă, mai doritor şi mai iubitor „de vieaţă.

„Un suflet frumos, un suflet curat, cu năzuinţi nobile, un „caracter, o conştiinţă de sine puternică,—cu toate aceste ca„lităţi, un suflet nu este posibil într'un corp slab, într'o funcţiune „a vieţei redusă.

„Când Românul zice: „un om întreg", el spune totul ce „trebue cerut dela un om; iar când mamele romănce în cântecele „lor de leagăn îşi cântă idealul — în viitor — al puiului, do„rindu-i să ajungă: „Făt frumos cu stea în frunte", defineşte „perfect în dorinţa lor ţelul educaţiunei. Turismul român are de „scop acest ideal: bărbăţie, sănătate şi o spornică vieaţă su„fletească fără pesimism şi fără scepticism.

„Un adevărat turist şi-o adevărată turistă sunt veseli, nu „ştiu ce e urîtul; sunt plini de dor de vieaţă; sunt plini de aspi„raţiuni; gata de eforturi şi fără astâmpăr în activitate; în tot„deauna dispuşi la: a vedeà mult, a îndrăznì totul şi învinge cu „curagiu greutăţile şi pericolele vieţei.

„Turismul la noi când va ajunge o plăcere generală, o tre„buinţă, un obiceiu naţional, va face din intelectualii şi intelec„tualele noastre, de toate categoriile şi gradele, fiinţe întregi, iz„voare de vieaţă nouă, cu idealuri sociale, cu idealuri naţionale; „iar egoismul cu deviza: *„După mine potopul!"* va dispare ca „prin farmec.

„Turismul ne va scoate la aer, ne va ridicà pe vârfuri de „munţi, ne va plimbà prin păduri şi câmpii, ţări, târguri, lacuri „şi mări; ne va scoate la lumea mare pe toţi intelectualii noştri „de prin cluburi, cafenele, cofetării, berării; după trotuare şi din „toate locurile: cuiburi de lene şi viţiuri.

„Şi întru acest gând şi această dorinţă, închin acest pahar „turismului român, să trăiască, să crească, şi să fie dătător de „virtuţi naţionale.

„Ura! Sus inimele! Sus turismul!"

După masă, cu ajutorul aceloraş autobuze angajate adhoc, toţi D-ni turişti din Bucureşti, însoţiţi de D-nii Gabriel Dimitriu, Emanoil Dimitriu, Al. Crăciunescu, Paraschiv I. Ionescu, Ionel N. Iorgulescu şi I. Antonescu din secţia Muscel, au fost transportaţi mai întâiu la mânăstirea Nămăeşti, iar până în seară la Rucăr; iar în dimineaţa zilei de 20 Iunie au fost duşi până la punctul de frontieră „Giuvala", unde încălicând s'au îndreptat spre muntele Piatra Craiului, şi după un drum de 3 ore, cavalcada a ajuns până la cabana acelui munte.

Vizitarea muntelui s'a făcut în zilele de 1 şi 2 Iulie, însă în această din urmă numai până la ora 12; căci după amiazi toţi d-ni turişti au coborît la Rucăr, de unde, cu ajutorul aceloraş autobuze s'au înapoiat la Câmpulung, până la ora 5 şi 20 minute, când luând trenul s'au îndreptat spre Bucureşti.

Vice-Preşedinte, **Gabriel Dimitriu.**

Secretar, *Ioan P. Ionescu.*

AVANTAGIILE ACORDATE S. T. R.

Pentru a înlesnì facerea de excursiuni, S. T. R. a obţinut însemnate avantagii.

Pentru a se bucurà de aceste avantagii, membrii S. T. R., trebue să se legitimeze cu carta de membru a anului în curs. Cărţile vor fi învestite cu fotografia titularului şi cu iscălitura vice-preşedintelui şi a casierului.

Pe fotografie se va aplicà ştampila S. T. R.

1. **Reducere pe C. F. R.**

Direcţiunea generală a binevoit a fixà următoarele înlesniri acordate prin adresa sa din 3 Aprilie 1909 şi Ordinul de serviciu No. 29804/10478 C^2 din 25 Martie 1909.

Pentru călătoria în grupuri de cel puţin trei persoane a membrilor Societăţii Turiştilor din România (S. T. R.) *dela orice staţiune care deserveşte o comună urbană la oricare staţiune balneară sau climaterică din ţară* şi întoarcere la aceeaşi staţiune de plecare, *se acordă o reducere de 50% din taxele de călătorie tarifare întregi ale trenurilor de persoane, la orice clasă,* afară de trenurile exprese (P. şi C.) şi cele de marfă.

Această reducere se acordă pe orice timp al anului şi se va aplicà la staţiuni pe baza prezentării cărţii de membru al S. T. R.

Ca legitimaţie de călătorie se va eliberà un buletin de transport *valabil pentru ducere şi întoarcere.*

Buletinul de transport va fi valabil pentru întoarcere cel mai târziu până la 15 zile dela emiterea sa.

Dacă la pornire turiştii vor indicà staţiunea de înapoiere, care poate fi aceeaş sau altă staţiune balneară sau climaterică

decât aceea pentru care pornesc, atunci taxa redusă pentru întoracere va fi socotita pe baza distanţei dela staţiunea de întoarcere indicată, iar în buletin se va înscrie staţia de pornire şi de destinaţie pentru ducere precum şi cele de pornire şi de destinaţie la întoarcere, de exemplu :

Ducere: Bucureşti-Sinaia.

Intoarcere: Predeal-Bucureşti; sau

Ducere: Bucureşti-Sinaia.

Intoarcere: Câmpulung-Bucureşti.

In cazul însă când întoarcerea urmează să aibă loc la o staţiune balneară sau climaterică nedeterminată la plecare, atunci se va eliberà un buletin de transport la ducere şi altul la întoarcere.

In acest caz buletinul ce va servì la ducere va rămâneà în mâinile turiştilor spre a-l prezentà staţiei de întoarcere pentru a dovedì că se întorc în termenul de 15 zile menţionat mai sus, adică, că nu au trecut 15 zile dela emiterea buletinului ce a fost valabil pentru ducere.

Casierul staţiei de întoarcere va reţine acel buletin şi-l va înaintà cu comptul buletinelor eliberate.

In buletine se va înscrie, pe lângă celelalte date necesare, încă şi N-rul de pe pagina 3-a a fiecărei cărţi de membru, prezentat, precum şi iniţialele S. T. R.

Buletinele de transport se vor cinsiderà va valabile în tren numai dacă împreună cu ele se vor prezentà şi cărţile de membru.

Intreruperea călătoriei în staţiuni intermediare nu este admisă nici la ducere, nici la întoarcere.

Ordinul de serviciu No. 54385/2900 M[10] din 22 Iulie 1903 şi No. 42913/13612 C[3] din 24 Aprilie 1908 se anulează.

Afară de staţiunile balneare şi climaterice indicate de destinaţie şi de întoarcere pentru călătoria turiştilor cu taxe reduse încă următoarele staţiuni:

Târgul-Jiu, Lotru, Câineni, Curtea de Argeş, Palanca, Piatra-N., Burdujeni şi Fălticeni.

2. Scutire de paşaport.

Pentru înlesnirea trecerii graniţei, Ministerul Financelor prin ordinul No. 35221 din 4 Iulie 1903 invită şefii vămilor de pe fruntaria Carpatină să libereze membrilor S. T. R. atât indivi-

dual cât şi în grupuri, bilete de trecere de 5 zile, plătind în loc de 20 lei taxa unui paşaport, numai 1 l. 15 b. taza aferentă a acestor bilete. Ministerul de Interne a dat un ordit analog şefilor de poliţie dela punctele de frontireă, unde biletele se liberează de dânşii, pentru ca astfel membrii Societăţii să se poată bucurà de favoarea acordată pe întreaga fruntarie Carpatină.

3. **Inlesnirea excursiilor pe Negoiu.**

Prin adresa No. 365/13 Ianuarie 1905, Societatea „Argeş" acordă membrilor S. T. R. liber parcurs pe trenurile Societăţii dela Curtea de Argeş până la Cheile Argeşului (40 km. aproximativ). De asemenea se pun la dispoziţie cabanele dela Piscul Negru şi Valea Caprei.

Membrii S. T. R. sunt ţinuţi a semnà o declaraţie care degajează Societatea Argeş de orice accidente ce s'ar puteà întâmplà călătorilor pe acea linie. Trenurile de dimineaţă şi seara, cari transportă personalul Societăţii, vor fi la dispoziţia membrilor S. T. R.

4. **Cabanele, drumurile şi potecile S. T. R.**

Membrii S. T. R. se pot folosì de adăposturile construite de societate şi de drumurile şi potecile însemnate.

Cabanele construite până acum sunt :

I. Cabana de pe muntele Piatra Craiului (Muşcel). Cheile se găsesc la secţia S. T. R. Muscel şi la centrala S. T. R.

II. Cabana de pe muntele Podeanu, sub Negoiul, în judeţul Argeş. Cheia se află la Centrala S. T. R.

III. Cabana de pe Piscul Negru şi Valea Caprei, pe Negoiul, ale societăţii Argeş, puse la dispoziţia membrilor S. T. R.

Drumurile însemnate şi îmbunătăţite de S. T. R. până acum sunt :

n judeţul Argeş. Drumul Lespezi-Negoi.

In judeţul Muscel. Poteca până la Stâna din Grindu şi de acì în vârful Petrei Craiului.

In judeţul Neamţu. S'a însemnat şi potrivit drumul Buhalniţa (Isvorul alb)—Ceahlăul şi Schitu Durău—Ceahlăul.

5. Cartelul cu Siebenbuerger Karpathen-Verein din Sibiu.

Ministerul de Finanţe, prin adresa No. 127599/3 Martie 1905, „permite intrarea în ţară a excursioniştilor din Transilvania, membri ai S. K. V., scutindu-i de orice drepturi şi formalităţi pentru biciclete, aparate şi bagajele ce vor duce cu dânşii".

Ministerul de Interne prin circulara No. 15759/8 Martie 1995, permite aceloraşi membrii intrarea în ţară „fără a li se mai pretinde paşaport sau alt document de călătorie".

In schimbul acestor înlesniri S. K. V. pune la dispoziţiunea membrilor S. T. R. următoarele cabane, de cari vor beneficià întocmai ca membrii ei :

a) Cabana cu aprovizionare din Valea Mălăeşti pe masivul Omului ;

b) Cabana cu aprovizionare de pe Schuler (Cristianu-Mare) ;

c) Cabana închisă „Vlăduşca", fără aprovizionare de pe muntele Craiului (Koenigstein) ;

d) Casa turiştilor pe Hohe Rinne;

e) Cabana „Preşbea" ;

f) Cabana „Bulea" ;

g) Cabana „Negoiu" şi

h) Cabana închisă „Buleasca", lipsită de aprovizionare.

Membrii S. T. R., cari se vor adăpostì în aceste cabane, sunt ţinuţi a se conformà tuturor dispoziţiunilor luate de S. K. V. Ei vor beneficià însă de reducerile acordate membrilor S. K. V.

6. Alte avantagii.

1. Iau parte la excursiunile organizate de societate, beneficiind de variate înlesniri.

2. Primesc gratuit publicaţiile societăţii şi intră gratuit la expoziţiile şi conferinţele societăţii.

3. Beneficiază de reducerile acordate la diferite restaurante şi prăvălii.

Au consimţit până acum la reduceri membrilor S. T. R.: d-l C. Sfetea reduceri de 20% membrilor S. T. R. cari se vor

adăpostì în vila sa dela Tismana. Aceeaşi reducere şi la restaurantul acelei vile. Restaurantul gării de Nord, Bucureşti, 25% după lista zilei grupurilor de 3 seterişti; restaurantul gării Predeal individual 20%; restaurantul gării Vârciorova, individual 25%; restaurantul gării Buzău 30% la grupurile de seterişti.

In afară de aceste avantagii, Comitetul se ocupă de procurarea altor înlesniri.

Itinerarii însoţite de hărţi detaliate pentru principalele excursiuni se găsesc în *„Anuarul S. T. R."* din care au apărut nouă volume frumos ilustrate.

STATUTE

I.

Art. 1. — Sub Inalta protecţiune a A. S. R. Principelui României, se înfiinţează *Societatea Turiştilor din România.*

Art. 2. — Scopul Societăţii este de a desvoltà sportul excursiunilor, de a înlesnì cunoaşterea frumuseţilor ţării româneşti şi de a înlesnì astfel iubirea de patrie şi neam.

Art. 3. — Acest scop Societatea îşi propune să-l ajungă:

a) Organizând excursiuni în ţară şi în ţinuturile vecine;

b) Inlesnind excursiuni, prin însemnarea de drumuri, întreţineri de poteci, clădirea de adăposturi, organizare de călăuze, publicaţii de itinerarii şi călăuze, etc.;

c) Lăţind în public simţul pentru natură, atât prin excursiunile pe cari Societatea le va organizà, cât şi prin publicaţii, conferinţe, expoziţii de vederi, reprezentând subiecte pitoreşti, şi prin alcăturea de colecţii;

d) Intreţinând relaţii cu societăţile similare din străinătate.

II.

Art. 4. — Societatea numără trei categorii de membri:

Membri de onoare,
„ donatori,
„ activi.

Art. 5. — Membrii de onoare se proclamă de Adunarea generală.

Art. 6. — Membrii donatori sunt aceia care vor fi făcut

Societăţii o donaţie de cel puţin 200 lei, ce se pot plătì în decursul unui an.

Art. 7. — Ca membru activ poate face parte orice persoană, care, fiind prezentată de către doi membri ai Societăţii, este admisă de Comitet.

Comitetul decide asupra admiterii prin majoritatea membrilor prezenţi. La cererea unui membru, votul va fi secret.

Art. 7. Ad. — Comitetul, cu majoritatea membrilor săi, poate decide excluderea din Societate a unui membru care ar lucrà în contra intereselor ei, sau s'ar face pasibil de vre-o călcare gravă a Regulamentului, a legilor onoarei sau ale bunei cuviinţe.

Art. 8. — Fiecare membru plăteşte o cotizaţie anuală de 12 lei, fiind de drept scutiţi membrii de onoare şi membrii donatori.

Orice înscriere trebue însoţită de cotizaţia pe primul an.

Art. 9. — In virtutea cărţii de legitimare, membrii Societăţii se bucură de următoarele avantagii :

a) Pot luà parte la excursiunile, conferinţele şi expoziţiile organizate de societate ;

b) Primesc gratuit publicaţiile periodice ale Societăţii;

c) Au dreptul la reducerile şi înlesnirile ce se vor acordà Societăţii ca corporaţiune;

d) Profită de înlesnirile oferite de societăţile străine, cu cari Societatea va fi în relaţiune;

e) Se folosesc de instalaţiunile şi colecţiunile Societăţii.

III.

Art. 10. — Sediul central al Societăţii este în Bucureşti. Se vor puteà înfiinţà secţiuni în orice localitate [1]).

Art. 11. — Conducerea şi administrarea Societăţii este încredinţată, sub înalta protecţiune a A. S. R. Principelui României, unui Comitet central compus din 15 membri, aleşi pe trei ani.

Art. 12. — Comitetul alege în sânul său o delegaţiune compusă din doi vice-preşedinţi, un casier şi doi secretari, cari conduc şi administrează Societatea sub sancţiunea Comitetului.

1) Vezi Regulamentul Secţiunilor.

Art. 13. — Comitetul se convoacă de câte ori delegaţiunea va crede de cuviinţă; membrii cari nu răspund la trei convocări consecutive, se consideră ca demisionaţi din Comitet.

Art. 14. — Deciziunile Comitetului se iau cu majoritatea membrilor prezenţi; în caz de paritate de voturi, preşedintele de şedinţă decide. Procesele verbale se iscălesc de toţi membrii prezenţi.

Art. 15. — Comitetul va elaborà regulamente speciale pentru înfiinţarea secţiunilor [1]), pentru organizarea excursiunilor, alcătuirea colecţiunilor, etc.

IV.

Art. 16. — In fiecare an, între 15 şi 31 Ianuarie se va ţine în Bucureşti o adunare generală, în care se va prezentà de către Comitet darea de seamă asupra mersului Societăţii şi se vor discutà chestiunile trecute în ordinea de zi.

Art. 17. — Adunarea generală alege, pe termen de trei ani, o comisiune de verificare a gestiunii financiare a Comitetului.

Art. 18. — Convocările adunărilor generale se fac de delegaţii Comitetului.

Art. 19. — In afară de adunarea generală din Ianuarie, se pot convocà adunări generale extraordinare, sau de către Comitet, sau pe baza unei cereri iscălită de cel puţin douăzeci membri în afară de Comitet.

Art. 20. — Deciziunile adunărilor generale se iau cu majoritatea membrilor prezenţi.

Art. 21. — Ordinea de zi se fixează de Comitet; nu se pot pune în discuţie decât chestiunile cuprinse în convocare.

V.

Art. 22. — Averea Societăţii va fi depusă în numerar sau în efecte la Banca Naţională a României.

Art. 23. — Fondurile se administrează de către Casierul Societăţii, conform deciziunii Comitetului.

---

1) Publicat în anexă.

VI.

Art. 24.—Modificarea acestor statute precum şi dizolvarea Societăţii nu se poate face decât în adunare generală, anume convocată într'unul din aceste scopuri, şi cu majoritate de cel puţin două treimi a membrilor prezenţi.

In caz de dizolvare, averea şi colecţiunile Societăţii se vor trece unei Instituţiuni a Statului.

Art. 25. — Aceste statute, votate în şedinţa din 24 Ianuarie 1903, au fost învestite cu Inalta aprobare a A. S. R. Principelui României.

REGULAMENTUL SECȚIUNILOR

1. Conform art. 10 și 15 din Statute și în vederea unei propășiri cât mai mare a turismului,

Comitetul decide ca, în afară de Centrala din București, să se înființeze secțiuni în diferite regiuni ale țării.

2. Secțiunile vor aveà îndatorirea ca prin facerea și întreținerea drumurilor și potecilor și însemnarea lor, prin construirea de adăposturi, prin înființarea călăuzelor sau orice alte îmbunătățiri, să înlesnească excursiunile în regiunile din raza lor, făcându-le cunoscute prin publicațiuni, conferințe, etc.

3. Secțiunile se vor constituì și organizà după statute proprii, care să fie însă în concordanță cu normele și scopurile prevăzute în statutele S. T. R.

Comitetul central își rezervă aprobarea statutelor și regulamentelor secțiunilor, cari se vor publicà în Anuarul S. T. R.

4. Președintele sau delegatul special al fiecărei secțiuni va face de drept parte din Comitetul central al S. T. R.

El va servì drept intermediar între secțiune și centrală.

5. Secțiunile vor fixà cotizațiile potrivit intereselor lor, cu singura restricțiune, ca pentru fiecare membru să se verse Casei Centrale o quotă parte de 3 (trei) Lei din cotizația anuală.

6. In schimbul cotizației de trei Lei, membrii secțiunilor primesc carta de legitimare a S. T. R., în virtutea căreia se bucură de toate drepturile și avantagiile acordate Societății, prevăzute la art. 9 din statute.

7. Orice clădire, însemnare de drum, etc., efectuate de secțiuni cu mijloacele lor proprii, se vor comunicà Centralei și vor purtà insignele S. T. R. împreună cu indicarea secțiunii respective.

8. Pentru lucrările mai importante și de un interes general, secțiunile vor puteà fi eventual ajutate de Centrală.

9. Fiecare secțiune este ținută a înaintà până la 31 Decembrie al fiecărui an, o dare de seamă către adunarea generală ea se va publicà în Anuar.

In condițiunile acestui regulament vor puteà fi primiți în S. T. R. fie individual, fie în bloc, membrii altor Societăți deja constituite, cari vor înaintà cererea prin președintele lor.

DIRECŢIUNEA GENERALĂ A CĂILOR FERATE ROMÂNE

SERVICIUL COMERCIAL

No. 29804/10478 C²

ORDIN DE SERVICIU

Personalului serviciului de expediţiune

Călătoria membrilor Societăţii Turiştilor Români.

Pentru călătoria în grupuri de cel puţin 3 persoane, a membrilor Societăţii Turiştilor din România (S. T. R.) dela oricare staţiune, care deserveşte o comună urbană la oricare staţiune balneară sau climaterică din ţară, şi întoarcerea la aceeaşi staţiune de plecare, se acordă o reducere de 50% din taxele de călătorie tarifare întregi ale trenurilor de persoane, la orice tren şi orice clasă, afară de trenurile exprese (P şi C) şi de cele de marfă.

Această reducere se acordă pentru orice timp al anului şi se va aplicà de staţiuni pe baza prezentării cărţii de membru a S. T. R.

Carta de mebru este de carton alb şi subţire, în forma unei cărţi de vizită frântă în două şi este întocmită după modelul de mai jos.

In interiorul cărţii, pe pagina din stânga, trebue să se afle fotografia membrului, învestită cu marca S. T. R. aplicată prin perforare, precum şi cu timbrul uscat al C. F. R.

Pe pagina din dreapta trebue să se afle semnăturile Vicepreşedintelui şi al cassierului societăţii.

Pe partea exterioară din dreapta (pagina a patra a cărţii) va trebuì să se afle semnătura posesorului (titularului) şi să fie indicată profesiunea şi locuinţa sa.

Carta de membru nu este valabilă decât în anul în care a fost emisă.

Fiecare cartă de membru poartă câte un număr deosebit indicat de societate şi câte un număr deosebit indicat de serviciul comercial al C. F. R. Acesta din urmă se indică pe a treia pagină a cărţii.

Ca legitimaţie de călătorie se va eliberà un buletin de transport *valabil pentru ducere şi întoarcere.*

Buletinul de transport va fi valabil pentru întoarcere cel mai târziu până la 15 zile dela emiterea sa.

Dacă la pornire turiştii vor indicà staţiunea de înapoere, care poate fi aceeaşi sau altă staţiune balneară sau climaterică decât aceea pentru care pornesc, atunci taxa redusă pentru întoarcere va fi socotită pe baza distanţei dela staţiunea de întoarcere indicată, iar în buletin se va înscrie staţia de pornire şi de destinaţie pentru ducere precum şi cele de pornire şi de destinaţie la întoarcere, de exemplu '

Ducere: Bucureşti-Sinaia.

Intoarcere: Predeal-Bucureşti, sau

Ducere: Bucureşti-Sinaia.

Intoarcere: Câmpulung-Bucureşti.

In caz însă când întoarcerea urmează să aibă loc la o staţiune balneară sau climaterică nedeterminată la plecare, atunci se va eliberà un buletin de transport la ducere şi altul la întoarcere.

In acest caz buletinul ce va servì la ducere va rămâneà în mâinile turiştilor, spre a-l prezentà staţiei de întoarcere, pentru a dovedì că se întorc în termenul de 15 zile menţionat mai sus, adică că nu a trecut 15 zile dela emiterea buletinului ce a fost valabil pentru ducere.

Cassierul staţiei de întoarcere va reţine acel buletin şi-l va înaintà cu comptul buletinelor eliberate.

In buletine se va înscrie, pe lângă celelalte date necesare, încă şi N-rul de pe pagina 3 a fiecărei cărţi de membru prezentate, precum şi iniţialele S. T. R.

Buletinele de transport se vor considerà ca valabile în tren numai dacă împreună cu ele se vor prezentà şi cărţile de membru întocmite în felul arătat mai sus.

Organele de control sunt în drept să constate identitatea turiştilor după fotografia din carta de membru.

Intreruperea călătoriei în staţiuni intermediare nu este admisă nici la ducere nici la întoarcere.

Ordinul de serviciu No. 54385/29900 M[10] din 22 Iunie 1903 şi No. 42913/13612 C[3] din 24 Aprilie 1908 se anulează.

Afară de staţiunile balneare şi climaterice indicate în regulamentul biletelor de băi, se vor considerà ca staţii de destinaţie şi de întoarcere climaterice pentru călătoria turiştilor cu taxe reduse încă următoarele staţiuni:

Târgul-Jiu, Lotru, Curtea de Argeş, Azuga, Palanca, Piatra-N., Burdujeni şi Fălticeni.

Director General, **Al. Cottescu.**

p. Şeful Serv. Comercial, *A. Caracoste.*

Bucureşti, 25 Martie 1909.

MEMBRII S. T. R., 1912

Albrecht G.
Alessiu Al.
Alexandridi A.
Alexandridi D-na
Appel Alfred

Balş G., Inginer
Balş, D-na G.
Balş M., Magistrat
Barozzi, General
Berindey A. I.
Berindey, Maior
Berindey Nicu
Bibescu Em.
Bogdan N.
Boerescu, Locot.
Brătianu Dinu, D-r.
„ „ D-na
„ I. I.
„ E., D-na
„ Vintilă
„ D-na

Cantacuzino C. D-r.
„ D-na D-r. C.
„ I. D-r.
„ D-na D-r. I.
„ D-na
Catargi Oscar, Inginer
Catzian I.
„ D-na
Cezianu N.
Cioranu C.
Costinescu Emil
„ E. Emil
„ I., D-r.
Crețianu G.
„ D-na
Culoglu Emil

Dărăscu Virgiliu
Davila Alexandru
Dinopol Cezar
Djuvara T. Marcel
Drummer Alfons
„ Ema D-na

Edeleanu D-r.

Filipescu N.
Fiaişlen G.

Gălăşescu P. D-r.
Gaster M.
Găvănescu Pompiliu
Golescu B.
„ A. G.
Greceanu, Colonel

Henţiescu
„ D-na
„ D-ra

Iannescu G., General
Iepure Gh.
Iliescu Ioan
Iordănescu G., Colonel
Iuga D. G.

Kassowitz F.
Kepich Albert
„ Richard
Kiriacescu Oscar

Lahovari Scarlat
Lakmann G.
Lalescu Tr.
Locusteanu Nd.

Manu G. G.
Manu, D-na M.
Mărgăritescu I.
Mehedinţi S.
Mircea Ig.
Morandini I.
Moroianu I.
Morţun G. V.
Mrazec L.
Munteanu-Murgoci G.

Niculescu-Dorobanţu
Niculescu-Doborantu D-na
Niculescu D. Kristofor

Osiceanu Inginer

Pangrati Ermil
Partenie Cezar G.
Pennescu-Kertz
Petrescu Zoe D-na
Pfeifer G.
Popa-Burcă I.
Popper A.
Popovici-Hatzeg
Protopopescu T. D.
Protopopescu T. I.
Puşcariu Ion

Râmniceanu, Colonel
Rădulescu C., D-r
Rădulescu Elefterie
Rheindt Ed. Samuil
Rosetti Radu, Căpitan
Rosetti I. D-na

Şaabner-Tuduri, D-r
Saita I.
Saita N.
Salay Franz
Sărăţeanu Const.
Socec J.
Socec D-na
Stănculeanu I.
Staub W.
Semo L. L.
Ştefănescu-Brăila C.
Ştefănescu-Brăila D-na
Ştefănescu N. Al.
Ştirbey G.
Ştirbey B. D-na
Sturdza Elena D-na
Toroceanu, Inginer
Tomescu C.
Tunescu C.
Tzigara-Samurcaş Al.

Weinlich Carol
Wolff E.
Wolff Ernest

Societatea studenţilou în litere din Bucureşti, S. T. R.

Bartolomeu Cecropide

Cătărău V. Ilie

Giuglea Gheorghe

Ionescu N.

Lăzărescu Th.
Lefteriu Gheorghe

Societatea Românească de Sport din Bucureşti, Secţia S. T. R.

Gheorghiu-Chinopsy N.

Popescu Ştefan

Ştefănescu-Galaţi An.
Ştefănescu-Galaţi S.
Ştefănescu-Galaţi G.

Societatea Vereingung der Reichsdeutschen din Bucureşti Secţia S. T. R.

Bargiel D-na
Bargiel D-ra
Bargiel, Procurist
Beck D-ra
Bernhard D-ra
Birr Alsvin
Bloos
Blümel D-na
Blümel D-r
Braun

Dictrich
Dimer

Egenolff
Egenolff D-na

Gaertner von M.
Goofer Constant
Grantzow Dr. D-na
Grantzow D-r

Gröser Ernest
Grünberg Max
Grünberg Sig.

Hausgen Otto
Hausgen Kurt
Hausgen Ottilia
Hennenvogel
Herkle Emil
Hiezolt, Prof.
Hilber Anton
Hilber Anna D-ra
Hilber Matilda D-na
Hildenbrand Konrad
Hoffmann A. D-r
Hoffmann D-r

Kaic
Kleemayer
Knöfel
Kunitz, Ing.

Leyner, Prof.
Lheser Richard

Mandel Hugo
Meise, Rector
Moebs, Prof.
Mörder W.
Mörder D-na
Müller Hermann
Müller Richard

Perdich

Richter Lilly
Richter Wilch.
Richter D-r, Docent
Richter D-na
Röhler D-r Prof.
Rodehorst, Prof.
Rick Alin D-na
Rick Gusti
Rick Gustav
Röttig

Schmidt Prof. D-ra
Schirmer
Scherke D-ra
Schmärder D-na
Schmärder Iulius
Schneider Elsa D-ra
Schock, Prof.
Schrenk

Tominski D-r D-na
Tominski D-r Prof.

Ulex, Prof.
Ulex D-ra

Vetter D-ra
Vettre D-r, Prof.
Viereck Carol

Weber Karl
Wermescher
Westermann
Wieprecht Anny D-ra
Winter Anna
Winter W.

Zeuses Prof. Dr.

Secția S. T. R. Muscel (Câmpulung)

Antonescu Ioan

Beghenau Victor
Bugheanu N. Ioan

Cernat D-r
Constantinescu Leon
Constantinescu Victor
Crăciunescu Alexandru
Cristodulo Ioan
Costache Costache
Costache C. Elena
Costache C. Nicolae
Costea Gh. D-r

Dimitriu Agnes
Dimitriu Emanoil
Dimitriu Gabriel

Elefterescu Gelu

Golescu Basiliu
Golescu B. Maria
Golescu Dimitrie
Golescu Extera
Goursand I.
Goursand Madelen
Gruia Teodora

Ionescu N. Ioan
Ionescu I. Paraschiva
Ionescu I. Paraschiv
Ionescu Mihail
Ionescu M. Zoe

Marinescu oan
Mirea Apostol
Mosoiu Tiberiu
Mușatescu Alexandru

Nițulescu Dimitrie

Pătrășescu N., Căpitan
Pfob F.
Pfob Iolan
Popescu Niculcea
Predoiu Ștefan

Raiar I. D-r Maior
Rudeanu Ovid

Ștefănescu Ioan
Ștefănescu Sache D-r
Ștefănescu S. Anetta
Scureiu Dimitrie

Vintilescu Mircea
Vlădescu Ioan

Membrii Societății de Sporturi de iarnă „Săniuța"

A. S. R. PRINCIPELE CAROL

Arion Dinu
Arion Ioan

Bădulescu D.
Bădulescu D. D-na
Balaciu P.
Balaciu Zoe D-na
Belu Al.
Bibescu V. G. Prinț
Bibescu Prințesă
Blondel Jeane D-na

Cămărășescu Ion
Cămărășescu Yvoenea D-na
Cerkez Dodel
Constantinescu C.
Costinescu I. D-r
Costinescu D-r D-na
Costinescu Radu
Chrissovelony Ion
Chrissovelony Ion D-na
Czernin G.
Czernin, Conte
Czernin, Contesă
Czurczin G.

Darvari D.
Darvari Elena D-na
Darvari Natalia D-na
Darvari Nicolae Maria D-na
Davila Cita
Duca Ion
Durma P.

Greceanu R., Colonel

Lahovari Emma D-na
Leonida Leon
Leonida Nina D-na

Negulescu D.

Pascu G.
Patzouris C.
Patzouris C. D-na

Reineck de E., Baron
Reineck de Baroneasă
Reineck de Julia D-ra
Rosetti Smaranda D-na

Severeanu Dr.
Șuțu Nella D-na

Toroceanu V.
Toroceanu H. D-na

Văleanu, Colonel

Zara L.

Societatea Liceului Mihai Viteazul, Secția S. T. R.

Angelescu A.

Blum Isac

Chiriacescu C-tin
Chiriacescu Ștefan
Coman Virgil

Hârjeu Clement

Ionescu M. Ioan
Ivanovici Vasile

Leonida Paul

Mulla Nicolae
Margine Alexandru
Munteanu Anastase
Munteanu Gh.
Mussu Eugeniu

Nestor Constantin

Orăzeanu C-tin

Petrescu A.
Popescu S. Const.

Săvuleanu Laurențiu
Seceleanu Dumitru

Zahareanu Paul
Zamfirescu Toma

ANUARUL S. T. R.

PE ANII

1903, 1904, 1905, 1906, 1907 și 1908, 1909, 1910, 1911

DE VÂNZARE ÎN LIBRĂRII

Depositul la sediul Societății: Fundațiunea Universitară Carol I.

Coprinde:

1903

1904

1905

1906

1907—1908

1909

1910

1911

Federaţiunea sporturilor :

CUPRINSUL:

TIPOGRAFIA PROFESIONALĂ, DIMITRIE C. IONESCU
BUCUREŞTI
No. 9. — STRADA CÂMPINEANU. — No. 9.